

Tõendite ja riskide hindamise praktiline juhend

Tõendite ja riskide hindamise praktiline juhend

Jaanuar 2024

19. jaanuaril 2022 sai Euroopa Varjupaigaküsimuste Tugiametist (EASO) Euroopa Liidu Varjupaigaamet (EUAA). Kõiki viiteid EASO-le, EASO toodetele ja organitele tuleb käsitada viidetena EUAA-le.

Käsikiri valmis detsembris 2023

2. väljaanne (põhjalikult läbi vaadatud ja ajakohastatud)

Euroopa Liidu Varjupaigaamet (EUAA) ega ükski tema nimel tegutsev isik ei vastuta käesolevas väljaandes sisalduva teabe kasutamise eest.

Luxembourg: Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2026

Print	ISBN 978-92-9403-539-4	doi:10.2847/719104	BZ-05-22-041-ET-C
PDF	ISBN 978-92-9403-512-7	doi:10.2847/483708	BZ-05-22-041-ET-N

© Euroopa Liidu Varjupaigaamet (EUAA), 2026

Kaanefoto eskay lim © stock.adobe.com

Taasesitamine on lubatud tingimusel, et viidatakse allikale. Selliste elementide kasutamiseks või paljundamiseks, mis ei kuulu EUAA-le, võib olla vaja taotleda luba otse õiguste omajalt.

Juhendi tutvustus

Mis on juhendi eesmärk? EUAA *Tõendite ja riskide hindamise praktiline juhend* on suunis, mida juhtumiametnikud saavad kasutada oma igapäevatöös ELis ja mujal. Juhend on koostatud vastavalt asjakohastele õiguslikele nõuetele ja pakub praktilist käsitlust. Selles on praktiline kontroll-loetelu ja vooskeem, mis toetavad juhtumiametnikke põhjendamisel. Samuti on selles lisaselgitused kasutatud mõistete kohta ja interaktiivseid lingid, mis võimaldavad liikuda juhendi digiversiooni osade vahel. Juhend aitab luua ühisstandardite alusel ühtse rakendamisi viisi. Samuti vastab see Euroopa ühise varjupaigasüsteemi üldeesmärgile käsitleda sarnaseid juhtumeid ühtmoodi.

Kuidas juhend koostati? Juhendi koostasid kogu ELi eksperdid ning väärtusliku panuse andsid Euroopa Komisjon, ÜRO pagulaste ülemvolinik ning Euroopa Põgenike ja Pagulaste Nõukogu (¹). Juhendi koostamist toetas ja koordineeris EUAA. Enne juhendi viimistlemist konsulteeriti juhendiga seonduvat EUAA varjupaigamenetluste võrgustiku kaudu kõigi ELi liikmesriikidega. Soovime tänada juhendi koostanud töörühma liikmeid: Sander Kalwij, Pavlina Kolokonte, Jochen Thiel, Dorien Wijnendaele ja Line Zahl Kvakland.

Mis on selles versioonis muutunud? Käesolev juhend on varasema tõendite hindamise praktilise juhendi (²) ajakohastus. Selles on üksikasjalikumad suunised tõendite ja riskide hindamise protsesside kolme etapi kohta, eelkõige kirjeldatakse üksikasjalikult oluliste faktide tuvastamist ja sõnastamist 1. etapis, moonutavaid tegureid 2. etapis ja riskihindamist 3. etapis. Lisaks on juhendi praktilist käsitlust täiustatud hindamisprotsessi vooskeemiga, kõige olulisemaid mõisteid illustreerivate konkreetsete näidetega ning tabelitega, milles on täiendavad juhised ja nõuanded. Lisatud on hüperlingid, et kasutaja saaks sujuvalt liikuda sisu ja abivahendite vahel ning jõuda kiiresti ja lihtsalt otsitava teabeni.

Kellele on juhend suunatud? Juhend on suunatud eelkõige varjupaigajuhtumite ametnikele, küsitlejatele ja otsustajatele ning riiklike menetlevate ametiasutuste poliitikakujundajatele. Lisaks on juhend kasulik kvaliteedijuhtidele ja õigusnõunikele ning kõigile, kes töötavad või on seotud rahvusvahelise kaitse valdkonnaga ELi kontekstis.

Kuidas juhendit kasutada? Juhend on koostatud nii, et kasutaja saab sellest kasutada endale vajalikke osi. Juhendis on tõendite ja riskide hindamise kolmeastmelise meetodi üksikasjalik interaktiivne vooskeem ning järgitavate etappide interaktiivne kontroll-loetelu. Juhendi keskses kirjeldavas osas on meetodika ja mõistete selgitused koos näidetega.

Kuidas on juhend seotud liikmesriikide õigusaktide ja tavadega? Juhend on pehme lähenemise vahend. See ei ole õiguslikult siduv ja kajastab ühiselt kokkulepitud standardeid, mille EUAA haldusnõukogu võttis vastu 22. detsembril 2023.

(¹) NB! Lõplik juhend ei pruugi kajastada ÜRO pagulaste ülemvoliniku seisukohti.

(²) Käesolev juhend on ajakohastus ja asendab EASO väljaande *Tõendite hindamise praktiline juhend*, märts 2015.

Kuidas on juhend seotud EUAA muude materjalidega? Juhendit tuleb kasutada koos EUAA praktiliste juhenditega isikliku vestluse ⁽³⁾, päritoluriigi teabe kasutamise ⁽⁴⁾ ja rahvusvahelise kaitse saajaks kvalifitseerumise ⁽⁵⁾ kohta. See täiendab EUAA tõendite hindamise koolitusmoodulit. Kõik EUAA praktilised vahendid on avaldatud EUAA veebilehel: <https://euaa.europa.eu/practical-tools-and-guides>

EUAA tõendite ja usaldusväärseuse hindamise õiguslik analüüs annab lugejale täiendava kohtupraktika tausta ⁽⁶⁾.

Lahtiütlus

Juhend on koostatud ilma piiramata põhimõtet, et ainult Euroopa Liidu Kohus saab anda ELi õigusele autoriteetse tõlgenduse.

⁽³⁾ EASO, [Practical Guide: Personal Interview](#) (Praktiline juhend – isiklik vestlus), detsember 2014.

⁽⁴⁾ EASO, [Practical Guide on the Use of Country of Origin Information by Case Officers for the examination of asylum applications](#) (Praktiline juhend juhtumiametnikele – päritoluriigi teabe kasutamine varjupaigataotluste läbivaatamisel), detsember 2020.

⁽⁵⁾ EASO, [Practical Guide: Qualification for International Protection](#) (Praktiline juhend: rahvusvahelise kaitse saajaks kvalifitseerumine), aprill 2018.

⁽⁶⁾ EUAA, [Evidence and credibility in the context of the Common European Asylum System – Judicial analysis](#) (Tõendite ja usaldusväärseuse hindamine Euroopa ühise varjupaigasüsteemi kontekstis – õiguslik analüüs), teine väljaanne, 2023. See on juriidiline väljaanne. EUAA juriidilised väljaanded sisaldavad õigusanalüüsi ja kohtutöötajate juhiseid iga käsitletud teema kohta.

Sisukord

Lühendid	7
Tõendite ja riskide hindamine: dünaamilise protsessi 3 etappi	8
Juhendi näidisjuhtumid	9
Tõendite hindamise põhielemendid	12
Tõendite hindamise probleemid varjupaigamenetlustes	12
Kolmeetapiline käsitlus	13
Õigusnormid	14
Juhtpõhimõtted	16
1. 1. etapp. Teabe kogumine.....	19
1.1. Koguge tõendeid.....	19
1.1.1. Kohaldage koostöökohustust (tõendamiskohustus).....	20
1.1.2. Koguge taotluse suhtes asjakohased tõendid	28
1.2. Tuvastage ja sõnastage olulised faktid.....	39
1.2.1. Tuvastage olulised faktid.....	40
1.2.2. Sõnastage selged, ammendavad ja faktipõhised olulised faktid	47
1.2.3. Sõnastage iga oluline fakt seoses hästi teada asjaolude, sündmuste või olukordadega	49
1.3. Seostage asjakohased tõendid olulis(t)e fakti(de)ga	51
2. 2. etapp. Usaldusvärsuse hindamine	53
2.1. Hinnake dokumentaalseid ja muid tõendeid	54
2.1.1. Hindamiskriteeriumid	54
2.1.2. Dokumentide autentimine	56
2.1.3. Kaalu andmine tõendi usaldusvärsuse järeldestele	58
2.1.4. Dokumentide eriliigid	61
2.2. Hinnake taotleja väiteid usaldusvärsuse näitajate alusel	65
2.2.1. Rakendage sisemise usaldusvärsuse näitajaid.....	66
2.2.2. Rakendage välise usaldusvärsuse näitajaid	68
2.2.3. Rakendage usutavusnäitajat	71
2.3. Kaalutlege individuaalseid ja kaudseid moonutavaid tegureid	71
2.3.1. Taotlejaga seotud tegurid	72
2.3.2. Juhtumiametnikuga seotud tegurid	84
2.3.3. Vestlussituatsiooniga seotud tegurid.....	87
2.4. Määrake, kas oluline fakt on vastuvõetav või mitte.....	91
2.4.1. Andke olulise faktiga seotud kõigi tõendite usaldusvärsuse järeldestele kaal	91
2.4.2. Järeldused oluliste faktide kohta	93

3. 3. etapp. Riskihindamine	99
3.1. Sissejuhatus	99
3.2. Riski(de) määratlemine	100
3.3. Riski hindamine	103
3.3.1. Põhjendatud hirmu ja reaalse riski tõenäosuse standard (tõendamisstandard).....	104
3.3.2. Riskinäitajad	105
3.4. Riski kohta järelduste tegemine	115
1. lisa. Usaldusväarsuse hindamise vooskeem.....	118
2. lisa. Usaldusväarsusnäitajatele kaalu andmise praktiline näide.....	120
Kontroll-loetelu	124

Lühendid

Lühend	Määratlus
APD (uuesti sõnastatud)	varjupaigamenetluste direktiiv – Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. juuni 2013. aasta direktiiv 2013/32/EL rahvusvahelise kaitse seisundi andmise ja äravõtmise menetluse ühiste nõuete kohta (uuesti sõnastatud)
COI	päritoluriigi teave
Dublini III määrus	Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. juuni 2013. aasta määrus (EL) nr 604/2013, millega kehtestatakse kriteeriumid ja mehhanismid selle liikmesriigi määramiseks, kes vastutab mõnes liikmesriigis kolmanda riigi kodaniku või kodakondsuseta isiku esitatud rahvusvahelise kaitse taotluse läbivaatamise eest (uuesti sõnastatud)
ECtHR	Euroopa Inimõiguste Kohus
EL	Euroopa Liit
ELK	Euroopa Liidu Kohus
EUAA	Euroopa Liidu Varjupaigaamet
IPA	riigisisese kaitse alternatiiv
LGBTIQ-inimesed	lesbid, geid, biseksuaalid, trans- ja intersoolised ning <i>queer</i> -inimesed
Liikmesriigid	ELi liikmesriigid
Pagulasseisundi konventsioon	1951. aasta pagulasseisundi konventsioon ja selle 1967. aasta protokoll (ELi varjupaigaõigusaktides ja Euroopa Liidu Kohtus nimetatakse seda Genfi konventsiooniks)
PTSD	posttraumaatiline stressihäire
QD (uuesti sõnastatud)	miinimumnõuete direktiiv – Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. detsembri 2011. aasta direktiiv 2011/95/EL, mis käsitleb nõudeid, millele kolmandate riikide kodanikud ja kodakondsuseta isikud peavad vastama, et kvalifitseeruda rahvusvahelise kaitse saajaks, ning nõudeid pagulaste või täiendava kaitse saamise kriteeriumidele vastavate isikute ühetaolisele seisundile ja antava kaitse sisule (uuesti sõnastatud)
SOGIESC	seksuaalne sättumus/orientatsioon, sooidentiteet, sooline eneseväljendus ja sootunnused
UNHCR	ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Amet
Vabaühendus(ed)	valitsusväline organisatsioon (valitsusvälised organisatsioonid)

Tõendite ja riskide hindamine: dünaamilise protsessi 3 etappi

Juhendi näidisjuhtumid

Tõendite ja riskide hindamise paremaks illustreerimiseks kasutatakse käesoleva praktilise juhendi järgmistes peatükkides kolmel konkreetsel juhtumil põhinevaid näiteid. NB! Nende üksnes selgitavate näidete põhjal ei saa teha üldjäreldusi.

(a) Riigist A pärit noore mehe juhtum

Riigist A pärit taotleja väitis järgmist.

Taotleja on noor mees riigist A. Tal puuduvad isikut tõendavad dokumendid. Ta on 18-aastane ja on kogu elu elanud külas X koos vanemate, ühe vanema õe ja kahe noorema vennaga. Nad kõik kuuluvad klanni Y. Kõik tema pereliikmed on maaharijad. Ta käis kaks aastat algkoolis ja töötas seejärel kuni lahkumiseni maaharijana koos oma perega. Tema perele kuulus varem väike maatükk, kuid pärast ägedat pärandustüli võttis onu nende maa ära. Seejärel hakkas tema pere töötama teiste inimeste maadel sulastena.

Kaks aastat tagasi hakkasid riigis tegutseva terrorirühmituse liikmed tema isalt nõudma, et taotleja ja tema noorem vend liituksid organisatsiooniga. Kuigi nad ei saanud kunagi tõsiseid ähvardusi, muutusid nõuded üha tungivamaks ja nad kartsid, et varem või hiljem reageerivad terrorirühmituse liikmed vägivaldselt, kui nad jätkavad keeldumist. Taotleja teab, et liikmed on röövinud tema külas ja naaberkülades poisse ja noormehi, et neid sunniviisiliselt värvata. Sellepärast otsustas pere riigist lahkuda ja korraldas oma lahkumise. Taotleja ütles, et tema pere ei saa taotleda kaitset, sest nad teavad, et politsei või sõjavägi ei suuda teha selle terroristliku ühenduse vastu midagi.

Taotleja ja tema noorem vend sõitsid maismaatranspordiga riigi A pealinnast riiki L, kust kavatsesid sõita Euroopasse. Riigis L hoiti neid ligikaudu kaks kuud koos teiste rändajatega inimkaubitsejate laos luku taga, kuni ühel päeval avasid relvastatud mehed nende pihta tule. Hukkus üle 30 inimese. Pärast seda vahejuhtumit õnnestus tal koos vennaga põgeneda ja ühes rannikulinna kiiluda koos rohkem kui 100 inimesega kummipaati ning riigist lahkuda. Nende teekond oli lühike – riigi L rannikuvalve peatas kummipaadi merel ligikaudu nelja tunni pärast. Kõik reisijad viidi riigis L asuvasse kinnipidamiskeskusesse, kus neid hoiti neli kuud kohutavates, ülerahvastatud ja ebasanitaarsetes tingimustes. Ta ütles, et valvurid peksid neid sageli, ei andnud neile süüa ning külastasid mõnikord neid ja teisi poisse öösel. Samuti ütles ta, et valvurid peksid teda pärast põgenemiskatset voolikuga vastu taldu. Sellest ajast alates on tal sageli valus kõndida ja joosta. Nende teine katse oli edukas ja seekord õnnestus neil jõuda Euroopasse.

Ta ei soovi koju tagasi pöörduda, sest seal on ta kas sunnitud liituma terroristliku ühendusega või peab kannatama tagajärgede all, kui keeldub rühmitusega liitumast. Ta mainis ka, et tema elu on riigis A toimuva kodusõja tõttu ohus. Ta lisas, et pärast tema lahkumist on olukord tema piirkonnas ja külas halvenenud ning seal on nüüd palju tsiviilohvraid.

Isiklikul vestlusel esitas ta psühholoogide ja sotsiaaltöötajate rühma antud psühhosotsiaalse hinnangu ning tõendi ortopeedilt, kelle juurde olid teda suunanud vastuvõtuametnikud.

(b) Riigist B pärit õiguslase juhtum

Riigist B pärit taotleja väitis järgmist.

Taotleja on naine riigist B. Ta on jurist ja ühiskonnajuht, kes kaitseb inimõigusi ning dokumenteerib, uurib ja mõistab hukka võimu kuritarvitamist ja inimõiguste rikkumisi. Ta on mitme inimõigusorganisatsiooni liige, sealhulgas kuulub vabaühendusse Y, mis edendab ja kaitseb inimõigusi, eelkõige majandus-, sotsiaal- ja kultuuriõigusi riigis B.

Jaanuaris 2022, kui ta oli linnast väljas, tungis eriuksus ilma kohtuloata tema majja ja tappis ühe tema sel ajal seal viibinud nõi. Märtsis 2023 toimunud teise ebaseadusliku haarangu ajal väärkoheldi mitut tema sugulast ja naissugulastel kisti riided seljast. Mõni kuu hiljem, juunis 2023, peeti järjekordsel haarangul, ilma vahistamismääruseta kinni tema kaks vennapoega. Kõigil neil juhtudel teatas eriuksus selgesti, et nende sündmuste eesmärk oli panna taotlejat mõistma, et ta peab oma tegevuse lõpetama. Pärast neid vahejuhtumeid teatas tema perekond, et ei soovi temaga enam mingeid suhteid, sest tema tegevus ohustab neid.

Mõni kuu tagasi osales ta kohalikus tanklas meeleavaldusel, et toetada tervishoiutöötajate ja dialüüsiravi saajate nõuet saada kütust eelisjärjekorras. Ametivõimud ei reageerinud ja seepärast otsustas ta filmida meeleavaldust nutitelefoniga. Seda nähes nõudsid julgeolekujõud tema telefoni, kuid naine keeldus, misjärel ta arreteeriti ja peeti kaks nädalat kinni. Kinnipidamise ajal teda peksti ja üks kõrge ametnik süüdistas teda korduvalt, et ta „töötab vabaühenduses, mis on riigi B huvidega vastuolus“. Taotlejale esitati süüdistus „vahistamisele vastupanu osutamises“ ja „avalikus vägivallale õhutamises“ ning tal lubati lahkuda. Tema kohtumenetlus sõjakohtus peaks toimuma lähikuudel.

Hiljuti, kui ta istus autosse ja alustas sõitu, sai ta aru, et keegi oli auto pidurid lõhkunud. Õnneks sai ta sõita teelt välja põllule, kus auto peatus, ja ta pääses ainult mõne verevalumiga. Mõni päev hiljem sai ta anonüümse kirja, milles teatati, et järgmisel korral tal enam nii hästi ei lähe. Pärast neid vahejuhtumeid otsustas ta riigist põgeneda. Ta saab Euroopasse ja taotles rahvusvahelist kaitset.

Registreerimisel esitas ta isikutunnistuse, passi, juristi kutsekaardi, vabaühenduse Y liikmekaardi, süüdistusakti ja anonüümse ähvarduskirja.

(c) Riigist C pärit noore naise juhtum

Taotleja märkis järgmist.

Taotleja on 19-aastane naine riigist C. Ta elas väikelinnas koos kahe noorema õe (15 ja 12 a), 8-aastase venna ja vanematega. Ta käis 10 aastat koolis. Kaks aastat tagasi lahkus ta vanemate toel päritoluriigist, et leida Euroopas parem elu.

Sõidul Euroopasse kohtus ta riigist D pärit noorukiga, kellega sai lapse, kes sündis pärast nende saabumist varjupaigariiki. Laps on nüüd 6-kuune. Nädal pärast lapse sündi elukaaslane lahkus ja hiljem ei ole naine teda enam näinud. Noormehe telefon on välja lülitatud ja ta ei tea, kust teda otsida, mistõttu on ta jäänud lapsega üksi.

Pärast seda, kui ta oli lahkunud riigist C, hukkusid autoõnnetuses tema vanemad, kes olid talle alati olnud lähedased ja teda toetanud. Ta on hirmul ja mures, et peab üksi lapse eest hoolitsema, kuid ei saa lapsega ja ilma abikaasata oma riiki naasta. Tema päritoluriigis üksikemasid ei aktsepteerita. Selle asemel neid solvatakse ja häbimärgistatakse ning peaaegu võimatu on leida kedagi, kes oleks valmis talle andma tööd või eluaset. Ka koju tagasi pöördumine ei ole võimalik. Tema perekond ei suhelnud onuga varem kuigi palju, kuid alates vanemate surmast on just onu ja onunaine hoolitsenud taotleja õdede ja venna eest. Onu on taotleja päritolulinnas tähtis isik. Onu ütleks, et taotleja on häbistanud peret, ja sunniks teda abielluma kellegagi, keda ta ei tunne. Kui tal veaks ja tal õnnestuks põgeneda, jääks ta elama tänavale, üksi koos lapsega.

Taotleja esitas passi ja lapse sünnitunnistuse ning foto autost romulas.

Tõendite hindamise põhielemendid

Tõendite hindamine on meetod, millega tuvastatakse rahvusvahelise kaitse individuaalse taotlusega ⁽⁷⁾ seotud asjakohased asjaolud (olulised faktid), uurides taotleja väiteid ja muid kättesaadavaid tõendeid.

„Tõendid“ on lai mõiste, mis hõlmab taotleja väiteid, dokumente või muid materjale, mis toetavad, tõendavad või kummutavad asjakohaseid fakte ⁽⁸⁾.

Riskihindamine on seevastu faktiline ja tulevikku suunatud hinnang selle kohta, kui tõenäoline on, et taotleja võib tagasipöördumisel sattuda olukorda, mis võib osutuda tagakiusamiseks või suure kahju tekitamiseks, tuginedes kõigile vastuvõetavatele olulistele faktidele ja kättesaadavale teabele.

Tõendite hindamise probleemid varjupaigamenetlustes

[\[Sisukord\]](#) [\[Kontroll-loetelu\]](#)

Tõendite hindamine varjupaigamenetlustes erineb enamikust muudest haldus- või kohtumenetlustest, sest puuduvad korralised vahendid, millega saada objektiivselt kontrollitavaid tõendeid. Tulenevalt taotleja konkreetsest positsioonist rahvusvahelise kaitse taotlejana, kes ei saa päritoluriigis kaitset, ning põgenemise tingimustest, ei pruuginud taotlejal olla võimalik koguda tõendeid ja neid päritoluriigist lahkudes kaasa võtta. Samuti ei pruugi tal olla võimalik hankida tõendeid pärast varjupaigariiki saabumist. Tõendite kogumine võib iseenesest ohustada taotlejaid või nende pereliikmeid või olemasolevat ohtu suurendada.

Pealegi on just see element, mida taotleja peaks tõendama (tagakiusamine või suur kahju), sageli selliste tegude tulemus, millest kuriteo sooritajad püüavad tõendeid mitte jätta. Sellises olukorras on mõistetav, et taotlejatelt ei saa eeldada samas ulatuses tõendite esitamist kui isikutelt, kes osalevad muudes tsiviil-, kriminaal- või haldusmenetlustes. Nii võib varjupaigamenetluses eeldada, et dokumentaalseid ja muid tõendeid on olemas piiratud hulgal. Sageli on taotleja ainsaks tõendiks tema väited, millel on rahvusvahelise kaitse taotluse hindamisel seega sageli keskne roll ⁽⁹⁾.

Samamoodi on tõendite kogumise probleemid ka ametiasutustel. Varjupaigaasutustel on konfidentsiaalsuskohustused, et tagada rahvusvahelise kaitse taotleja ja tema pereliikmete julgeolek. Üldreeglina takistab selline kohustus neil võtta ühendust esmaste allikatega, mis võivad ohustada taotlejat või tema pereliikmeid, näiteks päritoluriigi ametiasutustega.

⁽⁷⁾ Käesoleva praktilise juhendi kontekstis on väljend „rahvusvahelise kaitse taotlus“ mõnikord lühendatud sõnaks „taotlus“.

⁽⁸⁾ EUAA, [Evidence and credibility in the context of the Common European Asylum System – Judicial analysis](#) (Tõendite ja usaldusvääruse hindamine Euroopa ühise varjupaigasüsteemi kontekstis – õiguslik analüüs), teine väljaanne, 2023.

⁽⁹⁾ ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Amet, [Handbook on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status and Guidelines on International Protection Under the 1951 Convention and the 1967 Protocol Relating to the Status of Refugees](#) (Käsiraamat – pagulasseisundi määramise menetlused ja kriteeriumid ning rahvusvahelise kaitse suunised vastavalt 1951. aasta pagulasseisundi konventsioonile ja selle 1967. aasta protokollile), veebruar 2019, HCR/1P/4/ENG/REV. 4.

Varjupaigataotluste korral on tõendite hindamisel eriline probleem, et tagakiusajad varjavad või moonutavad sageli sihilikult fakte, mida peate kontrollima. Lisaks on tõenäoline, et faktid toimusid piirkondades, kuhu rahvusvahelistele asutustele, meediale või rahvusvahelistele ja/või kodanikuühiskonna organisatsioonidele puudub juurdepääs, mistõttu nende piirkondade kohta on teave piiratud või puudub üldse.

Eespool öeldut silmas pidades on selge, et taotlejatelt ei eeldata, et nad tõendaksid oma taotlust tasemel „kindel“ või „tõendatud väljaspool mõistlikku kahtlust“ (vt [2.4 „Määrake, kas oluline fakt on vastuvõetav või mitte“](#)). See võib asetada teid ebakindlasse olukorda. Sellegipoolest on olemas kriteeriumid, mille alusel saab järeldada, kas taotluse eri aspektid on usaldusväärsed. Käesolevas juhendis keskendutakse nendele kriteeriumidele ja nende kohaldamisele. Kuigi selles kontekstis ei pruugi alati olla võimalik leida tõde kui sellist, kohaldate läbivaatamisel mitut kriteeriumi, mis võimaldavad vastata küsimusele, kas taotluse teatud fakte võib pidada mõistlikult usaldusväärseks või mitte.

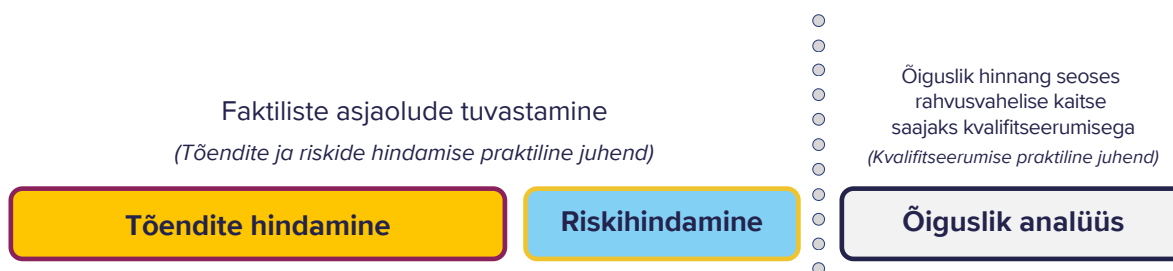
Kolmeetapiline käsitus

[[Sisukord](#)] [[Kontroll-loetelu](#)]

Arvestades probleeme ja piiranguid, mis kehtivad nii teie kui ka taotleja suhtes, on oluline järgida tõendite ja riskide hindamisel liigendatud käsitlust. See aitab teil vältida põhjendamisel vigu, ennatlikke järeldusi või subjektiivsetest muljetest lähtuvat kallutatust.

Läbivaatamine koosneb kahest osast – tõendite ja riskide hindamisest (asjakohaste faktide tuvastamine) ning õiguslikust analüüsist (õigusaktide kohaldamine tuvastatud faktide suhtes) ⁽¹⁰⁾. Pärast faktiliste asjaolude tuvastamist keskendub hindamine sellele, kas direktiivis 2011/95/EL (miinimumnõuete direktiiv (uuesti sõnastatud) ⁽¹¹⁾) sätestatud sisulised tingimused rahvusvahelise kaitse andmiseks on täidetud.

Joonis 1. Läbivaatamise etapid

Käesolevas praktilises juhendis keskendutakse esimesele osale (tõendite ja riskide hindamine) ning pakutakse välja liigendatud kolmeetapiline käsitus ⁽¹²⁾.

⁽¹⁰⁾ Euroopa Liidu Kohus (CJEU), 22. novembri 2012. aasta otsus kohtuasjas *M.M. vs. Minister for Justice, Equality and Law Reform (Iirimaa)*, C-277/11, EU:C:2012:744. Kokkuvõte on [EUAA kohtupraktika andmebaasis](#).

⁽¹¹⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. detsembri 2011. aasta [direktiiv 2011/95/EL](#), mis käsitleb nõudeid, millele kolmandate riikide kodanikud ja kodakondsuseta isikud peavad vastama, et kvalifitseeruda rahvusvahelise kaitse saajaks, ning nõudeid pagulaste või täiendava kaitse saamise kriteeriumidele vastavate isikute ühetaolisele seisundile ja antava kaitse sisule (uuesti sõnastatud) (ELT L 337, 20.12.2011).

⁽¹²⁾ Lisateave õigusliku hindamise kohta: vt EASO, [Practical Guide: Qualification for International Protection](#) (Praktiline juhend – rahvusvahelise kaitse saajaks kvalifitseerumine), aprill 2018.

Liigendatud käsitlemise tähtsus

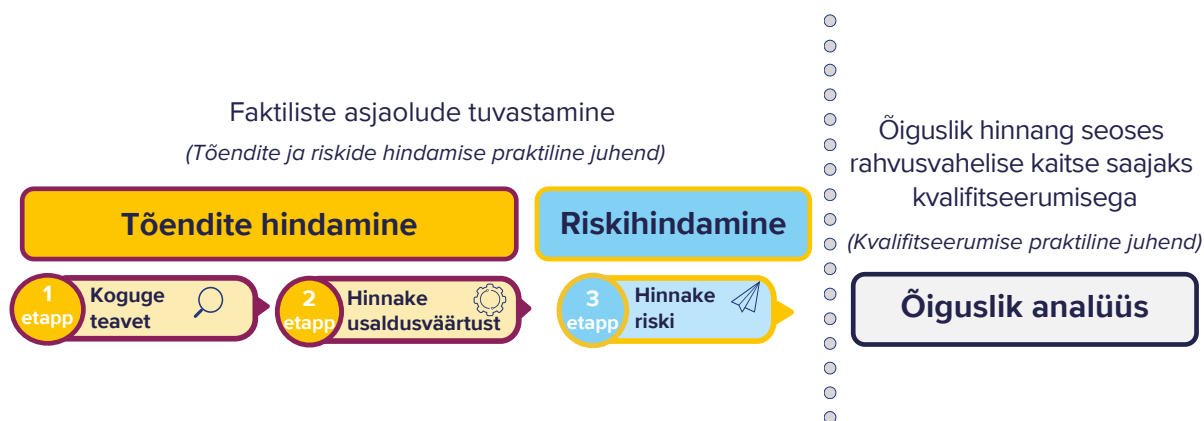
Tõendite ja riskide hindamine on metoodika, mida kohaldatakse kogu varjupaigataotluse läbivaatamise protsessi jooksul. Liigendatud käsitus aitab teil töötada tõhusamalt, vähendab eksimise riski ning soodustab usaldusväärsele, põhjendatud ja järjepidevale otsusele jõudmist. Liigendatud käsitlemise eesmärk on tagada tõendite ja riskide objektiivne ja mittespekulatiivne uurimine ning see aitab kaasa õiglastele ja järjepidevatele otsustele, tagades, et sarnaseid juhtumeid koheldakse ühtmoodi.

1. etapis kogutakse tõendeid ja tuvastatakse taotluse olulised faktid. Seejärel seotakse kogutud tõendid iga olulise faktiga. Vt [1. etapp. „Teabe kogumine“](#).

2. etapis hinnatakse taotluse iga olulise faktiga seotud taotleja väidete ja muude tõendite usaldusväärsust konkreetsete kriteeriumide alusel, et määrata, mis olulised faktid on vastuvõetavad ja mis mitte. Vt [2. etapp. „Usaldusväärsuse hindamine“](#).

3. etapis analüüsitakse heakskiidetud olulisi fakte tulevikku suunatud viisil, et hinnata riski taotleja tagasipöördumisel. See riskihindamine on faktiline hinnang. Küsimust, kas taotleja kvalifitseerub vastuvõetavate oluliste faktide ja tuvastatud riskide põhjal rahvusvahelise kaitse saajaks, käsitletakse õiguslikus analüüsis, mis on osa taotluse läbivaatamise järgmisest etapist. Vt [3. etapp. „Riskihindamine“](#).

Joonis 2. Läbivaatamise etapid

Õigusnormid

[[Sisukord](#)] [[Kontroll-loetelu](#)]

Tõendite ja riskide hindamise valdkonda reguleeritakse rahvusvahelise õigusega üksnes piiratud ulatuses. 1951. aasta pagulasseisundi konventsioonis ⁽¹³⁾ ei ole tõendite ega riskide

⁽¹³⁾ ÜRO Peaassamblee, [pagulasseisundi konventsioon](#), Genf, 28. juuli 1951, ÜRO lepingute sari, 189. kd, lk 137, ja [pagulasseisundi protokoll](#), 31. jaanuar 1967, ÜRO lepingute sari, 606. kd, lk 267 (ELi varjupaigaõigusaktides ja Euroopa Liidu Kohtus nimetatakse seda Genfi konventsiooniks).

hindamise erisätteid. ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Amet (UNHCR) on siiski koostanud sel teemal mõne juhendi, nimelt käsiraamatu ja suunised ⁽¹⁴⁾ ning märgukirja ⁽¹⁵⁾.

Miimumnõuete direktiiv (uuesti sõnastatud) on valdkonnas esimene õiguslikult siduv ELi õigusakt, milles on sätestatud tingimused, millele taotleja peab vastama, et kvalifitseeruda pagulaseks või isikuks, kes vajab rahvusvahelist kaitset muul põhjusel. Miimumnõuete direktiiv (uuesti sõnastatud) toetub suuresti pagulasi ja inimõigusi käsitlevatele rahvusvahelistele ja Euroopa õigusaktidele ja kohtupraktikale ⁽¹⁶⁾.

Miimumnõuete direktiivi (uuesti sõnastatud) artikliga 4 reguleeritakse rahvusvahelise kaitse taotluse faktide ja asjaolude hindamist.

- Artikli 4 lõikes 1 käsitletakse [taotleja ja ametiasutuse kohustust teha koostööd](#), et koguda ja hinnata taotluse asjakohaseid fakte.
- Artikli 4 lõikes 2 on loetletud [kõik taotluse asjakohased elemendid](#), mida põhjendada ja hinnata.
- Artikli 4 lõikes 3 sätestatakse [taotluse läbivaatamise individuaalne olemus](#) ja loetletakse mitu elementi, mida arvestada.
- Artikli 4 lõikes 4 sätestatakse, et [varasem tagakiusamine või suur kahju](#) ning vahetu ähvardamine tagakiusamise või suure kahjuga on arvestatav märk taotleja põhjendatud tagakiusamishirmu või suure kahju kannatamise reaalse ohu kohta, kui puudub mõjuv põhjus arvata vastupidist.
- Artikli 4 lõikes 5 on määratletud asjaolud, mille korral ei saa tagasi lükata [olulisi fakte](#), [mida ei toeta](#) dokumentaalsed või muud tõendid.

Need sätted on tõendite ja riskide hindamise aluseks ning neid analüüsitakse põhjalikumalt allpool.

Taotluse läbivaatamise menetlusnõuded on sätestatud **direktiivi 2013/32/EL (varjupaigamenetluste direktiivi (uuesti sõnastatud)) artiklis 10** ⁽¹⁷⁾:

- Artikli 10 lõikes 1 on sätestatud, et taotlusi ei lükata tagasi ega jäeta läbi vaatamata ainult põhjusel, et neid ei esitatud **võimalikult kiiresti**.

⁽¹⁴⁾ ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Amet, [Handbook on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status and Guidelines on International Protection Under the 1951 Convention and the 1967 Protocol Relating to the Status of Refugees](#) (Käsiraamat – pagulasseisundi määramise menetlused ja kriteeriumid ning rahvusvahelise kaitse suunised vastavalt 1951. aasta pagulasseisundi konventsioonile ja selle 1967. aasta protokollile), veebruar 2019, HCR/1P/4/ENG/REV. 4, punktid 195–205.

⁽¹⁵⁾ ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Amet, [Note on Burden and Standard of Proof in Refugee Claims](#) (Märgukiri varjupaigataotlustega seotud tõestamiskohustuse ja -standardi kohta), 16. detsember 1998; ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Amet, [Beyond Proof, Credibility Assessment in EU Asylum Systems: Full Report](#) (Tõestamisvajadus. Usaldusväarsuse hindamine ELi varjupaigasüsteemides – täielik aruanne), mai 2013.

⁽¹⁶⁾ Kõiki standardeid tuleb käsitleda Euroopa Liidu Kohtu ja Euroopa Inimõiguste Kohtu kohtupraktika valguses. Tõendite hindamise õigusliku ja kohtupraktika raamistiku lisateave: vt EASO, [Evidence and credibility assessment in the context of the common European asylum system – Compilation of Jurisprudence](#) (Tõendite ja usaldusväarsuse hindamine Euroopa ühise varjupaigasüsteemi kontekstis – kohtupraktika kogumik), 2018, ja EUAA, [Evidence and credibility in the context of the Common European Asylum System – Judicial analysis](#) (Tõendite ja usaldusväarsuse hindamine Euroopa ühise varjupaigasüsteemi kontekstis – õiguslik analüüs), teine väljaanne, 2023.

⁽¹⁷⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. juuni 2013. aasta [direktiiv 2013/32/EL](#) rahvusvahelise kaitse seisundi andmise ja äravõtmise menetluse ühiste nõuete kohta (uuesti sõnastatud) (ELT L 180, 29.6.2013, lk 60).

- Artikli 10 lõike 3 punktis a on sätestatud, et taotlused peab vaatama läbi ja otsused tegema **individuaalselt, objektiivselt ja erapooletult**.
- Artikli 10 lõike 3 punktis b käsitletakse nõudeid, millele päritoluriigi teave peab vastama, ja seda, kuidas see hangitakse taotluse läbivaatamiseks.
- Artikli 10 lõike 3 punktis c nõutakse, et **töötajatel on vajalikud teadmised** asjaomastest varjupaika ja pagulasi käsitlevatest õigusnormidest.
- Artikli 10 lõike 3 punktiga d sätestatakse võimalus küsida hindamise ajal **ekspertidelt nõu**.

Juhtpõhimõtted

[\[Sisukord\]](#) [\[Kontroll-loetelu\]](#)

Kõigi kättesaadavate õiguslike ja kohtupraktika allikate põhjal on võimalik tuvastada mitu aluspõhimõtet, mis juhivad teid rahvusvahelise kaitse taotluse hindamisel.

(a) Taotluse individuaalne läbivaatamine

Taotlused vaadatakse läbi individuaalselt, arvestades taotleja individuaalset olukorda ja isiklikke asjaolusid. Varjupaigamenetluste direktiivis (uuesti sõnastatud) on sätestatud, et peate olema pädev võtma arvesse taotleja isiklikke ja taotlusega seotud üldisi asjaolusid ⁽¹⁸⁾.

Mis on isiklikud asjaolud?

„Isiklikud asjaolud“ on miinimumnõuete direktiivis (uuesti sõnastatud) ja varjupaigamenetluste direktiivis (uuesti sõnastatud) mitteammendavalt määratletud üldväljend, mille elemendid võivad olla näiteks „taotleja kultuuriline taust, sugu, seksuaalne sättumus, sooline identiteet või haavatavus“ ⁽¹⁹⁾ või „taust, sugu ja vanus“ ⁽²⁰⁾.

Isiklikud asjaolud on üksikisikuga seotud omaduste kogum. Sellised omadused võivad olla seotud taotleja identiteediga (nt kodakondsus, vanus, sugu, usk), omadustega (nt haridustaust, puue, vaimne tervis), kuid ka isikliku kontekstiga (nt ühiskondlik, kultuuri-, majanduskontekst) ja taustaga (nt peresuhted, elukoht päritoluriigis) selle üldisemas tähenduses.

Isiklike asjaolusid võidakse tuvastada varjupaigamenetluse mis tahes etapis.

Miinimumnõuete direktiivis (uuesti sõnastatud) märgitakse ka, et taotlust tuleb hinnata individuaalselt. Seega on teie kohustus olla teadlik taotleja isiklikest asjaoludest ja neist igaüht arvestada taotluse läbivaatamisel ⁽²¹⁾.

⁽¹⁸⁾ Varjupaigamenetluste direktiivi (uuesti sõnastatud) artikli 15 lõike 3 punkt a.

⁽¹⁹⁾ Varjupaigamenetluste direktiivi (uuesti sõnastatud) artikli 15 lõike 3 punkt a.

⁽²⁰⁾ Miinimumnõuete direktiivi (uuesti sõnastatud) artikli 4 lõike 3 punkt c.

⁽²¹⁾ Miinimumnõuete direktiivi (uuesti sõnastatud) artikli 4 lõike 3 punkt c.

(b) Objektiivne ja erapooletu hindamine

Taotluse läbivaatamine ⁽²²⁾ peab põhinema tõenditel ja selles tuleb vältida võimalikke subjektiivseid elemente, kallutatust ja eelarvamusi. Väga oluline on teada kõiki tegureid, mis võivad sellist objektiivsust ja erapooletust mõjutada, ning suuta nende mõju minimeerida. Neid tegureid analüüsitakse punktis [2.3 „Kaalutlege individuaalseid ja kaudseid moonutavaid tegureid“](#).

(c) Läbipaistvus

Tõendite ja riskide hindamise järeldusi peab otsuses selgelt põhjendama. Teave, millel otsus põhineb, peaks olema taotlejale ja/või tema õigusnõustajale kättesaadav, et nad mõistaksid oma taotluse tulemusi ja saaksid vajaduse korral otsuse edasi kaevata, olles faktidest täielikult teadlikud ⁽²³⁾.

(d) Taotleja õigus olla ära kuulatud

Õigus olla ära kuulatud ⁽²⁴⁾ on äärmiselt oluline ja isiklik vestlus on varjupaigamenetluse keskmes ⁽²⁵⁾. Taotlejad võivad olla olukorras, kus nad saavad oma taotluse põhjendamisel tugineda ainult või peamiselt enda väidetele.

Taotlejale peab andma võimaluse esitada oma seisukoht isikliku vestluse kaudu, mille peab pidama riigisisese õiguse kohaselt pädev ametnik. Vestluse eesmärk on võimaldada taotlejal esitada oma taotluse võimalikult täielikuks põhjendamiseks vajalikud elemendid.

Õigus olla ära kuulatud hõlmab taotleja õigust enne otsuse tegemist selgitada/täpsustada võimalikke negatiivseid järeldusi tema usaldusväärsuse kohta ⁽²⁶⁾. Taotlejal peaks olema ka võimalus „kommenteerida ja/või selgitada suuliselt ja/või kirjalikult aruandes või vestluse üleskirjutuses esinevaid võimalikke tõlkevigasid või vääritimõistmisi kas vestluse lõpus või kindlaksmääratud tähtaja jooksul enne seda, kui menetlev ametiasutus teeb otsuse“ ⁽²⁷⁾.

Varjupaigamenetluste direktiivis (uuesti sõnastatud) on isikliku vestluse pidamiseks sätestatud mitmeid eeskirju, et taotleja saaks esitada oma taotluse võimalikult põhjalikult. Lisateave isikliku vestluse pidamise ja seonduvate õiguslike kohustuste kohta, mis tulenevad varjupaigamenetluste direktiivist (uuesti sõnastatud), on EUAA isikliku vestluse praktilises juhendis ⁽²⁸⁾.

⁽²²⁾ Varjupaigamenetluste direktiivi (uuesti sõnastatud) artikli 10 lõige 3.

⁽²³⁾ Varjupaigamenetluste direktiivi (uuesti sõnastatud) artiklid 11 ja 17, artikli 12 lõike 1 punkt f ja artikli 23 lõige 1.

⁽²⁴⁾ Vt varjupaigamenetluste direktiivi (uuesti sõnastatud) artikli 14 lõige 1 ja [Euroopa Liidu põhiõiguste harta](#) (26. oktoober 2012, 2012/C 326/02) artikli 41 lõike 2 punkt a. Euroopa Liidu Kohtu kohtuasjas *M.M.* tehtud kohtuotsuse (viidatud alaviites [10](#)) punktis 87 kohaldas Euroopa Liidu Kohus seda põhimõtet konkreetselt varjupaigamenetluse suhtes: „Õigus olla ära kuulatud tagab igale isikule võimaluse teha haldusmenetluses enne tema huve kahjustada võiva otsuse tegemist tegelikult ja tõhusalt teatavaks oma seisukoht ...“

⁽²⁵⁾ Piirangud õigusele olla ära kuulatud on võimalikud, kuid need on varjupaigamenetluste direktiivis täielikult loetletud ja jäävad erandiks, sest kehtivad ainult siis, kui „menetlev ametiasutus saab võtta vastu positiivse otsuse pagulasseisundi kohta olemasolevate tõendite alusel“ või kui „pädev ametiasutus on seisukohal, et taotleja ei ole temast mitteolenevatel püsivatel asjaoludel vestluseks võimeline või suuteline“.

⁽²⁶⁾ Varjupaigamenetluste direktiivi (uuesti sõnastatud) artikkel 16.

⁽²⁷⁾ Varjupaigamenetluste direktiivi (uuesti sõnastatud) artikli 17 lõige 3.

⁽²⁸⁾ EASO, [Practical Guide: Personal Interview](#) (Praktiline juhend – isiklik vestlus), detsember 2014.

(e) Konfidentsiaalsus

Konfidentsiaalsuse põhimõte ⁽²⁹⁾ on eriti oluline, sest paljud taotlejad on erilises olukorras (vt „[Tõendite hindamise probleemid varjupaigamenetlustes](#)“). Kogu taotleja toimikuga seotud teavet tuleb käsitleda konfidentsiaalsena.

Ametiasutused peavad tagama nõuetekohase konfidentsiaalsuse nii isikliku vestluse korraldamisel ⁽³⁰⁾ kui ka taotlejaga seotud teabe kogumisel.

Ametiasutused ei tohi avaldada „rahvusvahelise kaitse taotlust käsitlevat teavet ega taotluse esitamise fakti väidetava(te)le tagakiusaja(te)le ega suure kahju põhjustaja(te)le“ ⁽³¹⁾. Samuti peaksid nad hoiduma teabe kogumisest väidetava(te)lt tagakiusaja(te)lt või suure kahju põhjustaja(te)lt „viisil, mis teavitaks neid otseselt asjaolust, et kõnealune taotleja on taotluse esitanud, ning mis seaks ohtu taotleja või tema ülalpeetavate füüsilise puutumatuse või taotleja päritoluriigis elavate pereliikmete vabaduse ja julgeoleku“ ⁽³²⁾. Vt ka punkti [1.1.2 alapunkt e „Pereliikmete varjupaigatoimikud“](#) seoses konfidentsiaalsusega pereliikmete taotluste hindamisel.

(f) Õigus eraelu puutumatusele ja inimväärikuse austamisele

Ametiasutuste kasutatavates tõendite hindamise meetodites peab alati austama taotleja õigust inimväärikusele, isikupuutumatusele ning tema era- ja perekonnaelu puutumatusele ⁽³³⁾. Need ei tohi kunagi hõlmata meetodeid, mis on taotleja jaoks valusad, alandavad või halvustavad või mida rakendades sekkutakse põhjendamatult intiimsesse eraellu ⁽³⁴⁾.

Varjupaigamenetluste direktiivis (uuesti sõnastatud) viidatakse inimväärikuse austamisele, eelkõige seoses saatjata alaealiste arstliku läbivaatusega, mis peab toimuma lapse väärikust austades. Arstliku läbivaatuse tegemise meetod peab alati olema võimalikult mitteinvasiivne ⁽³⁵⁾.

⁽²⁹⁾ Varjupaigamenetluste direktiivi (uuesti sõnastatud) artiklid 15, 30 ja 48 ning Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikkel 8.

⁽³⁰⁾ Varjupaigamenetluste direktiivi (uuesti sõnastatud) artikkel 15.

⁽³¹⁾ Varjupaigamenetluste direktiivi (uuesti sõnastatud) artikkel 30.

⁽³²⁾ Varjupaigamenetluste direktiivi (uuesti sõnastatud) artikkel 30.

⁽³³⁾ ELi põhiõiguste harta artiklid 1, 3 ja 7.

⁽³⁴⁾ Vt sellega seoses varjupaigamenetluste direktiivi (uuesti sõnastatud) artikli 13 lõike 2 punkt d, mis sätestab, et „käesoleva direktiivi alusel [otsib] taotleja isiku läbi samasooline isik, järgides seejuures täiel määral inimväärikuse ning kehalise ja psühholoogilise puutumatuse põhimõtteid“. Lisateave on punktis [1.1.2\(n\) „Tõendid, mis rikuvad taotleja põhiõigusi“](#) ja järgmistes viidetes: Euroopa Liidu Kohus, 25. jaanuari 2018. aasta kohtuotsus kohtuasjas *F vs. Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal*, C-473/16, EU:C:2018:36, punkt 48 (kokkuvõte on [EUAA kohtupraktika andmebaasis](#)) ja Euroopa Liidu Kohus, 2. detsembri 2014. aasta kohtuotsus kohtuasjades *A., B., C. vs. Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie*, C-148/13 kuni C-150/13, EU:C:2014:2406, punktid 59–66. Kokkuvõte on [EUAA kohtupraktika andmebaasis](#).

⁽³⁵⁾ Varjupaigamenetluste direktiivi (uuesti sõnastatud) põhjendus 60 ja artikkel 25.

1. 1. etapp. Teabe kogumine

[\[Sisukord\]](#) [\[Kontroll-loetelu\]](#)

Tõendite hindamine algab teabe kogumisega. Teabe kogumise protsess lõpeb eri etappidega: tõendite kogumine, oluliste faktide tuvastamine ja kõigi tõendite seostamine ühe või mitme olulise faktiga.

Tõendite kogumine ja oluliste faktide tuvastamine on pidev protsess, mis kestab alates hetkest, mil taotleja esitab taotluse, kuni hetkeni, mil alustate riskide hindamist. Isegi nimetatud viimases etapis võib teil olla vaja koguda täiendavaid tõendeid, kui vajate selgitusi või lisateavet. Peamine põhimõte on, et peate olema avatud suhtumisega ning arvestama, et uusi fakte võib ilmuda kogu menetluse vältel. Kuigi see protsess on liigendatud, ei pruugi see tingimata olla sirgjooneline.

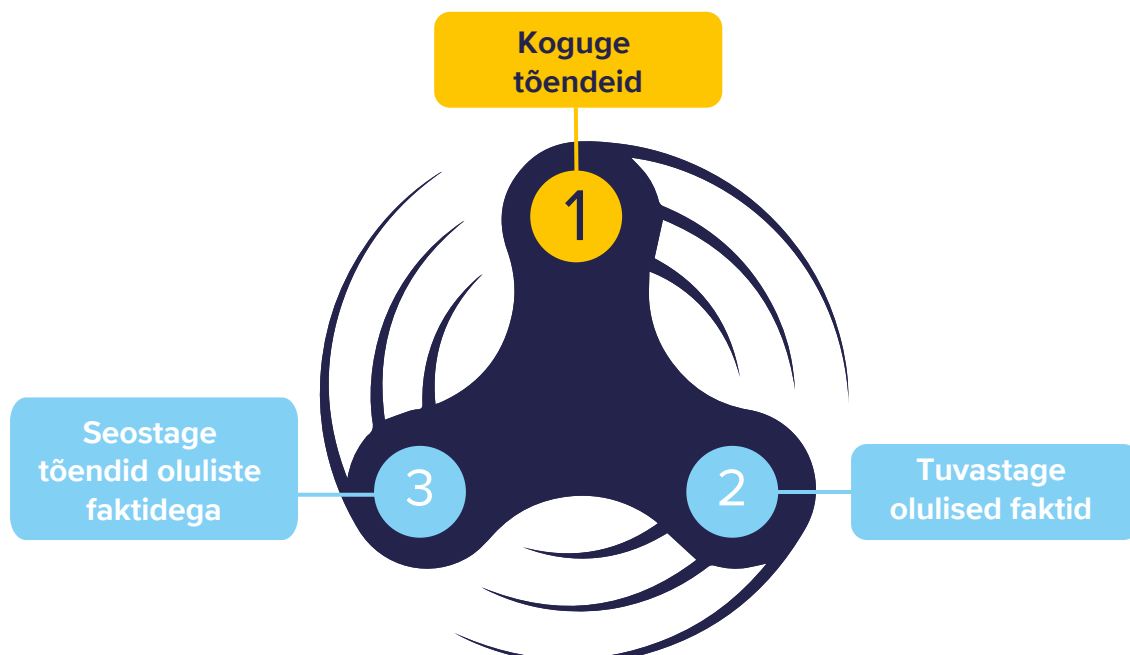
Moonutavate tegurite arvestamise olulisus

Tõendite kogumisel on väga oluline, et kaalutleksite kõiki asjakohaseid isiklikke ja konteksti asjaolusid, mis võivad mõjutada seda, kui palju suudab taotleja täita oma kohustusi, või häirida teie võimet uurida objektiivselt ja asjakohaselt (vt punkt [2.3 „Kaalutlege individuaalseid ja kaudseid moonutavaid tegureid“](#)).

1.1. Koguge tõendeid

[\[Sisukord\]](#) [\[Kontroll-loetelu\]](#)

Joonis 3. Koguge tõendeid

Tõendite hindamise protsessi esimeses etapis on vaja koguda juhtumi kohta kõik tõendid, mida on vaja rahvusvahelise kaitse taotluse põhjendamiseks.

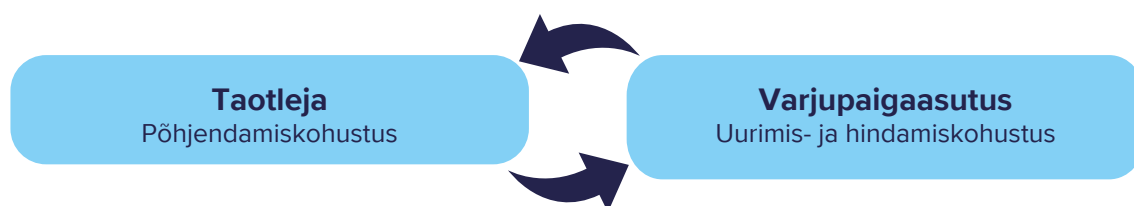
1.1.1. Kohaldage koostöökohustust (tõendamiskohustus)

[Sisukord] [Kontroll-loetelu]

Kuigi „tõendamiskohustus“ on väljakujunenud õiguslik mõiste, mis määrab, kes vastutab teatud asjaolu tõendamise eest kohtumenetluses, tuleb seda mõistet käsitada varjupaigamenetluses kasutatavas konkreetses vormis. Miinimumnõuete direktiivi (uuesti sõnastatud) artikliga 4 ei panda tõendamiskohustust iseenesest ei taotlejale ega menetlevale ametiasutusele. Mõlemal on siiski teatud kohustused, mida täita, et saaks hinnata rahvusvahelise kaitse taotlust põhjalikult.

Põhimõtteliselt on taotleja kohustus esitada oma taotluse põhjendamiseks vajalikud elemendid. Samal ajal on menetleva ametiasutuse ülesanne uurida ja hinnata koostöös taotlejaga taotluse asjakohaseid elemente ⁽³⁶⁾. Taotlejal ja asutusel on kohustus teha koostööd, et hinnata taotluse asjakohaseid elemente ⁽³⁷⁾.

Joonis 4. Koostöökohustus

(a) Kontrollige, kas taotleja täidab oma kohustust taotlust põhjendada

[Sisukord] [Kontroll-loetelu]

Teatage taotlejale tema kohustusest taotlust põhjendada (vt punkti [1.1.1 alapunkti b alapunkt ii „Teatage taotlejale tema kohustused“](#)), mis tähendab taotleja kohustust esitada tõene avaldus, esitada kõik tema käsutuses olevad tõendid ja teha taotluse läbivaatamisel ametiasutustega koostööd.

Miinimumnõuete direktiivi (uuesti sõnastatud) artikli 4 sätetes on märgitud, et „põhjendamine“ tähendab andmete esitamist, mis on „taotleja avaldused ning kõik taotleja käsutuses olevad dokumendid“ ⁽³⁸⁾ taotleja vanuse, tausta, sealhulgas asjaomaste sugulaste tausta, isiku, kodakondsus(t)e, varasema elukohariigi/-riikide ja aadressi, varasemate varjupaigataotluste ja reisimarsruutide kohta, reisidokumendid ning rahvusvahelise kaitse taotlemise põhjused ⁽³⁹⁾. See tähendab, et taotleja peab võtma meetmeid, et toetada taotlust avalduste ja kõigi tema

⁽³⁶⁾ Miinimumnõuete direktiivi (uuesti sõnastatud) artikli 4 lõige 1.

⁽³⁷⁾ Euroopa Liidu Kohus, 2012, [M.M.](#), C-277/11, viidatud alaviites [10](#), punktid 65 ja 66.

⁽³⁸⁾ ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Amet, [Beyond Proof, Full Report](#) (Tõestamisvajadus – täielik aruanne), mai 2013, viidatud alaviites [15](#), lk 85.

⁽³⁹⁾ ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Amet, [Beyond Proof, Full Report](#) (Tõestamisvajadus – täielik aruanne), mai 2013, viidatud alaviites [15](#), lk 89.

käsituses olevate tõenditega. Tavaliselt on taotlejatel parem võimalus kui ametiasutusel anda teavet oma taotluse individuaalsete aspektide kohta (nende hirmud ja kogemused) ⁽⁴⁰⁾.

Seda, kuidas mõjutavad puudused taotleja põhjendamiskohustuse täitmisel tõendite hindamist, käsitletakse punktis [2.4.1 „Andke olulise faktiga seotud kõigi tõendite usaldusväärsuse järeldestele kaal“](#) ning punktis [2.4.2 „Järeldused oluliste faktide kohta“](#).

- i. Kas taotleja on teinud märkimisväärseid jõupingutusi, et esitada väited ja tema käsituses olevad dokumendid?

[\[Sisukord\]](#) [\[Kontroll-loetelu\]](#)

Taotleja peab esitama teile kõik oma käsituses olevad asjakohased tõendid.

Miimumnõuete direktiivi (uuesti sõnastatud) artikliga 4 laieneb tõendite esitamise kohustus üksnes **taotleja käsituses olevatele** tõenditele. Dokumendid ja muud tõendid loetakse olevaks taotleja käsituses ainult siis, kui saab mõistlikult eeldada, et ta suudab neid hankida ⁽⁴¹⁾. See tähendab ka seda, et taotleja kohustust taotlust põhjendada ei saa mõista ka kui kohustust esitada tõendeid **iga** asjaolu kohta.

Taotleja peab tegema **märkimisväärseid jõupingutusi** ⁽⁴²⁾, et põhjendada oma taotlust väidete ning kõigi tema käsituses olevate dokumentaalsete ja muude tõenditega. Selle kohustuse ulatus sõltub konkreetsest juhtumist. Tuleb kaalutleda, kuidas saab tõendeid hankida, samuti vaadelda taotleja päritoluriigist lahkumise asjaolusid ja sealset üldolukorda. Muud tegurid, mis võivad samuti takistada taotlejal kõigi vajalike tõendite esitamist, võivad tuleneda tema isiklikust olukorrast ja olla seotud näiteks tema füüsilise/vaimse tervise, haridustaseme või peresidemetega. Juhtumi individuaalsed asjaolud on alati olulised, kui hinnatakse, kui palju sai taotleja oma kohustusi täita.

- ii. Kas taotleja esitas tõendid võimalikult kiiresti?

[\[Sisukord\]](#) [\[Kontroll-loetelu\]](#)

Samuti eeldatakse, et taotleja esitab varjupaigaasutusele võimalikult kiiresti kogu oma käsituses oleva teabe ja tõendid. Nii saate tuvastada ja hinnata kõiki olulisi fakte nõuetekohaselt ja õigeaegselt. Selle kohustuse täitmine on tihedalt seotud ametiasutuse kohustusega teatada taotlejale tema kohustused varjupaigamenetluses ja kuidas taotleja saab esitada tõendeid. „Väljendit „võimalikult kiiresti“ tuleb tõlgendada hetke suhtes, mil taotlejale teatatakse talle arusaadavas keeles tema kohustusest taotlust põhjendada.“ ⁽⁴³⁾ (Vt punkti [1.1.1 alapunkti b alapunkt ii „Teatage taotlejale tema kohustused“](#)).

Praktikas tähendab see, et taotlejaga arutatakse, mis tõendeid ta kavatseb esitada, ning lepatakse kokku mõistlik tähtaeg. Taotleja kohustus esitada teave ja tõendid võimalikult kiiresti

⁽⁴⁰⁾ Euroopa Inimõiguste Kohus, 23. augusti 2016. aasta otsus kohtuasjas *J. K. and others vs. Rootsi*, nr 59166/12, ECLI:CE:ECHR:2016:0823JUD005916612, punkt 96. Kokkuvõte on [EUA kohtupraktika andmebaasis](#).

⁽⁴¹⁾ ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Amet, *Beyond Proof, Full Report* (Tõestamisvajadus – täielik aruanne), mai 2013, viidatud alaviites [15](#), lk 96.

⁽⁴²⁾ Miimumnõuete direktiivi (uuesti sõnastatud) artikli 4 lõike 5 punkt a.

⁽⁴³⁾ ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Amet, *Beyond Proof, Full Report* (Tõestamisvajadus – täielik aruanne), mai 2013, viidatud alaviites [15](#), lk 102.

kehtib tema käsutuses olevate tõendite kohta. See on täidetud, kui teave või tõendid muutuvad kättesaadavaks hiljem (nt pärast isiklikku vestlust) ja need esitatakse võimalikult kiiresti.

Taotleja üldisi ja isiklikke asjaolusid ning asjakohaseid haavatavusi tuleb arvestada, kui hinnatakse, kas avaldused või muud tõendid on esitatud õigel ajal. Ebasoodsaid usaldusväarsuse järeldusi ei saa teha üksnes sellepärast, et taotleja ei esitanud esimesel korral teatud elemente ⁽⁴⁴⁾.

iii. Kas taotleja selgitused tõendite puudumise kohta olid piisavad?

[[Sisukord](#)] [[Kontroll-loetelu](#)]

Võib juhtuda, et taotleja ei suuda mõnda fakti tõendada. Kui taotleja ei suuda täita oma kohustust esitada kõik tema käsutuses olevad tõendid või kõik tõendid, mis võiksid mõistlikult eeldades olla tema käsutuses, arvestades individuaalseid asjaolusid, peab ta esitama rahuldava selgituse, miks ta ei saa teatud asjaolusid tõendada.

Peate hindama, kas taotleja selgitus, miks ta ei saa esitada lisatõendeid, on vastuvõetav. Taotleja esitatud selgitusele tuleb anda kaal, arvestades isiklikke ja konteksti asjaolusid (vt ka punkt [2.4.1 „Andke olulise faktiga seotud kõigi tõendite usaldusväarsuse järeldustele kaal“](#)).

(b) Täike juhtumiametniku uurimiskohustust

[[Sisukord](#)] [[Kontroll-loetelu](#)]

Taotlejal peab võimaldama esitada kogu oluline teave ja kõik asjakohased tõendid. Menetleva ametiasutuse kohus on hinnata koostöös taotlejaga taotluse asjakohaseid elemente. Selle kohustuse täitmiseks peate tegema järgmised toimingud.

i. Toetage menetluslike erivajadustega isikuid asjakohaselt

[[Sisukord](#)] [[Kontroll-loetelu](#)]

Taotluse tõhusaks põhjendamiseks ja selle põhjenduste igakülgselt esitamiseks võivad teatud taotlejad vajada menetluslike eritagatise. Põhjused võivad olla näiteks vanus, sugu, seksuaalne sättumus, sooidentiteet, puue, raske haigus, vaimse tervise häired. Menetluslike eritagatiste vajadus võib tekkida ka piinamise, vägistamise või muu raske psühholoogilise, füüsilise või seksuaalse vägivalda vormi tagajärjel. Eelkõige on saatjata alaealistel erivajadused, mis nõuavad piisavat toetust ⁽⁴⁵⁾.

Liikmesriigid peavad mõistliku aja jooksul pärast taotluse esitamist hindama, kas taotleja vajab menetluslike eritagatise. Sellisel juhul peab liikmesriik tagama neile piisava toetuse ⁽⁴⁶⁾. Menetluslike erivajadustega isikute korral tuleb eelkõige rõhutada teie enda uurimisrolli ⁽⁴⁷⁾.

⁽⁴⁴⁾ Euroopa Liidu Kohus, 2. detsembri 2014. aasta otsus kohtuasjas [A., B., C. vs. Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie](#), C-148/13 kuni C-150/13, EU:C:2014:2406, punktid 70 ja 71. Kokkuvõtte on [EUAA kohtupraktika andmebaasis](#).

⁽⁴⁵⁾ Varjupaigamenetluste direktiivi (uuesti sõnastatud) artikkel 25.

⁽⁴⁶⁾ Varjupaigamenetluste direktiivi (uuesti sõnastatud) artikkel 24.

⁽⁴⁷⁾ Asjakohased meetmed, mida peate võtma sõltuvalt menetlusvajadustest, saab tuvastada EASO [erivajaduste tuvastamise vahendiga](#), 2016.

Peate koguma asjakohast teavet, pöörates erilist tähelepanu taotleja erivajadustele. Et nõuetekohaselt hinnata ja leevendada nende asjaolude mõju konkreetsele juhtumile, võite küsida eksperdiarvamusi, näiteks psüühikahäire või puude korral või psühholoogilise, füüsilise või seksuaalse vägivalla tagajärgede käsitlemisel (vt ka punkti [1.1.2 alapunkt k „Meditsiinilised, psühhiaatrilised ja psühholoogilised aruanded“](#)). Samuti andke menetluslike erivajadustega taotlejale piisavalt aega, et esitada oma rahvusvahelise kaitse taotluse põhjendamiseks vajalikud elemendid, ning kaalutlege neid vajadusi isiklikul vestlusel.

ii. Teatage taotlejale tema kohustused

[[Sisukord](#)] [[Kontroll-loetelu](#)]

Taotleja eespool nimetatud kohustused on seotud menetleva ametiasutuse kohustusega teavitada taotlejat kõigist tema kohustustest ja tema õigustest keeles, millest ta aru saab või kõigi eelduste kohaselt aru saab, ning eelkõige teavitada teda tema kohustusest taotlust põhjendada (⁴⁸). See teave peab sisaldama asjaolu, et taotlejal on kohustus oma taotlust tõendada, ning selle kohustuse täitmata jätmise tagajärgi. Selle teabe peab esitama õigel ajal, et taotleja saaks oma kohustusi täita. Esitatud teave peab sisaldama kohustuste täitmise tähtaegu, andes taotlejale seega piisava võimaluse esitada kõik elemendid. Taotleja peab saama ka praktilist teavet oma kohustuste täitmise võimalustest kooskõlas riiklike õigusaktide ja tavadega.

Teabe esitamise näited

Riiklikes õigusaktides või tavades võidakse nõuda, et isikliku vestluse kutses teatataks taotlejale, mis tõendeid ta peab isikliku vestluse ajal esitama ja mis on tema üldkohustused esimese astme läbivaatamismenetluses.

Kui isiklikul vestlusel ei olnud võimalik esitada teatud tõendeid, kuigi need olid taotleja käsutuses, võite anda taotlejale enne taotluse hindamist ja/või otsuse tegemist aega lisatõendite esitamiseks. See sõltub riiklikust tavast ja taotluse eripärast. Sellisel juhul tuleb teil anda taotlejale isiklikul vestlusel juhiseid, kuidas saab esitada lisatõendeid, mis aja jooksul peavad need tõendid jõudma varjupaigaasutusse enne taotluse kohta otsuse tegemist ning mis on tagajärjed, kui tõendeid ei esitata ettenähtud tähtaja jooksul.

Selgitused ja teave tuleb teha kättesaadavaks viisil, mis arvestaks taotleja eriolukorda, näiteks lapsesõbralikult, kui taotleja on laps (vt punkti [1.1.1 alapunkti b alapunkt i „Toetage menetluslike erivajadustega isikuid asjakohaselt“](#)) (⁴⁹).

⁽⁴⁸⁾ Varjupaigamenetluste direktiivi (uuesti sõnastatud) artikli 12 lõike 1 punkt a.

⁽⁴⁹⁾ EUAA, [Practical Guide on Information Provision – Access to procedure](#) (Teabe esitamise praktiline juhend – juurdepääs menetlusele), detsember 2024, punkt 1.2.3 „Suhtlemisviiside kohandamine taotleja isiklike asjaoludega“.

iii. Võimaldage taotlejal esitada kõik asjakohased faktid ja tõendid isiklikul vestlusel

[[Sisukord](#)] [[Kontroll-loetelu](#)]

Et täita oma kohustust esitada kogu tema käsutuses olev teave ja tõendid, peab taotlejatele andma võimaluse esitada isiklikul vestlusel⁽⁵⁰⁾ kõik olulised faktid ja tõendid. Isiklik vestlus on teabe kogumise kõige olulisem etapp, sest see annab taotlejale peamise võimaluse taotlust põhjendada. Varjupaigamenetluste direktiivi (uuesti sõnastatud) artikliga 16 kohustatakse liikmesriike korraldama isiklike vestlusi viisil, millega tagatakse, et „taotlejale antakse asjakohane võimalus esitada dokumendid, mis on vajalikud taotluse võimalikult täielikuks põhjendamiseks vastavalt direktiivi 2011/95/EL artiklile 4“.

Alati ei saa eeldada, et taotleja teab, mis avaldused, dokumendid või muud tõendid võivad olla asjakohased, seepärast ei piirdu menetleva ametiasutuse koostöökohustus isikliku vestluse etapis taotlejale üksnes aja ja ruumi võimaldamisega. Samuti peab menetlev ametiasutus andma taotlejale vajalikke juhiseid, kasutama asjakohast küsitlust ja looma nõuetekohased tingimused, et koguda asjakohaseid andmeid taotleja esitatud faktide põhjendamiseks⁽⁵¹⁾.

iv. Küsige taotlejalt ebaselgete punktide kohta selgitusi

[[Sisukord](#)] [[Kontroll-loetelu](#)]

Peate selgitama koostöös taotlejaga kõiki taotlusega seotud fakte, kaalutledes olemasolevaid tõendeid, päritoluriigi teavet ja võimalikke moonutavaid tegureid (vt punkt [2.3 „Kaalutlege individuaalseid ja kaudseid moonutavaid tegureid“](#)). Juhtumi hindamine ei tohi tugineda teile ebaselgeks jäänud aspektidele ega jätta ruumi oletustele, spekulatsioonidele, hüpoteesidele või sisetundele.

v. Lahendage näilised vastuolud, piisava teabe puudumine ja usutavusprobleemid

[[Sisukord](#)] [[Kontroll-loetelu](#)]

Peate juhtima taotleja tähelepanu vastuoludele, usutavusprobleemidele ja teabe puudulikkusele ning võimaldama tal selliseid punkte selgitada. Samuti keskenduge nende põhjuste tuvastamisele, et saaksite õigesti hinnata nende mõju usaldusväärsuse hindamisele. Kaalutlege moonutavate tegurite võimalikku olemasolu (vt punkt [2.3 „Kaalutlege individuaalseid ja kaudseid moonutavaid tegureid“](#)), mis võivad mõjutada taotleja väidete järjepidevust ja usutavust ning tema võimet esitada üksikasjalikku teavet.

⁽⁵⁰⁾ Vt punkti „[Juhtpõhimõtted](#)“ alapunkt [d. Taotleja õigus olla ära kuulatud](#). Varjupaigamenetluste direktiivis on sätestatud ainult ranged erandid õigusest olla ära kuulatud. Varjupaigamenetluste direktiivi (uuesti sõnastatud) artikli 14 lõikes 2 on sätestatud, et

[i]sikliku vestluse taotluse sisu üle võib ära jätta, kui:

menetlev ametiasutus saab võtta vastu positiivse otsusepagulasseisundi kohta olemasolevate tõendite alusel või

pädev ametiasutus on seisukohal, et taotleja ei ole temast mitteolenevatel püsivatel asjaoludel vestluseks võimeline või suuteline ...

Ärakuulamiskohustus kehtib ka taotluse vastuvõetavust käsitleva vestluse kohta (vt varjupaigamenetluste direktiivi (uuesti sõnastatud) artikkel 34). Liikmesriigid võivad sätestada erandi hilisemate taotluste vastuvõetavuse menetluses peetavast taotluse vastuvõetavuse vestlusest üksnes teatud tingimustel (vt varjupaigamenetluste direktiivi (uuesti sõnastatud) artiklid 34 ja 42).

⁽⁵¹⁾ EASO, [Practical Guide: Personal Interview](#) (Praktiline juhend – isiklik vestlus), detsember 2014. Vt Euroopa Liidu Kohus, 2012, *M.M.*, C-277/1, viidatud alaviites [10](#), punkt 66. Vt ka ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Amet, [Beyond Proof, Full Report](#) (Tõestamisvajadus – täielik aruanne), mai 2013, viidatud alaviites [15](#), lk 112.

vi. Hankige asjakohane päritoluriigi teave ja muud tõendid

[[Sisukord](#)] [[Kontroll-loetelu](#)]

Hankige juhtumi hindamiseks asjakohane, täpne ja ajakohane päritoluriigi teave, „sealhulgas päritoluriigi õigusnormid ja nende kohaldamise viis“⁽⁵²⁾. Lisateave on punktis [1.2.2 „Sõnastage selged, ammendavad ja faktipõhised olulised faktid“](#). Euroopa Inimõiguste Kohus on sellega seoses leidnud, et varjupaigaasutustel on üldiselt paremad võimalused kui taotlejal saada teavet üldolukorra kohta, sealhulgas teavet kaitse saamise võimaluse kohta päritoluriigis⁽⁵³⁾.

Menetlev ametiasutus kogub päritoluriigi teavet erapooletult. Individuaalsete juhtumite tõendite hindamisel peate järgima sama erapooletut käsitlust ja kaalutlema kõiki tõendeid, mis toetavad taotleja esitatud fakte, kuid ka tõendeid, mis on nende faktide vastu. Ilma selle erapooletusega ei saaks menetleva ametiasutuse uurimiskohustust täielikult täita, sest see ei kompenseeri seda, et teatud liiki tõendid ei ole taotlejale kättesaadavad.

Juhtumi hindamiseks võib teil olla vaja hankida ka muid tõendeid, millele saate juurdepääsu omal algatusel, näiteks [pereliikmete varjupaigatoimikud](#), [ühismeedia allikad](#), [tõendid, mis on saadud vastutava liikmesriigi muudelt riigiasutustelt](#) või [teistelt liikmesriikidelt](#). Selliste tõendite kogumise vajadus sõltub taotluse eripärast. Näiteks võib teid ajendada selliste lisatõendite saamiseks juba olemasolev teave, mida võidakse uurida täiendavalt.

Samuti peab menetlev ametiasutus kaalutlema riske, mida taotleja ei ole maininud, kuid mida ametiasutus teab ja mis võivad päritoluriiki tagasipöördumisel tekitada taotlejale tagakiusamise või suure kahju tekkimise riski⁽⁵⁴⁾. See kehtib eriti siis, kui menetlev ametiasutus teab, et taotleja kuulub tõenäoliselt rühma, keda kiusatakse süstemaatiliselt taga või kellele tekitatakse suurt kahju⁽⁵⁵⁾. Olenevalt riigi tavast võib olla vaja taotlejat teavitada ja võimaldada tal kommenteerida.

Kui asjakohane, hõlmab menetleva asutuse koostöökohustus ka taotleja nõusolekul arstliku läbivaatuse korraldamist või vajaduse korral taotlejale teatamist, et ta peab korraldama arstliku läbivaatuse ise⁽⁵⁶⁾.

⁽⁵²⁾ Miinimumnõuete direktiivi (uuesti sõnastatud) artikli 4 lõige 3.

⁽⁵³⁾ Euroopa Inimõiguste Kohus, 23. augusti 2016. aasta otsus kohtuasjas *J. K. and others vs. Rootsi*, nr 59166/12, ECLI:CE:ECHR:2016:0823JUD005916612, punkt 132. Kokkuvõte on [EUAA kohtupraktika andmebaasis](#).

⁽⁵⁴⁾ Euroopa Inimõiguste Kohus, 23. märtsi 2016. aasta otsus kohtuasjas *F.G. vs. Rootsi*, nr 43611/11, ECLI:CE:ECHR:2016:0323JUD004361111, punkt 127. Kokkuvõte on [EUAA kohtupraktika andmebaasis](#). Euroopa Inimõiguste Kohus, 27. oktoobri 2020. aasta otsus kohtuasjas *M.A. vs. Belgia*, nr 19656/18, ECLI:CE:ECHR:2020:1027JUD001965618, punkt 81. Kokkuvõte on [EUAA kohtupraktika andmebaasis](#); Euroopa Inimõiguste Kohus, 21. juuli 2021. aasta otsus kohtuasjas *E.H. vs. Prantsusmaa*, nr 39126/18, ECLI:CE:ECHR:2021:0722JUD003912618, punkt 132. Kokkuvõte on [EUAA kohtupraktika andmebaasis](#).

⁽⁵⁵⁾ Euroopa Inimõiguste Kohus, 23. märtsi 2016. aasta otsus kohtuasjas *F.G. vs. Rootsi*, nr 43611/11, ECLI:CE:ECHR:2016:0323JUD004361111, punkt 127. Kokkuvõte on [EUAA kohtupraktika andmebaasis](#). Euroopa Inimõiguste Kohus, 27. oktoobri 2020. aasta otsus kohtuasjas *M.A. vs. Belgia*, nr 19656/18, ECLI:CE:ECHR:2020:1027JUD001965618, punkt 81. Kokkuvõte on [EUAA kohtupraktika andmebaasis](#); Euroopa Inimõiguste Kohus, 21. juuli 2021. aasta otsus kohtuasjas *E.H. vs. Prantsusmaa*, nr 39126/18, ECLI:CE:ECHR:2021:0722JUD003912618, punkt 132. Kokkuvõte on [EUAA kohtupraktika andmebaasis](#).

⁽⁵⁶⁾ Vt varjupaigamenetluste direktiivi (uuesti sõnastatud) artikkel 18.

(c) Kaalutlege erilisi põhjendamiseeskirju, kui asjakohane

[[Sisukord](#)] [[Kontroll-loetelu](#)]

Läbivaatamisel tõendab menetlev ametiasutus, et järgmiste elementide rakendamise tingimused on täidetud:

- kaitse kättesaadavus päritoluriigis;
- võimalus leida riigisisese kaitse alternatiiv ja
- välistamisaluste olemasolu ⁽⁵⁷⁾.

Põhjendamiskohustus on varjupaigaasutusel ka siis, kui on leitud, et

- taotlejat on juba taga kiusatud või talle on tekitatud suurt kahju või teda on ähvardatud taga kiusata või talle suurt kahju tekitada.

Sellisel juhul peab asutus esitama mõjuva põhjuse „arvata, et kõnealune tagakiusamine või suur kahju ei kordu“ ⁽⁵⁸⁾.

Kuigi menetleval ametiasutusel on kohustus tõendada, et eespool nimetatud elementide kohaldamiseks on tingimused täidetud, peavad nii menetlev ametiasutus kui ka taotleja tegema koostööd kõigi asjakohaste tõendite kogumisel ja esitamisel, mis võimaldavad neid tingimusi hinnata.

Kui taotleja on pärit turvaliseks päritoluriigiks tunnistatud riigist, võib taotluse individuaalse läbivaatamise alguses keskenduda taotleja kohustusele taotlust põhjendada, esitades kõik asjaolud, mis viitavad, et riik ei ole tema konkreetses olukorras turvaline ⁽⁵⁹⁾.

Neid olukordi selgitatakse täpsemalt edasistes jaotistes.

- i. Kas päritoluriigis on võimalik saada kaitset?

[[Sisukord](#)] [[Kontroll-loetelu](#)]

Taotlejal on kohustus oma taotlust põhjendada (päritoluriiki tagasipöördumisel on tagakiusamise või suure kahju risk) ja teie kohus on tõendada vastupidist ehk seda, et päritoluriigis on võimalik saada kaitset.

Et kinnitada taotluse oluliste faktide tuvastamisel kaitse kättesaadavust päritoluriigis, peate leidma, kas taotleja on proovinud saada asjaomastelt ametiasutustelt/tegutsejatelt kaitset; kui

⁽⁵⁷⁾ EASO, [Practical Guide: Qualification for international protection](#) (Praktiline juhend – rahvusvahelise kaitse saajaks kvalifitseerumine), aprill 2018. EASO, [Practical Guide on the Application of the Internal Protection Alternative](#) (Riigisisese kaitse alternatiivi kohaldamise praktiline juhend), mai 2021. EASO, [Practical Guide on Exclusion](#) (Välistamise praktiline juhend), jaanuar 2017.

⁽⁵⁸⁾ Miinimumnõuete direktiivi (uuesti sõnastatud) artikli 4 lõige 4.

⁽⁵⁹⁾ Varjupaigamenetluste direktiivi (uuesti sõnastatud) artiklid 36 ja 37. Selle põhjendamisreegli lisateave: vt EUAA, [Evidence and credibility in the context of the Common European Asylum System - Judicial analysis](#) (Tõendite ja usaldusväärsuse hindamine Euroopa ühise varjupaigasüsteemi kontekstis – õiguslik analüüs), 2. väljaanne, 2023.

mitte, siis miks, mis ametiasutustelt/asjaosalistelt kaitset otsiti, mis oli tulemus ja kas pakutav kaitse on kättesaadav, tõhus ja püsiv ⁽⁶⁰⁾.

ii. Kas riigisisese kaitse alternatiiv on kohaldatav?

[\[Sisukord\]](#) [\[Kontroll-loetelu\]](#)

Kui see on sätestatud riiklikus õiguses, võite kinnitada, et riigisisene kaitse tagakiusamise ja suure kahju tekitamise eest on taotlejale kättesaadav päritoluriigi teatud osas. Sellises olukorras peate tuvastama piirkonna ja tõendama, et riigis on osa, kuhu taotleja võib turvaliselt ja seaduslikult reisida ning tal lubatakse sinna jääda ja on mõistlik eeldada, et ta sinna elama asub ⁽⁶¹⁾.

Sellise järelduse põhjendamiseks peate oluliste faktide tuvastamisel arvestama üldist olukorda riigi selles osas ja seoses taotleja isiklike asjaoludega. Tagage, et asjakohastest allikatest, näiteks EUAA-lt, ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Ametilt ja asjaomastelt rahvusvahelistelt inimõiguste organisatsioonidelt saadakse olulist, täpset ja ajakohast päritoluriigi teavet nii riigi üldolukorra kui ka olukorra kohta riigi piirkonnas, mis peaks pakkuma kaitset.

Kui tagakiusaja või suure kahju tekitaja on riik või riigi esindajad, eeldage, et taotlejal ei ole võimalik saada tõhusat riigisisest kaitset. Kui taotleja on saatjata alaealine, siis osana uurimisest, kas kaitse on tegelikkuses kättesaadav, arvestage saatjata alaealise huvidele vastava asjakohase hoolduse ja eestkoste korraldamise kättesaadavust. Riigisisese kaitse alternatiivi lisateave on EUAA selleteemalises praktilises juhendis ⁽⁶²⁾.

iii. Kas saab kohaldada rahvusvahelise kaitse välistamist?

[\[Sisukord\]](#) [\[Kontroll-loetelu\]](#)

Oluliste faktide tuvastamisel (enne õiguslikku kontrolli) võite tuvastada elemendid, mis võivad välistada taotleja rahvusvahelise kaitse. Kui leiate, et taotlejale kaitse andmisest tuleb välistamispõhjustel keelduda, peate oma järeldust põhjendama ⁽⁶³⁾. Välistamine peab põhinema selgetel ja usutavatel tõenditel. Taotlejale peab andma võimaluse vaidlustada välistamist toetavaid tõendeid. Lisateave on EUAA selleteemalises praktilises juhendis ⁽⁶⁴⁾.

iv. Kas taotlejat on juba varem taga kiusatud või on ta kogenud suurt kahju (või on teda sellega otseselt ähvardatud)?

[\[Sisukord\]](#) [\[Kontroll-loetelu\]](#)

Läbivaatamisel võite avastada, et taotleja on tõendanud oma tagakiusamist või talle suure kahju tekitamist päritoluriigis või tagakiusamise või suure kahju tekitamisega ähvardamist. See on arvestatav viide taotleja põhjendatud tagakiusamishirmule või suure kahju kannatamise

⁽⁶⁰⁾ Miinimumnõuete direktiivi (uuesti sõnastatud) artikkel 7.

⁽⁶¹⁾ Miinimumnõuete direktiivi (uuesti sõnastatud) artikkel 8.

⁽⁶²⁾ EASO, [Practical Guide on the Application of the Internal Protection Alternative](#) (Riigisisese kaitse alternatiivi kohaldamise praktiline juhend), mai 2021.

⁽⁶³⁾ Miinimumnõuete direktiivi (uuesti sõnastatud) artiklid 12 ja 17.

⁽⁶⁴⁾ EASO, [Practical Guide on Exclusion](#) (Välistamise praktiline juhend), jaanuar 2017.

reaalsele riskile, v.a kui on mõjuv põhjus arvata, et see tagakiusamine või suure kahju tekitamine ei kordu ⁽⁶⁵⁾. Teie kohustus on tõendada selliste mõjuva põhjuse olemasolu.

- v. Kas taotleja saabub turvalisest päritoluriigist, nagu on nimetatud riigisiseste õigusaktide alusel?

[\[Sisukord\]](#) [\[Kontroll-loetelu\]](#)

Mõni liikmesriik on vastavalt oma riigisiseste õigusaktide kohaselt nimetanud teatud riigid turvalisteks päritoluriikideks. Päritoluriigi turvaliseks nimetamisel on teie riiklikud ametiasutused juba hinnanud ja järeldanud, et üldiselt ja järjekindlalt puudub riigis tagakiusamise või suure kahju tekitamise risk ning riiklik kaitse on kättesaadav ja juurdepääsetav. Nimetamine põhineb asjakohasel, täpsel ja ajakohasel päritoluriigi teabel ning seega võib teie kohustust uurida päritoluriigi üldolukorda pidada täidetuks. Seega võib taotluse individuaalset läbivaatamist alustada keskendumisega taotleja kohustusele taotlust põhjendada, esitades andmed, millest nähtub, et

- tema päritoluriiki ei saa pidada tema konkreetses olukorras turvaliseks

ja/või

- individuaalsete elementide põhjal ei ole tema päritoluriigis tõhus kaitse üldiselt kättesaadav või ei ole see tema konkreetses olukorras tulemuslik.

See läbivaatamine peab toimuma individuaalse hindamise raames. Samuti peate veenduma, et teiepoolne läbivaatamine põhineb endiselt kehtival päritoluriigi teabel. Vastasel juhul tehke kõik vajalikud täiendavad päritoluriigi teabe uuringud.

1.1.2. Koguge taotluse suhtes asjakohased tõendid

[\[Sisukord\]](#) [\[Kontroll-loetelu\]](#)

Teie ülesanne on uurida ja kontrollida olemasolevaid tõendeid, otsida lisatõendeid (vt punkti [1.1.1 punkti b alapunkt vi „Hankige asjakohane päritoluriigi teave ja muud tõendid“](#)) ning asjakohasel juhul küsida taotlejalt lisatõendeid, mille esitamist temalt mõistlikult eeldatakse.

Asjatundlike otsuste tegemiseks on oluline, et aitaksite taotlejat, uurides põhjalikult kõiki esitatud tõendeid ja võimaldades tal esitada kõik asjakohased tõendid.

Veenduge, et mõistate taotleja esitatud kõigi tõendite asjakohasust taotluse jaoks. Hea tava on küsida taotlejalt, mida ta soovib esitatud tõenditega näidata.

Lisaks võite mõnikord vajada lisateavet, et selgitada kõik juhtumi olulised asjaolud.

Tõendite esitamine on tasuta. See tähendab, et taotleja võib oma taotluse toetuseks esitada mis tahes liiki tõendeid (näiteks materiaalsed tõendid, nt mis tahes liiki dokumendid või esemed, või mittemateriaalsed tõendid, mis põhinevad näiteks internetis kättesaadaval teabel)

⁽⁶⁵⁾ Miinimumnõuete direktiivi (uuesti sõnastatud) artikli 4 lõige 4.

ja peate need hindama vastuvõetavaks. Samas ei tohi nõuda selliste tõendite esitamist, mis võivad kahjustada taotleja väärikust, ega pidada selliseid tõendeid vastuvõetavaks (vt [punkti 11.2. alapunkt n „Tõendid, mis rikuvad taotleja põhiõigusi“](#)).

Taotlejad võivad esitada tõendeid oma taotluse toetuseks taotluse esitamisel või menetluse mis tahes muus etapis, sealhulgas mõistliku aja jooksul pärast isiklikku vestlust.

Selleks on oluline registreerida taotleja toimikus kõik esitatud tõendid koos esitamise kuupäeva ja kellaajaga, sest tõendite esitamise hetk võib mõjutada usaldusväärsuse hindamist.

Pidage meeles konfidentsiaalsust

Pidage meeles, et tõendite kogumisel peate tagama, et te ei ohusta taotlejat ega temaga seotud isikuid. Peate järgima konfidentsiaalsuse põhimõtet ⁽⁶⁶⁾.

Lisaks ütlustele isiklikul vestlusel ja/või kirjalikult esitatule võivad taotlejad esitada mitmesuguseid toetavaid tõendeid. Allpool on juhised kõige sagedamate tõendiliikide kohta, mida võib esitada või koguda, ning kuidas neist igaüht käsitleda.

(a) Suulised ütlused

[[Sisukord](#)] [[Kontroll-loetelu](#)]

Taotleja suulised ütlused on mõnikord ainsad taotluse jaoks kättesaadavad tõendid. Isiklikul vestlusel taotleja antud suuline ütlus on otsustava tähtsusega. Seega on oluline, et peate vestluse nii, et tagate taotlejalt kvaliteetsete, asjakohaste ja usaldusväärsete tõendite saamise. Tagage asjakohased vestlusmeetodid, eriti seoses laste ja haavatavate isikutega (sh isikutega, kes on kogenud negatiivseid elusündmusi), et kogu teave saadakse taotleja parimate teadmiste ja võimete kohaselt.

Vestluse ajal on oluline, et keskenduksite taotluse [põhielementidele](#) ja mitte kõrvalistele asjaoludele. Kui rõhutate kõrvalisi asjaolusid või pühendate neile palju aega, eriti vestluse alguses, võib see jätta taotlejale vale mulje sellest, mis olulisi põhifakte on vaja esitada.

EUAA seonduv väljaanne

Juhised, kuidas koguda isiklikul vestlusel kvaliteetseid tõendeid ja kuidas korraldada taotlejakeskseid vestlusi, on EASO väljaandes [Practical Guide: Personal Interview](#) (Praktiline juhend – isiklik vestlus), detsember 2014.

⁽⁶⁶⁾ Lisateave on punkti „Juhtpõhimõtted“ alapunktis e „Konfidentsiaalsus“ ja EASO juhendis [Practical Guide on the Use of Country of Origin Information by Case Officers for the examination of asylum applications](#) (Praktiline juhend juhtumiametnikele päritoluriigi teabe kasutamise kohta varjupaigataotlejate läbivaatamisel), detsember 2020.

(b) Kirjalikud avaldused

[\[Sisukord\]](#) [\[Kontroll-loetelu\]](#)

Kui taotluse esitamiseks esitatakse kirjalikud avaldused, võivad need aidata teid vestlust ette valmistada, sest võivad anda teavet põgenemise põhjuste, hirmu ja tulevase riski ning taotleja isiku ja isiklike asjaolude kohta. Kirjalikke avaldusi võib vastu võtta ka taotlust toetavate lisatõenditena, mis täiendavad vestlusel kogutud suulisi avaldusi. Erandjuhtudel võivad kirjalikud avaldused olla ka ainsad kättesaadavad avaldused, kui vestlust ei peeta eripõhjustel (vt peatüki „[Juhtpõhimõtted](#)“ punkt d „[Taotleja õigus olla ära kuulatud](#)“).

Kirjalikud avaldused võivad olla eriti kasulikud, kui taotleja on raskelt traumeeritud või tal on vaimse tervise häired või puuded. Kirjalik vorm võib pakkuda sellistele taotlejatele turvatunnet ja raamistikku, mida nad saavad järgida isikliku vestluse ajal, eriti kui nende mälu võib olla kahjustatud.

Taotleja võib olla kirjutanud kirjalikud avaldused spontaanselt, et täiendada suulisi ütlusi, või ametiasutuse nõudel, vastates üld- või eriküsimustikule või vormile.

Kuigi kirjalikud avaldused on kasulikud tõendid, pidage meeles, et nende sisu ja üksikasjalikkus võib olla mõjutatud kirjutamise kontekstist. Stsenaariumid, kus asjaolud võivad mõjutada kirjaliku avalduse sisu, on näiteks järgmised: avaldused on kirjutatud kohe pärast kinnipidamist ebaseaduslikul piiriületusel; avaldused on kirjutatud vormirõivastes piirivalveametnike või politseinike juuresolekul; avaldused on kirjutatud inimeste ebaseaduslikult üle piiri toimetajate, inimkaubitsejate või muude kogukonnaliikmete mõju all. Pöörake sellistele asjaoludele erilist tähelepanu, kui võrdlete neid avaldusi muude kättesaadavate tõenditega (nt isiklikul vestlusel esitatud väited), ja võimaluse korral võimaldage taotlejal selgitada, enne kui teete usaldusväärsuse kohta negatiivse järelduse.

(c) Isikudokumendid ja muud dokumentaalsed tõendid

[\[Sisukord\]](#) [\[Kontroll-loetelu\]](#)

Dokumentaalsed tõendid võivad olla näiteks mitmesugused isikudokumendid, reisidokumendid, tunnistused (tsiviilõigusliku seisundi, sünni, perekonnaseisu, kodakondsuse jne kohta), vahistamismäärused, kohtulahendid või -otsused, väljaprintitud e-kirjad, kirjad või tunnistused poliitilistelt või muudelt rühmadelt, liikmekaardid, uudislood, fotod, tervisedokumendid, ajalehed jne. Muud materiaalsed tõendid võivad olla näiteks rõivad, joonistused, mälupulgad või SIM-kaardid, telefonid, amuletid või muud esemed. Mitterateriaalsed tõendid võivad olla internetileheküljed, näiteks ühismeedialingid.

Tõendite kogumisel võite kokku puutuda paljude eri liiki tõenditega, näiteks taotleja esitatud, teie kogutud või teile teisiti kättesaadavate tõenditega (sest taotleja esitas need muus menetluses või need on tulnud ilmsiks konkreetses uurimistoimingus).

Iga dokumenti, mille taotleja esitab oma taotluse põhjendamiseks, peab kontrollima põhjalikult. Kõigepealt veenduge, et mõistate, mis dokumente esitatakse ja mis on nende seos taotlusega. Hea tava on küsida taotlejalt, mida ta soovib iga esitatud dokumendiga tõendada.

Dokumendid või muud tõendid võib esitada originaali või koopiana ning need võivad olla isiklikud või ametlikud dokumendid.

Veenduge, et teil oleks tõendite kohta piisavalt teavet, et mõista tõendite sisu, dokumendi väljastamise asjaolusid (millal, kes, miks jne) ja kuidas taotleja on tõendid saanud. Tutvuge isikliku vestluse ajal võimalikult põhjalikult kõigi dokumentidega, et näha, kas teil on piisavalt teavet nende edasiseks hindamiseks või on vaja taotlejalt täiendavaid selgitusi.

Näiteks tuleb kontrollida passides sisenemis- ja väljumistempleid, viisasid, päritoluriiki tagasipöördumise tõendeid jne, et kinnitada hilisemas etapis (2. etapp) usaldusväärsuse hindamisel taotleja sisserändelugu ja tema ütlusi toimunu kohta. Teine näide: kui taotleja on esitanud dokumendid, mida tal ei tohiks olla, tuleb tal võimaldada selgitada, kuidas ta need sai.

Kui võimalik, hankige teavet ka esitatud dokumentide eeldatava sisu ja vormi kohta (nt vahistamismäärused, kohtukutsed). Sellist teavet võib hankida asjakohase päritoluriigi teabe või spetsiaalse kontrollimenetluse kaudu. Võimaluse korral tuleb dokumente kontrollida enne isiklikku vestlust. See võimaldab taotlejal selgitada võimalikke negatiivseid järeldusi esitatud tõendite autentsuse kohta. Dokumente võib kontrollida alates taotluse registreerimisest, kui dokumendid on sel ajal kättesaadavad.

Olenevalt riigi tavast ja võimalustest võib (teatud liiki) dokumente kontrollida spetsiaalne üksus või ametiasutus. Lisateave on 2. etapi punktis [2.1 „Hinnake dokumentaalseid ja muid tõendeid“](#) ja EUAA registreerimise praktilises juhendis ⁽⁶⁷⁾. Kontrollimine peab toimuma viisil, millega tagatakse konfidentsiaalsuse põhimõtte järgimine (vt eespool peatüki [„Juhtpõhimõtted“ punkt e „Konfidentsiaalsus“](#)) ⁽⁶⁸⁾.

(d) Päritoluriigi teave

[\[Sisukord\]](#) [\[Kontroll-loetelu\]](#)

Kvaliteetse päritoluriigi teabe kättesaadavus on otsustamisprotsessi jaoks väga oluline ⁽⁶⁹⁾. Peate olema kindel, et kättesaadav päritoluriigi teave on asjakohane, täpne ja ajakohane ning pärineb mitmest usaldusväärselt ja sõltumatust allikast. Päritoluriigi teave peab olema võimalikult konkreetne ega tohiks piirduda päritoluriigi üldolukorraga. Igal allikal on oma vaatenurk ja fookus, seepärast tuleb võimalikult tervikliku ja tasakaalus üldpildi saamiseks konsulteerida mitmete ja mitmesugust liiki teabeallikatega, sealhulgas arvestades teavet, mis on saadud EUAA-lt, ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Ametilt ja asjaomastelt inimõigusorganisatsioonidelt ⁽⁷⁰⁾. Päritoluriigi teave peab olema objektiivne ja selle kogumisviis erapooletu, mis tähendab, et teabe koguja ei tohi otsida päritoluriigi teavet, mis toetaks ainult kas negatiivset või positiivset hinnangut ⁽⁷¹⁾.

Kui võimalik, peab otsuses nimetama kõik allikad, mida olete hindamisel kasutanud.

⁽⁶⁷⁾ EASO, [Practical Guide on Registration – Lodging of applications for international protection](#) (Registreerimise praktiline juhend – rahvusvahelise kaitse taotluste esitamine), detsember 2021.

⁽⁶⁸⁾ Varjupaigamenetluste direktiivi (uuesti sõnastatud) artikkel 30.

⁽⁶⁹⁾ Miinimumnõuete direktiivi (uuesti sõnastatud) artikli 4 lõige 3 ja varjupaigamenetluste direktiivi (uuesti sõnastatud) artikli 10 lõike 3 punkt b.

⁽⁷⁰⁾ Varjupaigamenetluste direktiivi (uuesti sõnastatud) artikli 10 lõike 3 punkt b.

⁽⁷¹⁾ EUAA, [Evidence and credibility in the context of the Common European Asylum System – Judicial analysis](#) (Tõendite ja usaldusväärsuse hindamine Euroopa ühise varjupaigasüsteemi kontekstis – õiguslik analüüs), teine väljaanne, 2023.

EUAA seonduv väljaanne

EASO väljaandes [*Practical Guide on the Use of Country of Origin Information by Case Officers for the examination of asylum application*](#) (Praktiline juhend juhtumiametnikele – päritoluriigi teabe kasutamine varjupaigataotluste läbivaatamisel), detsember 2020, selgitatakse, kuidas kasutada päritoluriigi teavet rahvusvahelise kaitse taotluste läbivaatamise eri etappides, sealhulgas usaldusvääruse hindamisel. Lisaks üksikasjalikuma teabe leidmisele selle kohta, kuidas kasutada päritoluriigi teavet usaldusvääruse hindamisel, selgitatakse juhendis, mida tähendab asjakohane ja täpne päritoluriigi teave või päritoluriigi teave, mis on ajakohane ja kogutud eri allikatest.

(e) Pereliikmete varjupaigatoimikud

[[Sisukord](#)] [[Kontroll-loetelu](#)]

Nõuetekohasel hindamisel, olles asjaoludest täielikult teadlik, võib menetleval ametiasutusel olla vaja uurida tema valduses olevaid seotud varjupaigatoimikuid. See võib hõlmata taotlusi, mis käsitlevad identseid fakte või asjaolusid, näiteks perekonnaliikmete varjupaigatoimikuid, sest taotleja väljendatud hirmud võivad olla tihedalt seotud teiste pereliikmete olukorraga ⁽⁷²⁾. Mõnikord viitab taotleja sugulase toimikule ja esitab elemendid tema toimikust. Pereliikmete toimikuid tuleb siiski käsitleda konfidentsiaalselt (vt punktid „[Juhtpõhimõtted](#)“, „[Konfidentsiaalsus](#)“ ja „[Õigus eraelu puutumatusele ja inimväärikuse austamisele](#)“). Sõltuvalt riigisisestest sätetest ja teabe sisust võib selliste tõendite kasutamiseks olla vaja asjaomase pereliikme nõusolekut.

Mõnikord võib tundliku teabe avaldamine muudest toimikutest raskelt kahjustada või ohustada pereliikmete turvalisust, näiteks seksuaalse ja soolise vägivalla, laste väärkohtlemise, hooletusse jätmise, vägivalla ja ärakasutamise, seksuaalse sättumuse, sooidentiteedi, soolise eneseväljenduse või sootunnustega jt seotud olukordades. Sellistes olukordades ei saa tõendeid avalikustada ning peate uurima probleeme ja selgitama võimalikke negatiivseid usaldusvääruse järeldusi ilma teavet avalikustamata.

(f) Teave muudelt isikutelt / tunnistajaütlused

[[Sisukord](#)] [[Kontroll-loetelu](#)]

Lisaks omas valdkonnas pädevate ekspertide esitatud teabele (vt allpool [alapunkt j „Keeleanalüüs, -hinnang või -näitajad“](#), [alapunkt k „Meditsiinilised, psühhiaatrilised ja psühholoogilised aruanded“](#), [alapunkt m „Muude spetsialistide aruanded“](#)), võib esitada või nõuda teiste isikute või rühmade ütlusi, mis võivad aidata hinnata taotleja väidete või isiklike asjaolude usaldusväärsust. Sellised ütlused võivad pärineda väga mitmesugustest allikatest, näiteks pereliikmetelt, partneritelt, koolidelt, poliitilistelt ja usulistelt rühmadelt. Teatud asjaoludel on tunnistajaütlused eriti olulised, näiteks kui täiskasvanud annavad ütlusi alaealiste taotlejate nimel. Olulist teavet võib saada ka lapsele määratud seadusliku esindaja ning

⁽⁷²⁾ EASO, [*Practical Guide on the Use of Country of Origin Information by Case Officers for the examination of asylum applications*](#) (Praktiline juhend juhtumiametnikele – päritoluriigi teabe kasutamine varjupaigataotluste läbivaatamisel), detsember 2020.

lapsega tihedalt kokku puutuvate õpetajate, sotsiaaltöötajate või majutuskeskuse töötajate tunnistajaütlustest.

Selliste tõendite kogumisel tuleb erilist tähelepanu pöörata ütluste võimalikule konfidentsiaalsusele.

(g) Ühismeedias kättesaadav teave

[Sisukord] [Kontroll-loetelu]

Ühismeediast kogutav teave võib olla eri liiki. Taotlejad tuginevad oma taotluse põhjendamiseks sageli ühismeedias kättesaadavale teabele, mis võib olla üldine (nt blogiartiklid või ütlused üldolukorra kohta päritoluriigis seoses taotleja väitega) või konkreetsem teave (nt postitused ühismeediaplatformidel, taotleja enda postitused internetis või avalikud fotod temast sündmuse või asjaolu ajal jne).

Menetlev ametiasutus võib koguda ka ühismeedias avalikult kättesaadavat teavet ja kasutada seda tõendina. See teave võib olla eriti huvitav, kui teema või sündmuse kohta puuduvad muud allikad, et kompenseerida ametlikku päritoluriigi teabe puudumist või näiteks põhjusel, et sündmus toimus hiljuti.

Ühismeediast kogutud teave võib taotlust põhjendada, kuid võib esile tuua ka ebatäpsed või ebausaldusväärsed andmed. Ühismeedias kättesaadav teave tekitab oma eripära tõttu siiski mitmeid probleeme ning seda tuleb kasutada ja hinnata ettevaatlikult (vt 2. etapi punkti [2.1.4 alapunkt c „Ühismeedia kaudu kogutud sisu“](#)) ⁽⁷³⁾.

(h) Tõendid vastutava liikmesriigi muudelt riiklikelt ametiasutustelt

[Sisukord] [Kontroll-loetelu]

Ka muudel ametiasutustel võib olla teavet, millest on abi taotlusega seotud oluliste faktide tuvastamisel. Näiteks võib olla asjakohane taotleda järgmist teavet.

- Sobivad sõrmejäljed Eurodacis.

Eurodaci teabega saab näiteks rekonstrueerida taotleja teekonda, ebaseaduslikke riiki sisenemisi ja riigis viibimist ning varasemaid varjupaigataotlusi.

- Abielutunnistused
- Politsei-/karistus-/kohturegistrite kanded
- Viisataotlustes esitatud teave, näiteks viisainfosüsteemi kaudu.
- Viisainfosüsteemi andmed võivad anda teavet taotleja isikusamasuse ja reisidokumentide kohta.
- Schengeni infosüsteemi kaudu kättesaadav teave.

⁽⁷³⁾ EUAA, [Qualification for international protection \(Directive 2011/95/EU\) – Judicial analysis](#) (Rahvusvahelise kaitse saajaks kvalifitseerumine (direktiiv 2011/95/EL) – õiguslik analüüs), 2. väljaanne, 2023, punkt 1.10.3.4. „Kohapealsed tegevused ja ühismeedia kasutamine“; ja kõrgema kohtu (sisserände- ja varjupaigaasjade kolleegium) (UK) 20. jaanuari 2022 otsus kohtuasjas XX (PJAK – sur place activities – Facebook) Iran CG [2022] UKUT 23 (IAC).

Schengeni infosüsteemist võib saada teavet näiteks taotlejaga seotud avaliku julgeoleku küsimuste, kriminaalmenetlustega seotuse, võltsitud dokumentide kasutamise või haavatavuse kohta.

(i) Teave muudelt liikmesriikidelt

[\[Sisukord\]](#) [\[Kontroll-loetelu\]](#)

Mõnel juhul võib olla asjakohane küsida taotleja kohta teavet muult liikmesriigilt, kus isik on varem elanud või taotlenud kaitset.

On võimalik nõuda taotlejalt, kelle rahvusvahelise kaitse taotlus lükati teises liikmesriigis või assotsieerunud riigis tagasi, varjupaigatoimiku osade koopiaid, kui määrust (EL) nr 604/2013 ⁽⁷⁴⁾ enam ei kohaldata või ei kohaldata taotleja suhtes. Neid andmeid võib kasutada varjupaigariigis taotluse läbivaatamiseks, sest need võivad anda asjakohast teavet taotleja varasemate väidete ja tema poolt muus menetluses esitatud tõendite kohta.

Varjupaigatoimiku osade koopiade saamiseks teiselt riigilt võib konfidentsiaalsuse tõttu olla vaja taotleja nõusolekut.

EUAA seonduv väljaanne

Üksikasjalikud suunised teabenõuete kohta teistele liikmesriikidele: vt EASO, [Recommendations on Information Exchange between Dublin Units](#) (Soovitused Dublini üksuste vahelise teabevahetuse kohta), detsember 2021.

(j) Keeleanalüüs, -hinnang või -näitajad

[\[Sisukord\]](#) [\[Kontroll-loetelu\]](#)

Olenevalt riigi tavast võib teil olla juurdepääs individuaalsele keelehinnangule, -näitajatele või -analüüsile, mis võib anda mõningaid (enam-vähem ametlikke) viiteid taotleja tõenäolisele päritolukohale või etnilisele profiilile. Keeleanalüüs selgitab mitte taotleja kodakondsusriigi kui sellise, vaid koha (või ühe kohtadest), kus ta elas pikemat aega ja suhtles kogukonnaga. NB! Keeles võib olla eri murdeid, sõltuvalt kõneleja päritolupiirkonnast või ühiskonnaklassist, ning samas linnas võidakse rääkida mitut keelt, sealhulgas diasporaakogukondades. Teatud päritoluriikides võib murre olla rohkem seotud etnilise tausta või klannikuuluvusega kui päritolu- või elukohaga. Ka kõneldav keel on muutlik, sest sõnavara ja hääldus võivad oleneda kontekstist, kus taotleja elab. Väidetava kodakondsusega taotleja ei pruugi rääkida oma riigikeelt või võib seda rääkida raskustega, kui on näiteks elanud kaua välisriigis.

Keelehinnangu meetodeid on mitmesuguseid, ametlikest teadusmeetoditest mitteametlikeni. Nende usaldusväärsus võib seega oleneda analüüsi- või hindamisaruannete koostamise viisist

⁽⁷⁴⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. juuni 2013. aasta [määrus \(EL\) nr 604/2013](#), millega kehtestatakse kriteeriumid ja mehhanismid selle liikmesriigi määramiseks, kes vastutab mõnes liikmesriigis kolmanda riigi kodaniku või kodakondsuseta isiku esitatud rahvusvahelise kaitse taotluse läbivaatamise eest (uuesti sõnastatud) (ELT L 180, 29.6.2013) (Dublini III määrus).

(keeleekspertide või tehisintellekti poolt, taotlejate helisalvestuste põhjal, sõnavara kontroll-loetelude põhjal jne).

Keelenäitajate meetodit tuleb selgelt eristada keeleanalüüsist. Keelenäitajate meetod on vähem usaldusväärne kui keeleanalüüs ja seda ei saa kasutada kohtus tõendina, kuid sellega saab kiiremini tuvastada keele, kui taotleja väidetav päritolukoht ei sobi tema kõneldava keelega. Kui keel on esmatasandil tuvastatud, on vaja teha täiendav uurimine kas põhjaliku keeleanalüüsi, kodakondsusriigi kontrollvestluse või mõlema kombinatsiooni abil.

NB! Keelehinnauguid või keelenäitajaid, sealhulgas kontroll-loetelusid, tuleb usaldusväärsuse hindamisel kasutada väga ettevaatlikult.

(k) Meditsiinilised, psühhiaatrilised ja psühholoogilised aruanded

[[Sisukord](#)] [[Kontroll-loetelu](#)]

Sõltuvalt konkreetsest juhtumist ja taotleja isiklikest asjaoludest võivad meditsiinilised, sealhulgas psühhiaatrilised ja psühholoogilised tõendid olla hindamisel väga väärtuslikud, sest võivad selgitada taotluse eri aspekte.

- See võib anda teile teavet taotleja suutlikkuse kohta koguda ja/või esitada tõendeid, sealhulgas suulisi ütlusi ja kirjalikke avaldusi. Seega võivad meditsiinilised tõendid mõjutada teie ootusi selle kohta, kuidas taotleja suudab taotlust põhjendada, ja ka seda, kui usaldusväärseks hindate tema väiteid (moonutavad tegurid: vt punkt [2.3.1 „Taotlejaga seotud tegurid“](#) 2. etapis).

Näide meditsiiniliste tõendite mõju kohta teabe kogumisele

Posttraumaatilise stressihäirega (PTSD) taotleja ei pruugi suuta teha toiminguid, mida on tavaliselt vaja, et koguda tema käsutuses olevaid tõendeid.

- See võib viidata, mis menetluslikke eritagatise võib olla vaja.
- Seda võib pidada tõendiks, mis toetab olulisi fakte seoses minevikusündmustega, mida taotleja väidab olevat kogenud.

Minevikusündmuse kinnitavate tõendite näide

Taotleja esitab arstitõendi armide kohta kehal, mille tema sõnul tekitas piinamine päritoluriigis.

- See võib viidata isiklikele asjaoludele, mis võivad mõjutada riskihindamist, või toetada neid viiteid.

Isiklike asjaolusid kinnitavate tõendite näide

Olenevalt riigi tavast võib siis, kui taotleja esitab arstitõendi puude kohta, kui seda asjaolu võib pidada tõendatuks ning sõltuvalt konkreetsest juhtumist ja puude raskusest, pidada raskendavaks asjaoluks. See kehtib, kui riigisisese või rahvusvahelise konflikti kontekstis esineb juhuslikku vägivalda, ning see võib mõjutada riskihindamist.

Ekspertiarvamuse küsimine võib olla eriti kasulik näiteks taotlejate korral, kellel on vaimse tervise probleemid, diagnoositud psühhiaatriline või füüsiline häire, krooniline haigus või puue või kes on kogenud rasket vägivalda või on piinamise või inimkaubanduse ohvrid.

Teie ülesanne on tuvastada võimalike haavatavuste ja erivajadustega taotlejad, seega võib teie ülesanne sõltuvalt riigi tavast olla ka nende suunamine spetsialistide juurde, et selgitada nende füüsilist ja vaimset seisundit.

Taotlejad võivad ka spontaanselt esitada mis tahes meditsiinilisi tõendeid. Küsimus on seega tõendite tõendusjõus (vt 2. etapp, punkti [2.1.4 alapunkt a „Meditsiinilised ja psühholoogilised tõendid“](#)). Kasulikud tõendid võivad olla haiguslood või retseptid. Ekspertide tõendid võivad pärineda taotleja päritoluriigist, transiidiriigist või vastuvõtvast riigist.

Istanbuli protokoll ⁽⁷⁵⁾

Istanbuli protokoll on rahvusvaheliste standardite kogum, millest juhendatakse piinamise ning muu julma, ebainimliku või inimväärikust alandava kohtlemise ja karistamise ohvrite uurimisel. Protokoll aitab spetsialistidel dokumenteerida piinamise või muu ebainimliku kohtlemise tunnuseid.

Istanbuli protokoll kohaselt tehtavad meditsiinilis-õiguslikud hindamised toetavad piinamise või muu ebainimliku kohtlemise vaimsete ja füüsiliste tunnuste dokumenteerimist. Samuti toetatakse nende abil dokumentatsiooni sellise kohtlemise mõju kohta inimesele. Seega annab see standardse hinnangu, mis hõlmab rohkem kui üksnes võimaliku väärkohtlemise füüsilisi tunnuseid.

Sellistele meditsiinilis-õiguslikele hinnangutele viitamine võib olla eriti oluline näiteks siis, kui esineb viiteid, et taotleja ei suuda trauma tõttu anda minevikukogemuste kohta sidusaid ütlusi.

(I) Vanuse hindamine

[\[Sisukord\]](#) [\[Kontroll-loetelu\]](#)

⁽⁷⁵⁾ ÜRO inimõiguste ülemvoliniku büroo, [Istanbul Protocol: Manual on the effective investigation and documentation of torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment](#) (Istanbuli protokoll: piinamise ning muu julma, ebainimliku või inimväärikust alandava kohtlemise ja karistamise juhtumite tõhusa uurimise ja dokumenteerimise suunised), Professionaalsete koolituste sari nr 8/Rev. 1, 2004.

Vanuse hindamisel püüavad ametiasutused hinnata isiku ajalist vanust või vanusevahemikku, et otsustada, kas ta on laps või täiskasvanu ⁽⁷⁶⁾. Puudub siiski vanuse hindamise meetod, mis määraks isiku vanuse täpselt, ning vanuse hindamist ei tohiks kasutada ilma vajaduseta. Ainult siis, kui tekivad põhjendatud kahtlused, kas taotleja on alaealine või täiskasvanu, võib vastutav ametiasutus nõuda, et hinnataks taotleja vanust, mis nõuab arstlikku läbivaatust. Kui pärast hindamist on taotleja vanuse suhtes endiselt kahtlusi, tuleb eeldada, et taotleja on alaealine ⁽⁷⁷⁾. Lisateave on EUAA selleteemalises praktilises juhendis ⁽⁷⁸⁾.

(m) Muude spetsialistide aruanded

[\[Sisukord\]](#) [\[Kontroll-loetelu\]](#)

Kättesaadavad võivad olla ka muude spetsialistide aruanded, näiteks aruanded, mille on koostanud muud eripädevusega eksperdid või taotlejaga tavapäraselt kokkupuutuvad spetsialistid.

Taotleja võib esitada tõendeid või teil võib olla juurdepääs näiteks lastekaitseeksperptide või seksuaalse ja soolise vägivalla ekspertide aruannetele. Tõendid muudelt ekspertidelt võivad olla näiteks aruanded ja muud liiki teave, mille eksperdid on koostanud konkreetsetes küsimustes, näiteks kultuuri- ja usuküsimustes ⁽⁷⁹⁾.

Samuti võib olla kasulik tutvuda taotlejatega kokkupuutuvate spetsialistide avalduste või aruannetega, mis võivad viidata teatud aspektidele, näiteks võimalikele terviseprobleemidele, mida peaksite teadma, kuid mida ei ole (veel) kinnitanud meditsiiniaruanne.

Sotsiaaltöötajatel on taotluse esitaja kohta vahetu teave ning nad võivad väljendada muret seoses taotleja käitumise või muude aspektidega, kui ta elab vastuvõtvas riigis. Menetlevate ametiasutuste ja muude sidusrühmade, näiteks vastuvõtuasutuste vahelised nõuetekohased teabevahetuskanalid ja koostöö võivad aidata juhtumiametnikel saada kasulikku teavet, et teha hindamine nõuetekohaselt.

(n) Tõendid, mis rikuvad taotleja põhiõigusi

[\[Sisukord\]](#) [\[Kontroll-loetelu\]](#)

Taotleja võib oma taotluse toetuseks esitada tõendeid vabalt, seepärast peab menetlev ametiasutus pidama kõiki esitatud tõendeid vastuvõetavaks piiranguteta ja samamoodi neid ka hindama, v.a kui iseenesest nende esitamine rikuks taotleja põhiõigusi. Tõendite kogumine ja nende vastuvõetavaks tunnistamine peab olema kooskõlas põhiõigustega, mis on sätestatud Euroopa inimõiguste konventsioonis ja ELi põhiõiguste hartas, näiteks õigusega inimväärikuse austamisele (Euroopa inimõiguste konventsiooni artikkel 1 ja ELi põhiõiguste harta artikkel 1), õigusega era- ja perekonnaelu austamisele (Euroopa inimõiguste konventsiooni artikkel 8 ja ELi põhiõiguste harta artikkel 7) ning piinamise ja ebainimliku või

⁽⁷⁶⁾ EASO, [Practical Guide on Age Assessment – Second edition](#) (Vanuse hindamise praktiline juhend – teine väljaanne), september 2018.

⁽⁷⁷⁾ Vt varjupaigamenetluste direktiivi (uuesti sõnastatud) artikli 25 lõige 5.

⁽⁷⁸⁾ Lisateave vanuse kui olulise fakti, kättesaadavate tõendite ja heakskiidetud dokumentide laiaulatusliku tõlgendamise ning tõendite analüüsi kohta on EASO väljaandes [Practical Guide on Age Assessment – Second edition](#) (Vanuse hindamise praktiline juhend – teine väljaanne), september 2018, lk 24, 45 ja 47.

⁽⁷⁹⁾ Varjupaigamenetluste direktiivi (uuesti sõnastatud) artikli 10 lõike 3 punkt d.

alandava kohtlemise üldise ja absoluutse keeluga (Euroopa inimõiguste konventsiooni artikkel 3 ning ELi põhiõiguste harta artiklid 3 ja 4).

Kuigi ametiasutus võib nõuda eksperdiaruannet, „peavad eksperdiaruande kasutamise tingimused järgima eelkõige hartaga tagatud põhiõigusi“ ⁽⁸⁰⁾.

Tõendite läbivaatamisel ja nende vastuvõetavaks tunnistamisel peab menetlev ametiasutus arvestama, kui raskelt sekkuvad need tõendid eraelu puutumatuse õigusesse, ning hindama, kas seda sekkumist saab pidada proportsionaalseks kasuga, mida see võib tuua konkreetse taotluse asjaolude hindamisel ⁽⁸¹⁾.

Haldusasutuste ülesanne on hinnata esitatud tõendite asjakohasust asjaomaste asjaolude põhjendamisel.

Euroopa Liidu Kohus on selgitanud ⁽⁸²⁾, et eelkõige ei tohi ametiasutused kasutada alandavaid meetodeid taotleja suguelu kohta küsimiseks, tõendeid suguelu kohta ega teste kellegi seksuaalse sättumuse või sooidentiteedi leidmiseks.

Nimetatud põhiõiguste austamise tõttu ei tohi menetlev ametiasutus näiteks lubada taotlejal esitada videoid oma intümsete toimingute kohta, mis põhjendaks seksuaalsel sättumusel põhinevat taotlust. Euroopa Liidu Kohus märkis, et „selliste tõendite lubamine või nendega nõustumine annaks nimelt ajendi teistele taotlejatele ja tähendaks neile *de facto* selliste tõendite esitamise kohustust“ ⁽⁸³⁾. Paljudel juhtudel ei peeta selliseid tõendeid ka seksuaalse sättumuse põhjendamisel asjakohaseks.

⁽⁸⁰⁾ Euroopa Liidu Kohus, 25. jaanuari 2018. aasta otsus kohtuasjas [F vs. Bevándorlási ja Állampolgársági Hivatal](#), C-473/16, EU:C:2018:36, punkt 48. Kokkuvõte on [EUAA kohtupraktika andmebaasis](#).

⁽⁸¹⁾ Euroopa Liidu Kohus, 25. jaanuari 2018. aasta otsus kohtuasjas [F vs. Bevándorlási ja Állampolgársági Hivatal](#), C-473/16, EU:C:2018:36, punktid 55 jj. Kokkuvõte on [EUAA kohtupraktika andmebaasis](#).

⁽⁸²⁾ Euroopa Liidu Kohus, 2. detsembri 2014. aasta otsus kohtuasjas [A., B., C. vs. Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie](#), C-148/13 kuni C-150/13, EU:C:2014:2406, punktid 59–66. Kokkuvõte on [EUAA kohtupraktika andmebaasis](#).

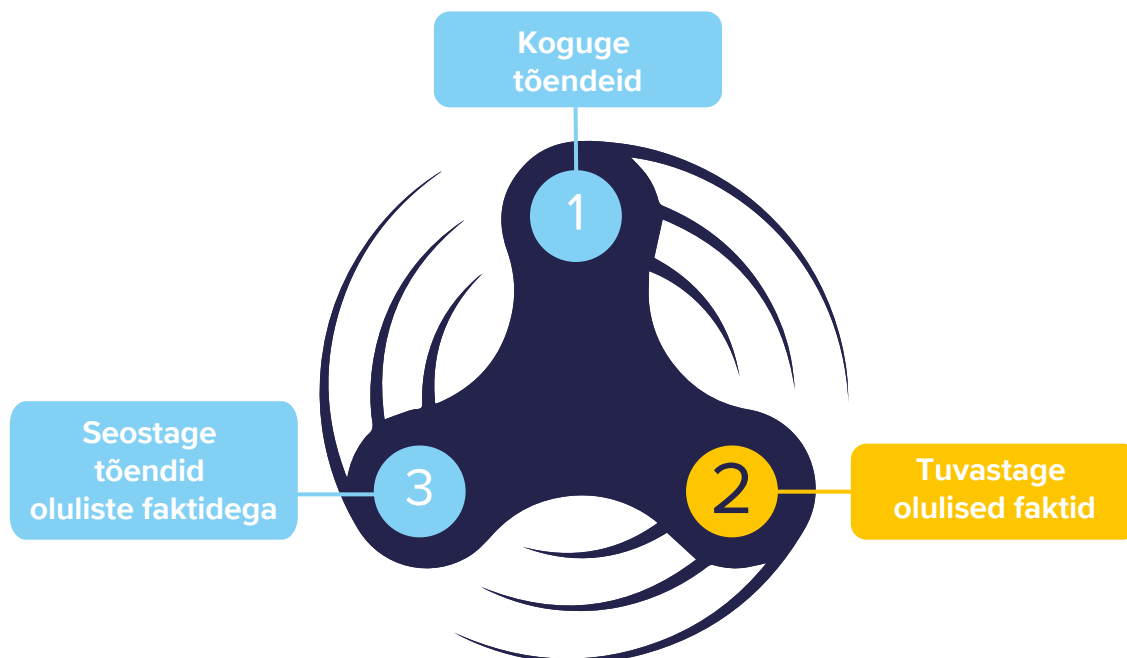
⁽⁸³⁾ Euroopa Liidu Kohus, 2. detsembri 2014. aasta otsus kohtuasjas [A., B., C. vs. Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie](#), C-148/13 kuni C-150/13, EU:C:2014:2406, punktid 59–66. Kokkuvõte on [EUAA kohtupraktika andmebaasis](#).

1.2. Tuvastage ja sõnastage olulised faktid

[\[Sisukord\]](#) [\[Kontroll-loetelu\]](#)

Joonis 5. Tuvastage olulised faktid

Mis on olulised faktid?

Olulised faktid on (väidetavad) faktid ja asjaolud, mis on seotud pagulase ⁽⁸⁴⁾ või täiendava kaitse saamise kriteeriumidele vastava isiku ⁽⁸⁵⁾ määratluse ühe või mitme põhielemendiga ja moodustavad taotluse põhiosa.

Olulised faktid on otseselt seotud rahvusvahelise kaitse saamise kriteeriumidega, seepärast on nende nõuetekohane tuvastamine usaldusvärsuse ja riskide hindamisel väga oluline. Olulised faktid määratlevad hindamise ulatuse ja aitavad teil liigendada oma põhjendusi. Taotluse läbivaatamisel kasutatakse üksnes tõendeid, mis on seotud tuvastatud oluliste faktidega.

Oluliste faktide tuvastamine on pidev protsess. See algab siis, kui tutvute juhtumiga, kontrollides registreerimisel olemasolevat teavet ja lisatõendeid, mille taotleja on esitanud enne isiklikku vestlust. See jätkub isikliku vestluse ajal, avalduste ja kõigi muude tõendite kogumise kaudu. Uusi olulisi fakte võidakse tuvastada ka usaldusvärsuse ja riskide hindamisel.

⁽⁸⁴⁾ ÜRO Peaassamblee 1951. aasta [pagulasseisundi konventsiooni](#) artikli 1 jaotise A lõige 2, Genf, 28. juuli 1951, ÜRO lepingute sari, 189. kd, lk 137, ja [pagulasseisundi protokoll](#), 31. jaanuar 1967, ÜRO lepingute sari, 606. kd, lk 267 (ELi varjupaigaõigusaktides ja Euroopa Liidu Kohtus nimetatakse seda Genfi konventsiooniks); miinimumnõuete direktiivi (uuesti sõnastatud) artikli 2 punkt d.

⁽⁸⁵⁾ Miinimumnõuete direktiivi (uuesti sõnastatud) artikli 2 punkt f ja artikkel 15.

1.2.1. Tuvastage olulised faktid

(a) Tuvastage olulised faktid kõlblikuskriteeriumide alusel

[Sisukord] [Kontroll-loetelu]

Oluliste faktide nõuetekohaseks tuvastamiseks alustage **kõlblikuskriteeriumidest**, mis tulenevad pagulase ja täiendava kaitse saamise kriteeriumidele vastava isiku õiguslikest määratlustest.

Mõistete „pagulane“ ja „täiendava kaitse saamise kriteeriumidele vastav isik“ komponentide, st kõlblikuskriteeriumide eritlemine võimaldab teil nõuetekohaselt tuvastada konkreetse taotluse olulised faktid.

Tabel 1. Kõlblikuskriteeriumid

Pagulase määratlus	Täiendava kaitse saamise kriteeriumidele vastava isiku määratlus
1. kolmanda riigi kodanik või kodakondsuseta isik väljaspool oma päritoluriiki või varasemat alalise elukoha riiki	
2a. põhjendatud hirm tagakiusamise ees	2b. piisav alus, et suure kahju reaalne risk on olemas ⁽⁸⁶⁾
3. rassil, usul, kodakondsusel, poliitilistel vaadetel, teatud ühiskonnarühma kuulumisel põhineva tagakiusamise tõttu	–
4. ei saa või ei soovi põhjendatud hirmust või riskist tingitud põhjustel kasutada päritoluriigi kaitset või ei saa või ei soovi sellisest hirmust tingitud põhjustel naasta varasema alalise elukoha riiki	
5. välistavaid asjaolusid ei kohaldata ⁽⁸⁷⁾	

Lähtepunkt on taotleja **kodakondsuse** (1) ja identiteediga seotud asjaolude tuvastamine ning kõigi asjakohaste varasemate ja praeguste faktide ja isiklike asjaolude tuvastamine, mis põhjendavad taotleja **hirme ja riske tagasipöördumisel** (2). Seejärel uurige iga tagasisaatmisel tekkivaid hirme ja riske põhjendava fakti korral **põhjusi** (3), miks need tekkisid või tekivad, ning miks taotleja ei saa kasutada päritoluriigis **kaitset** (4). Neid olulisi fakte tuleb täiendada mis tahes võimalike asjaoludega, mis võivad viidata **välistamisele** (5). NB! Taotleja kodakondsus on määrava tähtsusega ka siis, kui uuritakse hirme või riske ja eelkõige riikliku kaitse kättesaadavust. Kodakondsus või selle puudumine on seega vaikimisi oluline fakt.

⁽⁸⁶⁾ Miinimumnõuete direktiivi (uuesti sõnastatud) artikkel 15: „Suur kahju seisneb järgmises:

a) surmanuhtlus või hukkamine või

b) taotleja piinamine või ebainimlik või väärkust alandav kohtlemine või karistamine päritoluriigis või

c) suur ja individuaalne oht tsiviilisiku elule või isikupuutumatusetele juhusliku vägivalda tõttu rahvusvahelise või riigisisese relvastatud kokkupõrke puhul.“

⁽⁸⁷⁾ Välistavad asjaolud viitavad miinimumnõuete direktiivi (uuesti sõnastatud) artiklitele 12 ja 17. Lisateave: vt EASO, [Practical Guide: Exclusion](#) (Välistamise praktiline juhend), jaanuar 2017.

Kõlblikuskriteeriumide alusel tuvastatakse seega järgmised oluliste faktide rühmad:

1. taotleja kodakondsus(ed) või kodakondsusetus;
2. faktid, mis põhjendavad tulevase hirme või riske tagasipöördumisel;
3. tuvastatud hirmude või riskide põhjused;
4. kaitse kättesaadavus kardetava sündmuse või selle riski eest või sellise kaitse puudumine;
5. võimaliku välistamisega seotud faktid.

Arvestage, et taotleja ei pruugi tingimata teada, mis on tema taotluse läbivaatamiseks oluline. Nad võivad seega rääkida teile mitmest hirmust ja probleemist, mis on nende jaoks küll tähtsad, kuid võivad olla asjakohatud rahvusvahelise kaitse jaoks. Peate juhtumiametnikuna teadma kõlblikuskriteeriume ja nende põhjal otsustama, mis taotluse aspektid on asjakohased ja mis tuleb seega tuvastada oluliste faktidena.

Järgmises tabelis on kõlblikuskriteeriumide ning faktide ja asjaolude seos ning mõni põhiküsimus, millest võite juhinduda konkreetse taotluse oluliste faktide tuvastamisel. Need soovituslikud suunavad küsimused on teile abiks faktide tuvastamisel. Neid tuleb täiendada üksikasjalike selgitavate küsimustega, et tuvastada kõik asjakohased faktid, olenevalt juhtumi asjaoludest. Need küsimused on soovituslikud, seega ei pruugi need olla alati asjakohased ja isiklikus vestluses kasutamisel tuleb neid kohandada, nagu asjakohane ⁽⁸⁸⁾.

Tabel 2. Suunavad küsimused oluliste faktide tuvastamisel

Kõlblikus-kriteeriumid	Tuvastage olulised faktid seoses kõlblikus-kriteeriumidega	Suunavad küsimused, mis aitavad tuvastada olulisi fakte (mittetäielik)
1. Kolmanda riigi kodanik väljaspool oma päritoluriiki / varasema alalise elukoha riiki	Tuvastage faktid seoses taotleja kodakondsusega või selle puudumisega	- Mis on taotleja kodakondsus või varasema alalise elukoha riik? - Kas taotlejal võib olla muu kodakondsus või on tal sellele õigus? - Kas taotlejal on risk jääda kodakondsuseta?

⁽⁸⁸⁾ Lisateave teemade või küsimuste kohta, mis võivad olla konkreetsete profiilide jaoks asjakohased, on järgmistes väljaannetes: EUAA, [Practical Guide on Political Opinion](#) (Poliitiliste arvamuste praktiline juhend), detsember 2022; EUAA, [Practical Guide – Interviewing Applicants with Religion-based Asylum Claims](#) (Praktiline juhend – vestlemine taotlejatega, kes taotlevad varjupaika usu alusel), november 2022; EASO, [Practical Guide on the Application of the Internal Protection Alternative](#) (Riigisisese kaitse alternatiivi kohaldamise praktiline juhend), mai 2021; EASO, [Guidance on membership of a particular social group](#) (Teatud ühiskonnarühma kuulumise juhend), märts 2020; EASO, [Practical Guide on Exclusion](#) (Välistamise praktiline juhend), jaanuar 2017.

Kõlblikkus-kriteeriumid	Tuvastage olulised faktid seoses kõlblikkus-kriteeriumidega	Suunavad küsimused, mis aitavad tuvastada olulisi fakte (mittetäielik)
2. Põhjendatud hirm tagakiusamise ees või reaalne suure kahju risk	Tuvastage faktid seoses tagasipöördumisel tulevikus tekkida võivate hirmude või riskidega ning neid täiendavad asjaolud	- Mis on taotlejaga toimunud minevikus, mis võib osutada (sh kumulatiivselt) tagakiusamiseks või suure kahju tekitamiseks? - Mis on juhtunud taotleja pere/sõprade/ lähedastega sarnastes tingimustes? - Mis varasemad ja praegused faktid, olukorrad või asjaolud põhjustavad hirmu või riske? - Mis isiklikud asjaolud võivad mõjutada taotleja tagakiusamise / talle kahju tekitamise riski? - Kes on varasemaid probleeme ja/või ohte põhjustanud tegutseja(d), sealhulgas mis on nende staatus, võimutasand ja suutlikkus?
3. Rassi, kodakondsuse, usu, poliitiliste vaadete või teatud ühiskonnarühma kuulumise tõttu	Tuvastage faktid seoses põhjustega, miks taotleja kardab ohte	- Mis põhjustel oli või on taotlejal hirm, et teda ähvardatakse? - Mis on taotleja sõnul tagakiusaja(te) motiivid? - Mis on kaitse väidetava puudumise põhjused?
4. Suutmatus või soovimatus kasutada päritoluriigi / alalise elukoha riigi kaitset	Tuvastage kaitse väidetava puudumisega seotud faktid	- Kes pakub (pakuvad) kaitset ja milline on nende suutlikkus pakkuda probleemide eest kaitset? - Mis liiki kaitset (ja mis ulatuses) taotleja sai, ja kui mitte, siis miks seda ei pakutud ja mis tegurid mõjutavad kaitse kättesaadavust? - Kas päritoluriigis on piirkond, mis võib pakkuda riigisisese kaitse alternatiivi? ⁽⁸⁹⁾
5. Välistavaid asjaolusid ei kohaldata	Tuvastage kõik välistamisega seotud elemendid	Kas taotleja profiilis või tegevuses on viiteid võimalikule välistamisele?

Pidage meeles, et oluliste faktide tuvastamine ei ole iseenesest õiguslik hinnang. Tuvastamine näitab üksnes seda, mis faktid või asjaolud on teie poolt taotluse läbivaatamiseks olulised ja võivad põhjendada rahvusvahelise kaitse määratluse eri kõlblikuskriteeriume.

⁽⁸⁹⁾ Lisateave oluliste faktide kohta, mida saab tuvastada seoses riigisisese kaitse alternatiiviga: vt EASO, [Practical guide on the application of internal protection alternative](#) (Riigisisese kaitse alternatiivi rakendamise praktiline juhend), mai 2021.

(b) **Olulised faktid seoses varasemate ja praeguste faktide, olukordade ja asjaoludega**

[Sisukord] [Kontroll-loetelu]

Olulised faktid on väga tõenäoliselt näiteks minevikus toimunud **kogemused, sündmused ja vahejuhtumid**, mis toimusid üldiselt päritoluriigis ja vahetult taotleja või tema lähedastega, et kahjustada taotlejat või teisi sarnase profiiliga isikuid. Minevikusündmused võivad põhjendada või tekitada hirmu või riski ja põhjendada kaitse puudumist ning need võivad olla aluseks rahvusvahelise kaitse välistamisele.

Hea tava

Isiklikul vestlusel ⁽⁹⁰⁾ minevikus toimunud asjaolude või sündmustega seotud oluliste faktide uurimisel võite kasutada viit põhiküsimust – mis, kes, miks, millal, kus –, et koguda iga olulise fakti kohta kogu vajalik teave. Näiteks mis toimus ja mis asjaoludel? Kus? Millal? Miks?

Nii saate tagada, et kogute tõendite kogumise etapis iga olulise fakti kohta kogu vajaliku teabe. Seega saate enne usaldusvärsuse ja riskide hindamist kontrollida, kas teil on põhjaliku kontrolli alustamiseks piisavalt teavet.

Oluliste faktide tuvastamise näide: [riigist B pärit õiguslase juhtum](#)

Mitu tema jutus nimetatud juhtumit on olulised faktid, sest need on talle tekitatud eesmärgiga peatada tema tegevus, mida peetakse riigi huvidega vastuolus olevaks. Näide:

- ✓ Jaanuaris 2022 tungis eriüksus taotleja koju ja tappis tema äraolekul tema nõi, et survestada taotlejat oma tegevust lõpetama.
- ✓ Taotleja tegi autoõnnetuse, kui tundmatu oli auto pidurid lõhkunud.

Kõik need asjaolud võivad põhjendada hirmu elu ja vabaduse pärast tagasipöördumisel ning on seega taotluse jaoks olulised.

Tuleb meeles pidada, et taotleja võib tagasipöördumisel kogeda ka hirmu, mis põhineb **praegustel faktidel, tegevustel, olukordadel või (isiklikel) asjaoludel**, mis ei ole minevikus põhjustanud vahejuhtumeid, kuid võivad põhjustada tulevikus. See võib juhtuda, kui päritoluriigis on veendumusi, tõekspidamisi, identiteeti ja omadusi varjatud või mitte väljendatud või kui taotleja põgenes, enne kui temaga midagi võis juhtuda, tuginedes oma teadmiste teiste sarnases olukorras olevate isikute kohtlemise kohta. Muud stsenaariumid on näiteks tingimuste muutumine päritoluriigis või sündmused, mis toimusid pärast taotleja lahkumist, samuti uued tegevused, millega taotleja on tegelenud alates varjupaigariiki saabumisest (kohapealsed taotlused).

⁽⁹⁰⁾ Lisateave isikliku vestluse pidamise kohta on EASO väljaandes [Practical Guide: Personal Interview](#) (Praktiline juhend – isiklik vestlus), detsember 2014.

(c) Olulised faktid seoses teadaolevate riskidega, millele taotleja ei tuginenud[\[Sisukord\]](#) [\[Kontroll-loetelu\]](#)

Olulised faktid võivad hõlmata ka fakte ja asjaolusid, mida taotleja ei ole (selge sõnaga) esitanud, kuid mida saab siiski tuvastada taotleja profiili ja päritoluriigi olukorra põhjal.

Taotlejad ei pruugi teavet avaldada muu hulgas hirmu, häbi, teadmatuse ja selle tõttu, et kuritarvitamist või diskrimineerimist peetakse normaalseks või vastuvõetavaks ⁽⁹¹⁾. Taotlejad ei pruugi ka lihtsalt teada riski või nad ei pruugi mõista, et risk võib olla rahvusvahelise kaitse taotluse kontekstis asjakohane. Kui sellised võimalikud riskid on varjupaigaasutusele teada, peate vastavalt oma koostöökohustusele (vt punkti [1.1.1 alapunkti b alapunkt vi „Hankige asjakohane päritoluriigi teave ja muud tõendid“](#)) ja asjakohasele kohtupraktikale ⁽⁹²⁾ tuvastama taotluse aluseks olevad olulised faktid ja uurima neid koos taotlejaga.

Oluliste faktide tuvastamise näide: [riigist C pärit noore naise juhtum](#)

Selle juhtumi kohta teate, et taotleja on 19-aastane ja on pärit riigist, kus päritoluriigi teabe andmetel on naiste suguelundite moonutamise/lõikamise sagedus üks suurimaid maailmas, see on laialt levinud kogu riigis ja mõjutab nii lapsi kui ka noori täiskasvanuid. Kuigi taotleja ei ole väljendanud hirmu naiste suguelundite moonutamise/lõikamise ees, peate vestlusel seda teemat siiski delikaatselt uurima, et leida, kas on elemente, mis võivad tekitada riski.

Vestlusel teemat lähemalt uurides selgitab taotleja, et ta on ümber lõikamata, sest tema vanemad keeldusid seda alati tegemast, kui sugulased seda nõudsid. Ka tema õed on ümber lõikamata. Samas tema tädi, kes pärast taotleja vanemate surma vastutab riigis C nüüd tema õdede eest, teatas neile kaks nädalat tagasi, et nende ja mõne muu pere tüdrukud on kavas ümber lõigata järgmisel nädalal. Taotleja kardab nende pärast, see võib olla väga valus, kuid teha ei saa midagi. Tema tädi ütleb, et selle tegemata jätmine häbistaks perekonda ja nad ei suudaks leida tema õdedele mehi.

Nende uute elementide põhjal saate sõnastada asjakohased olulised faktid naiste suguelundite moonutamise/lõikamise riski kohta tulevikus.

Oluline fakt: taotleja tädi, kes vastutab nüüd taotleja ja tema õdede ja venna eest pärast laste vanemate surma, on korraldanud tema õdede ümberlõikamise.

⁽⁹¹⁾ Euroopa Liidu Kohus, 2. detsembri 2014. aasta otsus kohtuasjas [A., B., C. vs. Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie](#), C-148/13 kuni C-150/13, EU:C:2014:2406, punktid 69–71. Kokkuvõte on [EUAA kohtupraktika andmebaasis](#).

⁽⁹²⁾ Euroopa Inimõiguste Kohus, 23. märtsi 2016. aasta otsus kohtuasjas [F.G. vs. Rootsi](#), nr 43611/11, ECLI:CE:ECHR:2016:0323JUD00436111, punkt 127. Kokkuvõte on [EUAA kohtupraktika andmebaasis](#).

(d) Kaalutlege taotleja isiklikke asjaolusid seoses oluliste faktidega

[[Sisukord](#)] [[Kontroll-loetelu](#)]

Oluliste faktide tuvastamisel peate nõuetekohaselt arvestama taotleja isiklikke asjaolusid. Kui isiklikud asjaolud ei ole taotleja tegevusel põhinevad olulised faktid, kuid võivad mõjutada tagasipöördumisel tekkivat riski, peab need tuvastama ja märkima olulise fakti sõnastuses selgelt, et näidata nende asjakohasust. Samuti peate koguma võimalikult palju tõendeid isiklike asjaolude kohta ja hindama nende usaldusväärsust, enne kui saate teha vastuvõetava olulise fakti kui terviku riskihindamise.

Oluliste faktide tuvastamise näide: [riigist A pärit noore mehe juhtum](#)

See noor mees on 18-aastane. Ta on pärit külast X ja on klanni Y liige. Tal on piiratud haridus ja ta on taluteenijate poeg.

Need isiklikud asjaolud seoses tema perekonna, hariduse, sotsiaalse tausta ja elukeskkonnaga ei ole otseselt seotud tema hirmuga, sest need ei olnud iseenesest põhjused, miks nõuti tema ühinemist terrorirühmitusega. Sellegipoolest võisid need asjaolud muuta (ja muudavad) ta terrorirühmituse jaoks lihtsamaks sihtmärgiks, sest nad võivad mõjutada tema suutlikkust nõudmistele vastu seista. Et taotleja olukorda arvestataks riskihindamisel nõuetekohaselt, peavad tema isiklikud asjaolud täiendama asjakohaseid olulisi fakte ja olema osa nende sõnastusest.

Oluline fakt: taotlejale, kes on 18-aastane madala haridustaseme ja madala ühiskondliku positsiooniga taluteenijate laps, kes on pärit piirkonna X väikekülast ja kuulub klanni Y, tehti korduvalt ettepanekuid ühineda terrorirühmitusega.

Samuti on oluline meeles pidada, et isiklikud asjaolud võivad ka mõjutada taotleja suutlikkust taotlust põhjendada või olla usaldusväärsuse hindamisel moonutavad tegurid. Neid asjaolusid ei tohi sõnastada (osana) olulistest asjaoludest, mille usaldusväärsust hinnatakse. Need tuleb siiski tuvastada ja dokumenteerida, sest neid peab arvestama peale vestluse pidamise ka usaldusväärsuse hindamisel (vt punkt [2.3 „Kaalutlege individuaalseid ja kaudseid moonutavaid tegureid“](#)).

Isiklike asjaolude kaalutlemise näide: [riigist A pärit noore mehe juhtum](#)

Traumaatilised kogemused taotleja teekonnal Euroopasse ei ole taotluse jaoks olulised. Sellegipoolest võib trauma kahjustada taotleja mälu, kognitiivseid võimeid ja emotsionaalseid reaktsioone ning seega seda, kuidas ta suudab isiklikul vestlusel oma taotlust edastada ja põhjendada. Neid asjaolusid tuleb seega usaldusväärsuse kriteeriumide kohaldamisel mõista ja nõuetekohaselt kaalutleda. Taotleja esitatud psühho-sotsiaalne aruanne võib olla kasulik abimaterjal.

Nende isiklike asjaolude suhtes võidakse hinnata ka haavatavust (mis ei kuulu käesoleva praktilise juhendi kohaldamisalasse). See kehtib eelkõige siis, kui puuduvad meditsiinilised või psühho-sotsiaalsed aruanded või muud kasulikud tõendid, mis aitaksid neid asjaolusid tuvastada, või kui vajatakse eriteadmisi ⁽⁹³⁾.

(e) Jätke välja faktid, mis ei ole olulised

[Sisukord] [Kontroll-loetelu]

Eespool jaotistes selgitatakse, kuidas kõlblikuskriteeriumidega sidumata faktid ei ole olulised faktid. Kui taotluse raames ilmnevad faktid ja asjaolud ei ole olulised, ei ole neid vaja sõnastada ning neid ei sõnastata ega kaalutleta edaspidi usaldusvärsuse ja riski hindamisel. See tähendab teisisõnu, et see, kas sellised faktid on usaldusväärsed või mitte, ei ole taotluse hindamisel oluline.

Näide sündmuste kohta, mida ei tuvastatud oluliste faktidena: [riigist A pärit noore mehe juhtum](#)

Noormees mainis, et tema perele kuulus väike maatükk, kuid pärast pärimisvaidlust võttis tema onu nende maa ära. See sündmus võis taotleja jaoks olla väga tähtis, kuid pärast seda, kui olete seda vestlusel uurinud, selgitate, et sündmusel ei olnud taotlejale ega tema perele täiendavaid tagajärgi, see ei ole taotluse keskmes ning ei ole ilmnenu ühtki elementi, mis aitaks seda seostada kõlblikuskriteeriumidega. Seega ärge tuvastage ega sõnastage seda olulise asjaoluna, sest te ei pea seda arvestama taotluse edasisel hindamisel. See tähendab ka seda, et taotluse hindamisel ei ole selle usaldusväärsus oluline.

Mõnel juhul puudub seos kõlblikuskriteeriumidega taotluse konkreetsetel aspektidel ja ka taotleja üldväidetel ning taotleja profiili ja kättesaadavat päritoluriigi teavet silmas pidades puuduvad täiendavad viited võimalikule riskile tulevikus. Sellisel juhul, kui profiili ja taotlust on isiklikul vestlusel nõuetekohaselt uuritud ning puuduvad muud problemaatilised põhjused, ei tohi suure kahju hirmu või riskiga seotud olulisi asjaolusid sõnastada. Sellegipoolest peate oma otsuses märkima, mis on taotluse faktid ja miks neid fakte ei peeta olulisteks faktideks.

Vaatamata ülaltoodule peaksite olema ettevaatlik, et te ei tõlgendaks oluliste faktide tuvastamist liiga kitsalt. Tebe edasisel kogumisel võib ilmneda veel olulisi elemente. Näiteks kui taotleja väidab, et lahkus koduriigist, sest ei suutnud seal elatist teenida, uurige seda väidet isiklikul vestlusel ja leidke selle põhjused. Kui seda vestluses ei käsitleta, võite mitte märgata näiteks asjaolu, et taotlejal ei ole töövõimalusi ega juurdepääsu tervishoiuteenustele ja eluasemele etnilise päritolu tõttu. Sellisel juhul oleks taotleja etniline päritolu oluline fakt, mis on tema diskrimineerimise põhjus ja seotud kõlblikuskriteeriumidega. Samamoodi võib näiline maavaidlus põhjustada veritasu, mis võib sõltuvalt juhtumist tekitada rahvusvahelise kaitse vajaduse. Seega on oluline, et kui taotleja esitab fakte ja asjaolusid, mis näiliselt ei ole olulised faktid, uurite, miks taotleja pidas neid fakte taotluse jaoks asjakohaseks.

⁽⁹³⁾ Lisateave ja juhised haavatavuse hindamise kohta on EASO väljaandes [Tool for Identification of Special Needs](#) (Erivajaduste tuvastamise vahend), 2016.

Pidage meeles, et üldisi fakte ei tuvastata oluliste faktidena

Päritoluriigi olukorraga seotud üldfaktid, mis on teada päritoluriigi teabe uurimise põhjal (kohaldades päritoluriigi teabe uurimise metoodikat), võivad olla riskide ja/või õigusliku hindamise seisukohast olulised, kuid nende suhtes ei kohaldata käesolevas juhendis kirjeldatud usaldusväarsuse hindamist. Seetõttu ei saa neid tuvastada oluliste faktidena.

1.2.2. Sõnastage selged, ammendavad ja faktipõhised olulised faktid

Kui olulised faktid on tuvastatud, on vaja need nõuetekohaselt sõnastada, et saaks hinnata nende usaldusväarsust.

Järgmised reeglid aitavad teil nõuetekohaselt sõnastada olulisi fakte, mille usaldusväarsust hinnatakse.

Käsitlege ainult minevikku ja olevikku

[[Sisukord](#)] [[Kontroll-loetelu](#)]

Olulised faktid hõlmavad ainult minevikus toimunud või praegusi fakte, asjaolusid ja olukordi. Seda, mis võib juhtuda tulevikus, ei tohi sõnastada kui olulist fakti, sest veel toimumata sündmuse usaldusväarsust ei saa hinnata. Võimalikud tulevikusündmused ja -riskid sõnastatakse ning neid hinnatakse hilisemas etapis, riskihindamisel.

Näide mineviku- ja olevikusündmuste sõnastamise kohta oluliste faktidena: [riigist A pärit noore mehe juhtum](#).

Tulevikuriski ekslik sõnastamine olulise faktina:

- ✗ Taotleja ei saa koju tagasi pöörduda, sest seal on ta kas sunnitud terroristliku ühendusega liituma või peab kannatama tagajärgede all, kui keeldub liitumast.

Selle riskiga seotud oluliste faktide õige sõnastus:

- ✓ Taotlejal paluti korduvalt liituda terrorirühmitusega.
- ✓ Terrorirühmitus on röövinud teisi tema küla poisse ja noori mehi, et neid vägivaldselt värvata.

Järgige taotleja väiteid

[\[Sisukord\]](#) [\[Kontroll-loetelu\]](#)

Taotleja väited on teie lähtepunkt oluliste faktide sõnastamisel. See aitab teil muuta taotleja või taotleja vaatenurga olulise fakti teemaks. See, kuidas te olulisi fakte sõnastate, peaks kajastama seda, kuidas taotleja need teile esitas. Kirjeldage olulisi fakte sisuliselt, järgides taotleja kirjeldatud olukorda. Vältida tuleb üldsõnalisi väiteid, mis ei kajasta taotleja vaatenurka, olukorda ega lähiümbrust.

Oluliste faktide sõnastuse näite, mis järgib taotleja väiteid: [riigist B pärit õiguslase juhtum](#)

Oluliste faktide üldsõnastus tuleb asendada taotleja väiteid järgiva sõnastusega.

- ✗ Tundmatud isikud kasutavad hirmutamistaktikat.
- ✓ Kapuutsiga mehed ähvardasid taotleja vägistada ja tappa, kui ta oma tegevust ei lõpeta.

Kaasake kõik asjakohased üksikasjad

[\[Sisukord\]](#) [\[Kontroll-loetelu\]](#)

Olulise fakti sõnastamisel tagage, et selles sisalduvad kõik selle olulise faktiga seotud asjakohased üksikasjad. Oluline on pöörata tähelepanu igale asjaolule, mis võib suurendada tagakiusamise või suure kahju tekkimise riski, eelkõige kui ilma nende asjaoludeta ei pruugi saavutada tagakiusamise või suure kahju künnist. Kui sellised elemendid on olemas, peavad need selge sõnaga sisalduma olulise fakti sõnastuses.

Oluliste faktide täieliku sõnastuse näide: [riigist C pärit noore naise juhtum](#)

Olulise fakti mittetäieliku ja täieliku sõnastuse näide:

- ✗ Taotleja on üksikema.
- ✓ Taotleja on noor üksikema, ta on orb ja elab päritoluriigis oma traditsioone austava onu mõjuvõimu all.

Vältige isiklikke tõlgendusi ja järeldusi

[\[Sisukord\]](#) [\[Kontroll-loetelu\]](#)

Olulised faktid tuleb esitada faktidena, olenemata nende olemusest. Vältige elementide tõlgendamist või järelduste tegemist usaldusväärsuse kohta oluliste faktide sõnastamisel. Seda tehakse usaldusväärsuse hindamisel, mis on järgmine etapp, kui kõik olulised faktid on tuvastatud ja sõnastatud ning kõik tõendid on kogutud ja seotud oluliste faktidega.

Oluliste faktide subjektiivsete sõnastuste vältimise näide: [riigist B pärit õiguslase juhtum](#)

Olulise fakti subjektiivne sõnastus tuleb asendada sõnastusega, mis järgib taotleja esitatud fakte.

- ✗ Kahtlase usaldusväärsusega süüdistusaktist selgub, et taotlejat süüdistatakse „vahistamisele vastupanu osutamises“ ja „avalikus vägivallale õhutamises“ ning tema üle mõistetakse peagi kohut sõjakohtus.
- ✓ Taotlejat süüdistati „vahistamisele vastupanu osutamises“ ja „avalikus vägivallale õhutamises“ ning talle esitati süüdistusakt, milles oli märgitud sõjakohtus toimuva kohtuistungiku kuupäev.

Vältige õigusküsimusi

[\[Sisukord\]](#) [\[Kontroll-loetelu\]](#)

Vältige selles etapis õiguslike küsimuste lisamist oluliste faktide sõnastusse. Õigusküsimustele vastatakse õiguslikul analüüsil.

Oluliste faktide sõnastamisel õiguslike küsimuste vältimise näide: [riigist B pärit õiguslase juhtum](#)

Õiguslikku analüüsi eeldav sõnastus tuleb asendada sõnastusega, mis järgib taotleja esitatud fakte, siin juhul loetledes seotud juhtumid.

- ✗ Riigivõimud kiusasid taotlejat taga, korraldades tema majja mitu haarangut.
- ✓ Jaanuaris 2022 tungis eriuksus taotleja koju ja tappis tema äraolekul tema nõo, et survestada taotlejat oma tegevust lõpetama.

1.2.3. Sõnastage iga oluline fakt seoses hästi teada asjaolude, sündmuste või olukordadega

[\[Sisukord\]](#) [\[Kontroll-loetelu\]](#)

Olulised faktid tuleb sõnastada hästi teada faktide, sündmuste, olukordade või asjaolude alusel. Seega on parem hoida faktid eraldi ja sõnastada need üksikute oluliste faktidena, et hinnata nende usaldusväärsust ükshaaval, sest see annab teile nõuetekohase aluse riskihindamiseks. Eri faktide või olukordade ekslik sõnastamine koos, kuigi neid tuleb hinnata ükshaaval, võib raskendada usaldusväärsuse ja riskide hindamist. See võib isegi viia teid valede järeldusteni. Teisisõnu tuleb eri ohud või juhtumid, isegi kui need on omavahel seotud, sõnastada eraldi oluliste faktidena, kui need toimusid pikema aja jooksul või hõlmavad eri isikuid või tuginevad eri põhjustele või võisid toimuda teistest juhtumitest sõltumatult.

Konkreetsete oluliste faktide sõnastamise näide: [riigist B pärit õiguslase juhtum](#)

Taotleja märkis, et tema kodus tehti kolm eraldi ebaseaduslikku haarangut, et sundida teda tegevust lõpetama. Need kolm juhtumit toimusid eri aegadel kahe aasta jooksul (2022 ja 2023) ning hõlmasid eri isikute mitmesugust kuritarvitamist. Kuigi haarangute sooritaja ja eesmärk olid samad, on tegu eraldi juhtumitega, mis on toimunud sõltumatult. Nende eri asjaolude sõnastamine ühe laiaulatusliku olulise faktina võib viia selleni, et kõik kolm juhtumit peetakse tervikuna ekslikult vastuvõetavaks või mitte.

- ✗ Eriüksus korraldas aastatel 2022–2023 mitu haarangut taotleja ja tema pereliikmete kodus.
- ✓ Jaanuaris 2022 tungis eriüksus taotleja koju ja tappis tema äraolekul tema nõi, et survestada teda tegevust lõpetama.
- ✓ Märtsis 2023 tegi eriüksus taotleja kodus haarangu, et survestada teda tegevust lõpetama; mitut sugulast väärkoheldi ja naissugulastel kisti riided seljast.
- ✓ Juunis 2023 korraldas eriüksus haarangu taotleja õe kodus, et survestada teda tegevust lõpetama, ja kaks tema vennapoega peeti kinni.

Olenemata ülaltoodud üldreeglist on olulised faktid mõnikord nii tihedalt omavahel seotud, et nende usaldusväärsust saab tõhusamaks usaldusväärsuse hindamiseks hinnata koos. Selline olukord võib esineda, kui samal ajavahemikul on toimunud palju väikesi sarnaseid juhtumeid, eriti kui sooritajad, meetodid, põhjused, eesmärgid ja/või tagajärjed on samad.

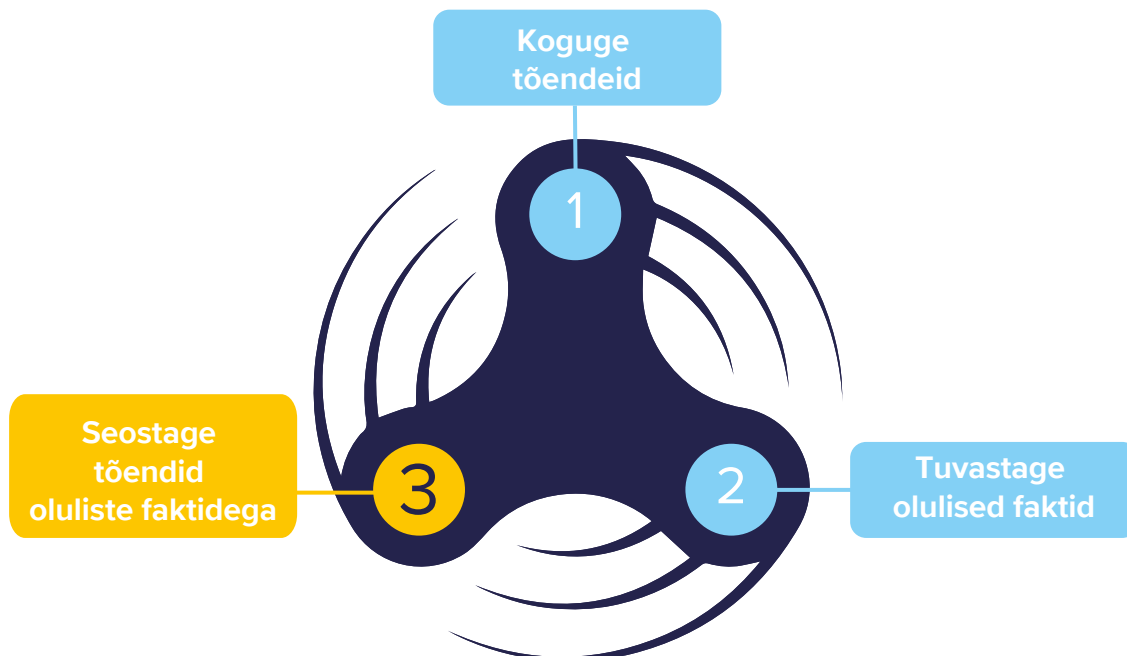
Pidage siiski meeles, et oluliste faktide kombineerimine peaks toimuma kitsastes raamides ja üksnes siis, kui on selge, et fakte eraldi hinnates ei oleks tulemus muu.

1.3. Seostage asjakohased tõendid olulis(t)e fakti(de)ga

[\[Sisukord\]](#) [\[Kontroll-loetelu\]](#)

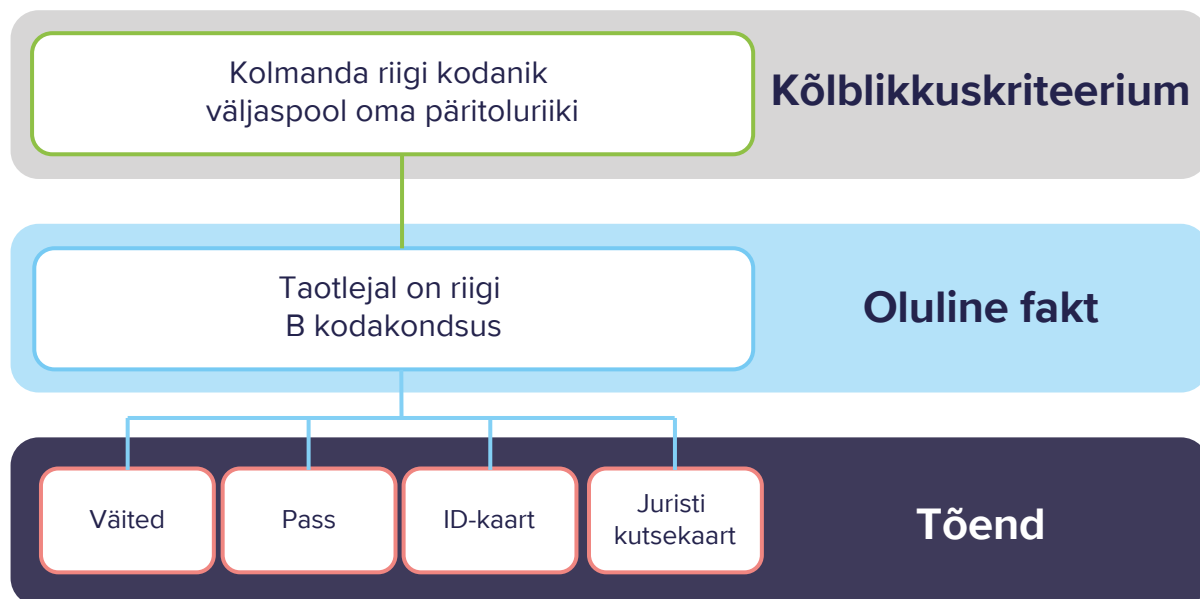
Joonis 6. Seostage tõendid oluliste faktidega

Kui olete kogunud kokku kõik olemasolevad tõendid ja tuvastanud olulised faktid, jätkub tõendite hindamise protsess sellega, et kättesaadavad tõendid seostatakse iga olulise faktiga.

Oluliste faktide tuvastamisel määratletakse taotlusega seotud faktid ja asjaolud, mille usaldusväärsust tuleb hinnata ja seega põhjendada tõenditega. Samamoodi, nagu oluline fakt peab olema seotud ühe või mitme kõlblikkuskriteeriumiga, peavad ka kõik asjakohased tõendid olema seotud ühe või mitme olulise faktiga.

Joonis 7. Seostage iga tõend ühe olulise faktiga – näide riigist B pärit õiguslase juhtumi põhjal

Tõendite seostamisel iga olulise faktiga peate tutvuma kõigi olemasolevate tõenditega, kaalutledes nõuetekohaselt tõendeid, mida taotleja peab oma juhtumi jaoks oluliseks. Sageli võivad teatud liiki tõendid olla seotud mitme olulise faktiga. Tõendid võivad otseselt toetada olulise fakti sisu või põhjendada asjaolusid, mis võivad mõjutada näiteks riski või kaitse kättesaadavust. Tõendid võivad olulist fakti toetada või olla selle vastu.

Lisaks uurige tõendi seostamisel olulis(t)e fakti(de)ga ka puuduvaid tõendeid. Taotlejalt võib olla vaja küsida rohkem üksikasju, päritoluriigi teave ei pruugi olla konkreetse sündmuse kohta kättesaadav või võib juhtuda, et juhtumi või sündmuse kohta ei ole dokumente. Mõnikord võib olla vaja täiendavat uurimist, näiteks lisavestluse kaudu. Kui tõendid ei ole kättesaadavad või neid ei saa esitada, uurige tõendite puudumist usaldusväärsuse hindamisel, mis on tõendite hindamise järgmine etapp. Selles etapis ärge tehke järeldusi tõendite usaldusväärsuse ega vastuvõetavuse kohta. Juhendi peatükis 2 „[2. etapp. Usaldusväärsuse hindamine](#)“ kirjeldatakse üksikasjalikult, kuidas saab puuduvaid tõendeid kaasata hindamisse.

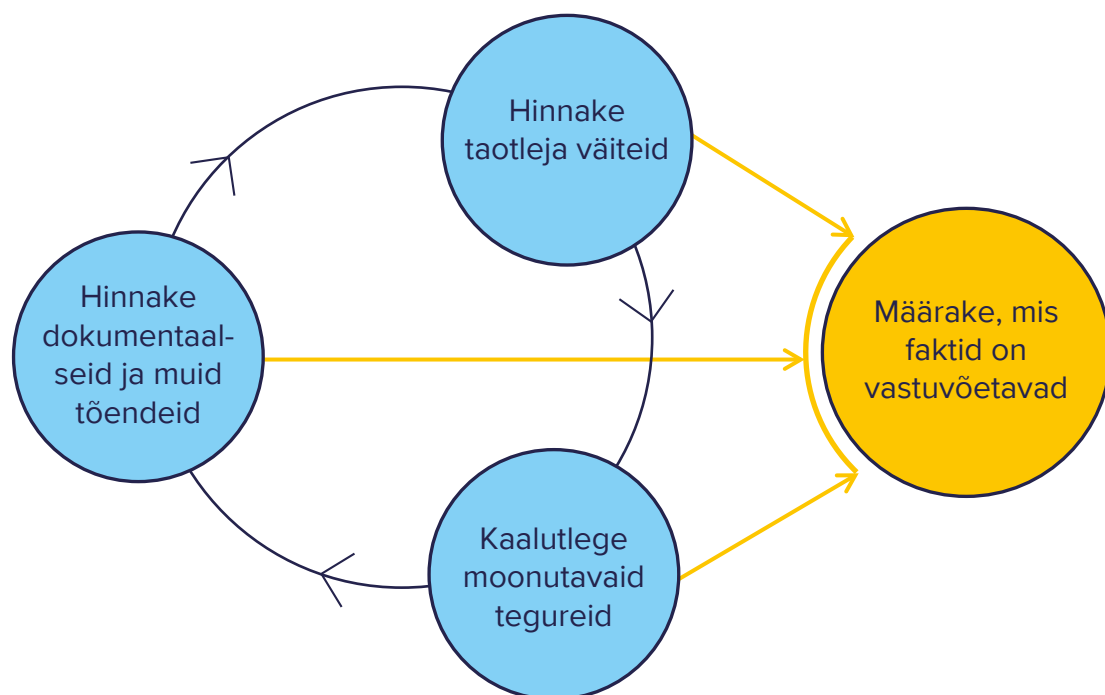
2. 2. etapp. Usaldusväarsuse hindamine

[[Sisukord](#)] [[Kontroll-loetelu](#)]

Usaldusväarsuse hindamisel analüüsitakse tõendeid eri kriteeriumide alusel, et leida, kas olulist fakti saab pidada usaldusväärseks.

Usaldusväarsuse hindamine hõlmab kolme alushinnangut, mis tuleb teha dünaamiliselt, et järeldada, kas faktid on vastuvõetavad.

Joonis 8. Usaldusväarsuse hindamise kolm aspekti, mille tulemusel järeldatakse, kas faktid on vastuvõetavad

Dokumentaalsete ja muude tõendite hindamist (punkt [2.1 „Hinnake dokumentaalseid ja muid tõendeid“](#)), taotleja väidete hindamist (punkt [2.2 „Hinnake taotleja väiteid usaldusväarsuse näitajate alusel“](#)) ja moonutavate tegurite kaalutlemist (jaotis [2.3 „Kaalutlege individuaalseid ja kaudseid moonutavaid tegureid“](#)) kirjeldatakse allpool narratiivsetel eesmärkidel kolme järjest jaotisena.

Nende esitamise järjekord ei kajasta siiski tähtsuse ega hindamise järjekorda. Need etapid toimuvad praktikas tegelikult korraga. Seega kaalutlege taotleja väiteid hinnates ka moonutavaid tegureid ning samuti dokumentaalsete tõendite ja muude tõendite hindamise tulemusi. Kõiki neid hinnanguid ja tegureid ning kahtluse korral taotleja kasuks tõlgendamise põhimõtet arvestades saate määrata, mis olulised faktid on vastuvõetavad ja mis mitte (punkt [2.4 „Määrake, kas oluline fakt on vastuvõetav või mitte“](#)).

2.1. Hinnake dokumentaalseid ja muid tõendeid

2.1.1. Hindamiskriteeriumid

Dokumentaalsete ja muude tõendite tõendusjõu hindamine hõlmab nende asjakohasuse ja usaldusväärsuse kontrolli (siin punktis ei käsitleta taotleja väiteid ega kättesaadavat päritoluriigi teavet).

(a) Asjakohasus

[\[Sisukord\]](#) [\[Kontroll-loetelu\]](#)

Asjakohasus tähendab, kas tõend on seotud konkreetse olulise faktiga. Mida tugevam on tõendi ja olulise fakti seos, seda asjakohasem on tõend. Asjakohasus tuleb välja selgitada koos taotlejaga.

Üks tõend võib olla seotud mitme olulise faktiga ja selle asjakohasus võib oleneda olulisest faktist. Seega peab tõendite asjakohasust hindama iga olulise fakti jaoks uuesti.

(b) Usaldusväärsus

[\[Sisukord\]](#) [\[Kontroll-loetelu\]](#)

Usaldusväärsus tähendab, kas ja mis ulatuses võib olulise fakti põhjendamine tugineda tõendile, mis sisaldab selle kohta asjakohast teavet. Teisisõnu peate kontrollima, kui palju suudab tõend toetada seonduvat olulist fakti (olulisi fakte).

Vaadeldavate tõendite usaldusväärsus põhineb allpool selgitatud kriteeriumidel.

Olemasolu/esinemine

[\[Sisukord\]](#) [\[Kontroll-loetelu\]](#)

Esinemine tähendab, kas on võimalik, et teatud liiki dokument või muu tõend on olemas või selle autor on selle välja andnud, arvestades taotleja nimetatud aega, kohta ja asjaolusid. Esinemist hinnatakse päritoluriigi teabe või muu kättesaadava teabe põhjal.

Tõendite olemasolu/esinemise hindamise näide

Teie haldusasutuse käsutuses on usaldusväärne ja ajakohane päritoluriigi teave, mis mainib, et pörandaalune organisatsioon A ei ole kunagi turvakaalutlustel liikmekaarte väljastanud ega tee seda ka praegu. Kui taotleja on esitanud (väidetava) organisatsiooni A liikmekaardi ega ole andnud rahuldavat selgitust, kuidas ta selle sai, on teil mõjuv põhjus arvata, et kaardil puudub tõendusjõud, sest seda tõendit ei saanud väljastada organisatsioon A.

Sisu

[\[Sisukord\]](#) [\[Kontroll-loetelu\]](#)

Hinnata tuleb järgmisi elemente.

- Kas dokument / muud tõendid on oma sisuga vastuolus?
- Kas dokument on täpne? Täpsus tähendab asjakohaste andmete üksikasjalikkust konkreetse olulise fakti jaoks.
- Kas dokument hõlmab olulise fakti põhielemente või ainult kõrvalisi elemente?
- Kas teave on vahetust allikast või põhineb taotleja väidatel? Näiteks on tunnistuse tõendusjõud suurem, kui selle autor on olnud tõendatava asja otsene tunnistaja. Tõendusjõud on väiksem, kui räägitakse ainult sellest, mida taotleja on öelnud, ilma konkreetset uurimata, kas ütlused tõendavad tegelikku sündmust.
- Kas dokument on vastuolus kättesaadava teabega, sealhulgas päritoluriigi teabega? Kas see on järjepidev muude taotluses esitatud tõenditega?

Olemus

[\[Sisukord\]](#) [\[Kontroll-loetelu\]](#)

Dokumendi või muu tõendi olemuse element tähendab, kas tõend esitatakse originaali või koopiana. Tavaliselt on originaalidel tõendite hindamisel suurem kaal. Samas pidage meeles, et taotlejatel ei pruugi olla võimalik hankida originaaldokumenti ja mõnda dokumenti ei ole üldiselt võimalik hankida originaalina, näiteks jäävad ametiasutuste väljastatud teatud originaaldokumendid ametiasutuste talituste käsutusse ja neid ei levitata. Asjaolu, et taotleja esitab sellise dokumendi originaali, võib tekitada küsimusi, kuidas sai taotleja dokumendi oma valdusse.

Autor

[\[Sisukord\]](#) [\[Kontroll-loetelu\]](#)

Leidke, kes on autor, mis ametikohal ta dokumendi koostas ja mis on tema objektiivsus.

Vorm

[\[Sisukord\]](#) [\[Kontroll-loetelu\]](#)

Dokumendi või muu tõendi vorm tähendab selle formaalseid osi ning nende osade liigendust ja esitlust, samuti dokumendi seisundit ja seda, kas sellel on kahjustusi või tõendeid muutmiseks. Dokumendi vorm on oluline selle autentsuse, usaldusväärsuse ja ehtsuse hindamisel. Vorm on eriti oluline ametliku olemusega dokumentide korral, sest võib eeldada, et nendes dokumentides on ametlikud elemendid, mis tuvastavad allakirjutanud ja väljastava asutuse, näiteks erakonna juhataja kinnitus koos pealdise, allkirja, templiga jne.

Olge ettevaatlik, kui teete dokumendi ehtsuse kohta järelduse üksnes dokumendi vormi põhjal, sest mõnes riigis ei ole teatud liiki dokumentide jaoks standardvormi või haldusasutused võivad olla liiga nõrgad, et kehtestada standardvorm kogu oma territooriumil. Vorm võib oleneda ka dokumendi väljastamise ajast ja isikust.

2.1.2. Dokumentide autentimine

[\[Sisukord\]](#) [\[Kontroll-loetelu\]](#)

Käesoleva jaotise kohaldamisala

Käesoleva jaotise eesmärk on pakkuda mõningaid üldpõhimõtteid, teavet ja juhiseid dokumentide autentimise kohta, mis võivad teid aidata tõendite hindamisel. Autentimise teema hõlmab palju täiendavaid aspekte, mida siin praktilises juhendis ei käsitleta.

Autentimine on kõige otsustavam menetlus dokumendi vormi ja tõendusjõu kontrollimisel. Tavatahendused on „autentimine tähendab millegi tõestamist või tõesuse kinnitamist“ ⁽⁹⁴⁾, „pärast kontrollimist kinnitate ehtsust ametlikult“ ⁽⁹⁵⁾. Autentimine viitab, et teil on olemas vahendid või saate teha esitatud tõendite ehtsuse kohta positiivse või negatiivse järelduse. Juhtumiametnikuna võib teil olla eri võimalusi, sõltuvalt riiklikust tavast.

- Autentimiseks või pettuste avastamiseks võite kasutada **eriasutuste**, näiteks politsei või sellise asutusesisese teenistuse eriteadmisi, mille töötajad on saanud eriväljaõppe ja mille töötajatel on juurdepääs teaduslikule erimaterjalile. Sellised teenistused suudavad analüüsida näiteks dokumendi olemuslike tunnuste kvaliteeti, näiteks paberi kvaliteeti, kasutatud trükkivärvi ning templite, vesimärkide ja kõite võltsimistunnuseid jne.
Seda peetakse kõige täielikumaks autentimiseks.
- Esitatud dokumendi võrdlemiseks olemasoleva näidisega võite tugineda asjaomase dokumendi näidisele või tõenditele, mis võivad olla teile kättesaadavad konkreetsete (asutusesiseste) **andmebaaside** kaudu.

Allpool on näited avalikult kättesaadavatest veebipõhistest andmebaasidest passide ja muude ametlike dokumentide kohta, mille on välja andnud riigid kogu maailmas.

- [Ehtsate isikut tõendavate ja reisidokumentide avalik veebiregister \(PRADO\)](#) on Euroopa Liidu Nõukogu poolt avalikkusele kättesaadavaks tehtud isikut tõendavate ja reisidokumentide näidiste andmebaas.
- [EdisonTD](#) on andmebaas, mille on välja töötanud Madalmaade ametiasutused koostöös Ameerika Ühendriikide, Araabia Ühendemiraatide, Austraalia ja Kanada ametiasutuste ning Rahvusvahelise Kriminaalpolitsei Organisatsiooniga (Interpol). Osa andmebaasist on avalik.

Juurdepääs mõnele muule andmebaasile võib olla piiratud, kuid juurdepääs võib olla teie haldusasutusel või saab asutus hankida juurdepääsu.

- [intranet False and Authentic Documents Online \(iFADO\)](#) (intranet – võltsitud ja ehtsad dokumendid veebis) on Euroopa Liidu Nõukogu peasekretariaadi portaal, kus on

⁽⁹⁴⁾ Collins, veebipõhine Collins English Dictionary, „[authenticate](#)“, 2023.

⁽⁹⁵⁾ Collins, veebipõhine Collins English Dictionary, „[authenticate](#)“, 2023.

rohkem teavet kui PRADOs. See hõlmab ka teavet muudest andmebaasidest, näiteks perekonnaseisudokumentide infosüsteemist.

- Perekonnaseisudokumentide infosüsteem (DISCS) on

„veebipõhine teatmesüsteem, mille on välja töötanud Madalmaade, Kanada, Austraalia, Araabia Ühendemiraatide-Dubai, Taani ja Norra ametiasutused (Norra ID-keskus [⁽⁹⁶⁾]). DISCSi eesmärk on toetada välisriikide ja riigisiseste selliste dokumentide kontrollimist, milles on teavet ... isikusamasuse, kodakondsuse ja muude dokumendi omanikuga seotud asjaolude kohta.“ ⁽⁹⁷⁾

- Kui kahtlete autentse dokumendina näiva ametliku dokumendi (nt passi) ehtsuses, võite saada teavet ka Schengeni infosüsteemist, sest seal on loetletud ka varastatud tühjad dokumendivormid.
- Võite tugineda ka konkreetsetele **päritoluriigi teabe otsingutele**. Kuigi eespool nimetatud andmebaasid võivad olla abiks ametlike riiklike dokumentide korral, on vähem tõenäoline, et neis on näiteid muud liiki dokumentidest, näiteks nendest, mille on väljastanud valitsusvälised organisatsioonid. Sellisel juhul võite väärtuslikku teavet saada konkreetsetest päritoluriigi teabe otsingutest (nt liikmekaartide, tunnistuste, töötõendite näidised).
- Püüdke leida ilmseid võltsimise või muutmise märke, mida saate ise tuvastada ilma eriabita.

Võite näiteks täheldada, et foto on dokumendile üksnes lohakalt teibitud, et kaart ei ole ühekordne lamineeritud kartong, vaid koosneb kokku lamineeritud kahest küljest, et kaardi omaniku, oletatavasti taotleja allkiri ei vasta teie käsitletava taotleja allkirjale (nagu on näha vormidelt, mille on taotleja allkirjastanud varjupaigamenetluse ajal), et ametliku dokumendi pealdises on organisatsiooni motos suuri vigu jne.

Pidage meeles, et kui tõendil on võltsimise või muutmise märke (näiteks puudub ehtsast passist leht), on võltsimine või muutmine tehtud teatud eesmärgil, mis võib olla varjupaigataotluse paremaks toetamiseks või mitte, kuid ei pruugi. Selgitage see välja koos taotlejaga.

Autentimine võib olla keerukas ega pruugi olla alati võimalik. Ametliku autentimise võimatus või keerukuse põhjused võivad olla näiteks järgmised.

- Eksperdikulud autentimisel.
- Tehnilised probleemid, mis ei võimalda selgelt järeldada tõendite tegelikku olemust, eelkõige kui tõendid esitatakse koopiana.
- Dokumendinäidise või asjakohaste dokumendi autentimise vahendite puudumine.
- Keeld hankida asjakohast teavet otse allikast, sest tõendite allikas on tagakiusaja või suure kahju põhjustaja.

⁽⁹⁶⁾ Vt [Norra ID-keskuse veebikoht](#) ja selle [teatmeandmebaaside](#) erijaotis

⁽⁹⁷⁾ Vt Norra ID-keskuse veebikohta [teatmeandmebaaside](#) jaotis ja Taani riikliku ID-keskuse [dokumentide andmebaasi](#) jaotis.

- Sama liiki dokumendi eri versioonide samaaegne kasutamine, mis on tingitud tsentraliseeritud asjaajamise ja/või ühtse korra puudumisest selliste dokumentide väljastamisel.
- Suur korruptsioon dokumendi väljastanud riigis, kus korruptsiooniga saadud ehtsate dokumentide kõrval on tavalised ka võltsitud dokumendid, kuigi väljastatakse ka dokumente, mis on vormilt ja sisult ehtsad.

Dokumendi autentimise võimatus või keerukus ei õigusta dokumendi hindamata jätmist.

Olenemata sellest, kas esitatud tõendid on ehtsad või mitte, peate otsustama nende tõendusjõu üle seoses uuritava olulise faktiga ⁽⁹⁸⁾. Seda aitavad hinnata muud kriteeriumid (dokumendiliigi olemasolu/esinemine, sisu, vorm, olemus, autor) ⁽⁹⁹⁾.

Autentimine peaks toimuma teatud asjaoludel ⁽¹⁰⁰⁾, st kui tõendi autor on usaldusväärne ja selline autentimine on praktikas teostatav, juurdepääsetav ja võib mõjutada olulise fakti hindamist.

Pidage meeles, et eespool esitatud kriteeriumidel põhineval hindamisel ja selleks vajalike meetmete võtmisel (näiteks dokumendi autentimisel) on väga oluline, et tagaksite alati konfidentsiaalsuse põhimõtte järgimise (vt peatüki [„Juhtpõhimõtted“ punkt e „Konfidentsiaalsus“](#)).

2.1.3. Kaalu andmine tõendi usaldusväärsuse järeldestele

[[Sisukord](#)] [[Kontroll-loetelu](#)]

Järgmised põhimõtted aitavad anda kaalu usaldusväärsuse järeldestele, mille olete teinud eespool kirjeldatud hindamiskriteeriume kasutades.

- Kui kõik usaldusväärsuse kriteeriumid ei ole täidetud, võib tõendil olla usaldusväärsuse hindamisel teatud kaal. Kui näiteks kõik usaldusväärsuse kriteeriumid on täidetud, kuid taotleja esitas üksnes dokumendi koopiat, on sellel tõendil siiski teatud tõendusjõud, mida tuleb hinnata koos näiteks väidete usaldusväärsuse järeldestega (vt punkt [2.4.1 „Andke olulise faktiga seotud kõigi tõendite usaldusväärsuse järeldestele kaal“](#)). See kehtib seda enam, kui taotleja selgitab usutavalt, miks ta ei saanud esitada originaaldokumenti.
- Tõendite asjakohasuse kaalutlemisel pidage meeles, et tõendid, mis on seotud olulise fakti põhisisuga, on kaalukamad kui tõendid, mis on seotud elementidega, mis ei ole osa olulise fakti põhisisust ja on seega kõrvalised. Olulise fakti vastuvõetavus peaks üldiselt toetuma üksnes põhielementide usaldusväärsusele. Kui kõrvalisi elemente ei peeta usutavaks, ei saa nende piiratud tähtsus kahjustada olulise fakti alust, kui see saab endiselt tugineda usaldusväärsetele põhielementidele.

⁽⁹⁸⁾ Euroopa Liidu Kohus, 10. juuni 2021. aasta otsus kohtuasjas [LH vs. Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid](#), C-921/19, EU:C:2021:478, punktid 42–44 ja 61. Kokkuvõte on [EUAA kohtupraktika andmebaasis](#).

⁽⁹⁹⁾ Konkreetne sünnitunnistuse hindamise näide: vt Euroopa Inimõiguste Kohtu 7. jaanuari 2014. aasta otsus kohtuasjas [AA vs. Šveits](#), nr 58802/12, ECLI:CE:ECHR:2014:0107JUD005880212, punktid 61–63.

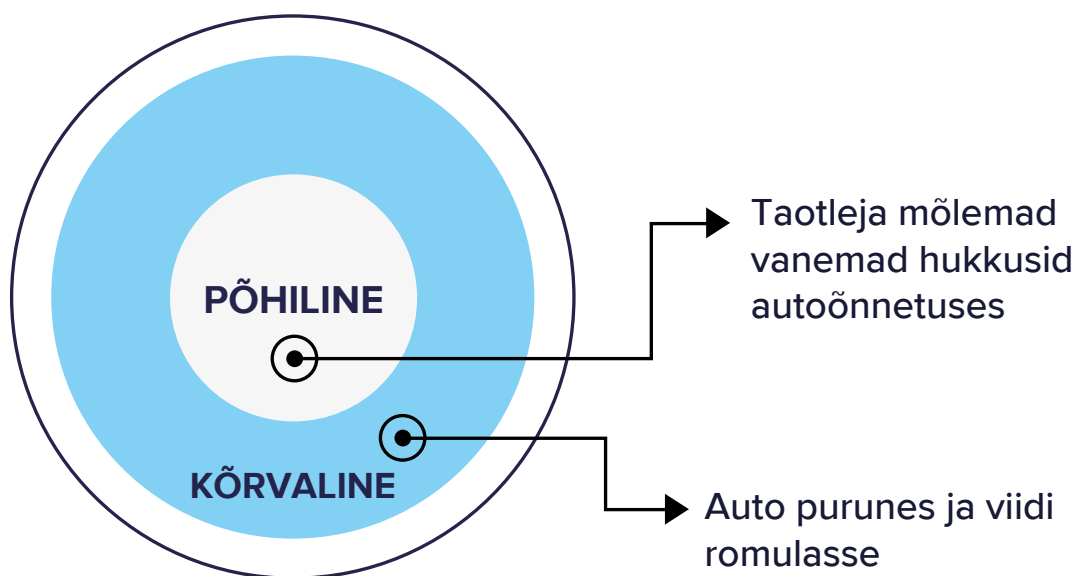
⁽¹⁰⁰⁾ Euroopa Inimõiguste Kohtu 2. oktoobri 2012. aasta otsus kohtuasjas [Singh et autres c. Belgique](#), nr 33210/11, ECLI:CE:ECHR:2012:1002JUD003321011, punktid 100–105 (ainult prantsuse keeles). Kokkuvõte on [EUAA kohtupraktika andmebaasis](#).

Näide tõendite kohta seoses olulise fakti kõrvalise elemendiga: [riigist C pärit noore naise juhtum](#)

- Vaatlusalune tõend on foto autost romulas. See tõend on seotud juhtumi kõrvalise elemendiga, mis on seotud autoõnnetusega, milles hukkusid taotleja vanemad. See ei ole seotud nende surma kesksete asjaoludega ega toeta vanemate surma kui sündmust, vaid sündmust, mis toimus pärast väidetavat surmavat õnnetust. Sellisel dokumentaalsel tõendil on olulise fakti hindamisel vähe kaalu.
- Samuti ei mõjuta vastuolulised väited kõrvaliste asjaolude kohta (nt romula täpne asukoht või nimi) olulise fakti usaldusväärsust, kui tõendid, st taotleja väited käesolevas asjas olulise fakti põhielementide kohta vastavad usaldusväärsuse kriteeriumidele (vt punkt [2.2 „Hinnake taotleja väiteid usaldusväärsuse näitajate alusel“](#)).

Joonis 9. Olulise fakti põhiaspektid ja kõrvalised aspektid – näide riigist C pärit noore naise juhtumi põhjal

- Väikesed negatiivsed järeldused ühe või mitme kriteeriumi kohta ei välista tõendite üldist usaldusväärsust. Üldiselt ei tähenda mitme väiksema negatiivse järelduse olemasolu, et tõendid ei toetaks olulist fakti ega õõnestaks seda, kuigi selline olukord võib viidata mõningatele kahtlustele tõendite usaldusväärsuses. Tavaliselt ei summeeru mitu väikest negatiivset usaldusväärsuse järeldust üheks suureks negatiivseks usaldusväärsuse järelduseks.
- Nagu eritleti 1. etapis (vt punkt [1.1.1 „Kohaldage koostöökohustust \(tõendamiskohustust\)“](#)), võisite kõiki olulise asjaoluga seotud tõendeid hinnates tuvastada, et tõendusmaterjali on puudu. Kui teatud asjaoludel võib taotlejalt põhjendatult eeldada teatud tõendite esitamist ja olete täitnud oma uurimiskohustuse, võib puudevale või mittetäielikule teabele anda teatud kaalu, mida arvestatakse otsustamisel, kas oluline fakt on

vastuvõetav või mitte (vt punkt [2.4.1 „Andke olulise faktiga seotud kõigi tõendite usaldusväärsuse järeldustele kaal“](#)).

- Kui hindate, kuidas võib negatiivne järeldus mõjutada tõendite usaldusväärsust, kaalutlege, kas taotlejale on antud võimalus järeldust selgitada ja kas esitatud selgitus võib mõjutada teie hinnangut tõendite usaldusväärsuse kohta.
- Tõendite tõendusjõu hindamisel tuleb silmas pidada kõiki asjakohaseid individuaalseid ja kaudseid moonutavaid tegureid (vt punkt [2.3 „Kaalutlege individuaalseid ja kaudseid moonutavaid tegureid“](#)).

Näide dokumentaalsete tõendite analüüsi kohta (süüdistusakt) [riigist B pärit õiguslase juhtumis](#)

- **Asjakohasus.** Esitatud süüdistusakt on asjakohane, sest taotleja seostab seda süüdistusega, mis on tema väitel algatatud tema vastu, ning oma tegevusega inimõiguste valdkonnas. See on asjakohane tema taotluse olulise fakti jaoks.
- **Olemasolu/esinemine.** On kinnitatud, et justiitsministeerium väljastab sarnastes olukordades süüdistusakte.
- **Sisu.** Süüdistusaktis viidatakse ametivõimudele vastupanu osutamise süüteole, kuid selles mainitud kriminaalkoodeksi paragrahv ei ole seotud selle süüteoga.
- **Vorm.** Esitatud süüdistusakti päise ilme on ametlik. Kättesaadava ja ajakohase päritoluriigi teabe põhjal on riigi B justiitsministeeriumi haldusasutused hästi varustatud ja korraldatud ning kohaldavad selgelt määratletud ametlikke menetlusi. Samas ei vasta justiitsministeeriumi embleem dokumendi vasakus ülanurgas sedalaadi dokumentide näidistele. Dokumendil on allkiri, kuid allakirjutanu nimi ja tempel on vaevu loetavad.
- **Olemus.** Süüdistusakt on esitatud koopiana. Taotleja sõnul jäi originaal riiki B. Ta märgib, et tal on turvakaalutlustel probleeme selle teile saatmisega.
- **Autor.** Väidetav autor on justiitsministeerium, kuid dokumendi vormi kohta tehtud järelduste põhjal ei saa te selgelt tuvastada allakirjutanut ega asutust, kes on dokumendi väljastanud. Teil võib tekkida õigustatud kahtlus dokumendi tegeliku autori suhtes.
- **Järeldus.** Kõigi nende kriteeriumide põhjal on sellel dokumendil mitu tunnust, mis võivad viia teid arvamusele, et dokument ei ole iseenesest piisav, et tõendada asjaomast olulist fakti. Kuigi taotleja on esitanud rahuldava selgituse, miks esitati ainult koopia, vähendab selle tõendusjõudu asjaolu, et olete dokumendis tuvastanud mitu vormilist ja sisulist puudust. Peate hindama, kas nende puuduste kohta on mõistlikke selgitusi, ning võimaldama taotlejal need esitada (nt embleem muutus hiljuti, ebapiisavate vahendite tõttu halva kvaliteediga koopia). Igal juhul tuleb seda dokumenti käsitleda koos kõigi tõenditega, mis on seotud selle olulise faktiga, sealhulgas taotleja väidetega, enne kui teha järeldusi olulise fakti kui sellise kohta.

Järgmistes jaotistes käsitletakse mitme sageli esitatava tõendiliigi eripära ja konkreetseid punkte, mida kaalutleda nende hindamisel.

2.1.4. Dokumentide eriliigid

(a) Meditsiinilised ja psühholoogilised tõendid

[[Sisukord](#)] [[Kontroll-loetelu](#)]

Väga spetsiifiline tõendiliik on meditsiinilised või psühholoogilised tõendid (vt 1. etapp – punkti [1.1.2 alapunkt k „Meditsiinilised, psühhiaatrilised ja psühholoogilised aruanded“](#), kuidas meditsiinilised tõendid võivad mõjutada taotluse läbivaatamist).

Meditsiiniliste või psühholoogiliste dokumentide tõendusjõu tõestamiseks kohaldatakse ka kõiki eespool nimetatud kriteeriume. Nende kriteeriumide kohaldamiseks meditsiiniliste tõendite suhtes on siiski olemas konkreetne meetod.

Meditsiinilised või psühholoogilised aruanded peaksid nimetama meditsiinieksperdi eriala ja tehtud läbivaatuse, et saaks sõltumatult hinnata aruande usaldusväärsust.

Pöörake tähelepanu meditsiinilise aruande sisule, et näha, kas see on koostatud täpselt ja professionaalselt.

Pidage meeles, et sõltumatud arstid ja psühhiaatrid teevad uuringuid meditsiinilistel eesmärkidel, mitte rahvusvahelise kaitse taotluse jaoks (toetamiseks või tagasilükkamiseks). Sõltumatud arstid ei pruugi seetõttu esitada oma tähelepanekuid nii, et need oleksid taotluse jaoks kasulikud, või võivad isegi täielikult keelduda tõendite kirjutamisest mittemeditsiinilistel eesmärkidel. Selle olukorra leevendamiseks võivad varjupaigaasutused sõlmida lepinguid või kokkuleppeid kohtu koolitatud ja/või sertifitseeritud ning varjupaigamenetlust mõistvate meditsiinieksperditidega, tegutsedes asjakohase riigisisese tava järgi. Need eksperdid võivad koostada kohtumeditsiinilisi aruandeid või muid tõendeid, mida võib pidada väärtuslikeks teaduslikeks tõenditeks.

Kui teil ei ole võimalik kasutada oma ametiasutuses arsti või meditsiinieksperdi eriteadmisi, tuleb teil uurida meditsiinilise aruande tõendusjõudu dokumentaalsete tõendite suhtes kohaldatavate näitajate alusel. Lisaks võib järgmistest punktidest saada lisaviiteid meditsiinilise dokumendi tõendusjõu kohta.

- Meditsiinilises aruandes on märgitud läbivaatuste arv ja kuupäevad, tehtud uuringute liik ja seonduvad meditsiinilised järeldused.
- See põhineb ühel või mitmel läbivaatusel, andes horisontaalse ülevaate.
- See põhineb proportsionaalselt elementidel, mis põhinevad patsiendi enda väidetest ja meditsiinilise/psühholoogilise vaatluse elementidel.
- See viitab Istanbuli protokollide standarditele seoses väidete või märkidega piinamisest.
- Meditsiiniliste/psühholoogiliste eksperditeadmiste ulatuse ja eksperdi arvamuse alusel ei saa teha järeldusi taotleja väidete usaldusväärsuse kohta seoses väidetava(te) varasema(te) kahju(de) või praeguste sündmustega ja/või selle kohta, kas taotleja täidab meditsiinilise aruande põhjal rahvusvahelise kaitse saamise kriteeriume.

Pidage meeles järgmist.

- Meditsiinilised või psühholoogilised vaatlused ei saa iseenesest kinnitada vigastuse, trauma või sümptomite tekkimise asjaolusid, kuid võivad (tugevalt) viidata, kas vigastused, traumad või sümptomid on kooskõlas väidetava väärkohtlemise ja taotleja esitatud ajakavaga.
- Meditsiiniliste ja psühholoogiliste tõendite esitamisel võib eelkõige olla mitmesuguseid eesmärgi. Need on näiteks oluliste faktide endi tõesuse toetamine, et näidata isiklike asjaolusid, mis võivad suurendada taotleja tagakiusamise või kahju riski või osutada haavatavusele ja erivajadustele või võimalikele moonutavatele teguritele, mida tuleb kaalutleda tõendite kogumisel ja usaldusvärsuse hindamisel. Tuvastage võimalikud rollid, mis võivad olla esitatud meditsiinilisel eksperdiaruandel taotleja taotluse läbivaatamisel.
- Meditsiinilise eksperdiaruande tõendusjõu kontrollimise eesmärk on rahvusvahelise kaitse taotluse läbivaatamise raames hinnata, kas ja kuidas (kui palju) toetab aruanne sellega seotud olulist fakti, asjaolu või riski. Pidage meeles, et te ei saa teha meditsiinilisi otsuseid ega avaldada arvamust arsti määratud ravi kohta. Samuti ei saa arst teha otsuseid rahvusvahelise kaitse vajaduse kohta ⁽¹⁰⁾.
- Kui taotleja esitab meditsiinilise aruande potentsiaalselt areneva seisundi kohta, on tähtsad viimaste läbivaatuste kuupäevad. Ajakohane aruanne võib praegust olukorda paremini kirjeldada ja aegunud aruanne võib anda teavet olukorra kohta minevikus, kuid võib tekitada võimalikke küsimusi taotleja praeguse olukorra ja/või suutlikkuse kohta. Kuigi see ei pruugi mõjutada aruande tõendusjõudu seoses minevikusündmustega, võib selle väärtus olla oluline, kui hindate isiklike asjaolusid, mis mõjutavad usaldusväärsust või riskihindamist.

Meditsiinilise tõendi hindamise näide: [riigist A pärit noore mehe juhtum](#)

Taotleja on esitanud ortopeedilt saadud tõendi. Dokumentaalsete ja muude tõendite ning meditsiiniliste tõendite hindamise üldkriteeriumide kohaldamine käesoleva tõendi suhtes võib viia järgmise analüüsini.

- **Asjakohasus.** Tõend on asjakohane, sest sisaldab võimalikke viiteid asjakohastele isiklikele asjaoludele, mis võivad mõjutada teie riskihindamist seoses julgeolekutingimustega riigis A.
- **Olemasolu/esinemine.** Puuduvad viited, et tavaliselt ei väljastaks ortopeed seda liiki dokumenti sarnastel asjaoludel.
- **Vorm.** Tõend on kirjutatud arstikabineti ametlikule blanketile. Sellel on ametlik pealdis, milles on kogu teave arsti kohta (nimi, aadress, telefoni- ja faksinumber), dokumendi väljastamise kuupäev, autori nimi, samuti arsti eriala ning ametliku templiga allkiri. Templil on autori nimi.
- **Olemus.** See esitatakse originaaldokumendina ja sellel on kõik originaali omadused, sest allkiri ja tempel on sinise tindiga ega ole valguskoopia.
- **Autor.** Autor on ortopeed ja on sellena selgelt nimetatud.

⁽¹⁰⁾ Meditsiiniline aruanne ja selle koostamise meetod ei tohi rikkuda taotleja põhiõigusi. Vt punkt [1.1.2\(n\)](#) „Tõendid, mis rikuvad taotleja põhiõigusi“.

- **Sisu.** Tõendil on asjakohane teave metoodika kohta, mida kasutas arst, kelle poole pöörduti kaks korda patsiendi raskete probleemide tõttu, mis tulenesid tema tugevast jalavalust. Järeldused põhinevad peamiselt hiljutistel meditsiinilistel vaatlustel, sealhulgas röntgenpildidel ja mitmel seonduval testil. Tõendis ei viidata Istanbuli protokollile, vaid järeldatakse, et seisundi võis põhjustada üksnes raske välistrauma. Arst määrab ka mitu füsioteraapiaseanssi ja tugevaid valuvaigisteid. Tõendil märgitakse, et seda ravi osutatakse enne riskantse operatsiooni kaalutlemist. Tõend esitati isiklikul vestlusel ja sellele märgitud kuupäev on kaks nädalat enne taotleja ärakuulamist.
- **Järeldus.** Arvestades hindamiskriteeriumide üldist täitmist, kinnitab see dokument asjaolu, et taotleja on läbi elanud tõsise väärkohtlemise ning tal on tugev jalavalu ja seonduvad kõndimisraskused.

(b) Taotleja esitatud üldteave

[[Sisukord](#)] [[Kontroll-loetelu](#)]

Kui taotleja esitab üldteavet, et toetada oma taotluse olulisi fakte (näiteks ajakirjandus- või veebiartiklid ametiasutuste tegevuse kohta opositsioonierakonna vastu, milles taotleja väidab end tegutsevat), uurige selliseid tõendeid hoolikalt. Rakendage üldpõhimõtteid, mida kohaldaksite päritoluriigi teabe suhtes. Eelkõige kontrollige allika usaldusväärsust, objektiivsust, täpsust, jälitatavust ja asjakohasust. Esitatud tõendid peavad olema ka ajakohased või (kui nende eesmärk on toetada minevikusündmusi) nimetatud sündmustega samaaegsed või olema seotud faktidega ajaloolises perspektiivis. Olenevalt olukorrast võib taotleja esitatud andmete põhjal olla vaja uurida täiendavalt päritoluriigi teavet, kui teil puudub selle teema kohta päritoluriigi teave, et saaksite toetuda muudele teabeallikatele ning saada olukorrast võimalikult tasakaalus ja terviklik ülevaade. Lisateave on EUAA selleteemalises juhendis ⁽¹⁰²⁾.

(c) Ühismeedia kaudu kogutud sisu

[[Sisukord](#)] [[Kontroll-loetelu](#)]

Eespool esitatud kriteeriumid dokumentide ja muude tõendite hindamiseks on kohaldatavad ka ühismeedia kaudu kogutud sisu suhtes. Peale nende pidage meeles:

ühismeediakontodel olevale sisule ei kohaldata enamasti samasugust ranget uurimist ja toimetusprotsessi nagu ajakirjanduses või muude allikate korral (päritoluriigi teave). Nii võib olla suurem risk, et sisu on ebatäpne, kallutatud, tahtlikult eksitav või kahtlane. Lisaks on selle sisu sageli loonud kasutajad. Ühismeediakontode kaudu saadud teabe hindamisel peab erilist tähelepanu pöörama allika tuvastamisele ja sisu riskikontrollile ⁽¹⁰³⁾.

⁽¹⁰²⁾ EASO, [Practical Guide on the Use of Country of Origin Information by Case Officers for the examination of asylum applications](#) (Praktiline juhend juhtumiametnikele – päritoluriigi teabe kasutamine varjupaigataotluste läbivaatamisel), detsember 2020, lk 13–17.

⁽¹⁰³⁾ EASO, [Practical Guide on the Use of Country of Origin Information by Case Officers for the examination of asylum applications](#) (Praktiline juhend juhtumiametnikele päritoluriigi teabe kasutamise kohta varjupaigataotluste läbivaatamisel), detsember 2020, lk 56.

Pidage meeles, et postituste ja privaatsete ühismeediakontode autori isikusamasust saab lihtsalt väärkasutada, isegi rohkem kui muude tõendite korral.

Ühismeedias olevat teavet on lihtne muuta. Kui internetipostituse on kirjutanud taotleja ise, on tal üldiselt ka õigus muuta selle sisu ja avalikustamise taset või postitus isegi kustutada. See tähendab näiteks, et selline postitus võis enne läbivaatamismenetlust või selle mis tahes etapis olla mingil hetkel (kas või lühikest aega) kättesaadav, kuid seda ei ole enam veebis, või on see olemas, kuid mitte sama sisuga.

- Kui kavatsete kasutada ühismeediast leitud tõendeid, võite kaalutleda nende väljaprintimist või elektrooniliselt salvestamist, nt kuvahõivena, et vältida teabe kadumist, kui postitusi menetluse ajal muudetakse või need kustutatakse. Failis (kas väljaprintitud või elektrooniliselt salvestatud) tuleb märkida teabele juurdepääsu kuupäev, et seda saaks võrrelda varasemate või hilisemate versioonidega.
- Kui taotleja esitab teile prinditud veebilehe, et tõendada selle postitusega (selle avalikustamisega) seotud olulist fakti, peate võib-olla kontrollima, kas see sisu on veebis endiselt avalikult kättesaadav. Vastasel juhul uurige, miks oleks postitus olulise fakti tõendina siiani asjakohane või kuidas see võib tagasipöördumisel siiski toetada riski. Pidage meeles, et veebipostitused jätavad digitaalse jälje ja see, et taotleja on postituse kustutanud, ei tähenda, et seda ei saaks taastada. Vt ka punkti [3.3.2 alapunkt d „Toimepanijate ajendiga seotud riskinäitajad selliste sündmuste sooritamiseks, mis võivad osutuda tagakiusamiseks või tekitada suurt kahju“](#).

(d) Tunnistajate ütlused

[\[Sisukord\]](#) [\[Kontroll-loetelu\]](#)

Ütlused võivad pärineda paljudest allikatest: lisaks sellele, et taotleja võib oma taotluse põhjendamiseks pakkuda välja tunnistajaid või esitada ütlusi, võivad kodanikuühiskonna organisatsioonid sageli esitada kirjalikke ütlusi ja neid võib nõuda ka varjupaigaasutus.

Tunnistuse tõendusjõudu kontrollitakse üldiste hindamiskriteeriumide alusel. Tunnistusi hinnates tuleb erilist tähelepanu pöörata nende usaldusväärsusele, mis sõltub muu hulgas tunnistuse andja rollist ja sellest, kuidas teave on talle teada, st kas ta on saanud teabe ise või teistelt. Tunnistuste hindamisel arvestage ka tunnistuste andja isiklikke asjaolusid (ka tunnistaja on traumeeritud; tunnistajal võib olla taotlejaga eriline side) ning ka olukorda, milles tunnistus saadi ⁽¹⁰⁴⁾.

⁽¹⁰⁴⁾ Vt ka ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Amet, [Beyond Proof, Credibility Assessment in EU Asylum Systems: Full Report](#) (Tõestamisvajadus. Usaldusväärsuse hindamine ELi varjupaigasüsteemides – täielik aruanne), mai 2013, 5. peatükk, 4. jagu.

2.2. Hinnake taotleja väiteid usaldusväärsuse näitajate alusel

[Sisukord] [Kontroll-loetelu]

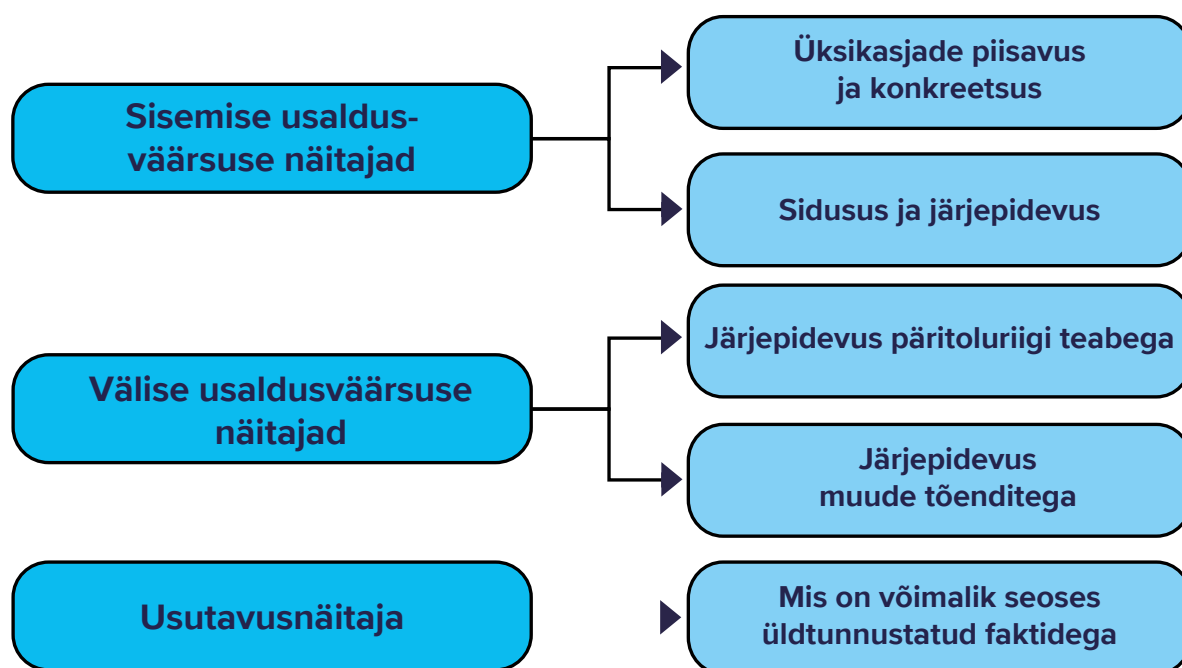
Väited võivad olla ainsad tõendid, mida taotlejad saavad esitada. Usaldusväärsuse näitajatega saab individuaalselt, erapooletult ja objektiivselt hinnata väidete usaldusväärsust.

Praktikas hinnatakse usaldusväärsuse näitajate abil väidete üksikasjalikkust ja konkreetsust, sidusust ja järjepidevust ning usutavust, samuti väidete kooskõla päritoluriigi teabe ja dokumentaalsete või muude tõenditega, mis on seotud iga olulise faktiga.

Miimumnõuete direktiivi (uuesti sõnastatud) artikli 4 lõike 5 punktis c sätestatakse usaldusväärsuse näitajate põhiraamistiku tingimusena, et „taotleja avaldused on osutunud loogiliseks ja usutavaks ning need ei ole vastuolus taotleja juhtumiga seotud olemasoleva konkreetse ja üldise teabega“; neid tingimusi kohaldatakse alati kooskõlas ELi põhiõiguste hartaga ⁽¹⁰⁵⁾.

Näitajad saab rühmitada sisemise usaldusväärsuse, välise usaldusväärsuse ja usutavuse järgi.

Joonis 10. Usaldusväärsuse näitajad

Iga olulise fakti hindamiseks püüdke kasutada kõiki kohaldatavaid usaldusväärsuse näitajaid. Samas ei pruugi kõik näitajad olla väidete hindamisel võrdselt asjakohased, sõltuvalt olulise fakti teemast. Kui usaldusväärsuse näitaja ei sobi konkreetse olulise fakti hindamiseks, saab seda mitte kasutada.

⁽¹⁰⁵⁾ Usaldusväärsuse näitajaid on kohtupraktikas edasi arendatud, lisateave: vt EUAA, [Evidence and credibility in the context of the Common European Asylum System - Judicial analysis](#) (Tõendite ja usaldusväärsuse hindamine Euroopa ühise varjupaigasüsteemi kontekstis – õiguslik analüüs), teine väljaanne, 2023, lk 120–121.

Ärge unustage arvestada moonutavaid tegureid

Taotlejaga seotud isiklikud asjaolud ja vestlusega seotud konteksti asjaolud võivad taotleja väiteid mõjutada. Usaldusväärsusnäitajate kohaldamise ajal tuleb kaalutleda ka moonutavaid tegureid. Vt punkt [2.3 „Kaalutlege individuaalseid ja kaudseid moonutavaid tegureid“](#).

2.2.1. Rakendage sisemise usaldusväärsuse näitajaid

Sisemine usaldusväärsus on seotud taotleja väidete ja tema esitatud muude tõendite, sealhulgas kirjalike avalduste ja dokumentaalsete tõendite hindamisega. Sisemine usaldusväärsus hõlmab usaldusväärsuse näitajaid üksikasjade piisavuse ja konkreetsuse, samuti sidususe ja järjepidevuse kohta.

Üksikasjade piisavus ja konkreetsus

[\[Sisukord\]](#) [\[Kontroll-loetelu\]](#)

Üksikasjade piisavuse ja konkreetsuse näitaja on seotud sellega, kuidas taotleja sündmust kogeb ja väljendab, ning nendega kaasnevate üksikasjade taseme ja olemusega.

Üldiselt on isiklikult läbi elatud kogemuste kirjelduses sageli rohkem üksikasju, näiteks aistinguid, tundeid või tähelepanekuid, võrreldes sellise inimese kirjeldusega, kellel ei ole neid kogemusi olnud, eriti kui kogemus toimus hiljuti või see mõjutas inimese elu. Kuigi eri inimestega võivad juhtuda sarnased asjad, elavad eri inimesed läbi ja meenutavad sama sündmust alati erinevalt. Piisava üksikasjalikkuse ja konkreetsuse tagamiseks peab taotleja kirjeldama sündmust oma silmade kaudu nähtuna nagu läbi subjektiivse kaamera, mitte üldisest vaatenurgast.

Hea tava

Et selgitada taotlejale, kui üksikasjalikku ja konkreetset teavet temalt konkreetse minevikusündmuse kohta oodatakse, võite tuua näite, kirjeldades lühikest teiega juhtunud sündmust, pöörates tähelepanu sellele, mida kogu sündmuse vältel nägite, kuulsite, tundsite ja mõtlesite. Märkige see selgitus vestluse üleskirjutusse, et otsustajale oleks selge, kuidas küsiti taotlejalt rohkem üksikasju või konkreetsemaid ütlusi.

Üksikasjalikkuse ja konkreetsuse puudumine ei pruugi tingimata viia usaldusväärsuse negatiivse järelduseni. Esiteks peab üksikasjalikkuse ja konkreetsuse puudumine olema olukorra või sündmuse üldkirjeldusega seotud olulise fakti jaoks keskse tähtsusega. Teiseks peab olema mõistlik eeldada, et taotleja esitab sündmuse teatud üksikasjalikkuse ja konkreetsusega, mis sõltub näiteks sellest, kui palju ta sündmust või olukorda isiklikult läbi elas või kui oluline või ebaoluline võib sündmus või konkreetne üksikasi tema jaoks sel hetkel olla.

Lisaks pidage meeles, et taotlejalt mõistlikult eeldatav üksikasjalikkus ja konkreetsus oleneb tema isiklikest ja konteksti asjaoludest, eelkõige moonutavatest teguritest. Moonutavatest teguritest võib tuleneda mõistlik selgitus, miks taotleja ei suuda meenutada teatud sündmuste üksikasju (vt punkt [2.3 „Kaalutlege individuaalseid ja kaudseid moonutavaid tegureid“](#)). Enne kui teete järeldusi üksikasjalikkuse või spetsiifilisuse taseme piisavuse kohta, kontrollige, et taotleja teadis isikliku vestluse ajal, kui palju üksikasju ja mis konkreetsuse taset temalt eeldati. Samuti tagage, et vestlus toimus nii, et taotleja sai esitada üksikasju. Üksikasjade puudumine ei mõjuta seega tingimata taotleja väidete usaldusväärsust.

Näide üksikasjade ja konkreetsuse kohta, mida võib mälu toimimist arvestades põhjendatult eeldada: [riigist B pärit õiguslase juhtum](#)

Taotleja märkis, et osales meelevaardusel ja filmis sündmust nutitelefoni. Julgeolekujõud nõudsid talt telefoni ja ta peeti meelevaarduselt kinni pärast seda, kui ta oli keeldunud oma nutitelefoni julgeolekujõududele andmast. Esitate juhtumiametnikuna taotlejale küsimusi sündmuse konteksti kohta, näiteks mis hooned olid meelevaarduse toimumiskoha ümbruses, ja küsite, kuidas nägid välja teda vahistanud ametnikud, kuid ei saa üksikasjalikke vastuseid.

Otsustate küsida taotlejalt selgitust, miks ta ei kirjelda konteksti üksikasjalikumalt. Taotleja vastab, et ei mäleta, kuidas need hooned või ametnikud välja nägid, sest keskendus sellele, et püüdis enda filmitud videot veebis jagada, enne kui telefon sattus ametnike kätte, ja ta tundis selles olukorras hirmu. Kui taotlejal palutakse enda vaatenurgast kirjeldada, mis juhtus seoses tema nutitelefoni, selgitab ta pikalt, mis juhtus meelevaardusel, justkui läbi oma nutitelefoni kaamera objektiivi, ja kuidas tal õnnestus videot veebis jagada, enne kui telefon võeti ära. Ta kirjeldab ka üksikasjalikult oma motive, miks osales meelevaardusel, kuigi kartis, et võib juhtuda midagi halba – nagu oli juhtunud varemgi –, ja kuidas ta end tundis, kui oli videot jaganud ja ta arreteeriti.

Võite järeldada, et esialgsed vähesed üksikasjad ja puudulik konkreetsus tulenes mälu toimimist moonutanud teguritest (vt punkti [2.3.1 alapunkt a „Mälu toimimine“](#)) ja sellest, kuidas toimus vestlus (vt punkt [2.3.2 „Juhtumiametnikuga seotud tegurid“](#)). Samuti võite järeldada, et taotleja esitas üksikasjaliku ja konkreetse ülevaate meelevaarduse ajal toimunud sündmustega seotud olulise fakti kesksete elementide kohta.

Sidusus ja järjepidevus

[\[Sisukord\]](#) [\[Kontroll-loetelu\]](#)

Sidususe ja järjepidevuse näitaja tähendab, et puudub lahknevus või vastuolu taotleja väidetes ning taotleja väidete ja tema esitatud muude tõendite vahel. Näitaja seondub järgmisega:

- taotleja suulised ütlused või kirjalikud avaldused üldiselt;
- taotleja väited menetluse eri etappides;
- taotleja esitatud muud tõendid (vt punkt [1.1.2 „Koguge taotluse suhtes asjakohased tõendid“](#)).

Tõeliselt läbielatud kogemusest saab üldiselt rääkida sidusamalt ja järjepidevamalt. Sarnaselt üksikasjalikkuse ja konkreetsuse tasemele ei vii mis tahes ebasidusus ja ebajärjepidevus usaldusväärsuse negatiivse järelدuseni. Aeg-ajalt on jutustuses väikesi vastuolusid. Samas ei tohiks siiski esineda olulisi lünki ega suuri vastuolusid, mida taotleja ei ole rahuldavalt selgitanud.

See, kui suurt sidusust ja järjepidevust võib taotlejalt mõistlikult eeldada, sõltub tema isiklikest ja konteksti asjaoludest, eelkõige moonutavatest teguritest. Enne sidususe ja järjepidevuse kohta järelدuste tegemist kontrollige, et taotleja teadis, mis sidusust ja järjepidevust temalt isikliku vestluse ajal eeldati, ning vestlus toimus viisil, mis võimaldas taotlejal selliseid väiteid esitada. Taotlejale peab olema antud ka võimalus selgitada mis tahes ebajärjepidevust või ebasidusust, mis on olulise fakti jaoks keskse tähtsusega. Järjepidevuse puudumine ei mõjuta seega tingimata usaldusväärsust.

Käitumisviisi ei tohi kunagi kasutada usaldusväärsuse näitajana

Käitumisviis tähendab üldiselt mitteverbaalset suhtlust ja üldist käitumist, näiteks hääletooni, suhtumist, silmsidet, näoilmeid jne. Neid signaale näeb isikliku vestluse ajal.

Ärge kunagi kasutage käitumisviisi usaldusväärsuse näitajana. Mitteverbaalsed signaalid ei ole universaalsed, sest nende tähendus oleneb kultuurist ja neid mõjutavad isikuomadused, näiteks vanus, sugu, haridus või psühholoogiline seisund. Taotleja käitumisviisi alusel tehtud järelدused on sageli lihtsad eeldused ja sisetundele tuginevad subjektiivsed otsused.

2.2.2. Rakendage välise usaldusväärsuse näitajaid

[\[Sisukord\]](#) [\[Kontroll-loetelu\]](#)

Väline usaldusväärsus tähendab taotleja väidete järjepidevust menetlevale ametiasutusele kättesaadavate tõenditega, näiteks päritoluriigi teabe, ekspertide tõendite või muude väliste tõenditega.

Teile võivad olla kättesaadavad mitut liiki tõendid. Koguge aktiivselt teatud tõendeid, sest teil võib olla neile parem juurdepääs kui taotlejal, eelkõige päritoluriigi teavet ⁽¹⁰⁶⁾. Samuti võite küsida eksperdinõuandeid, mis on asjakohased taotluse asjakohase läbivaatamise jaoks, näiteks meditsiinilisi tõendeid ⁽¹⁰⁷⁾. Kättesaadavate tõendite lisateave on punktis [1.1.2 „Koguge taotluse suhtes asjakohased tõendid“](#).

⁽¹⁰⁶⁾ Euroopa Liidu Kohtu 22. novembri 2012. aasta otsus kohtuasjas [M.M. vs. Minister for Justice, Equality and Law Reform \(Iirimaa\)](#), C-277/11, EU:C:2012:744. Kokkuvõte on [EUAA kohtupraktika andmebaasis](#).

⁽¹⁰⁷⁾ Vt varjupaigamenetluste direktiivi (uuesti sõnastatud) artikli 18 lõige 1.

Järjepidevus päritoluriigi teabega

[[Sisukord](#)] [[Kontroll-loetelu](#)]

Hinnake alati taotleja väidete järjepidevust päritoluriigi teabega, kaalutledes kõiki päritoluriigiga seotud asjakohaseid fakte.

Miimumnõuete direktiivi (uuesti sõnastatud) artikli 4 lõike 3 punkt a – faktide ja asjaolude hindamine

3. Rahvusvahelise kaitse taotlus vaadatakse läbi individuaalselt ning selle käigus arvestatakse järgmist:

a) kõik asjaomased faktid, mis on seotud päritoluriigiga taotluse kohta otsuse tegemise ajal, sealhulgas päritoluriigi õigusnormid ja nende kohaldamise viis;

Päritoluriigi teave võib taotleja väiteid kinnitada või olla nendega vastuolus. Taotleja väited, mida toetab päritoluriigi teave, on sellega järjepidevad, kuid päritoluriigi teabega vastuolus olevad väited mitte. Päritoluriigi teave annab sageli taotleja taotlusele konteksti, kuid harva saab sellega tõendada, et teatud isikuga on toimunud teatud minevikusündmus. Seega on see harva määrav tõend hindamisel, kas oluline fakt on vastuvõetav või mitte.

Kui pärast asjakohaseid päritoluriigi teabe uuringuid on ilmnunud, et päritoluriigi teave puudub, ei tähenda see tingimata, et tehakse negatiivne usaldusväärsuse järeldus. Päritoluriigi teave ei pruugi olla kättesaadav mitmel põhjusel, näiteks seepärast, et ei ole piisavalt teatatud riskidest, millega võivad teatud tõrjutud rühmad kokku puutuda oma päritoluriigis ⁽¹⁰⁸⁾, või kui olukord päritoluriigis kiiresti muutub. Enne järelduste tegemist kaalutlege, kui tõenäoline on, et uuritavate päritoluriigi teabe elementide kohta on kättesaadav asjakohane päritoluriigi teave.

EUAA seonduv väljaanne

Lisateave päritoluriigi teabe kasutamise kohta usaldusväärsuse hindamisel koos näidetega on EASO väljaandes [Practical Guide on the use of country of origin information by case officers for the examination of asylum applications](#) (Praktiline juhend juhtumiametnikele päritoluriigi teabe kasutamise kohta varjupaigataotluste läbivaatamisel), detsember 2020, punkt 3.3. „Rahvusvahelise kaitse taotluse hindamine“.

⁽¹⁰⁸⁾ Lisateave: vt ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Amet, [Guidelines on International Protection no. 1: Gender-Related Persecution Within the Context of Article 1A\(2\) of the 1951 Convention and/or its 1967 Protocol Relating to the Status of Refugees](#) (Suunised nr 1 rahvusvahelise kaitse valdkonnas: sooline tagakiusamine 1951. aasta konventsiooni artikli 1 jaotise A lõike 2 ja/või selle 1967. aasta pagulasseisundi protokolli alusel), 7. mai 2002, artikkel 37; ning ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Amet, [Guidelines on International Protection no. 9: Claims to refugee status on sexual orientation and/or gender identity within the context of Article 1A\(2\) of the 1951 Convention and/or its Protocol relating to the status of refugees](#) (Suunised nr 9 rahvusvahelise kaitse valdkonnas: nõuded pagulasseisundile seoses seksuaalse sättumuse ja/või sooidentiteediga 1951. aasta konventsiooni artikli 1 jaotise A lõike 2 ja/või selle pagulasseisundi protokolli alusel), 23. oktoober 2012, punkt 66.

Järjepidevus dokumentaalsete ja muude tõenditega

[[Sisukord](#)] [[Kontroll-loetelu](#)]

Dokumentaalsed ja muud tõendid võivad olla näiteks pereliikmete ja tunnistajate väited, muude riigiasutuste dokumendid, eksperdiarvamused ja meditsiinilised hinnangud. Sellised tõendid võivad taotleja väiteid kinnitada või olla nendega vastuolus. Kõigepealt, juba enne usaldusväärsuse näitaja kohaldamist, hinnake selliste tõendite tõendusjõudu.

Sarnaselt sisemise usaldusväärsuse hindamisega ei vii kõik vastuolud usaldusväärsuse negatiivse järelduseni. Tuleb kaalutleda, kas vastuolud on seotud olulise fakti kesksete elementidega ja mis järjepidevuse taset võib taotlejalt oodata. Seda tuleb uurida, kaalutledes moonutavaid tegureid ja väidete konteksti. Kui on tõendeid, mis on vastuolus taotleja väidetega, uurige seda, andke taotlejale võimalus selgitada vastuolusid ja kaalutlege neid selgitusi usaldusväärsuse hindamisel.

Pereliikmete väidete järjepidevuse näide: [riigist A pärit noore mehe juhtum](#)

Taotleja taotles rahvusvahelist kaitset koos noorema vennaga. Nad mõlemad kirjeldavad isiklikes vestlustes, et lahkusid päritoluriigist vanemate otsusel, kui terrorirühmitus oli nõudnud isalt, et taotleja ja noorem vend liituksid organisatsiooniga.

Taotleja kirjeldab üksikasjalikult, kuidas oli isa kõrval, kui nad said terrorirühmituselt nõude nendega ühineda, ja kuidas sugulane oli talle rääkinud, et naaberkülas värvatakse noori mehi sunniviisil. Taotleja noorema venna väited olid seevastu ainult ebamäärased. Ta kirjeldas, kuidas ema oli talle öelnud, et ta peab lahkuma koos vennaga, sest teda olid käinud relvastatud mehed pidevalt otsimas, samuti seda, kuidas ta oli sellest teada saades kartnud.

Märkate, et väidetel on vastuolud, mis ei ole olulise fakti kesksete aspektide osas väikesed. Enne kummagi väite vahelise järjepidevuse kohta järelduste tegemist kaalutlege moonutavaid ja kaudseid tegureid, mis võivad selgitada väidete erinevust (vt punkt [2.3 „Kaalutlege individuaalseid ja kaudseid moonutavaid tegureid“](#)).

Samuti kaalutlege nende minevikusündmuste konteksti ja mälu toimimist (vt punkti [2.3.1 alapunkt a „Mälu toimimine“](#)). Taotleja kirjeldab sündmusi vaatenurgast, et oli mõnes olukorras otseselt osalenud, kuid noorem vend selgitab sündmusi nii, nagu ema oli talle rääkinud. Võite kaalutleda ka nende vanust (vt punkti [2.3.1 alapunkt d „Vanus“](#)), sest taotleja oli nende sündmuste toimumise ajal noor täiskasvanu, kuid vend oli laps ega suutnud veel mõista ja kirjeldada nende sündmuste tähendust. Võite eeldada, et taotleja ja venna väited on mõistlikult järjepidevad, ning seetõttu ei pea te taotlejalt küsima selgitust väidete kohta, mis näisid olevat vastuolulised.

2.2.3 Rakendage usutavusnäitajat

[\[Sisukord\]](#) [\[Kontroll-loetelu\]](#)

Usutavus tähendab, mis on võimalik või mida saab uskuda seoses üldtunnustatud teabega, näiteks füüsikaseadused või sündmuste teostatav kulg.

Usutavuse mõistet tuleb kasutada ettevaatlikult, et vältida spekulatsioone ja subjektiivseid oletusi või eelarvamusi:

- Sündmus ei muutu ebausutavaks üksnes seepärast, et see on ebatõenäoline. Ebatõenäolisi sündmusi juhtub. Samas võib mitu ebatõenäolist sündmust järjest siiski kaasa tuua ebausutavuse, eriti kui muud usutavusnäitajad viitavad samas suunas.
- Usutavust tuleb kohaldada üksnes siis, kui taotlejal võimaldati selgitada väiteid, mis ei näi olevat usutavad.
- Usutavuse kohta tehtud järeldusi peavad toetama objektiivselt põhjendatud argumendid.
- Usutavusnäitajat võib kasutada ainult koos teiste usaldusväärse näitajatega.

Fakt võib olla täiesti usutav, kui seda vaadelda taotleja asjaolude kontekstis, näiteks sugu, vanus, seksuaalne sättumus, sooidentiteet, haridus, ühiskondlik- ja kultuuritaust, elukogemused ja asjaolud päritoluriigis või alalise elukoha riigis. Teadke, et teie enda ja taotleja vaatenurk võivad erineda, mis võib seletada näilist ebausutavust.

Un hecho puede ser totalmente verosímil si se considera en el contexto de las circunstancias del solicitante, tales como el género, la edad, la orientación sexual, la identidad de género, el nivel educativo, los antecedentes sociales y culturales, las experiencias vitales y las circunstancias en el país de origen o el lugar de residencia habitual. Debe ser consciente de que puede haber diferencias entre su propia perspectiva y la del solicitante, lo que podría explicar la aparente inverosimilitud.

2.3. Kaalutlege individuaalseid ja kaudseid moonutavaid tegureid

[\[Sisukord\]](#) [\[Kontroll-loetelu\]](#)

Tõendite esitamise võimet ja viisi võivad moonutada mitu tegurit, mis võivad seletada näiteks üksikasjade puudumist või vastuolusid taotleja väidetes. Usaldusväärse hindamisel kaalutlege järgmisi tegureid:

- taotlejaga seotud tegurid;
- tõlke ja vestlussituatsiooniga seotud tegurid;
- juhtumiametnikuga seotud tegurid.

Moonutavad tegurid on alati olemas ja neid ei saa vältida. Neid on siiski vaja teada isikliku vestluse pidamisel ⁽¹⁰⁹⁾ ja usaldusväärseuse hindamisel, et nende mõju saaks minimeerida ⁽¹¹⁰⁾.

Pidage meeles vestlustehnikate mõju

Isiklikul vestlusel kasutatavad vestlustehnikad võivad mõjutada taotleja väiteid: kas küsimused arvestavad isiklike asjaolusid; kas taotlejale selgitatakse, mida temalt oodatakse; kas küsimused on lihtsalt mõistetavas järjekorras. Sel põhjusel on oluline kaalutleda isikliku vestluse pidamise viisi, kui kaalutletakse, kuidas võivad moonutavad tegurid mõjutada väiteid. Lisateave on punkti [1.1.1 alapunktis b „Täitke juhtumiametniku uurimiskohustust“](#).

Mitu moonutavat tegurit võivad esineda korraga ja olla üksteisega seotud. Järgmistes jaotistes on üldtegurite mittetäielik loetelu.

2.3.1. Taotlejaga seotud tegurid

[\[Sisukord\]](#) [\[Kontroll-loetelu\]](#)

Moonutavad tegurid võivad mõjutada taotleja suutlikkust meenutada ja ümber jutustada asjakohaseid fakte, samuti tema võimet toime tulla vestlussituatsiooniga. Moonutavaid tegureid saab tuvastada taotluses esitatud dokumentaalsetest tõenditest, näiteks seoses vanuse või tervise seisundiga, muid tegureid võib tuvastada toimikus sisalduvatest taustaandmetest, näiteks sugu või haridustase. Taotleja väidetes võib ilmned ka tegureid, näiteks seoses mälu toimimisega või häbimärgistamise ja häbiga või taotleja füüsilise välimuse ja käitumisega, näiteks hirmu väljendamisega, trauma või vaimse tervise seisundiga.

Pidage meeles oma eksperditeadmiste piire

Teil ei ole pädevust varjupaigamenetluse raames taotlejat diagnoosida ega anda hinnanguid väljaspool oma pädevust. Kui vaja, suunake taotleja saama spetsialisti toetust või hinnangut, meditsiinilist ja psühholoogilist tuge või vanuse hinnangut, vastavalt oma riigi suunistele (vt lisateave punktis [1.1.2 „Koguge taotluse suhtes asjakohased tõendid“](#)). Sellegipoolest saate teha tähelepanekuid võimalike moonutavate tegurite kohta.

Järgmine näitlik loetelu annab ülevaate, kuidas võivad taotlejaga seotud tegurid põhjustada moonutusi.

⁽¹⁰⁹⁾ Lisateave isikliku vestluse pidamise kohta: vt EASO, [Practical Guide: Personal Interview](#) (Praktiline juhend – isiklik vestlus), detsember 2014.

⁽¹¹⁰⁾ Kooskõlas varjupaigamenetluste direktiivi (uuesti sõnastatud) artikli 10 lõike 3 punktiga a: „[liikmesriigid tagavad, et] taotlused vaadatakse läbi ja otsused tehakse individuaalselt, objektiivselt ja erapooletult“. Kooskõlas varjupaigamenetluste direktiivi (uuesti sõnastatud) artikli 15 lõike 3 punktiga a: *[liikmesriigid] tagavad, et vestlust läbiviiv isik oleks pädev võtmaks arvesse taotlusega seotud isiklike ja üldisi asjaolusid, kaasa arvatud taotleja kultuurilist tausta, sugu, seksuaalset sättumust, soolist identiteeti ja haavatavust.*

(a) Mälu toimimine

[Sisukord] [Kontroll-loetelu]

Taotlejad saavad oma väidetes tugineda sageli ainult mälestustele. Kuupäevade, minevikusündmuse üksikasjade meenutamine, korduvate sündmuste eristamine või kohatud inimeste kirjeldamine võib olla väga raske. Et ootused väidete kaudu saadava teabe suhtes oleksid realistlikud, on oluline mõista, kuidas toimib inimese mälu. Kõigi taotlejate korral on asjakohane kaalutleda, kuidas mälu toimimine võib mõjutada nende väiteid.

Inimese mälul on kihid ja piirid. Mälestused ei ole sündmuste sõnasõnaline jäädvustus, vaid need on taastatud sündmuste isiklikest kogemustest. Selle moodustamine on nagu pusle kokkupanek tükkidest, mis on üle aju laiali. Terviku kokkupanek tükkidest oleneb paljudest teguritest, näiteks teadmistest ja tunnetest meenutamise ajal ning meenutamise ajendist. Selle tulemusena muutuvad mälestused aja jooksul ja teatud vastuolu on paratamatu. Mälulüngad täituvad – teadlikult või alateadlikult – üldiselt seonduva teabega ⁽¹¹¹⁾.

Minevikusündmuse meenutamisel esitatav teave võib varieeruda mitmel põhjusel ⁽¹¹²⁾.

- **Tähelepanu minevikusündmuse ajal.** Inimestel on kalduvus mäletada täpselt teavet, mida nad peavad (emotsionaalselt) oluliseks, samuti tähelepanuväärse sündmuse aspekte, mis moodustavad mälestuse tuuma. Muud teavet ei pruugita isegi üldse mäletada, sest see on isiku jaoks kõrvaline.

⁽¹¹¹⁾ EUAA, [Evidence and credibility in the context of the Common European Asylum System – Judicial analysis](#) (Tõendite ja usaldusväärsuse hindamine Euroopa ühise varjupaigasüsteemi kontekstis – õiguslik analüüs), teine väljaanne, 2023, lk 254–259; S. Black, L. J. Levine ja T. M. Laulhere, „Autobiographical remembering and hypernesia: A comparison of older and younger adults“, *Psychology and Ageing*, kd 14, 1999, lk 671–682; M. Conway ja E. Holmes, „Memory and the law: Recommendations from the scientific study of human memory“, *The British Psychological Society Press*, 2008, lk 2, tsiteeritud väljaandes ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Ameti, [Beyond proof: Credibility assessment in EU asylum systems](#) (Tõestamisvajadus. Usaldusväärsuse hindamine ELi varjupaigasüsteemides), 2013, lk 57; M. A. Conway ja C. Loveday, „Remembering, imagining, false memories & personal meanings, *Consciousness and Cognition*“, 2015, lk 574–581; I. E. Hyman ja E. F. Loftus, „Errors in autobiographical memory“, *Clinical Psychology Review*, 1998, lk 933–947, tsiteeritud väljaandes Abo Akademi University & Free University Amsterdam, [Psychological assumptions underlying credibility assessments in Finnish asylum determinations](#) (Soome varjupaigaotsuste usaldusväärsuse hindamise aluseks olevad psühholoogilised eeldused), 2021, lk 4–5.

⁽¹¹²⁾ H. Evans Cameron, „Refugee status determinations and the limits of memory“, *International Journal of Refugee Law*, kd 22, 2010, lk 469–511; S. A. Christianson ja M. A. Safer, „Emotional events and emotions in autobiographical memories“ väljaandes D. C. Rubin (toim.), *Remembering our past: Studies in autobiographical memory*, Cambridge, 2005, lk 218–41, tsiteeritud väljaandes EUAA, [Evidence and credibility in the context of the Common European Asylum System – Legal analysis](#) (Tõendite ja usaldusväärsuse hindamine Euroopa ühise varjupaigasüsteemi kontekstis – õiguslik analüüs), teine väljaanne, 2023, lk 169–170; Ungari Helsingi Komitee, [Credibility assessment in asylum procedures: A multidisciplinary training manual](#) (Usaldusväärsuse hindamine varjupaigamenetlustes: valdkonnaülene koolitusjuhend), kd 1, 2013, lk 67–80, 85; J. Herlihy, L. Jobson ja S. Turner, „Just tell us what happened to you: Autobiographical memory and seeking asylum“, 2012, lk 661–676, tsiteeritud väljaandes Abo Akademi University & Free University Amsterdam, [Psychological assumptions underlying credibility assessments in Finnish asylum determinations](#) (Soome varjupaigaotsuste usaldusväärsuse hindamise aluseks olevad psühholoogilised eeldused), 2021, lk 5; C. Peterson ja N. Whalen, „Five years later: Children’s memory for medical emergencies“, *Applied Cognitive Psychology*, kd 15, 2001, lk 7–24, tsiteeritud väljaandes ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Ameti, [The heart of the matter: Assessing credibility when children apply for asylum in the European Union](#) (Juhtumi tuum: usaldusväärsuse hindamine, kui laps taotleb Euroopa Liidus varjupaika), 2014, lk 67–68; J. Herlihy ja S. Turner, „The psychology of seeking protection“, *International Journal of Refugee Law*, kd 21, 2009, lk 181; J. Cohen, „Questions of credibility: Omissions, discrepancies and errors of recall in the testimony of asylum seekers“, *International Journal of Refugee Law*, kd 13, 2001, lk 293–309; M. Eastmond, „Stories as lived experience: Narratives in forced migration research“, *Journal of Refugee Studies*, kd 20, 2007, lk 248–264; B. Tversky ja E. J. Marsh, „Biased retellings of events yield biased memories“, *Cognitive Psychology*, kd 40, 2000, lk 1–38, ning H. Evans Cameron, „Refugee status determinations and the limits of memory“, *International Journal of Refugee Law*, kd 22, 2010, lk 506, tsiteeritud väljaandes ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Ameti, [Beyond proof: Credibility assessment in EU asylum systems](#) (Tõestamisvajadus. Usaldusväärsuse hindamine ELi varjupaigasüsteemides), 2013, lk 57–60.

- **Minevikusündmuse tähtsus.** Millegi tõttu erilised sündmused jäävad meelde paremini. Tavalised, igapäevased mälestused on üldisemad ja keskenduvad pigem sellele, „kuidas on asjad tavaliselt“, kui mis täpselt juhtus. Sotsialiseerumine võib mõjutada seda, mida peetakse tavaliseks olukorraks, sest see kordub ja on ühiskonnas vastuvõetav.
- **Väikesed üksikasjad.** Sündmuste üksikasjad jäävad sageli lühiajaliselt mällu, kuid mitte pikaajaliselt, mis muudab nende meenutamise väga keerukaks või isegi võimatuks. See kehtib eelkõige ajalise teabe (nt kuupäevad, kellaajad, sagedus ja kestus), argiesemete välimuse (nt mündid või rahatahed), täpsete nimede ja ütluste sõnasõnalise mäletamise kohta. Mälupilt sellistest üksikasjadest on väga ebakindel.
- **Korduvad sündmused.** Mälestused korduvatest sündmustest segunevad kokku üldisteks või „skemaatilisteks mälestusteks“. Kui sarnaseid sündmusi kogetakse mitu korda, on tõenäoliselt võimalik meenutada, mis juhtus nende sündmuste ajal tavaliselt, kuid raske, mis juhtus iga kord eraldi, v.a kui mõni konkreetne juhtum oli eriline.
- **Minevikusündmusest möödunud aeg.** Mida rohkem aega on möödunud sündmusest, seda vähem mäletatakse erilisi üksikasju. Sündmuse põhilised üksikasjad jäävad paremini meelde ja muutuvad aja jooksul vähem kui kõrvalised üksikasjad.
- **Korduvalt meelde tuletatud mälestus.** Korduval meenutamisel saab mälestusest sageli üksikasjalikum kirjeldus. Iga meenutamisega meenub rohkem ja/või muid üksikasju, kuid muud üksikasjad võivad jääda kõrvale, mistõttu meenub mälestus iga kord erinevalt.
- **Meenutamise kontekst.** Mälestusi võib olla võimalik suunata, isegi niivõrd, et inimesed võivad meenutada olematut või olematuid üksikasju. Palju sõltub ka sihtrühmast ja loo eesmärgist, meenutamise ja küsimise viisist ning küsimuse liigist.

Taotleja väidete järjepidevuse ja üksikasjalikkuse hindamisel tuleb nõuetekohaselt arvestada mälu toimimist.

Praktiliste kaalutluste näited

- Tagage, et sündmuse keskseid aspekte uuritakse põhjalikult taotleja enda vaatenurgast. Eeldage, et taotlejad kirjeldavad üksikasjalikumalt ja järjepidevamalt ainult nende jaoks kõige olulisemaid aspekte.
- Kaalutlege väiksemaid üksikasju ainult siis, kui need on taotleja jaoks isiklikult olulised. Näiteks võivad sündmuse toimumisajaga seotud üksikasjad olla usaldusväärsemad, kui neid hinnatakse selle järgi, mis on taotlejale isiklikult oluline, mitte nende täpse kuupäevalise toimumisaja järgi.
- Tagage, et taotlejal paluti uuesti kirjeldada aspekte, mis ei olnud esialgses ütluses piisavalt üksikasjalikud või sidusad. Eeldage, et taotleja kirjeldab samamoodi uuesti ainult sündmuse põhiaspekte ja tema jaoks isiklikult olulisi aspekte, sest ütlused võivad sisaldada rohkem üksikasju ja teisel korral ei pruugi need üksikasjad olla samad.
- Tagage, et vestlusel välditakse suunavaid küsimusi, sest need võivad otseselt mõjutada mälu ja meenutamist. Pidage meeles, et vestlustehnikad mõjutavad teabe meenutamist.

(b) Trauma

[Sisukord] [Kontroll-loetelu]

Kokkupuude negatiivsete elusündmustega on rahvusvahelise kaitse taotlejate seas pigem palju suurem kui üldelanikkonnas ⁽¹¹³⁾. Trauma, mis on määratletud kui kokkupuude „erakordselt ähvardava või katastroofilise iseloomuga stressirohke sündmuse või olukorraga (lühiajalise või pikaajalisega)“ ⁽¹¹⁴⁾, mõjutab oluliselt mälu ja käitumist. Trauma ja selle tagajärjed, näiteks posttraumaatiline stressihäire, mõjutavad eelkõige võimet minevikusündmuse mäletada ja meenutada ⁽¹¹⁵⁾.

Trauma võib mõjutada mälu toimimist mitmeti. Traumaatiliste kogemuste mälestused erinevad tavalistest (autobiograafilistest) mälestustest sageli mitmeti ⁽¹¹⁶⁾.

- **Mälu halvenemine.** Organism reageerib traumale ägedalt, mis võib halvendada mälu ja raskendada traumaatiliste sündmuste meenutamist. Posttraumaatilise stressihäire tõttu võib mälu liigselt üldistuda, mis raskendab traumaatiliste minevikusündmuste ja ka muude oma elu aspektide meenutamist.
- **Hüpermneesia.** Mõnikord jääb traumaatilise sündmusest meelde eriti palju üksikasju, kuigi tüüpiline traumasümptom on mälu halvenemine.
- **Sensoorsed muljed.** Traumaatilisi mälestusi võivad iseloomustada sensoorsed üksikasjad, näiteks emotsioonid, aistingud, helid, lõhnad või visuaalsed pildid. Tavaline (autobiograafiline) mälestus on sõnaline lugu, kuid inimene ei pruugi mäletada trauma sõnalist kirjeldust. Seega ei pruugi taotleja, kes on läbi elanud traumaatilise sündmuse, suuta anda sündmusest üksikasjalikku ja sidusat sõnalist kirjeldust üksnes seepärast, et tal ei ole mälus sõnalist kirjeldust valmiskujul olemas.
- **Killustatus.** Traumaatilised mälestused võivad olla killustunud, sest need ei pruugi moodustada ajalises järjestuses sündmustest tervikpilti. Traumaatiliste mälestuste mõni element võib meenuda nii eredalt, nagu toimunuks sündmus hetk tagasi. Neid nimetatakse väikmälestusteks, mis on sageli nõrgalt seotud sündmuste kronoloogiaga. Kõige äärmuslikumal juhul on tegu dissotsiativsete äkkmeenumistega, kui inimene justkui elab traumaatilise sündmuse uuesti läbi ja kaotab kogu praeguse hetke taju.

⁽¹¹³⁾ ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Amet, [Beyond Proof: Credibility Assessment in EU Asylum Systems](#) (Tõestamisvajadus. Usaldusväarsuse hindamine ELi varjupaigasüsteemides), 2013, lk 61.

⁽¹¹⁴⁾ Maailma Terviseorganisatsioon, [ICD-10](#), versioon: 2016.

⁽¹¹⁵⁾ J. Herlihy, L. Jobson ja S. Turner, „Just tell us what happened to you: Autobiographical memory and seeking asylum“, *Applied Cognitive Psychology*, kd 26, 2012, lk 661–676, tsiteeritud väljaandes ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Amet, [Beyond proof: Credibility assessment in EU asylum systems](#) (Tõestamisvajadus. Usaldusväarsuse hindamine ELi varjupaigasüsteemides), 2013, lk 61; Ungari Helsingi Komitee, [Credibility assessment in asylum procedures: A multidisciplinary training manual](#) (Usaldusväarsuse hindamine varjupaigamenetlustes: valdkonnaülene koolitusjuhend), kd 1, 2013, lk 93.

⁽¹¹⁶⁾ C. Brewin, J. D. Gregory, M. Lipton ja N. Burgess, „Intrusive images in psychological disorders: Characteristics, neural mechanisms and treatment implications“, *Psychological Review*, kd 117, 2010, lk 210–232; J. Herlihy ja S. Turner, „Should discrepant accounts given by asylum seekers be taken as proof of deceit?“, *Torture*, kd 16, 2006, lk 86 ja 176 ning J. Cohen, „Questions of credibility: Omissions, discrepancies and errors of recall in the testimony of asylum seekers“, *International Journal of Refugee Law*, kd 13, 2001, lk 293–309, tsiteeritud väljaandes ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Amet, [Beyond proof: Credibility assessment in EU asylum systems](#) (Tõestamisvajadus. Usaldusväarsuse hindamine ELi varjupaigasüsteemides), 2013, lk 63; A. Vredeveltdt, Z. Given-Wilson ja A. Memon, [Culture, trauma, and memory in investigative interviews](#), 22. aprill 2023, lk 3–7; EUAA, [Evidence and credibility in the context of the Common European Asylum System - Judicial analysis](#) (Tõendite ja usaldusväarsuse hindamine Euroopa ühise varjupaigasüsteemi kontekstis – õiguslik analüüs), teine väljaanne, 2023, lk 173–174; Ungari Helsingi komitee, [Credibility assessment in asylum procedures: A multidisciplinary training manual](#) (Usaldusväarsuse hindamine varjupaigamenetlustes: valdkonnaülene koolitusjuhend), kd 1, 2013, lk 100–103.

- **Vältimine.** Vastupidiselt tavalistele (autobiograafilistele) mälestustele, mis rekonstrueeritakse vabatahtlikult ja on selgelt minevikus, ei pruugi traumaatilisi mälestusi olla võimalik tahtlikult meenutada, seega välditakse neid alateadlikult enesekaitkena. Selle asemel võivad neid vallandada sensoorsed impulsid või meeldetuletused traumaatilise sündmusest. Näiteks võivad teised inimesed selliseid mälestusi teadmatult äratada oma riituse, hääletooni või parfüümi kaudu.
- **Tuimus.** Traumeeritud isikud võivad tahtmatult näida tuimad, sest nad ei pruugi väljendada traumaatilisi minevikusündmusi kirjeldades emotsioone. Samuti on võimalik, et traumeeritud inimene on väga emotsionaalne.

Trauma mõjutab sageli suutlikkust meenutada üksikasjalikult minevikusündmusi ja neid sidusalt kirjeldada, seepärast peab usaldusväärsuse hindamisel nõuetekohaselt arvestama trauma tagajärgi. See tähendab, et kui esineb vastuolusid seoses võimaliku traumaatilise sündmusega, tuleb arvestada täiesti muid selgitusi nende vastuolude kohta kui olukorras, kus traumaatiline kogemus puudub. Samuti võib olla vaja anda dokumentaalsetele ja muudele tõenditele rohkem kaalu kui väidetele.

Praktiliste kaalutluste näited

- Tagage, et taotleja saaks rääkida oma loo võimalikult vabalt, oma tempos ja ilma katkestusteta, mis võib aidata tal sündmuste konteksti taastada ja lugu liigendada.
- Koguge tõendeid ja väiteid pigem traumaatilist sündmust ümbritsevate asjaolude kui sündmuse enda kohta. Need tõendid ja väited ei pruugi olla sama moonutatud kui traumaatilise sündmusega seotud mälestused. See võib samuti aidata vältida uut traumat.
- Kontrollige, et teavet koguti pigem taotleja enda kogemuse kui sündmuste kronoloogia alusel, näiteks uurides, mida ta mõtles, kuidas reageeris, mida ta mäletab olevat näinud, kuulnud või haistnud või mis aspektid olid tema jaoks kõige raskemad.
- Keskenduge usaldusväärsuse hindamisel sellele, kuidas trauma mõjutas taotleja elu ja psüühikat pärast traumaatilist sündmust, mitte traumaatilise sündmuse konkreetsetele üksikasjadele.
- Tagage, et traumaatilisi mälestusi hinnatakse tunnistades, et mälestused ei pruugi olla sündmuste kronoloogiline ega sõnaline kirjeldus.

(c) Muud psühholoogilised ja terviseprobleemid

[\[Sisukord\]](#) [\[Kontroll-loetelu\]](#)

Raskused üksikasjalike ja sidusate väidete esitamisel võivad olla tingitud ka taotleja terviseprobleemidest, kehalisest väärkohtlemisest ja sõltuvustest (nt tugeva toimega ravimite võtmisest), intellektipuudest, depressioonist, ajukahjustusest, uimasti- või alkoholisõltuvusest. Olenevalt konkreetsest olukorrast võivad taotleja väiteid mõjutada mitut liiki tegurid, näiteks mälu toimimine, mõtteprotsessid või keskendumisvõime.

On vaja hoolikalt kaalutleda taotleja psühholoogilist ja tervises seisundit, eelkõige seda, kuidas see mõjutab tema tegutsemist.

Praktiliste kaalutluste näited

- Veenduge, et taotleja (vaimse) tervises seisundi teave on teie tehtava hinnangu jaoks kättesaadav.
- Kui vaja, suunake taotleja vastavalt oma riigi tavale saama asjakohast toetust/hinnangut, et paremini mõista, kuidas võimalik tervises seisund võib mõjutada tema väiteid.

(d) Vanus

[[Sisukord](#)] [[Kontroll-loetelu](#)]

Vanus on eriti oluline lapstaotlejate korral, sest vanus ja küpsus mõjutavad nende väiteid. See on oluline nii väidete esitamise kui ka sündmuse kogemise aja suhtes, sest seda, mida taotleja teab lapseas toiminud sündmuste kohta ja kuidas ta neid mõistab, mõjutab tema vanus sündmuste ajal.

Sündmuste üksikasjaliku ja järjepideva kirjeldamise suutlikkus suureneb koos vanusega. Küpsus ja vanus mõjutavad autobiograafilist mälu, mis omakorda mõjutab väiteid ⁽¹¹⁷⁾.

- **Lapse vaatenurk.** Lapsed esitavad teavet üldiselt teisiti kui täiskasvanud. See, mis on täiskasvanu kogemuses kesksel kohal, ei pruugi olla lapse jutus keskne, ja vastupidi. Laps võib sündmuse ajal keskenduda teistele asjadele ja/või sündmus ei pruugi olla talle sama oluline kui täiskasvanule.
- **Tausta tundmine.** Laste kirjeldused sündmustest võivad olla vastuolulised ja lünklikud, sest lapsel võib puududa sündmustest teoreetiline ja abstraktne arusaam või ta võib kasutada täiskasvanutelt kuulnud ebaselgeid väljendeid või väiteid, mida võivad olla suunanud kultuurinormid ⁽¹¹⁸⁾. Nad ei pruugi suuta üksikasjalikult ja järjepidevalt kirjeldada oma päritoluriigist lahkumise põhjusi, eriti kui lahkumisotsuse tegid lapse vanemad või muud sugulased.
- **Dokumentaalsete tõendite kättesaadavus.** Lastel, eriti saatjata lastel, ei ole sageli juurdepääsu nende taotlust toetavatele dokumentaalsetele tõenditele.

⁽¹¹⁷⁾ M. Pasupathi ja C. Wainryb, „On telling the whole story: Facts and interpretations in autobiographical memory narratives from childhood through mid-adolescence“, *Developmental Psychology*, kd 46, 2010, lk 735–746, tsiteeritud väljaandes ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Amet, [The heart of the matter: Assessing credibility when children apply for asylum in the European Union](#) (Juhtumi tuum: usaldusvääruse hindamine, kui laps taotleb Euroopa Liidus varjupaika), 2014, lk 66 ja 87; Ungari Helsingi Komitee, [Credibility assessment in asylum procedures: A multidisciplinary training manual](#) (Usaldusvääruse hindamine varjupaigamenetlustes: valdkonnaülene koolitusjuhend), kd 2, 2015, lk 100 ja 113.

⁽¹¹⁸⁾ ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Amet, [The heart of the matter: Assessing credibility when children apply for asylum in the European Union](#) (Juhtumi tuum: usaldusvääruse hindamine, kui laps taotleb Euroopa Liidus varjupaika), 2014, lk 71.

On oluline, et vestlus oleks lapsesõbralik. Lapsed on tavaliselt vastuvõtlikumad suunavatele küsimustele, andes teavet, mida nad arvavad, et soovite kuulda, ja muutes oma vastuseid, kui neid küsitletakse ⁽¹¹⁹⁾.

Lapse vanus ja küpsus mõjutavad tema võimet minevikusündmusi ümber jutustada üksikasjalikult ja sidusalt, seepärast peab usaldusväärsuse hindamisel neid erinevusi nõuetekohaselt arvestama. Kui esineb vastuolusid seoses minevikusündmustega, tuleb kaalutleda mitmeid võimalusi, mis võivad vastuolusid selgitada.

Olenevalt lapse vanusest, küpsusest ja võib-olla ka muudest haavatavustest võib olla vaja rohkem tugineda muule kättesaadavale teabele kui lapse enda väidetele. Muu kättesaadav teave võib olla näiteks seadusliku eestkostja, pereliikmete või juristi avaldused või muud kättesaadavad teabeallikad.

Praktiliste kaalutluste näited

- Keskenduge sellele, mis on lapse jaoks oluline/keskne ja mida laps eeldatavasti teab.
- Tagage, et isiklik vestlus on lapsesõbralik, kasutades lapse vanusele ja küpsusele kohandatud sõnavara ja küsimusi. Näiteks kasutage lihtsaid ja konkreetseid sõnu abstraktsete mõistete asemel, selgitage keerukaid sõnu näite abil ja sõnastage küsimused lihtsalt. Vältige suunavaid küsimusi ja lapsele surve avaldamist, näiteks korduvate küsimustena, sest lapsed muudavad oma ütlusi tõenäolisemalt vastavalt sellele, mida nad arvavad, et neilt oodatakse.

Vanus võib olla oluline ka eakate korral, sest neil võivad olla vähenenud kognitiivsed võimed, näiteks mälu või vestluse jälgimise võime, samuti võivad nende väiteid mõjutada füüsilised häired, näiteks kuulmiskahjustus.

(e) Haridus

[[Sisukord](#)] [[Kontroll-loetelu](#)]

Haridustase võib mõjutada taotleja juurdepääsu teabele, tema isiklikku ellu mittekuuluvate aspektide tundmist või abstraktsete mõistete sõnastamise võimet. Piiratud või puudulik (formaal-)haridus võib mõjutada taotleja väiteid mitmeti.

⁽¹¹⁹⁾ ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Amet, [Guidelines on international protection no. 8: Child asylum claims under Articles 1\(A\)2 and 1\(F\) of the 1951 Convention and/or 1967 Protocol relating to the status of refugees](#) (Suunised nr 8 rahvusvahelise kaitse valdkonnas: laste varjupaigataotlused 1951. aasta pagulasseisundi konventsiooni artikli 1 jaotise A lõike 2 ja artikli 1 jaotise F ja/või 1967. aasta protokollil alusel), 22. detsember 2009, punktid 70–74; Ungari Helsingi Komitee, [Credibility assessment in asylum procedures: A multidisciplinary training manual](#) (Usaldusväärsuse hindamine varjupaigamenetlustes: valdkonnaülene koolitusjuhend), kd 2, 2015, lk 99–100.

- **Kirjaoskuse tase.** Enamik inimesi õpib lugema ja kirjutama koolis, seega võib formaalhariduse puudumine põhjustada kirjaoskamatus, mis piirab teabele juurdepääsu võimalusi. Kirjaoskamatu või vähese kirjaoskusega taotleja sõnavara ei pruugi olla piisavalt mitmekülgne, et kirjeldused oleksid konkreetseid ja põhjalikud või vastused küsimustele sihipäraseid ja liigendatud.
- **Abstraktsed mõisted.** Formaalharidus arendab oskust mõelda abstraktselt loogilises järjekorras ja arusaamist sellistest mõistetest nagu suurus, kaugus, proportsioon, aeg ja põhjuslikkus. Piiratud abstraktne mõtlemine võib mõjutada taotleja väidete sidusust ja usutavust.
- **Üldteadmised.** Formaalharidus annab üldisi teadmisi ümbritsevast maailmast, näiteks ajaloos, geograafias ja teaduses. Piiratud või puudulik (formaal-)haridus võib mõjutada taotleja võimet kirjeldada asju, mis jäävad väljapoole tema igapäeva- või isikliku elu.

Praktiliste kaalutluste näited

- Piirduge hindamisel teemadega, mida taotleja võib teada oma haridustaustast lähtuvalt. Mida madalam on taotleja haridustase, seda enam tuleb hindamisel keskenduda üldteadmiste asemel taotleja võimele esitada teavet oma isikliku elu ja kogemuste kohta.
Näide. Võib eeldada, et kirjaoskamatu põlluharija teab oma kasvatatavate põllukultuuride kohta ja paigutab sündmused ajas sajuperioodi või saagikoristuse järgi.
- Samamoodi ei pruugi taotleja, kes ei saanud käia koolis, osata näidata kaardil oma riiki või leida oma elukohta ilmakaarte järgi, sest ta ei pruugi neist mõistetest aru saada.
- Pidage meeles, et piiratud või puudulik (formaal-)haridus võib tekitada ka selle, et taotleja on väga vähe või üldse mitte kokku puutunud eri tehnoloogiatega ja ta tunneb neid vähe või üldse mitte.

(f) Kultuuritaust, usk ja veendumused

[[Sisukord](#)] [[Kontroll-loetelu](#)]

Inimese kultuuritaust, usk ja veendumused määravad selle, kuidas ta näeb end teiste inimeste suhtes – oma identiteeti, ühiskondlikke rolle, norme ja hierarhiat –, ning tema suhtlusstiili – kuidas ta teavet mõistab, tõlgendab ja edastab. Nendest teguritest võivad oleneda näiteks kuupäevad, aastaajad, kaugused, ühiskonnaelus osalemine, perekonna mõiste ja kehakeel. Ei tohi siiski eeldada, et kõik teatud kultuurist pärit või sama usku inimesed käituvad või suhtlevad samamoodi või jagavad samu uskumusi ja norme, sest neid mõjutavad ka sellised tegurid nagu vanus, sugu või staatus ühiskonnas.

Kultuuritaust, usk ja veendumused võivad mõjutada taotleja väiteid mitmeti ⁽¹²⁰⁾.

- **Individuaalsed ja kollektiivsed mälestused.** Kultuur mõjutab autobiograafilist mälu, sest kultuurinormid määravad, mis sündmusi ja üksikasju peetakse oluliseks ja seega mäletamist vääriks. Aafrika, Kesk-Aasia, Lähis-Ida ja Kagu-Aasia riikides on tavalised kollektivistlikud kultuurid, mis tähtsustavad kollektiivset tegevust, sotsiaalseid suhteid ja suhtlemist. Enamikus Euroopa riikides ja Põhja-Ameerikas on tavalised individualistlikud kultuurid, mis keskenduvad rohkem individuaalsusele ja eneseväljendusele. Sellest tulenevalt on individualistlike kultuuride mälestustes enamasti individuaalsed kogemused, rollid ja emotsioonid ning taotlejatel on kalduvus esitada enamasti üksikasjalikumaid, spetsiifilisemaid, unikaalsemaid, enesekesksemaid ja keerukamaid mälestusi. Seevastu kollektivistlikest kultuuridest pärit inimesed kirjeldavad sageli üldisemalt ühiseid tegevusi, ühiskonnasündmusi, suhtlemist ja rollidest seoses teistega.
- **Suhtlusstiil.** Taotleja üksikasjalikkus võib oleneda tema kultuuris valdavast suhtlusstiilist. Mõnes kultuuris on kombeks vastata otsekoheselt ja lühidalt ning mitte esitada üksikasju, kui neid ei küsita. Sellisest kultuurist pärit taotleja väiteid võidakse pidada liiga üldiseks, kui talt ei küsita selgitusi. Teistes kultuurides vastatakse mõningate üldväidetega ja asjani jõutakse alles mõne aja pärast, mis võib mõnikord näida üldväidetena, kus üksikasjad puuduvad.
- **Teatud mõistetele antud tähendused.** Ühiskondlikke suhteid, rolle ja selliseid mõisteid nagu aeg, kaugus või vanus võidakse mõista eri kultuurides erinevalt. Samuti võidakse kasutada eufemisme või ebamääraseid väljendeid seoses teatud mõistetega, kui see on kultuuris vastuvõetavam kui otse ütlemine, näiteks kultuuritabude kohta. Sellised tegurid võivad eelkõige mõjutada taotleja väidete tajutavat sidusust ja järjepidevust sisemiselt ja väliselt.

Sageli on vaja kultuuridevahelisi teadmisi, et mõista saadud teavet teise kultuuri vaatenurgast, mis võib selgitada väiteid, mis muidu võivad näida vastuolulised ja ebatäpsed või ebausutavad. Alles kui olete küsinud vastuolude või üksikasjade puudumise kohta ega ole saanud selgitust, kontrollige, kas konkreetse usaldusväärsuse probleemi võivad olla tekitanud kultuurilised, ühiskondlikud, usulised või muud takistused.

⁽¹²⁰⁾ ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Amet, [Beyond Proof. Credibility Assessment in EU Asylum Systems: Full Report](#) (Tõestamisvajadus. Usaldusväärsuse hindamine ELi varjupaigasüsteemides – täielik aruanne), mai 2013, lk 66–68; A. Vredevelde, Z. Given-Wilson ja A. Memon, [Culture, trauma, and memory in investigative interviews](#) (Kultuur, trauma ja mälu uurimisvestlustes), 22. aprill 2023, lk 8–9; J. Herlihy, L. Jobson ja S. Turner, „Just tell us what happened to you: Autobiographical memory and seeking asylum“, *Applied Cognitive Psychology*, 2012, lk 661–676; K. Nelson, „Self and social functions: Individual autobiographical memory and collective narrative“, *Memory*, 2003, lk 125–136, tsiteeritud väljaandes Abo Akademi University & Free University Amsterdam, [Psychological assumptions underlying credibility assessments in Finnish asylum determinations](#) (Soome varjupaigaotsuste usaldusväärsuse hindamise aluseks olevad psühholoogilised eeldused), 2021, lk 6; Ungari Helsingi Komitee, [Credibility assessment in asylum procedures: A multidisciplinary training manual](#) (Usaldusväärsuse hindamine varjupaigamenetlustes: valdkonnaülene koostisjuhend), kd 1, 2013, lk 76; L. Jobson, „Cultural differences in specificity of autobiographical memories: Implications for asylum decisions“, *Psychiatry, Psychology and Law*, kd 16, 2009, lk 453–457; R. Antaliova, T. Hansen, K. Gulbrandsen, M. De La Mata ja A. Santamaria, „Adolescents’ meaningful memories reflect a trajectory of self-development from family over school to friends“, *Nordic Psychology*, kd 63, 2011, lk 4–24; Y. Chen, H. M. McAnally ja E. Reese, „Development in the organisation of episodic memories in middle childhood and adolescence“, *Frontiers in Behavioural Neuroscience*, kd 7, 2013, lk 84–86; J. M. Fitzgerald, „Autobiographical memory: Reports in adolescence“, *Canadian Journal of Psychology/Revue Canadienne de Psychologie*, kd 35, 1981, lk 69–73, tsiteeritud väljaandes ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Amet, [The heart of the matter: Assessing credibility when children apply for asylum in the European Union](#) (Juhtumi tuum: usaldusväärsuse hindamine, kui laps taotleb Euroopa Liidus varjupaika), 2014, lk 69.

Praktiliste kaalutluste näited

- Kaalutlege usaldusväärsuse hindamisel kultuurikonteksti (individualistlik ja kollektivistlik kultuur), eriti seoses taotlejalt eeldatavate üksikasjadega.
- Enne negatiivse järelduse tegemist veenduge, et võimalikke usaldusväärsusega seotud probleeme on selgitatud ja neid ei tekitanud üksnes kultuurierinevused.

(g) Hirm ja usalduse puudumine

[[Sisukord](#)] [[Kontroll-loetelu](#)]

Taotlejad võivad jätta oma taotluse täielikult põhjendamata mitmel põhjusel. Need võivad olla näiteks hirm häbimärgistamise, diskrimineerimise või kättemaksu ees, usalduse puudumine riigiasutuste, tõlkide või muude nende päritoluriigist pärit isikute vastu, uskumus, et teatud tegevused võivad kahjustada nende rahvusvahelise kaitse taotlust, või hirm ohustada oma peret.

Hirm ja usalduse puudumine ametiasutuste vastu võivad viia selleni, et taotleja ei soovi avalikustada teatud asjakohaseid fakte või tõendeid, mistõttu puudub tema väidetes üksikasjalikkus või sidusus, sest ta väited on lünklikud. Kui täheldate viiteid hirmule või usalduse puudumisele, on oluline käsitleda neid isiklikul vestlusel, et saaks täita ametiülesandeid (vt lisateave punktis [1.1.1 „Kohaldage koostöökohustust \(tõendamiskohustust\)“](#)).

Praktiliste kaalutluste näited

- Tagage, et vestluskeskkond oleks taotlejale turvaline koht, kus ta saaks esitada oma taotluse, et talle oleks tagatud varjupaigamenetluse konfidentsiaalsus ja talle teatatakse selle eesmärk. Samuti tuleb rõhutada tõlgi kutsekohustusi ja erapooletust.
- Tagage, et taotlejale on selgesti teatatud tema kohustus teha koostööd ja koostööst keeldumise tagajärjed.
- Tagage, et taotlejalt on küsitud tema väidetes olevate lünkade põhjust.
- Sõltuvalt riigi tavast andke taotlejale teavet, kuidas saada sõltumatut õigusnõustamist, mis annaks nõu kooskõlas tema parimate huvidega.

(h) Häbimärgistamine ja häbi

[[Sisukord](#)] [[Kontroll-loetelu](#)]

Häbimärgistamine tuleneb mittevastavusest ühiskondlikele, kultuurilistele või usulistele normidele ning on sageli seotud tabuks peetavate teemadega, näiteks soo või seksuaalsusega. Normi eiramisega kaasneb ühiskondlik hukkamõist ja häbimärgistamine. Häbimärgistamisega kaasneb sageli häbi ehk tunne, et eksitakse või ollakse halb inimene. Selline häbi hõlmab tavaliselt ka kahju kannatamise hirmu, mis võib põhjustada mitmesuguseid

vältimisstrateegiaid, näiteks väljajätmisi, vaikimist või isegi eitamist, mis võivad mõjutada mälu ja avalikustamist ⁽¹²¹⁾.

Häbimärgistamine ja häbi võivad mitmeti mõjutada taotleja väiteid ja kättesaadavaid dokumentaalseid tõendeid ⁽¹²²⁾.

- **Avalikustamine.** Sageli kahjustavad häbimärgistamine ja häbi avalikustamise taset, sest selliste tunnete ja kogemustega seotud teavet võib olla raske avalikustada. Taotlejad ei ole võib-olla kunagi kellegagi teatud kogemusi avalikult arutanud, sest need on põhjustanud häbimärgistamist ja võimalikku kahju. Seega võib taotleja kirjelduses olla lünki ja ebajärjepidevusi ning see ei ole täielik ega sidus kronoloogiline lugu ⁽¹²³⁾.
- **Asjakohaste sõnade puudumine.** Taotlejad on sageli pärit riikidest või keelekeskkonnast, kus võivad puududa neutraalsed või sobivad terminid tabuks peetavate asjade kirjeldamiseks, mis võib ka põhjustada ebamäärasemaid väiteid. Taotlejad võivad kasutada neid termineid eri tähendustes, mis võib mõjutada nende väidete tajutavat sidusust.
- **Dokumentaalsete tõendite puudumine.** Häbimärgistamine ja häbi võivad seletada dokumentaalsete või muude tõendite puudumist, sest need on üks põhjus, miks juhtumitest jäetakse teatamata. Kahju kannatanud (või sellega ähvardatud) inimesed võivad eelistada mitte teatada ametlikult vahejuhtumitest ametiasutustele. Samal ajal ei pruugi ametiasutused soovida väljastada dokumentaalseid tõendeid selle kohta, mida nad peavad eraasjaks ja/või sotsiaalseks tabuks.

Isiklikul vestlusel on vaja tagada turvaline keskkond, et toetada taotlejat tema loo rääkimisel, kui ilmneb viiteid häbimärgistamisele ja hirmule. Samuti tuleb meeles pidada, et taotlejad ei pruugi alati teada, et teatud käitumist nende suhtes võib pidada nende inimõiguste rikkumiseks, sest neid on sedasi koheldud kogu elu. Seega peate suutma tuvastada taotleja väidetes võimalikke tagakiusamise vorme ja uurima neid lähemalt.

⁽¹²¹⁾ EUAA, [Evidence and credibility in the context of the Common European Asylum System - Judicial analysis](#) (Tõendite ja usaldusväärsuse hindamine Euroopa ühise varjupaigasüsteemi kontekstis – õiguslik analüüs), teine väljaanne, 2023, lk 174–175 ja 180; Ungari Helsingi Komitee, [Credibility assessment in asylum procedures: A multidisciplinary training manual](#) (Usaldusväärsuse hindamine varjupaigamenetlustes: valdkonnaülene koolitusjuhend), kd 2, 2015, lk 82.

⁽¹²²⁾ Ungari Helsingi Komitee, [Credibility assessment in asylum procedures: A multidisciplinary training manual](#) (Usaldusväärsuse hindamine varjupaigamenetlustes: valdkonnaülene koolitusjuhend), kd 2, 2015, lk 44 ja 85; J. Herlihy ja S. Turner, „Asylum claims and memory of trauma: Sharing our knowledge“, *The British Journal of Psychiatry*, kd 191, 2007, lk 4; D. Bögner, J. Herlihy ja C. Brewin, „Impact of sexual violence on disclosure during Home Office interviews“, *British Journal of Psychiatry*, kd 191, 2007, lk 75; D. Bögner, C. Brewin ja J. Herlihy, „Refugees’ experiences of Home Office interviews: A qualitative study on the disclosure of sensitive personal information“, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, kd 36, 2009, lk 519–535; J. Millbank, „The ring of truth: A case study of credibility assessment in particular social group refugee determinations“, *International Journal of Refugee Law*, kd 21, 2009, lk 14; Asylum Aid, „„I feel like as a woman, I am not welcome“: A gender analysis of UK asylum law, policy and practice“, *Women’s Asylum News*, nr 107, 2012, lk 1–4; liri kodanikuvabaduste nõukogu, „Women and the refugee experience: Towards a statement of best practice“, *Irish Times*, 2000, lk 18; Rootsi migratsiooniamet (Migrationsverket), *Gender-based persecution: Guidelines for investigation and evaluation of the needs of women for protection*, 2001, lk 15, tsiteeritud väljaandes ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Amet, [Beyond proof: Credibility assessment in EU asylum systems](#) (Tõestamisvajadus. Usaldusväärsuse hindamine ELi varjupaigasüsteemides), 2013, lk 73 ja 145.

⁽¹²³⁾ Ungari Helsingi Komitee, [Credibility Assessment in Asylum Procedures, a multidisciplinary training manual](#) (Usaldusväärsuse hindamine varjupaigamenetlustes: valdkonnaülene koolitusjuhend), kd 2, 2015, lk 44.

Praktiliste kaalutluste näited

- Tagage, et taotlejale on kinnitatud, et varjupaigamenetlus on konfidentsiaalne.
- Tagage, et taotlejale on antud piisavalt aega oma kogemuste arutamiseks, ja selgitage taotlejale, miks on vaja kogemuste kohta üksikasju.
- Kontrollige, kas taotlejat on julgustatud kasutama kogemuste kirjeldamisel oma sõnu ja kas taotleja kasutatud sõnade tähendust on selgitatud.

(i) Soorollid

[[Sisukord](#)] [[Kontroll-loetelu](#)]

Soorollid tähendavad naiste ja meeste rolle sotsiaalse soo alusel, mis põhinevad ühiskonnas või kultuuris loodud ja määratletud identiteedil, staatustel, rollidel ja kohustustel. Bioloogiline sugu on kaasa sündinud. Soorollid mõjutavad peale inimese enesetunnetuse ka käitumist ja suhtumist ühiskondlikku ja poliitilisse ellu.

Soorollid võivad mõjutada taotleja väiteid näiteks järgmiselt.

- **Suhtlusstiil.** Sotsiaalne sugu mõjutab taotleja eneseväljendust ja võib mõjutada üksikasjalikkust. Mõnes ühiskonnas eeldatakse, et mehed ja poisid esitavad oma arvamuse üksikasjalikult, kuid naised ja tüdrukud räägivad lühidalt, ainult siis, kui küsitakse, ega avalda oma mõtteid ega arvamusi. Teistes ühiskondades on vastupidi ⁽¹²⁴⁾.
- **Mälu.** Soorollid ja ühiskondlikud ootused kujundavad meie huve ja seda, millele teatud sündmuste ajal keskendume, seega võivad need mõjutada seda, kuidas mäletame minevikku. Need võivad mõjutada, mis üksikasju tajutakse, mäletatakse ja meenutatakse. Näiteks mõnes ühiskonnas eeldatakse, et mehed üldiselt mäletavad auto marki ja tüüpi, kuid naised pigem värvust. Samuti võivad soorollid määratleda, mis liiki teabele on olemas juurdepääs, mistõttu võivad näiteks pereliikmete ütlused näida vastuolulised.

Sotsiaalne sugu võib mõjutada ka seda, kas taotluse kohta on olemas dokumentaalseid või muid tõendeid, näiteks seoses järgmisega.

- **Päritoluriigi teabe kättesaadavus.** Päritoluriigi teavet naiste olukorra kohta ei pruugi olla kättesaadav või see võib olla vähene, näiteks seepärast, et politseile või muudele tegutsejatele ei teatata piisavalt juhtumitest, ei koguta andmeid soolise võrdõiguslikkuse küsimuste kohta, soolise vägivalda ohvriks olemisega seotud häbimärgistamise tõttu või asjaolu tõttu, et sellist vägivalda teostavad sageli valitsusvälised tegutsejad.

⁽¹²⁴⁾ Ungari Helsingi Komitee, [Credibility Assessment in Asylum Procedures, a multidisciplinary training manual](#) (Usaldusväarsuse hindamine varjupaigamenetlustes: valdkonnaülene koolitusjuhend), kd 2, 2015, lk 44–45.

- **Dokumentaalsete tõendite kättesaadavus.** Naistel ei pruugi nende ühiskondliku staatuse tõttu olla juurdepääsu dokumentaalsetele või muudele nende taotlust toetavatele tõenditele, sealhulgas isikudokumentidele.

Pidage meeles, et taotlejad ei pruugi alati teada, et teatud käitumist nende suhtes võib pidada nende inimõiguste rikkumiseks, sest neid on sedasi koheldud kogu elu. Seega peate suutma tuvastada taotleja väidetes võimalikke soopõhiseid tagakiusamise vorme ja uurima neid lähemalt.

Praktiliste kaalutluste näited

- Tagage, et vestluses keskendutaks sellele, mida taotleja eeldatavasti teab, arvestades soorolle päritoluriigis. Näiteks mõnes ühiskonnas on naistel meestest vähem teadmisi või teavet koduvälise elu kohta, kuid mehed teavad vähem koduelu kohta.
- NB! Sotsiaalsed tabud (nt seksuaalsus, tervis, raha) võivad tekitada taotlejale raskusi teatud asjade avalikustamisel ning üksikasjalikul ja sidusal kirjeldamisel. Vt punkti [2.3.1 alapunkt h „Häbimärgistamine ja häbi“](#).

2.3.2. Juhtumiametnikuga seotud tegurid

[\[Sisukord\]](#) [\[Kontroll-loetelu\]](#)

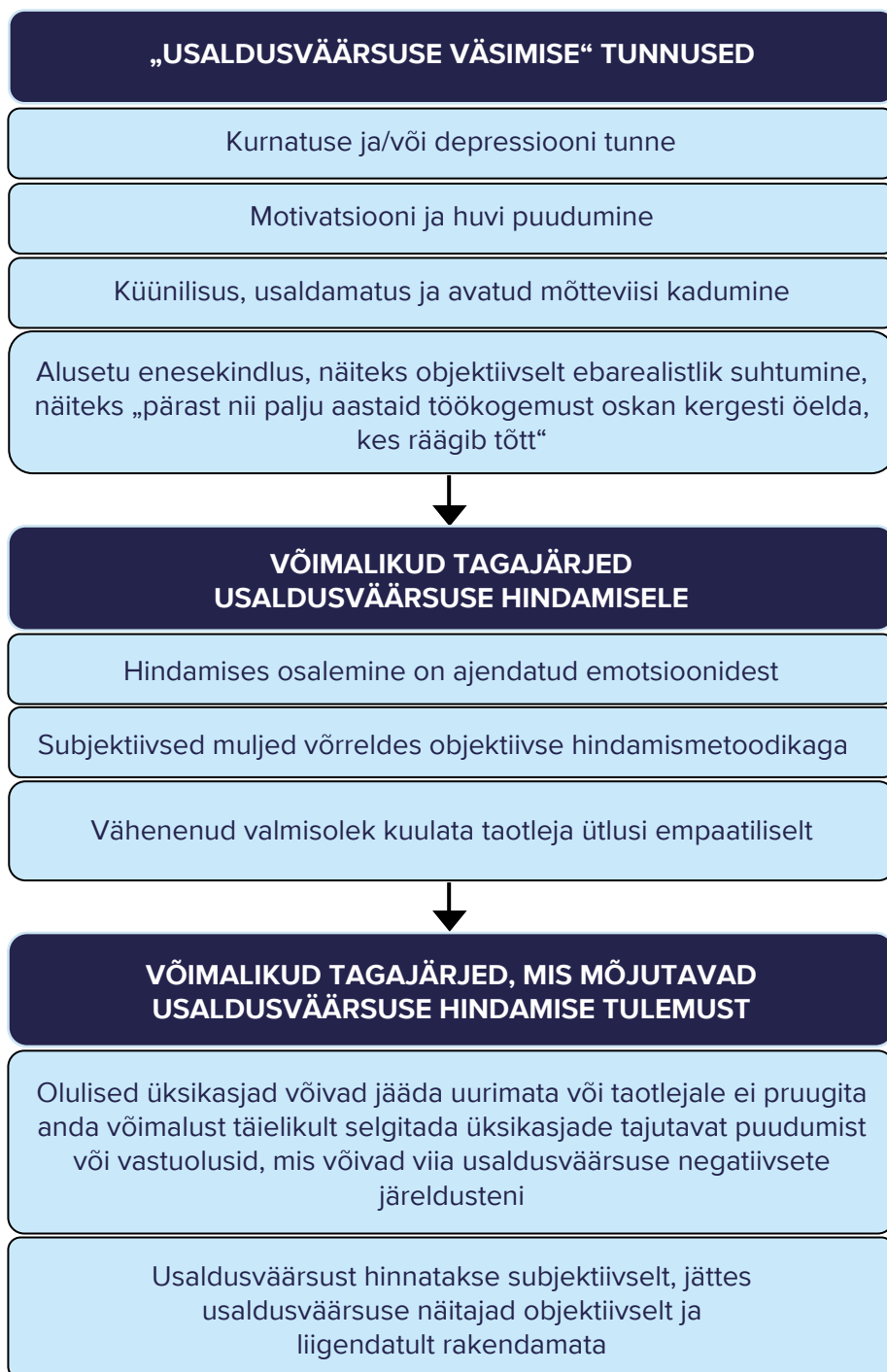
Töötamine rahvusvahelise kaitse valdkonnas tähendab pidevat tegevust inimestega, kes on pärit eri kultuuridest, mitmesuguse sotsiaalse taustaga ja mitmesuguste elukogemustega. See on üks tegureid, mis teeb teie töö huvitavaks. Olete siiski inimene ja teil võib tekkida selles problemaatilises töökeskkonnas stress ja frustratsioon.

Teie igapäevatöös eeldatakse, et täidate kvantitatiivseid eesmärgi, koostate hästi põhjendatud otsuseid ning suhtlete taotlejatega, kes ei soovi teha koostööd või kellel on olnud negatiivseid isiklike kogemusi. Pikaajaline kokkupuude taotlejate lugudega raske väärkohtlemise kohta võib põhjustada mitmesuguseid tagajärgi, alates suutmatusest käsitleda iga juhtumit erapooletult ja individuaalselt kuni sekundaarse traumeerituseni ning sümptomeni, mis sarnanevad sümptomitega posttraumaatilise stressihäirega inimestel. Selline pikaajaline kokkupuude võib põhjustada „usaldusväarsuse väsimist“ või „kõva kesta teket“, mis võib tekitada teis kalduvust vältida väidetes süvenemist, et mitte kuulda ütlusi negatiivsete elukogemuste kohta. Kui see juhtub, teete meelsamini põhjendamata järeldusi, usaldusväarsust nõuetekohaselt hindamata.

Alljärgnevas tabelis selgitatakse, kuidas „usaldusväarsuse väsimine“ võib mõjutada usaldusväarsuse hindamist.

Joonis 11. „Usaldusvääruse väsimise“ võimalikud tagajärjed usaldusvääruse hindamisele

Need tegurid võivad mõjutada teie objektiivsust ja erapooletust usaldusvääruse hindamisel. On oluline, et teaksite selliseid tegureid, et saaksite need kõrvale jätta ja minimeerida nende mõju usaldusvääruse hindamisele.

Mõelge enda tulemuslikkusele, vajadustele ja võimalikele raskustele, mida olete kogunud teatud rahvusvahelise kaitse taotluste menetlemisel. Probleeme on soovitatav arutada töökaaslaste, psühholoogi või vahetu juhiga, et saada vajalikku tuge, edendada oskusi või tuvastada koolitusvajadused. Pidev järelevalve ja teie muredele reageerimine parendavad motiveeritust ja soodustavad kogemuste vahetamist.

Lisaks usaldusväärsuse väsimisega seotud teguritele määravad kultuur ja uskumused seda, kuidas teavet mõistame ja tõlgendame. Need aitavad kaasa sellele, mis tähendusi anname mõistetele ja kuidas mõistame ümbritsevat maailma. Et minimeerida kultuurielarvamuste mõju usaldusväärsuse hindamisele, on oluline teada, kuidas teie enda kultuur ja uskumused võivad mõjutada teie mõtlemist ja teadmisi teiste kultuuride kohta. Eneseanalüüs ja koolitus teiste kultuuride ja kultuuridevahelise suhtluse kohta võib seda mõistmist toetada.

Oluline on meeles pidada, et stereotüübid ja eelarvamused ei tohi mõjutada usaldusväärsuse hindamist.

Kuigi on inimlik, et stress ja kultuuridevaheline suhtlus mõjutavad mõneti meie hinnangut, on oluline meeles pidada usaldusväärsuse hindamise standardeid. Usaldusväärsuse hindamisel ei tohi kasutada ühegi isiku ega rühma oletusi ega uskumusi (stereotüübid) ega negatiivseid hoiakuid selle isiku või rühma suhtes (elarvamused) ⁽¹²⁵⁾. Samuti on varjupaigaasutuse kohustus tagada, et saate oma ülesannete täitmiseks asjakohast koolitust, teadmisi ja tuge ⁽¹²⁶⁾.

Seotud EUAA väljaanded

EASO, [Practical Guide on the Welfare of Asylum and Reception Staff – Part I: Standards and policy](#) (Varjupaiga- ja vastuvõtutöötajate heaolu praktiline juhend – I osa: standardid ja poliitika), september 2021.

I osas toetatakse juhte varjupaigavaldkonna töötajate tööalaste pingete ennetamisel, vähendamisel ja käsitlemisel. Tööalane pingeline olukord on sageli tingitud suutmatusest tulla toime töökoha stressi ja survega. Praktilises juhendis on kaheksa standardit, millest juhendada töötajate heolupoliitika kujundamisel, rakendamisel ja hindamisel varjupaiga- ja vastuvõtuvaldkonnas. Peamine sihtrühm on juhtkonna- ja personalitöötajad.

EASO, [Practical Guide on the Welfare of Asylum and Reception Staff – Part II: Staff welfare toolbox](#) (Varjupaiga- ja vastuvõtutöötajate heaolu praktiline juhend – II osa: töötajate heaolu töövahendid), september 2021.

II osas pakutakse välja praktilised vahendid, harjutused ja suutlikkuse suurendamise meetmed, et täita töötajate heaolu standardeid. Meetmete eesmärk on vähendada ärevust, stressi ja läbipõlemist töökohal. Need pakuvad tuge rühmadele ja üksikisikutele ning neid saavad rakendada juhid, kolleegid ja sise- või välispetsialistid. Juhend sisaldab ka eneseabivahendeid, mida saavad töötajad kasutada ise.

⁽¹²⁵⁾ Euroopa Liidu Kohus on leidnud, et homoseksuaalidega seotud stereotüüpsed arusaamad ei võimalda ametiasutustel võtta arvesse asjaomase taotleja individuaalset olukorda ja isiklikke asjaolusid. Vt Euroopa Liidu Kohus, 2. detsembri 2014. aasta otsus kohtuasjas [A, B ja C vs. Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie](#), liidetud kohtuasjad C-148/13 kuni C-150/13 ECLI:EU:C:2014:2406, punktid 61–63. Kokkuvõte on [EUAA kohtupraktika andmebaasis](#).

⁽¹²⁶⁾ Varjupaigamenetluste direktiivi (uuesti sõnastatud) artikli 4 lõiked 3 ja 4 ning artikli 10 lõike 3 punkt d.

2.3.3. Vestlussituatsiooniga seotud tegurid

[Sisukord] [Kontroll-loetelu]

Vestlussituatsioon võib mõjutada taotleja väiteid – vestluse ametlikkus võib tekitada taotlejale palju stressi; ootused arutada võõrastega oma isiklikku elu; kaugvestlusel võivad tekkida tehnilised probleemid, mis võivad vestluse katkestada ja suhtlemist takistada; tõlgi kaudu suhtlemine võib mõjutada taotleja väidete tähendust; oma lapse või laste kohalolek võib taotleja tähelepanu hajutada; ajasurve vestluseks eraldatud piiratud aja tõttu.

Enne isiklikku vestlust ja selle ajal tuleb vestlussituatsiooni nõuetekohaselt kohandada, et minimeerida selle mõju väidetele. Kui neid asjaolusid ei saa enne vestlust või vestluse ajal täielikult lahendada, tuleb need vestluse üleskirjutusse objektiivselt üles märkida ja neid tuleb kaalutleda taotleja väidete hindamisel.

Järgmine näitlik loetelu annab ülevaate, kuidas vestlussituatsiooniga seotud tegurid võivad põhjustada moonutusi.

(a) Mitmekeelne suhtlus tõlgi kaudu

[Sisukord] [Kontroll-loetelu]

Menetlev ametiasutus on kohustatud tagama isikliku vestluse jaoks usaldusväärse ja pädeva tõlgi. Kuigi tõlke koolitatakse vähendama oma tegevuses mitmekeelse suhtlemise või isiklike ja konteksti asjaolude mõju, ei kõrvalda see moonutavaid tegureid täielikult.

Teabe kadu on kirjalikus ja suulises tõlkes paratamatu, sest keeltes on järgmised peamised erinevused ⁽¹²⁷⁾.

- **Sõnavara.** Eri keeltes on erinev sõnavara. Ühes keeles ei pruugi olla kindlat sõna teise keele termini tõlkimiseks või võib tõlkevaste kaotada lähtekeele termini peensused. Samuti ei pruugi tõlk olla kursis mõne valdkonna (nt sõjanduse või LGBTIQ) terminoloogiaga.
- **Grammatika.** Eri keeltes on erinevad grammatikareeglid ja grammatilised struktuurid. Sõnumi tõlkimine teise keelde nõuab sageli teatud ümbersõnastamist, et järgida sihtkeele grammatikareegleid, mis võib kaotada väikesed erisused.
- **Murded.** Sama keele eri murretes võib olla oluliselt teistsugune hääldus, grammatika, käänamine ja sõnavara. See võib põhjustada moonutusi isegi siis, kui taotlejal ja tõlgil on sama emakeel.

Teabe tõlkimine ühest keelest teise võib mõjutada peale tähenduse ka üksikasjalikkust, konkreetsust ja järjepidevust. Keeled on kultuurikonstruktsioonid ja mida rohkem kaks keelt erinevad, seda suurem on moonutuste risk. Üksikasjad võivad kaduda või moonduda ka siis, kui lause asemel tõlgitakse suuremaid tekstiosi.

⁽¹²⁷⁾ EUAA, [Evidence and credibility in the context of the Common European Asylum System - Judicial analysis](#) (Tõendite ja usaldusväärsuse hindamine Euroopa ühise varjupaigasüsteemi kontekstis – õiguslik analüüs), teine väljaanne, 2023; Ungari Helsingi Komitee, [Credibility Assessment in Asylum Procedures, a multidisciplinary training manual](#) (Usaldusväärsuse hindamine varjupaigamenetlustes: valdkonnaülene koolitusjuhend), kd 2, 2015, lk 11–14.

Tõlki võivad mõjutada ka juhtumiametniku ja taotlejaga seotud tegurid, näiteks kultuuritaust, usk ja veendumused ning soorollid. Lisateave on punktides [2.3.1 „Taotlejaga seotud tegurid“](#) ja [2.3.2 „Juhtumiametnikuga seotud tegurid“](#).

Praktiliste kaalutluste näited

- Tagage, et vestlusel kontrollitakse, et taotleja ja tõlk ning tõlk ja juhtumiametnikud mõistavad üksteist hästi, isegi kui nad räägivad sama keelt.
- Tagage, et kõik mitmekeelsetest teguritest ja tõlkimisest tulenevad võimalikud vastuolud lahendatakse ning taotlejale antakse võimalus selgitada.
- Eeldage, et väiksemad või ebausutavad semantilised erinevused (nt „turist“ vs. „terrorist“) on tõenäoliselt tõlkevigade tulemus ega ole ilmselt tegelikud vastuolud. Sisemine usaldusväärsuse hindamine ei tohi tugineda sellistele vastuoludele.

(b) Vestluse keskkond

[[Sisukord](#)] [[Kontroll-loetelu](#)]

Vestluse füüsiline keskkond võib mõjutada taotleja väiteid. Vestluse pidamise koht peaks olema taotlejale turvaline keskkond, kus ta saab esitada ütlusi. Selleks on vaja vaikset ja piisavalt avarat ruumi, kus on normaalne temperatuur ja rahulik keskkond, mis tagab konfidentsiaalsuse. Näiteks võib väike tuba, kus puudub piisav loomulik valgus või mille aknal on trellid, mõjutada taotlejat negatiivselt ja isegi meenutada traumaatilisi sündmusi, näiteks seoses kinnipidamisega.

Ka kaugvestlus võib mõjutada taotleja väiteid mitmeti. Tehnilised probleemid, näiteks vaikne heli, halva kvaliteediga pilt või ühenduse katkemine, võivad piirata edastatava kirjelduse üksikasjalikkust. Kaamera vale paigutus ja otsese silmside puudumine loovad distantsi ja raskendavad mitteverbaalsete märkide, näiteks haavatavuse, häbi, hirmu või usalduse puudumise märkide tuvastamist. Kaugsuhtlust võidakse tajuda isiklikust vestlusest ametlikumana, sest see jätab vähem ruumi aktiivseks kuulamiseks ning empaatia ja huvi näitamiseks. Nende moonutuste tõttu on vääriti mõistmise risk suurem ja üksikasjade puudumist või vastuolusid lahendada on raskem.

Praktiliste kaalutluste näited

- Enne usaldusväärsuse hindamist hinnatakse isiklikul vestlusel kõigepealt suhtlemise kvaliteeti, eriti kaugvestluse korral.
- Teadke, et vestluse üleskirjutuses võib esineda viiteid arusaamatustele. Kaalutlege taotlejale uue ärakuulamise korraldamist, et selgitada arusaamatusi või ebaselgusi, mis mõjutavad olulise fakti põhiaspektide hindamist.

Näide profiili kohta, kus on korraga mitu moonutavat tegurit: seksuaalne sättumus, sooidentiteet, sooline eneseväljendus ning sootunnused

Varjupaigataotlused, mis on esitatud seksuaalse sättumuse⁽¹²⁸⁾, sooidentiteedi⁽¹²⁹⁾, soolise eneseväljenduse⁽¹³⁰⁾ ning sootunnuste⁽¹³¹⁾ (SOGIESC) alusel, moodustavad soopõhiste taotluste hulgas erikategooria, mis võib hõlmata mitut tegurit, mis võivad moonutada taotleja väiteid konkreetselt. Väiteid võivad moonutada ka juhtumiametniku ja vestlussituatsiooniga seotud tegurid.

Taotleja kirjeldus on sageli otseselt seotud eraelu kõige delikaatsemate ja intiimsemate osadega, mis on paljudes ühiskondades tabud ning mis võib veelgi raskendada asjakohase teabe üksikasjalikku, konkreetset ja sidusat avalikustamist.

Lesbidest, geidest, biseksuaalidest, trans- ja intersoolistest ning *queer*-inimestest (LGBTIQ-inimesed) taotlejad, kes erinevad oma ühiskonna heteronormatiivsest standardist, on sageli kogenud pikaajalist diskrimineerimist, häbimärgistamist ja väärkohtlemist. Samuti kehtivad paljudes riikides LGBTIQ-inimeste suhtes karmid karistused, näiteks vangistus, trahvid või isegi surmanuhtlus.

Sellised elukogemused võivad põhjustada seesmist homo-/bi-/trans-/intersoofoobiat, eraldatustunnet ja usalduse puudumist ametiasutuste ning ühiskonna vastu üldiselt. Sellised kogemused võivad samuti mõjuda traumeerivalt ja seega mõjutada mälu toimimist, piirates taotleja võimet mäletada täpseid sündmusi sidusalt, järjepidevalt ja/või üksikasjalikult. Need võivad mõjutada ka taotleja usaldust varjupaigaasutuse vastu ja valmisolekut oma kogemusi avalikustada. Vestluse stiil ning juhtumiametniku ja tõlgi poolt vestlussituatsioonis tekitatud õhkkond võivad mõjutada taotleja väiteid.

Lisateave on punkti [2.3.1 alapunktis h „Häbimärgistamine ja häbi“](#), punkti [2.3.1 alapunktis b „Trauma“](#) ja selle mõju ning punkti [2.3.1 alapunktis g „Hirm ja usalduse puudumine“](#). Vt ka punktid [2.3.2 „Juhtumiametnikuga seotud tegurid“](#) ja punkti [2.3.3 alapunkt a „Mitmekeelne suhtlus tõlgi kaudu“](#).

Lisaks võib nende ühiskonna- ja kultuuritaust ning keelekontekst mõjutada, kuidas LGBTIQ-inimestest taotlejad ennast identifitseerivad ja mis sõnadega nad räägivad oma seksuaalsest sättumusest, sooidentiteedist, soolisest eneseväljendusest ja sootunnustest. Neid sõnu võidakse kasutada eri tähendustes, mis ei pruugi tingimata olla kooskõlas terminoloogiaga, mida kasutatakse läänelikus teaduslikus ja akadeemilises kontekstis. Need aspektid võivad mõjutada nii nende väidete konkreetsust kui ka tajutavat sidusust.

⁽¹²⁸⁾ Seksuaalne sättumus tähendab inimese võimet tunda sügavat kiindumust, emotsionaalset ja seksuaalset tõmmet teisest sotsiaalsest soost, samast sotsiaalsest soost või eri sotsiaalsest soost isikute poole ning nendega intiim- ja seksuaalsuhete omamist.

⁽¹²⁹⁾ Sooidentiteet tähendab iga inimese sügavalt tunnetatud seesmist ja individuaalset sotsiaalse soo kogemust, mis võib olla sama kui tema sünnijärgne bioloogiline sugu või mitte või talle ühiskonna omistatud sotsiaalne sugu või mitte. See hõlmab isikliku kehatunnetust ja muid sotsiaalse soo väljendusi, sealhulgas riietust, kõnet ja maneere, mis võivad, kuid ei pruugi hõlmata soovi muuta keha välimust või talitust meditsiiniliste, kirurgiliste või muude vahenditega.

⁽¹³⁰⁾ Sooline eneseväljendus tähendab seda, kuidas inimene väljendab oma sotsiaalset sugu füüsilise välimuse – sealhulgas, kuid mitte ainult, riietuse, soengu, aksessuaaride, kosmeetika – ja maneeride, kõne, käitumismustrite, nimede ja isiklike viidete kaudu, märkides lisaks, et sooline eneseväljendus võib, kuid ei pruugi vastata inimese sooidentiteedile.

⁽¹³¹⁾ Sootunnused tähendavad inimese bioloogilise sooga seotud füüsilisi omadusi, näiteks kromosoomi, sugunäärmeid, suguhormoone, sise- ja välissuguelundeid, kromosoomimustreid ja murdeas ilmnemiseid sekundaarseid kehalisi omadusi.

Näide profiili kohta, kus on korraga mitu moonutavat tegurit: seksuaalne sättumus, sooidentiteet, sooline eneseväljendus ning sootunnused

Lisateave on punkti [2.3.3 alapunktis a „Mitmekeelne suhtlus tõlgi kaudu“](#) ja punktis [2.3.2 „Juhtumiametnikuga seotud tegurid“](#).

Seksuaalne sättumus, sooidentiteet, sooline eneseväljendus ja sootunnused võivad mõjutada taotleja väiteid näiteks järgmiselt.

- **Asjakohaste sõnade puudumine.** LGBTIQ-inimesed on sageli pärit keelekeskkonnast, kus võivad puududa neutraalsed terminid seksuaalse sättumuse, sooidentiteedi, soolise eneseväljenduse ja sootunnuste valdkonnaga seotud küsimuste kirjeldamiseks, mille tõttu võivad väited näida üldsõnalisemad. Taotlejad võivad anda tähendusi ka sõnastusele, mis ei ole kooskõlas lääneliku terminoloogiaga ja võib mõjutada nende väidete tajutavat järjepidevust.
- **Intiimsed teemad.** Tundmatu isikuga vestlemine seksuaalsusest või identiteedist ning armastuse, häbi ja ihade kogemustest, mis on seotud ühiskondlike tabudega, on keerukas, mille tõttu võidakse neid seoses taotlusega avalikustada vähe.
- **Päritoluriigi teabe kättesaadavus.** LGBTIQ-inimeste tõrjutuse tõttu päritoluriigis teatatakse juhtumitest tegelikkusest vähem, mille tõttu on päritoluriigi eriteave sageli piiratud või isegi puudub.
- **Dokumentaalsete tõendite kättesaadavus.** LGBTIQ-inimestel ei pruugi olla võimalik politseile teatada mis tahes nendevastasesest väärkohtlemisest ja saada seonduvaid dokumente, sest nende päritoluriigis on diskrimineerimine tavaline või on nende seksuaalne sättumus, sooidentiteet ja/või -tunnused kriminaaliseeritud.

Praktiliste kaalutluste näited

- Tagage, et vajaduse ja võimaluse korral oleksid kehtestatud vajalikud menetluslikud eritagatised, näiteks valitud soost küsitleja ja tõlk. Tagage, et taotleja väiteid käsitletakse delikaatselt.
- Hoiduge stereotüüpsetest ja eelarvamuslikest oletustest LGBTIQ-taotlejate käitumise, füüsilise välimuse või enesemääramise kohta. Ärge eeldage, et neil on olnud samad minevikukogemused või on nad enda olemuse leidnud samamoodi.
- Tagage, et kasutatakse neutraalset keelt, võimaldades ja julgustades taotlejat rääkima oma lugu.
- Pidage meeles, et seksuaalse sättumuse, sooidentiteedi, soolise eneseväljenduse ja sootunnuste valdkond võib olla asjakohane kaalutlus, kui taotleja väidab, et ta esindab vähemust, ja/või kui ühiskonnas tajutakse, et ta esindab vähemust, sest ta ei vasta stereotüüpsetele normidele, kuidas mehed ja naised peaksid käituma ühiskonnas ⁽¹³²⁾.

⁽¹³²⁾ Ungari Helsingi Komitee, [Credibility Assessment in Asylum Procedures, a multidisciplinary training manual](#) (Usaldusväärsuse hindamine varjupaigamenetlustes: valdkonnaülene koolitusjuhend), kd 2, 2015, lk 66.

2.4. Määrake, kas oluline fakt on vastuvõetav või mitte

2.4.1. Andke olulise faktiga seotud kõigi tõendite usaldusväärsuse järeldestele kaal

[Sisukord] [Kontroll-loetelu]

Pärast dokumentaalsete või muude tõendite ja taotleja väidete hindamist ning võimalike moonutavate tegurite arvestamist kaalutletakse kõiki olulise faktiga seotud tõendeid koos.

Vaadelge kõiki olulise faktiga seotud tõendeid tervikuna

Vaadake ühe olulise faktiga seotud kõigi tõendite usaldusväärsuse positiivseid ja negatiivseid järeldesti korraga, pidades silmas asjakohaseid usaldusväärsuse näitajaid, ja andke igale järeldestele teistega võrreldes kaal.

Eesmärk on jõuda üldpildini ja lõpuks järeldesteni, kas oluline fakt on vastuvõetav või mitte.

Üks tõend võib olla piisavalt tõendusjõuline, et see saaks eraldi toetada olulise fakti usaldusväärsust ja ka seda tõendada. Näiteks on autentne ja kehtiv pass iseenesest väga otsene tõend kodakondsuse kohta. Teisalt võib tõend, mis eraldi ei tõenda olulist fakti, koos muude tõendite ja taotleja väidetega toetada olulise fakti usaldusväärsust⁽¹³³⁾. Näiteks juhuluba koos sünnitunnistusega, samuti muud dokumendid koolist ja töökohast ning taotleja väited kokku võivad olla piisavad, et tõendada väidetavat kodakondsust.

Kui positiivsed usaldusväärsuse järeldested kattuvad, toetavad need olulise fakti vastuvõetavust. Kui negatiivsed usaldusväärsuse järeldested kattuvad, toetavad need olulise fakti vastuvõetamatust. Teatud olukordades võite teha järeldesti, mis viitavad eri suundadesse. Teie hinnangul toetab mõni näitaja fakti usaldusväärsust, kuid muud mitte. Seejärel peate need näitajad tasakaalustama. Kaalu andmisel on olulise fakti põhisisuga seotud usaldusväärsuse järeldested kaalukamad kui usaldusväärsuse järeldested seoses elementidega, mis ei ole osa olulise fakti põhisisust ja on seega kõrvalised. Olulise fakti vastuvõetavus peaks üldiselt toetuma üksnes põhielementidega seotud usaldusväärsuse järeldestele⁽¹³⁴⁾.

Kõigi usaldusväärsuse järeldestele kaalu andmine eeldab usaldusväärsuse kriteeriumide, moonutavate tegurite ja põhjendamiseeskirjade selget mõistmist.

⁽¹³³⁾ Euroopa Inimõiguste Kohtu 18. detsembri 2012. aasta otsus kohtuasjas *F.N. ja teised vs. Rootsi*, 28774/09, ECLI:CE:ECHR:2012:1218JUD002877409, punkt 72.

⁽¹³⁴⁾ Vt punkt 2.1.3. „Kaalude andmine tõendi usaldusväärsuste järeldestele“.

Näide, kui kesksed on olulise fakti usaldusväärsuse järelused

Näiteks annab taotleja üsna üksikasjaliku, kuid mõningate vastuoludega kirjelduse ning esitab mitu dokumenti, mis on usaldusväärsed, kuid nende seos olulise asjaoluga ei ole kuigi tugev.

Peate muu hulgas mõistma, kui palju näitab suur üksikasjalikkus tõelist isiklikku kogemust, kui selgelt on vastuolud tõendatud, kui tihedalt on need seotud olulise fakti põhisisuga ja mida võib taotlejalt selles olukorras eeldada. Teie hinnang sõltub alati tõendite eripärast ja teie tuvastatud moonutavatest teguritest.

Pidage meeles järgmist.

- Olulist fakti võib pidada vastuvõetavaks üheainsa dokumendi või muu tõendi alusel, kui sellel on piisav tõendusjõud, et vastuvõetav oleks oluline fakt, mille kohta on leitud, et seda toetavad väited ei ole usaldusväärsed. Taotleja väidete usaldusväärsuses kahtlemine ei ole iseenesest piisav, et jätta kõrvale dokumentide või muude tõendite tõendusjõud. Ainuüksi usaldusväärsetest väidetest võib piisata ka olulise fakti pidamiseks vastuvõetavana, isegi kui lisatõendid on äärmiselt ebausaldusväärsed või ei ole autentsed.

Näide olulise fakti sellise vastuvõetavuse kohta, mis põhineb tõenditel, mis iseenesest on piisavalt tõendusjõulised: [riigist C pärit noore naise juhtum](#)

Taotleja väited riigi C kodakondsuse kohta ei ole piisavalt üksikasjalikud ega konkreetsed ning need ei ole ka järjepidevad asjaomase päritoluriigi teabega. Kui sellele juhitakse taotleja tähelepanu, ei oska ta olukorda selgitada. Teisalt esitab taotleja pärast vestlust riigi C passi ja see pass on usaldusväärne. Taotleja kodakondsus selle passi alusel on vastuvõetav, kui selle saamise asjaolusid ei ole vaja rohkem uurida.

Sellel konkreetsel juhtumil ei võimalda taotleja sotsiaalsesse klassi kuuluvate naiste elutingimused riigis C naistel palju teada „välismaailmast“, sest nende elu möödub peamiselt kodus. Juhtumiametnik ei teadnud seda ja ka taotleja ei olnud seda maininud selgitusena, sest tema jaoks oli see ilmselge ja ta ei mõistnud, et juhtumiametnik ei pruugi seda teada.

- Nagu arutleti 1. etapis (vt punkti [1.1.1 alapunkti a alapunkt iii „Kas taotleja selgitused tõendite puudumise kohta olid piisavad?“](#)), võib juhtuda, et teatud tõendid puuduvad. Kaalu andmisel arvestate, kui palju kaalu olete andnud puuduvatele tõenditele. Oluline on meeles pidada, et uuritava olulise fakti hindamine toimub teile kättesaadavaks tehtud tõendite alusel. Seega ei pruugi tõendite puudumine olulise fakti hindamist mõjutada, kui olemasolevaid tõendeid peetakse olulise fakti toetamiseks piisavaks. Samas kui puuduvad tõendid on määrava tähtsusega ja nende puudumine jääb selgitamata, võib nende puudumine mõjutada negatiivselt uuritava olulise asjaolu usaldusväärsuse hindamist.

Näide, kuidas tõendite olemasolu või puudumine, mille esitamist võib taotlejalt eeldada, võib mõjutada usaldusväärsuse hindamist: [riigist C pärit noore naise juhtum](#)

Taotlejalt võib tema isiklikke ja konteksti asjaolusid arvestades mõistlikult eeldada, et ta võtab meetmeid, et koguda ja esitada tõendeid mõlema vanema surma kohta, sest suhtleb endiselt mõne pereliikmega, kes võiks teda toetada ja saata talle vajalikke dokumente.

- **1. stsenaarium.** Taotleja väited on üksikasjalikud ja konkreetsed seoses tema vanemate surma asjaoludega, sellega, kuidas ta sellest teada sai, matuste korraldamise toimingutega ning muude selleks vajalike haldus- ja õigustoimingutega. Asjaolul, et ta ei esitanud lisatõendeid, ei ole praegusel juhul suurt kaalu, sest ka tema väiteid üksi võib pidada piisavaks, et oluline fakt oleks vastuvõetav.
- **2. stsenaarium.** Taotleja väited on vastuolulised, ta ei andnud usaldusväärsuse negatiivsetele järeldustele mõistlikku selgitust ja puuduvad konkreetsed asjaolud, mis võiksid neid seletada. Käesoleval juhul ei ole väited olulise fakti toetamiseks piisavad. Täiendav negatiivne kaal on asjaolul, et ta ei teinud midagi, et toetada oma kirjeldust muude tõenditega, kuigi ta võinuks seda mõistlikult eeldades teha, ja ta ei selgitanud seda.

- Oluline on märkida, et taotleja koostöövalmiduse puudumine ei ole iseenesest alus olulise fakti tagasilükkamiseks. See võib viia olulise fakti tagasilükkamiseni, kui sellel on otsene negatiivne mõju vaadeldava olulise fakti hindamisele, mida ei tasakaalusta selle olulise faktiga seotud positiivsed järeldused.

Kaalu andmise praktiline näide on [2. lisas „Usaldusväärsusnäitajatele kaalu andmise praktiline näide“](#), mis illustreerib kaalumisprotsessi läbiviimist.

2.4.2. Järeldused oluliste faktide kohta

a) Tõendite hindamise metoodikal põhinev järeldus

[Sisukord] [Kontroll-loetelu]

Olulise fakti kohta järelduse tegemine on tõendite hindamise viimane etapp. Selle liigendatud metoodika võimaldab teil järeldada, kas saate olulise fakti põhjendatult heaks kiita, sest võite tugineda eelnevatele etappidele.

- [1.1.2 „Koguge taotluse suhtes asjakohased tõendid“](#): kus seostasite kõik olemasolevad tõendid – taotleja väited ja kõik muud tõendid, mille taotleja on esitanud või mis on teile muul viisil sellega seoses kättesaadavad – asjaomase olulise faktiga.
- [2.2. „Hinnake taotleja väiteid usaldusväärsuse näitajate alusel“](#) ja [2.1. „Hinnake dokumentaalseid ja muid tõendeid“](#): kus hindasite väidete usaldusväärsust ja dokumentaalsete või muude tõendite tõendusjõudu.

- [2.3. „Kaalutlege individuaalseid ja kaudseid moonutavaid tegureid“](#): kus kaalutlesite taotleja isiklikke ja konteksti asjaolusid ning kõiki moonutavaid tegureid, mis on hindamisel asjakohased.
- [1.1.1 „Kohaldage koostöökohustust \(tõendamiskohustust\)“](#): kus kaalutlesite nõuetekohaselt kõiki taotleja põhjendamiskohustuse ja enda uurimiskohustuse elemente.
- [2.4.1 „Andke olulise faktiga seotud kõigi tõendite usaldusväärsuse järeldustele kaal“](#): kus andsite järeldusele jõudmiseks kaalu kõigile järeldustele tervikuna.

Kõigi nende punktide põhjal peaksite ilma täiendava hinnanguta suutma järeldada, kas oluline fakt on vastuvõetav või mitte.

Olulise fakti kohta otsuse tegemisel tuleb meeles pidada [varjupaigamenetlustes tõendite hindamise probleeme](#) olukorras, kus rahvusvahelise kaitse taotlejad on oma kodumaal ilma kaitseta. Taotlejatelt ei eeldata, et nad tõendaksid oma taotlust tasemel „kindel“ või „tõendatud väljaspool mõistlikku kahtlust“. Taotleja esitatud faktide suhtes esineb sageli teatud kahtlusi, mida tuleb arvestada oluliste faktide usaldusväärsuse hindamisel, pidades silmas laiemat kahtluste taotleja kasuks tõlgendamise põhimõtet.

Kahtluste taotleja kasuks tõlgendamise põhimõte on laiem põhimõte, mida kasutatakse seoses tõendamisstandardiga, kui faktilisi väiteid ei kinnita dokumentaalsed ega muud tõendid. Alljärgnevas infokastis on varjupaigamenetluse kontekstis asjakohased Euroopa Inimõiguste Kohtu seisukohad.

Euroopa Inimõiguste Kohus, *J.K. ja teised vs. Rootsi*, punktid 92–93

92. Euroopa Inimõiguste Kohtu praktika kohaselt peavad isikud, kes väidavad, et nende väljasaatmine rikuks artiklit 3, esitama võimalikult suures ulatuses materjale ja teavet, mis võimaldab nii asjaomase lepinguosalise riigi ametiasutustel kui ka kohtul hinnata väljasaatmisega kaasnevat riski [...]. Euroopa Kohus tunnistab siiski, et pagulasseisundi tunnustamise taotluste puhul võib asjaomasel isikul olla raske, kui mitte võimatu, esitada tõendeid lühikese aja jooksul, eriti kui need peab hankima riigist, kust ta väidab olevat end põgenenud. Seega ei saa otseste dokumentaalsete tõendite puudumine olla iseenesest määrav [...].

93. Tulenevalt varjupaigataotlejate sagedast eriolukorrast, on nende avalduste ja nende toetuseks esitatud dokumentide usaldusväärsuse hindamisel sageli vaja tõlgendada kahtlusi taotleja kasuks. Samas kui esitatakse teavet, mis annab alust kahelda varjupaigataotleja esitatud andmete tõesuses, peab isik esitama rahuldava selgituse väidetavate ebatäpsuste kohta esitatud andmetes [...]. Isegi kui taotleja kirjeldus mõne üksikasja kohta võib näida mõneti ebausutav, leidis kohus, et see ei vähenda tingimata taotleja ütluste üldist usaldusväärsust [...].⁽¹³⁵⁾

⁽¹³⁵⁾ Euroopa Inimõiguste Kohus, 23. augusti 2016. aasta otsus kohtuasjas *J. K. ja teised vs. Rootsi*, nr 59166/12, ECLI:CE:ECHR:2016:0823JUD005916612. Kokkuvõte on [EUAA kohtupraktika andmebaasis](#).

Katkend ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Ameti käsiraamatust tõendamiskohustuse kohta

196. Üldise õigusliku põhimõtte kohaselt on tõendamiskohustus taotluse esitajal. Samas ei pruugi taotlejal olla võimalik toetada oma avaldusi dokumentaalsete või muude tõenditega ning juhtumid, kus taotleja saab esitada tõendid kõigi oma avalduste kohta, on pigem erand kui reegel. Enamasti on tagakiusamise eest põgeneja saabunud ainult kõige hädavajalikumaga ja väga sageli isegi ilma isiklike dokumentideta.

[...]

203. Isegi siis, kui taotleja on teinud märkimisväärseid jõupingutusi oma loo põhjendamiseks, võivad mõne tema väite kohta tõendid endiselt puududa. Nagu eespool selgitatud (punkt 196), on pagulasel vaevalt võimalik tõendada iga osa oma juhtumist, ja kui tõendamine oleks range nõue, jääks enamik pagulasi tunnustamata. Seega on sageli vaja tõlgendada kahtlusi taotleja kasuks. ⁽¹³⁶⁾

Kahtluste taotleja kasuks tõlgendamise laiem põhimõte

Nagu eespool kirjeldatud, on nii teabe kogumise kui ka usaldusväärsuse hindamise eri etappides arvestatud kahtluste taotleja kasuks tõlgendamise laiemat põhimõtet. Faktide korral, mida ei tõenda objektiivselt kontrollitavad tõendid, kohaldatakse kahtluste taotleja kasuks tõlgendamise laiemat põhimõtet, kasutades eelkõige usaldusväärsuse näitajaid ja üldiselt järgides eespool kirjeldatud tõendite hindamise metoodika etappe.

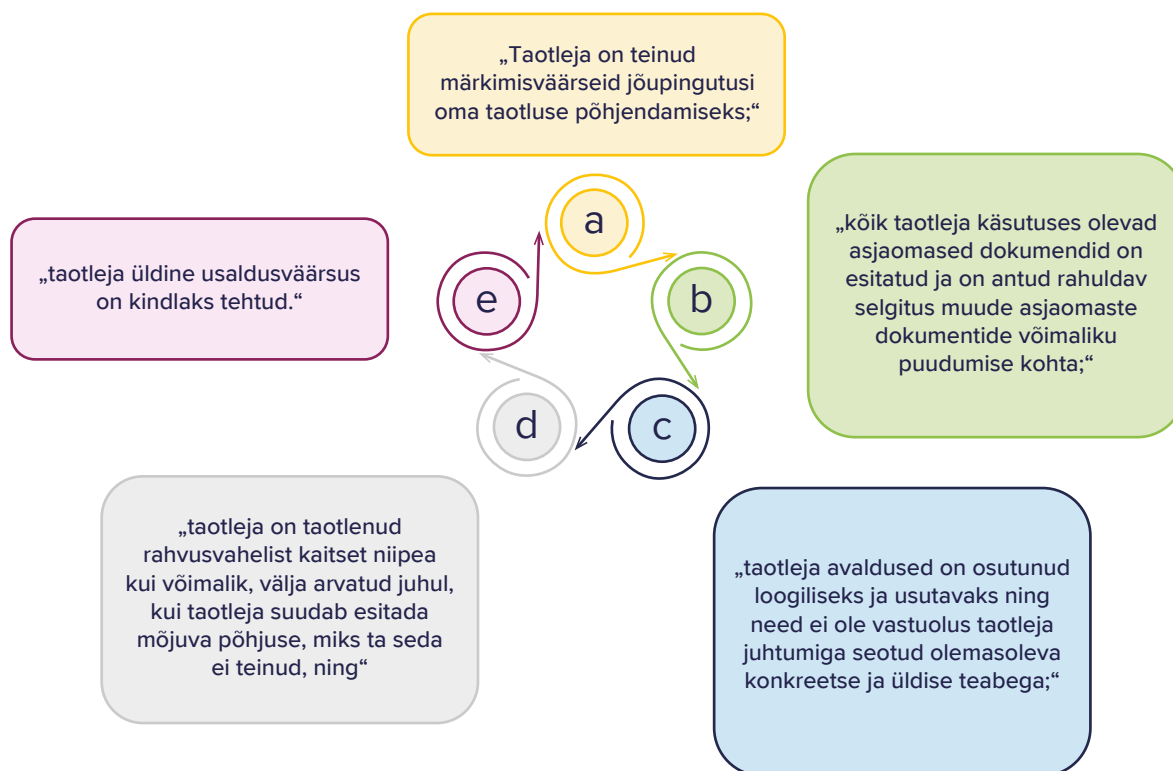
b) Miinimumnõuete direktiivi (uuesti sõnastatud) artikli 4 lõige 5

[\[Sisukord\]](#) [\[Kontroll-loetelu\]](#)

Kuigi kahtluste taotleja kasuks tõlgendamise laiem põhimõte annab juhiseid, millal on oluline fakt vastuvõetav, kirjeldatakse **miinimumnõuete direktiivi (uuesti sõnastatud) artikli 4 lõikes 5** konkreetseid olukordi, kus olulist fakti ei saa mingil juhul tagasi lükata. See säte on eriti asjakohane siis, kui vaatamata usaldusväärsuse näitajate kohaldamisele ja uurimiskohustuse täitmisele ei võimalda usaldusväärsuse positiivsetele ja negatiivsetele järeldustele kaalu andmine siiski teha olulise fakti kohta selget järeldust. Kui kõik miinimumnõuete direktiivi (uuesti sõnastatud) artikli 4 lõike 5 tingimused, mis on esitatud allpool joonisel 12, on **kumulatiivselt** täidetud, siis teate, et olulist fakti ei saa tagasi lükata.

⁽¹³⁶⁾ ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Amet, [Handbook on procedures and criteria for determining refugee status and guidelines on international protection under the 1951 Convention and the 1967 Protocol Relating to the Status of Refugees](#) (Käsiraamat pagulasseisundi määramise menetluste ja kriteeriumide kohta ning rahvusvahelise kaitse suunised vastavalt 1951. aasta pagulasseisundi konventsioonile ja selle 1967. aasta protokollile), korduustrükk, Genf, veebruar 2019, punktid 196, 197, 203 ja 204.

Joonis 12. Kumulatiivsed tingimused, mille korral ei saa olulisi fakte miinimumnõuete direktiivi (uuesti sõnastatud) artikli 4 lõike 5 alusel tagasi lükata

Oluline on märkida, et vaadeldava olulise fakti põhjendamisel kohaldatakse tingimusi a, b ja c.

Tingimuses a sätestatakse, et „taotleja on teinud märkimisväärseid jõupingutusi oma taotluse põhjendamiseks“. Seda tingimust hindasite, kui otsustasite, kas taotleja on võtnud asjakohaseid meetmeid, et koguda tõendeid olulise fakti põhjendamiseks (vt lõigu 1.1.1. punkti a alapunkti [i „Kas taotleja on teinud märkimisväärseid jõupingutusi, et esitada väited ja tema käsutuses olevad dokumendid?“](#)). Selle tingimuse hindamisel tuleb kaalutleda taotleja isiklikke asjaolusid. Kui võisite eeldada, et taotleja oleks pidanud võtma täiendavaid mõistlikke meetmeid tõendite kogumiseks, ja see märkimisväärsete jõupingutuste puudumine on viinud teabe või tõendite puudumiseni, mis mõjutab teie võimet teha järeldusi olulise fakti kohta, ei ole taotleja seda tingimust täitnud.

Tingimuses b sätestatakse, et „kõik taotleja käsutuses olevad asjaomased dokumendid on esitatud ja on antud rahuldav selgitus muude asjaomaste dokumentide võimaliku puudumise kohta“. Hindasite seda tingimust, kui kaalutlesite, kas taotleja käsutuses on tõendeid, mida ta võinuks esitada olulise fakti tõendamiseks, kuid ei esitanud (vt lõigu 1.1.1. punkti a alapunkti [iii „Kas taotleja selgitused tõendite puudumise kohta olid piisavad?“](#)). Kui taotleja isiklikke asjaolusid arvestades ei ole esitatud mõistlikku selgitust ja kui selle elemendi esitamata jätmise tõttu ei saa te teha olulise fakti kohta järeldust, ei ole see tingimus täidetud.

Tingimuses c sätestatakse, et „taotleja avaldused on osutunud loogiliseks ja usutavaks ning need ei ole vastuolus taotleja juhtumiga seotud olemasoleva konkreetse ja üldise teabega“. Hindasite seda tingimust, sest see hõlmab väidete usaldusväärsuse kriteeriume seoses sidususe, usutavuse ja järjepidevusega päritoluriigi teabe suhtes (vt punkt [2.2 „Hinnake](#)

[taotleja väiteid usaldusväärsuse näitajate alusel](#)). Kui need kriteeriumid ei ole taotleja isiklike asjaolusid arvestades täidetud, ei ole see tingimus täidetud.

Tingimuses d sätestatakse, et „taotleja on taotlenud rahvusvahelist kaitset niipea kui võimalik, välja arvatud juhul, kui taotleja suudab esitada mõjuva põhjuse, miks ta seda ei teinud“. Selle tingimuse kohaldamisel pidage meeles, et asjaolu, et taotlust ei esitata võimalikult kiiresti, ei tohiks mingil juhul kasutada rahvusvahelise kaitse taotluse tagasilükkamise ainsa põhjusena. See on sätestatud varjupaigamenetluste direktiivis (uuesti sõnastatud) ⁽¹³⁷⁾. Sõltuvalt riigi tavast ja/või riigi õigusaktidest võib hilinenud esitamist pidada usaldusväärsuse hindamisel kaalutletavaks näitajaks, eelkõige kui taotlust ei toeta dokumentaalsed tõendid ⁽¹³⁸⁾. Selle teguri kaalutlemisel peab taotlejal võimaldama selgitada taotluse esitamise mis tahes eeldatava viivituse põhjust/põhjuseid. Kui taotleja suudab mõistlikult selgitada, miks ta ei ole taotlenud rahvusvahelist kaitset võimalikult kiiresti, ei tohi tema taotluse „hilinemise“ mõju taotluse üldhinnangule olla negatiivne.

Tingimuses e sätestatakse, et kaalutleda tuleb taotleja üldist usaldusväärsust. Üldine usaldusväärsus on taotleja usaldusväärsus varjupaigataotlejana. See on seotud varjupaigamenetluses teatavaks saanud kõigi oluliste faktiliste elementidega taotleja tegevuse kohta ega piirdu ainult ühe olulise fakti hindamisega.

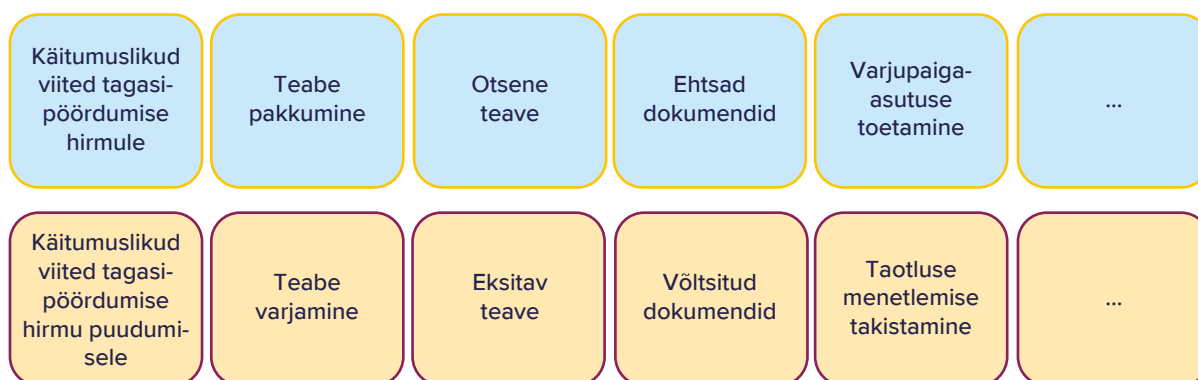
Need elemendid võivad olla näiteks käitumine või väited, mis viitavad, et taotlejal puudub hirm koduriiki tagasi pöörduda, või vastupidi, käitumine või väited, mis kajastavad tema hirmu; taotleja tegevus või tegevusetus seoses kohustusega taotlust põhjendada, näiteks teabe varjamine või kogu teabe nõuetekohane esitamine, eksitava teabe esitamine ⁽¹³⁹⁾ või otsekohesus, võltsitud dokumentide esitamine või oma juhtumi tõendamine autentsete dokumentidega; oma juhtumi menetlemise takistamine või koostöökohustuse täitmine. Järgmisel joonisel on elemendid, mida saab kaalutleda.

⁽¹³⁷⁾ Varjupaigamenetluste direktiivi (uuesti sõnastatud) artikli 10 lõige 1: „Liikmesriigid tagavad, et rahvusvahelise kaitse taotlusi ei lükata tagasi ega jäeta läbi vaatamata ainult põhjusel, et neid ei esitatud võimalikult kiiresti.“

⁽¹³⁸⁾ Miinimumnõuete direktiivi (uuesti sõnastatud) artikli 4 lõike 5 punkt d.

⁽¹³⁹⁾ Vt Euroopa Liidu Kohus, 29. juuni 2023. aasta otsus kohtuasjas [X vs. International Protection Appeals Tribunal, The Minister for Justice and Equality, Ireland](#), C-756/21, ECLI:EU:C:2023:523, punkt 93. Kokkuvõte on [EUAA kohtupraktika andmebaasis](#). Selles kohtuasjas leidis Euroopa Kohus muu hulgas, et nõukogu 29. aprilli 2004. aasta [direktiivi 2004/83/EÜ](#) (miinimumnõuete kohta, mida kolmandate riikide kodanikud ja kodakondsuseta isikud peavad täitma, et saada pagulase või muul põhjusel rahvusvahelist kaitset vajava isiku staatus, ja antava kaitse sisu kohta (ELT L 304, 30.9.2004)) artikli 4 lõike 5 punkti e tuleb tõlgendada nii, et esialgses rahvusvahelise kaitse taotluses sisalduv valeavaldus, mida varjupaigataotleja selgitas ja võttis kohe võimaluse avanedes tagasi, ei saa iseenesest olla põhjus, et teha negatiivne järeldus taotleja üldise usaldusväärsuse kohta.

Joonis 13. Üldine usaldusväarsus – kaalutletavate elementide näited

Kui kaalutletakse taotleja käitumist, et määrata tema üldine usaldusväarsus, keskendutakse taotleja objektiivsetele tegudele. See ei saa põhineda taotleja käitumisviisi (välimus või käitumine) vaatlemisel. Üldine usaldusväarsus ei ole taotleja isikuomadus, vaid pigem tema tegude tulemus. Kui varjupaigataotleja teod tekitavad varjupaigaasutuses kahtlusi, kas need näitavad kaitsevajaduse puudumist või mitte, võite küsida taotlejalt nende tegude aspektide ja nende toimumise tingimuste kohta ning sellega selgitada nende tähendust ja tagajärgi juba isiklikul vestlusel.

Eespool loetletud negatiivsed teod peavad olema piisavalt rasked kas eraldi, korduvalt või koos teiste tegudega, enne kui neid võib pidada taotleja üldist usaldusväarsust mõjutavaks. Seega ei kaasne asjaoluga, et üks neist võib olla nimetatud taotleja toimikus, iseenesest negatiivset mõju taotleja üldisele usaldusväarsusele. Varjupaigamenetlusega mitteseotud teabel taotleja kohta ei ole taotleja üldise usaldusväarsuse leidmisel tähtsust.

Igal juhul kaalutlege enne taotleja üldise usaldusväarsuse kohta järelduse tegemist kõiki isiklikke ja konteksti tegureid, mis võivad selgitada taotleja kaalutletavat käitumist, ning võimaldage taotlejal esitada selgitusi.

3. 3. etapp. Riskihindamine

[\[Sisukord\]](#) [\[Kontroll-loetelu\]](#)

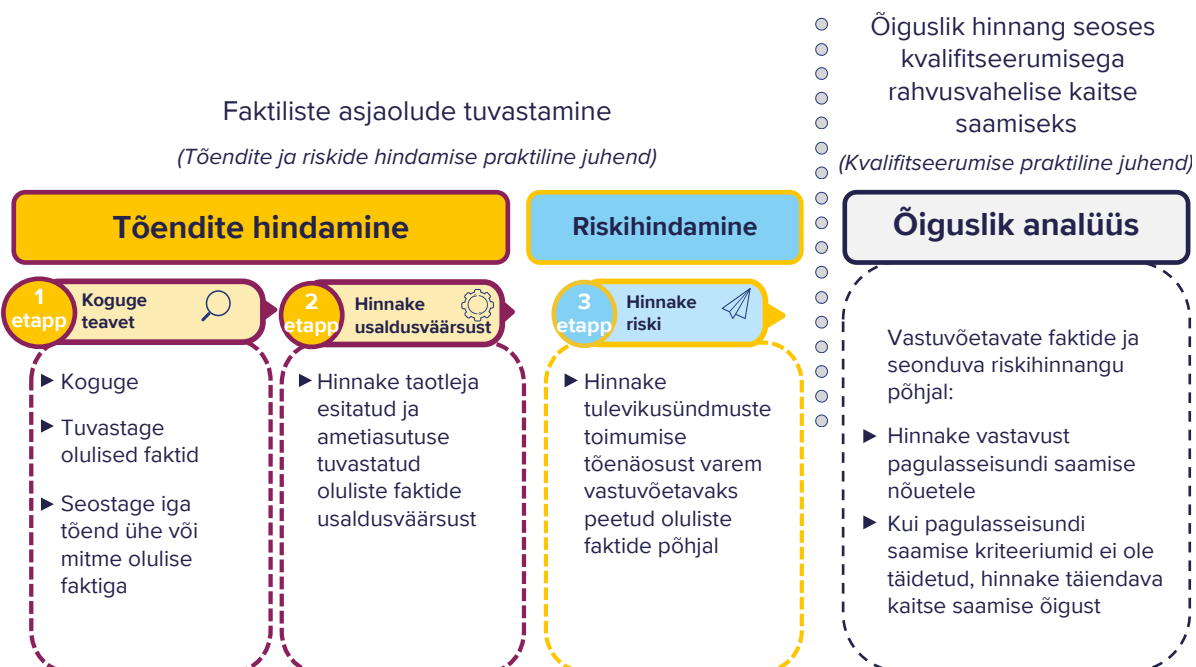
3.1. Sissejuhatus

Riskihindamine on juhendi alguses esitatud tõendite ja riskide hindamise kolmeetapilise käsitluse kolmas etapp. Riskihindamine on faktiline ja tulevikku suunatud hinnang (olevikus ja tulevikus), kui tõenäoline on taotleja tagasipöördumisel sündmus, mis võib kaasa tuua tagakiusamise või suure kahju; hinnangus kaalutletakse kõiki (ja ainult) vastuvõetavaid olulisi fakte (olevikus ja minevikus), taotleja isiklikku olukorda ja praegu kättesaadavat teavet.

Selles peatükis kasutatakse mõistet „sündmus“ laias tähenduses, et hõlmata kõiki ebasoodsaid asjaolusid, mis võivad toimuda taotlejaga päritoluriiki tagasipöördumisel. Sündmused võivad olla näiteks teod või nende puudumine, kohtlemine, kogemused või olukorrad, kuhu võib taotleja sattuda.

Alljärgnev joonis kujutab kolmeetapilist käsitlust, samuti selgitab tõendite ja riskide hindamise erinevust ning faktide ja õigusliku hindamise piiri.

Joonis 14. Faktiline ja õiguslik hindamine läbivaatamisel

Selles etapis ei tähenda riski tuvastamine veel sündmuste juriidilist kvalifitseerimist tagakiusamiseks või suure kahju tekitamiseks. Siin üksnes tuvastatakse ja kirjeldatakse sündmused, mis võivad juhtuda taotlejaga päritoluriiki või alalise elukoha riiki tagasipöördumisel ja mis võivad osutuda tagakiusamiseks või suure kahju tekitamiseks, ning hinnatakse nende toimumise tõenäosust. Riskihindamise etapis on väga oluline täpselt tuvastada ja kirjeldada sündmusi, mis võivad juhtuda taotlejaga ja osutuda tagakiusamiseks või suure kahju tekitamiseks. See aitab teil õigusliku analüüsi etapis hinnata ja otsustada, kas need sündmused osutuvad tagakiusamiseks või suure kahju tekitamiseks. Samamoodi on riskianalüüsi raames antud hinnang sündmuse toimumise tõenäosusele aluseks „põhjendatud hirmu“ hindamisele õigusliku analüüsi raames.

Riskihindamine ei põhine spekulatsioonidel, vaid objektiivsel metoodikal, mis „peab toimuma tähelepanelikult ja ettevaatlikult [...], lähtutakse ainult konkreetsest hinnangust, mis on faktidele ja asjaoludele antud“ ⁽¹⁴⁰⁾. Teisalt on õiguslik analüüs juriidiline hinnang, kas rahvusvahelise kaitse andmise kriteeriumid on täidetud.

Riskihindamine koosneb kahest põhietapist:

1. riski(de) määratlemine;
2. riski(de) hindamine.

3.2. Riski(de) määratlemine

[\[Sisukord\]](#) [\[Kontroll-loetelu\]](#)

Risk on tulevikusündmus, mis võib juhtuda ja mis ohustab taotlejalt. Riski määratletakse selle järgi, mis võib juhtuda ja miks, kes seda sooritab või põhjustab ja mis asjaoludel see võib juhtuda. Riski(de) täpselt määratlemiseks peate tuginema tõendite hindamise tulemustele, mis on

- taotleja väljendatud hirmud ja riskid;
- **olemasoleva teabe põhjal** tuvastatud riskid.

⁽¹⁴⁰⁾ Euroopa Liidu Kohus, 5. septembri 2012. aasta otsus kohtuasjas [Bundesrepublik Deutschland vs. Y ja Z](#), C-71/11 ja C-99/11, EU:C:2012:518, alaviide 33, punkt 77, milles täpsustatakse, et see hindamine peab toimuma eelkõige nõukogu 29. aprilli 2004. aasta [direktiivi 2004/83/EÜ](#) (miinimumnõuete kohta, mida kolmandate riikide kodanikud ja kodakondsuseta isikud peavad täitma, et saada pagulase või muul põhjusel rahvusvahelist kaitset vajava isiku staatus, ja antava kaitse sisu kohta; ELT L 304, 30.9.2004) artiklis 4 sisalduvate normide kohaselt. Kokkuvõte on [EUAA kohtupraktika andmebaasis](#).

Pidage meeles, et riskide tuvastamiseks on vaja päritoluriigi teavet

Et tuvastada mis tahes riske, mida taotleja ei ole väljendanud, on väga oluline, et teil oleks nõuetekohane teave üldolukorra kohta päritoluriigis ning hea ülevaade taotleja konkreetsest profiilist ja isiklikest asjaoludest. Kuigi riske, mida taotleja ei maininud, võidakse sagedamini tuvastada tõendite kogumise etapis, võite riskihindamisel pärast päritoluriigi praegust olukorda käsitleva päritoluriigi teabe uurimist siiski tuvastada ka uusi riske, näiteks kui pärast vestlust on toimunud muudatusi. Sellisel juhul pöörduge tagasi eelmiste etappide juurde, tuvastage taotluse aluseks olevad olulised faktid, hinnake neid, ja kui need on vastuvõetavad, jätkake riskihindamist.

Pidage meeles, et pärast päritoluriigi teabe uurimist võite lisaks uutele riskidele tuvastada muid riske kui need, mida taotleja algselt kirjeldas ja mis olid seotud konkreetsete oluliste faktidega.

Näide riski määratlemise kohta päritoluriigi teavet arvestades: [riigist B pärit õiguslase juhtum](#)

Taotleja on öelnud, et kardab tapmist, sest ta on inimõigusi kaitsvate ja rikkumisi hukka mõistvate vabaühenduste jurist. Olete pidanud vastuvõetavaks olulise fakti, et ta on inimõigusi kaitsvate ja rikkumisi hukka mõistvate vabaühenduste jurist.

Samas leidsite päritoluriigi teabe uurimisel, et sellise profiiliga inimesed ei riski eluga, vaid nende tegevusluba tühistatakse või suletakse kontor.

Sellest lähtuvalt määratlete, et tema jaoks ei ole risk see, et ta tapetakse, vaid see, et tema tegevusluba tühistatakse või tema kontor suletakse tema poliitilise tegevuse tõttu. Loomulikult võib esineda lisariske sõltuvalt muudest vastuvõetavatest olulistest faktidest.

Päritoluriigi teave riskihindamisel

Usaldusväärsuse hindamisel kasutatav päritoluriigi teave (välise usaldusväärsuse näitajad) ei pruugi olla sama kui riskihinnangus kasutatav päritoluriigi teave. Usaldusväärsuse hindamise aluseks olev päritoluriigi teave keskendub minevikusündmuse või -olukorra kinnitamisele, kuid riskihindamisel kasutatavas päritoluriigi teabes vaadeldakse ka kõiki muid tõendeid, mis võivad viidata teatud liiki kahju tekkimisele tulevikus. Näiteks uuritakse riskianalüüsis objektiivset julgeoleku- ja inimõiguste olukorda päritoluriigis, tagakiusamise või suure kahju sooritaja käitumismustreid ja riske, millega taotlejaga sarnases olukorras olevad inimesed puutuvad teadaolevalt kokku.

Näide riskide tuvastamise kohta vastuvõetavate oluliste faktide põhjal: [riigist B pärit õiguslase juhtum](#)

Algselt väljendas taotleja hirmu, et tema riigi ametivõimud väärkohtlevad teda, sest ta tegutseb inimõigusi kaitsvate ja rikkumisi hukka mõistvate vabaühenduste juristina. Väärkohtlemine hõlmaks valesüüdistustel põhinevat (ebaõiglast) kohtumenetlust, võimalikku karistust ja kinnipidamist, füüsilist ja seksuaalset väärkohtlemist ning isegi surma.

Väljendatud hirmust lähtudes olete hinnanud usaldusväärsust ja leidnud, et mõni oluline fakt on vastuvõetav ja mõni mitte. Allpool on loetelu olulistest faktidest, mida olete pidanud vastuvõetavaks.

- **Oluline fakt 1.** Taotleja on pärit riigist B.
- **Oluline fakt 2.** Taotleja on inimõiguste jurist, ühiskonnajuht ja inimõiguste rikkumiste vastu võitleja riigis B.
- **Oluline fakt 3.** Taotleja on mitme inimõigusorganisatsiooni, sealhulgas vabaühenduse Y liige.
- **Oluline fakt 4.** Taotleja osales meelevaieldusel.
- **Oluline fakt 5.** Taotleja vahistati, peeti kinni ja peksti läbi, sest oli osalenud meelevaieldusel ja seda filminud.
- **Oluline fakt 6.** Taotlejale esitati süüdistus „vastupanu vahistamisele“ ja „avalik õhutamise vägivallale“ ning talle esitati süüdistusakt, milles oli märgitud sõjakohtu istungi kuupäev.

Sellel juhul põhinevad taotleja riskid tema väljendatud hirmudel, mis omakorda põhinevad tema läbi elatud minevikusündmustel. Seega on riskid tema tagasipöördumisel järgmised: teda võidakse tema vastu esitatud süüdistusakti alusel vastutusele võtta; ta võidakse kinni pidada kohtumenetluse ajaks; teda võib oodata ebaõiglane kohtumenetlus; pärast kohtumenetlust võidakse ta süüdi mõista ja vangistada. Selles protsessis võivad tema riigi ametivõimud teda väärkohelda, kuritarvitada või isegi tappa. Need võimalikud sündmused on tingitud tema tegevusest inimõiguste juristina ja osalemisest meelevaieldusel.

Taotleja esitatud või teie tuvastatud riski(de) täpne kirjeldus on abiks kogu riskihindamise vältel. Selles etapis saate leida õigusliku analüüsini jõudes mitu aspekti, näiteks kas neid faktilisi riske võib pidada põhjendatud tagakiusamishirmuks või reaalseks suure kahju riskiks, kes on tagakiusajad või suure kahju sooritajad, mis on tagakiusamise põhjused, selle toimumise asjaolud ja kas on olemas kaitse võimalus. Teisisõnu, kas need faktilised elemendid kuuluvad õiguslike määratluste kohaldamisalasse ja vastavad neile.

Põhimõtted, mida kaalutleda riskide määratlemisel ja kirjeldamisel

- Riskide määratlemisel lähtutakse taotleja väidetest.
- Neid täiendavad riskid, mille tuvastasite olemasoleva teabe põhjal.
- Usaldusväärseuse hindamise tulemusel (vastuvõetavad/vastuvõetamatud olulised faktid) määratletakse riskide täpne ulatus.
- Kirjelduses tuleb esitada kõik asjakohased riskidega seotud üksikasjad (mis, kes, miks, mis soodustavatel asjaoludel ja kas on olemas kaitse võimalus).
- Riskid on seotud ainult tulevikus toimuda võivate sündmustega.
- Selles etapis tuleb vältida mis tahes juriidilist kvalifitseerimist.

3.3. Riski hindamine

[\[Sisukord\]](#) [\[Kontroll-loetelu\]](#)

Kui olete määratlenud riskid taotlejale tagasipöördumisel, on järgmine samm hinnata nende tõenäosust tagasipöördumisel.

Riskide hindamise eesmärk on leida, mis liiki kahju korral võib esineda „põhjendatud hirm“ või „reaalne risk“.

Riskihindamisel tuleb alati mõista riski tervikuna: kardetud sündmused seoses konkreetsete sooritajatega koos põhjuste ja asjaoludega, mille korral need sündmused võivad toimuda, nagu eespool kirjeldatud.

Pärast arutelu, mis tõenäosusstandardit saab kohaldada ja mis sellega kaasneb, aitab see punkt teil uurida riskide kõiki aspekte ja sisaldab küsimusi, mida võite kaalutleda, et tuvastada kõik riski tõenäosust mõjutavad elemendid (riskinäitajad), enne kui teete järeldused kõigi nende elementide kohta koos. Kokkuvõttes tuleb teil anda nõuetekohane kaal igale riskinäitajatega seotud järeldusele, kohaldada vajaduse korral tõendamiskohustuse ülemineku eeskirju ja järeldada, kas mõistliku tõenäosuse standard on täidetud.

Pidage meeles, et riskihindamise etapis ei tee te õiguslikku analüüsi. Selle hindamise tulemuste põhjal saate siiski määratleda, kas selles etapis väljendab taotleja tagakiusamise või suure kahju tekkimise põhjendatud hirmu.

3.3.1. Põhjendatud hirmu ja reaalse riski tõenäosuse standard (tõendamisstandard)

[Sisukord] [Kontroll-loetelu]

Riski esinemise tõenäosuse hindamiseks peate rakendama asjakohast standardit. Riski tekkimise tõenäosuse standard tähendab künnist, mis tuleb saavutada, et taotleja tagasipöördumisel päritoluriiki või varasema alalise elukoha riiki võib mõistlikult prognoositavas tulevikus tekkida teatud risk. Kui künnis on saavutatud, tuleb teil nõustuda, et risk vastab põhjendatud hirmule või reaalsele riskile.

Kuigi ELi õiguses ei ole riskihindamise künnist kui sellist määratletud ja Euroopa Liidu Kohus ei ole veel teinud selles küsimuses otsust, on taotleja tulevase riski hindamisel kõige sagedamini kohaldatav tõenäosuse standard „mõistlik tõenäosus“⁽¹⁴¹⁾. See tähendab, et riski tekkimise tõenäosuse taseme ootused ei tohiks olla nii kõrged kui tasemel „kindel“ või „oluline tõenäosus“ või et risk toimub tasemel „tõendatud väljaspool mõistlikku kahtlust“. Teisalt ei piisa tuleviku riski tuvastamiseks ka tasemetest „üksnes juhuslik“ või „üksnes võimalik“. Järgmisel joonisel on eri tõenäosusstandardid.

⁽¹⁴¹⁾ Euroopa Liidu Kohus, 5. septembri 2012. aasta otsus kohtuasjas [Bundesrepublik Deutschland vs. Y ja Z](#), C-77/11 ja C-99/11, EU:C:2012:518, punkt 76. Kokkuvõte on [EUAA kohtupraktika andmebaasis](#). Otsuses selgitas Euroopa Liidu Kohus, et hindamisel, kas taotleja tagakiusamishirm on põhjendatud, peavad pädevad asutused kontrollima, „kas tuvastatud asjaolud kujutavad endast sellist ohtu, millest tulenevalt asjaomasel isikul on põhjust tema isiklikku olukorda arvestades karta, et tagakiusamisaktid toimuvad tema suhtes ka tegelikult“; Euroopa Liidu Kohus (suurkoda), 2. märtsi 2010. aasta otsus kohtuasjas [Aydin Salahadin Abdulla jt vs. Bundesrepublik Deutschland](#), liidetud kohtuasjad C-175/08, C-176/08, C-178/08 ja C-179/08, EU:C:2010:105, punkt 89. Kokkuvõte on [EUAA kohtupraktika andmebaasis](#); Euroopa Liidu Kohus, 7. novembri 2013. aasta otsus kohtuasjas [Minister voor Immigratie en Asiel vs. X, Y ja Z](#), liidetud kohtuasjad C-199/12 kuni C-201/12, EU:C:2013:720, punkt 72. Kokkuvõte on [EUAA kohtupraktika andmebaasis](#).

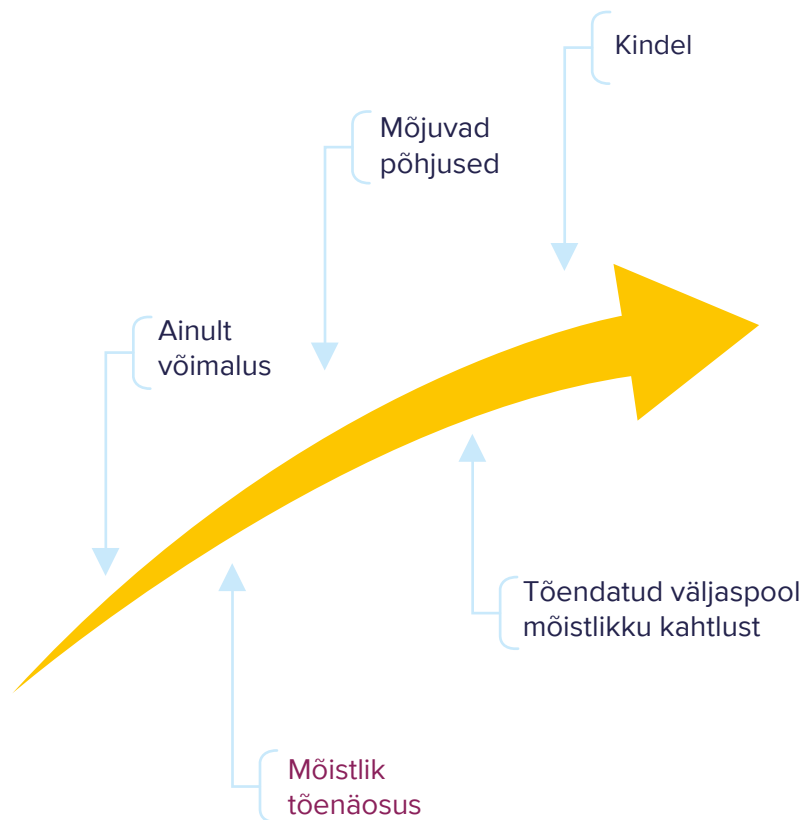
Nagu on mainitud ka BVerwG kohtuasjas (mitteametlik tõlge):

Tõenäosuse standard eeldab, et uuritava eksistentsiaalse küsimuse kokkuvõtlikul hindamisel on tagakiusamise olemasolu poolt rääkivatel faktidel suurem kaal ja seetõttu on need ülimalislikud asjaolude suhtes, mis räägivad selle olemasolu vastu. Siinkohal peab kohaldama „kvalifitseerivat“ käsitlust kõigi tuvastatud asjaolude ja nende olulisuse käsitlemisel ning neile kaalu andmisel. Oluline küsimus on, kas nende asjaolude korral saab tekkida tagakiusamise hirm mõistlikule ja kaalutlevale isikule, kes on asjaomase isiku olukorras.

Saksamaa föderaalne halduskohus, BVerwG 10 C 23.12, punkt 32, avaldatud saksa keeles aadressil [www.bverwg.de](#); ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Amet, [Handbook on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status and Guidelines on International Protection Under the 1951 Convention and the 1967 Protocol Relating to the Status of Refugees](#) (Käsiraamat pagulasseisundi määramise menetluste ja kriteeriumide kohta ning rahvusvahelise kaitse suunised vastavalt 1951. aasta pagulasseisundi konventsioonile ja selle 1967. aasta protokollile), veebruar 2019, HCR/1P/4/ENG/REV. 4, punkt 42; ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Amet, [Note on Burden and Standard of Proof in Refugee Claims](#) (Märkus varjupaigataotluste tõendamiskoormuse ja -standardite kohta), 16. detsember 1998, punktid 16 ja 21.

Joonis 15. Põhjendatud hirmu ja reaalse riski tõenäosuse standard

„Mõistlik tõenäosus“ nõuab kvalitatiivset analüüsi. See ei nõua riski kvantifitseerimist tõenäosuse skaalal ega seda, et riski realiseerumise tõenäosus oleks nullist suurem. „Mõistlikkuse“ olemasolu ei saa asendada matemaatilise valemiga. Tõenäosuse määra „mõistlikkuse“ hindamiseks keskendutakse riskihindamisel seevastu taotleja individuaalsele olukorrale seoses asjaoludega päritoluriigis.

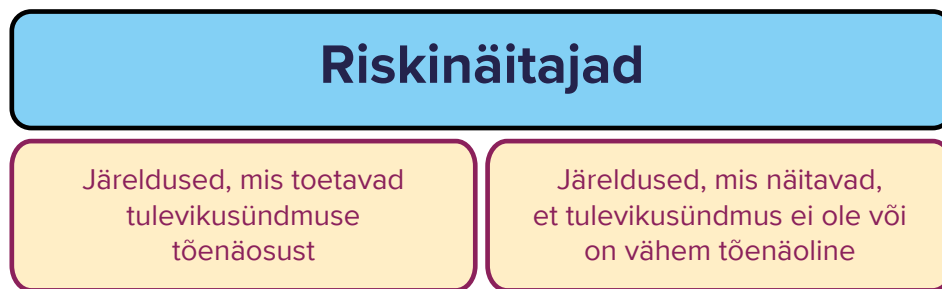
Tõenäosuse hindamine ulatub mõistlikult prognoositavasse tulevikku. Mõistlikult prognoositav tulevik on see, mida võib mõistlikult eeldada, tuginedes mineviku- ja olevikusündmuste ning -asjaolude teabele. Mõistlikult prognoositav tulevik ulatub vahetust tulevikust kaugemale, kuid mitte kaugemale ajast, mille jooksul võib põhjendatult eeldada teatud sündmuste toimumist.

3.3.2. Riskinäitajad

[\[Sisukord\]](#) [\[Kontroll-loetelu\]](#)

Riskinäitajad võimaldavad teil uurida kõiki elemente, mis võivad mõjutada riski tõenäosust. Riskinäitajad võivad osutada nii järeldustele, mis toetavad sündmuse toimumise tõenäosust tulevikus, kui ka järeldustele, mille kohaselt on põhjust arvata, et risk ei realiseeru.

Joonis 16. Riskinäitajad

Riskinäitajaid uuritakse viies järgmises valdkonnas.

- Sündmused, mida on taotleja kogenud minevikus (sh juhtumid, mis võivad osutada tagakiusamiseks või suure kahju tekitamiseks, nendega ähvardamine ja olukorrad või teod, mis võivad viia selliste sündmusteni).
- Taotleja lähedased või temaga sarnases olukorras olevad inimesed, keda kiusatakse taga, kellele tekitatakse suurt kahju või keda nendega ähvardatakse.
- Taotleja isiklikud asjaolud, mis võivad riski suurendada või vähendada.
- Kardetud sündmuste põhjused või motiivid taotleja võimaliku päritoluriiki tagasipöördumise ajal.
- Tagakiusajate või suure kahju põhjustajate võime tagasipöördumise korral ähvardada või ähvardusi täita.

Iga nimetatud valdkonna kohta on järgmises punktis küsimused, mis on kasulikud riski kõigi aspektide uurimisel ning positiivsete ja/või negatiivsete järelduste tegemisel. Pidage meeles, et siin kirjeldatud näitajad ei ole iseenesest ammendavad ja võib esineda täiendavaid riskinäitajaid, mida tuleb arvestada iga taotluse korral.

Päritoluriigi teabe tähtsus riskide hindamisel

Riskide hindamiseks peate uurima ja kasutama kõige uuemat, asjakohasemat ja usaldusväärsemat päritoluriigi teavet, mida kaalutletakse konkreetse juhtumi individuaalsete omaduste ja asjaolude alusel. Kui taotleja ei ole tuntud isik, saate päritoluriigi teabest enamasti andmeid isikute kohta, kes on või võivad olla taotlejaga samas olukorras.

Mõnel juhul või mõnes riigis on mitmesugustest allikatest olemas väga palju materjali. Teisalt võib teave muude juhtumite ja riikide kohta olla piiratud. Asjaolu, et te ei leia teavet praeguse olukorra kohta, mis on seotud riskiga, mida püüate hinnata, ei tähenda tingimata, et risk puuduks. Selle asemel võib see tähendada, et teemat ei ole kajastatud või sellest teatatakse liiga vähe.

Taotluse läbivaatamise ajal esineva vastuolulise, piiratud või puuduva päritoluriigi teabe käsitlemine: vt EASO, [Practical Guide on the use of country of origin information by case officers for the examination of asylum applications](#) (Praktiline juhend juhtumiametnikele – päritoluriigi teabe kasutamine varjupaigataotluste läbivaatamisel), detsember 2020, lk 38–40.

(a) Taotleja kogetud minevikusündmused

[Sisukord] [Kontroll-loetelu]

Üldiselt on asjaolu, et sündmus on minevikus juba toimunud, iseenesest ilmselt kõige tugevam näitaja, et on tõenäoline, et see tulevikus kordub. Sel põhjusel on uuesti sõnastatud miinimumnõuete direktiivis sätestatud tõendamiskohustuse üleminek juhtudel, kui „taotlejat on juba taga kiusatud või talle on tekitatud suurt kahju või teda on ähvardatud taga kiusata või talle suurt kahju tekitada“⁽¹⁴²⁾. Selle tõendamiskohustuse ülemineku lisateave on punktis [3.4 „Riski kohta järelduste tegemine“](#).

Oluliste asjaolude tuvastamisel ja usaldusväärsuse hindamisel olete juba leidnud kõik minevikusündmused, mis võivad põhjendada riski tulevikus.

Kui olete teatud minevikusündmused tunnistanud usaldusväärseks, on oluline riskihindamisel täiendavalt uuritav mõõde, kuidas need jaotuvad ajas.

Millal toimus (viimane) sündmus?

- Kui palju aega möödus viimasest sündmusest taotleja lahkumiseni päritoluriigist?
- Mis juhtus ajal viimasest sündmusest taotleja lahkumiseni?
- Mida tagakiusaja või suure kahju toimepanija selle aja jooksul tegi?
- Kui vahepealsel ajal puudusid olulised sündmused, siis miks ei juhtunud midagi muud? Kas on viiteid, et vaatamata aja möödumisele hakkab toimepanija uuesti taotlejat ähvardama või sooritab tegusid, mis võivad osutuda tagakiusamiseks või suure kahju tekitamiseks?

Kui sündmus toimus ammu enne taotleja päritoluriigist lahkumist ja ta on elanud pikka aega ilma sarnaste sündmuste kordumiseta, võib see viidata, et selle tulevikus kordumise risk on piiratud. Seda võib kaalutleda seni, kuni sellele ei ole muid selgitusi, mis vajavad üksikasjalikku uurimist. Põhjuseid, miks ei toimunud sündmusi enne lahkumist, võib olla palju. Toimepanija ei pruukinud teada taotleja asukohta või tal võis sel ajal olla muid prioriteete, ilma et ta oleks tingimata muutnud oma poliitikat või kavatsust taotleja suhtes.

Oluline on märkida, et kuigi selliste minevikusündmuste läbielamine, mis võivad osutuda tagakiusamiseks või suure kahju tekitamiseks ja mis viitavad tugevalt, et sellised sündmused võivad tagasipöördumisel tõenäoliselt korduda, ei tähenda tagakiusamiseks või suure kahju tekitamiseks osutunud minevikusündmuste puudumine siiski tingimata riski puudumist tulevikus, sest ei saa eeldada, et isik peaks enne oma päritoluriigist põgenemist ootama, et temaga toimuks selliseid sündmusi.

⁽¹⁴²⁾ Miinimumnõuete direktiivi (uuesti sõnastatud) artikli 4 lõige 4:

Asjaolu, et taotlejat on juba taga kiusatud või talle on tekitatud suurt kahju või teda on ähvardatud taga kiusata või talle suurt kahju tekitada, on arvestatav märk taotleja põhjendatud tagakiusamishirmu või suure kahju kannatamise reaalse ohu kohta, kui puudub mõjuv põhjus arvata, et kõnealune tagakiusamine või suur kahju ei kordu.

(b) Taotleja lähedased või taotlejaga sarnases olukorras olevad inimesed[\[Sisukord\]](#) [\[Kontroll-loetelu\]](#)**Kas taotleja lähedasi inimesi ähvardatakse või kas nad puutuvad kokku sündmuste ja/või käitumisega, mis võivad osutada tagakiusamiseks või suure kahju tekitamiseks?**

Olemasoleva riski näitaja on ka see, mis on taotleja pereliikmete või lähedastega juhtunud või endiselt juhtub seoses taotleja olukorraga. See võib näiteks näidata, et tagakiusaja läheneb taotlejale või tahab tekitada talle kahju lähisugulaste kaudu.

- Kas taotleja lähedasi ähvardatakse samadel põhjustel kui taotlejat, kes kardab tagakiusamist või suurt kahju? Kas neid ähvardatakse põhjusel, et nad on taotleja lähedased? Kas neid ähvardatakse muul põhjusel?

Allpool on näitlik loetelu kaalutletavatest elementidest.

Sündmused

- Mis sündmustega taotleja lähedased tavaliselt kokku puutuvad?
- Kui sagedad on need sündmused?
- Kui levinud on need sündmused?

Sarnasus

- Kas taotleja ja temaga seotud isikute vahel on olulisi erinevusi, mis võivad oluliselt mõjutada riski, et taotlejat ootab sarnane saatus?

Näide sugulaste kui riskinäitaja käsitlemise kohta: [riigist B pärit õiguslase juhtum](#)

Tema nõbu surm, sugulaste väärkohtlemine ja vennapoegade kinnipidamine olid selgelt tagakiusaja otsesed ähvardused taotleja suhtes, et sundida teda oma tegevust lõpetama. Kui olete tunnistanud need faktid vastuvõetavaks, on need olulised riskinäitajad.

Kas sarnases isiklikus olukorras olevaid ja/või sama(de) omadus(t)ega inimesi kiusatakse taga, neile tekitatakse suurt kahju või neid ähvardatakse tagakiusamise või kahjuga?

Kui taotlejaga sarnases olukorras olevaid ja/või taotlejaga sama(de) omadus(t)ega isikuid kiusatakse taga või neile tekitatakse suurt kahju, viitab see selgelt, et ka taotleja ise võib sattuda tagasipöördumisel ohtu. Sarnasus võib olla tegelik või tajutav. Sellisel juhul tuleb uurida järgmisi küsimusi.

Allpool on näitlik loetelu kaalutletavatest elementidest.

Sündmused

- Mis sündmustega sarnases olukorras inimesed tavaliselt kokku puutuvad?
- Kas need sündmused on seaduslikud?
- Kui sagedad on need sündmused?
- Kui levinud on need sündmused?

Sarnasus

- Kui palju vastab taotleja olukord nende isikute olukorrale, kes on kogenud tagakiusamist või suurt kahju, ja/või kui palju on neil sarnaseid omadusi?
- Kas taotleja ja tagakiusamist või suurt kahju kannatanud isikute vahel on olulisi erinevusi, mis võivad oluliselt mõjutada taotleja tagakiusamise või talle kahju tekitamise riski?

Sarnasused või erinevused võivad olla seotud allpool loetletud näidetega.

Taotleja päritolupiirkond

- Kas tagakiusamine või suur kahju piirdub muu piirkonnaga kui see, kus taotleja elas või kust ta on pärit?
- Kas on põhjust arvata, et tagakiusamine või suur kahju piirdub nende piirkondadega?
- Kas tagakiusamise või suure kahju toimepanijal on sama suutlikkus taotleja päritolupiirkonnas?

Isiku profiil

- Kas tagakiusamine või suur kahju on suunatud peamiselt või üksnes kõrgema profiiliga inimeste vastu?
- Kas tagakiusamine või suur kahju piirdub isikutega, ...
 - ... kes on korraldanud tegevusi teatud tasandil?
 - ... kes on võtnud oma organisatsioonis teatud rollid ja kohustused?
 - ... kellel oli teatud ühiskondlik nähtavus või teatud sidemed teiste peamiste oponentidega?

Näide sarnases olukorras olevate isikute kohtlemise kohta riskinäitajana: [riigist A pärit noore mehe juhtum](#)

Puuduvad minevikusündmused, mis võiksid osutada tagakiusamiseks või suure kahju tekitamiseks või isegi nendega ähvardamine. Praegusel juhul on läbivaatamine suunatud tulevikku, seega on oluline uurida ja koguda teavet, mis juhtub inimestega, kes keelduvad terrorirühmitusega liitumast. Mis on nende jaoks tagajärjed?

Kui olete pidanud vastuvõetavaks olulise asjaolu, et taotlejat kutsuti liituma terroristliku ühendusega, näitab ka teiste inimeste keeldumine, keda on taotlejaga samamoodi

kutsutud ja kellel on sarnased omadused, riski taotlejale. Kas need värbamised toimuvad näiteks konkreetsetes piirkondades? Kas noormehed, keda kutsutakse, kuuluvad teatud etnilisse või ühiskonnarühma?

Näidisstsenaarium: taotleja on riigist lahkunud, ilma et oleks saanud ühtki värbamiskutset. Sel juhul ei ole te varem sõnastanud ega hinnanud olulist fakti, et rühmitus on temaga ühendust võtnud, vaid olulist fakti seoses selle terrorirühmituse sündmuste ja käitumisega ning inimeste värbamise meetodite/tavadega.

Kui olete nõustunud, et selles piirkonnas on tõepoolest tavaline, et terrorirühmitus värbab noormehi, on taotleja profiil ja eelkõige tema vanus väga olulised, et hinnata, kas ka tema suhtes võib olla olemas risk, lisaks teabele, mis juhtub sama profiiliga või samas olukorras olevate isikutega.

(c) Riskinäitajad seoses riski suurendavate või vähendavate asjaoludega

[\[Sisukord\]](#) [\[Kontroll-loetelu\]](#)

Kas on (isiklikke) asjaolusid, mis suurendavad või vähendavad riski?

Oluliste faktide tuvastamise osana olete tuvastanud asjaolud, mis võivad toetada riski. Neid asjaolusid tuleb nüüd täiendada mis tahes asjaoludega, mis võivad riski suurendada või vähendada. Nende põhjal saate hinnata, kui palju need suurendavad või vähendavad riski realiseerumise tõenäosust.

Isiklikud asjaolud, mis võivad riski suurendada, võivad olla seotud vanuse, soo, kirjaoskuse, haridustaseme, ühiskondliku seisundi, perekonnasuhete, puude, etnilise päritolu, usu või ühiskonnarühmaga, kui need ei ole selle riski peamine põhjus. Muud asjaolud võivad olla seotud selliste faktidega nagu elukoht või nähtavate armide olemasolu, sest taotleja ei saa neist asjaoludest kergesti kaugeneda. Näiteks mõnes riigis ei tähenda aadressi muutmine tajutavat päritolu riigi teatud osast või teatud linnaosast.

- Kuidas need asjaolud mõjutavad taotleja või teiste samas olukorras või samade omadustega inimeste elu?
- Kui palju muudavad need asjaolud või omadus(ed) taotleja tagakiusajate või suure kahju toimepanijate jaoks lihtsamaks sihtmärgiks?
- Kui palju muudavad need asjaolud taotleja „ihaldusväärsemaks“ sihtmärgiks?

Muud asjaolud võivad riski suurendada või vähendada, näiteks jõukus, ühiskondlik positsioon, perekond, hõim või sotsiaalne võrgustik, haridustase või hõimukonfliktide lahendamise mehhanismid jne. Peate hindama nende asjaolude tõhusust seoses sellega, kas see ennetaks riski realiseerumist ning kaitseks taotlejat prognoositaval ja püsival viisil kardetud sündmuste eest.

- Kui palju vähendavad need asjaolud tõhusalt riski?

(d) Toimepanijate ajendiga seotud riskinäitajad selliste sündmuste sooritamiseks, mis võivad osutada tagakiusamiseks või suure kahju tekitamiseks

[Sisukord] [Kontroll-loetelu]

Oluline on hinnata selliste väidetavate sündmuste ajendeid, mis võivad taotleja võimaliku tagasipöördumise hetkel osutada tagakiusamiseks või suure kahju tekitamiseks. Motiiv võib olla muutunud või täielikult kadunud.

Kas toimepanijal on võimaliku tagasipöördumise korral (veel) motiiv ähvardust täita?

Tagakiusaja või suure kahju toimepanija võib olla muutnud oma meetodeid seoses väidetavate sündmustega, mis võivad osutada tagakiusamiseks või suure kahju tekitamiseks, või tema seisukoht või huvid võivad olla muutunud.

Kas õigusaktides on toimunud muudatusi, näiteks kas praegu kehtib amnestia või on mõni õigusrikkumine dekriminaliseeritud?

- Kas riigikord on muutunud? Kui jah, siis mis tasemel ja kui palju?
- Kas tagakiusaja või suure kahju toimepanija on muutnud taotleja, tema pereliikmete või teiste sarnases olukorras olevate inimeste kohtlemist?
- Kas taotlejal on endiselt või on tal arvatavasti omadus(ed), mis on motiiviks väidetavatele sündmustele, mis võivad osutada tagakiusamiseks või suure kahju tekitamiseks?
- Kas tagakiusaja on saavutanud oma eesmärgi teisiti (peale taotlejale suunatud tegude)?
- Mis asjaoludel lahkus taotleja riigist (seaduslik või ebaseaduslik lahkumine, sõiduvahend jne)?

Oluline on kontrollida, et see muudatus oleks tõhus. Kui näiteks muutus seadus, kuid tegelikkuses jätkatakse sama käitumise eest vastutusele võtmist muudel õiguslikel alustel, on seonduv risk endiselt olemas. Samamoodi ei pruugi poliitilise konteksti muutumine tuua kaasa tegelikke muudatusi, kui riigiametnikud jäävad samaks ja käituvad endiselt samamoodi. Isegi asjaolud, mille alusel taotleja riigist lahkus, võivad viidata tagakiusaja kavatsustele. Näiteks kui taotleja on kogenud ametivõimude sooritatud sündmusi, mis võivad osutada tagakiusamiseks või suure kahju tekitamiseks, ja ta lahkus riigist seaduslikult koos kõigi oma nimel olevate asjakohaste dokumentidega, võib see viidata, et toimepanija tegu ei olnud suunatud taotlejale. Nii oleks see vähemalt lahkumise hetkel.

Kui kättesaadav päritoluriigi teave sisaldab viiteid, et toimepanija(te) motiiv(id) on muutunud või kadunud, peaksite taotlejalt uurima, kas need muutused kehtivad ka tema individuaalse olukorra kohta. Peate kinnitama, et muudatus vähendab taotleja riski sattuda olukordadesse, mis võivad osutada tagakiusamiseks või suure kahju tekitamiseks.

Kas sündmuste toimepanijad teavad taotleja tegudest või omadustest, mis võivad olla motiiviks tegudele, mis võivad osutada tagakiusamiseks või suure kahju tekitamiseks?

Tagakiusajate või suure kahju toimepanijate tegevust ajendab sageli taotleja käitumine või välimus. Teil peab seepärast olema ettekujutu, kuidas taotleja välja näeb või käitub võimalikul

tagasipöördumisel. Pidage siiski meeles, et taotlejalt ei saa eeldada, et ta varjab või peidab tagakiusamise vältimiseks elemente, mis on tugevalt seotud pagulase määratluse alusel kaitstud omadus(t)ega ⁽¹⁴³⁾. Lühidalt öeldes ei saa te taotlejalt eeldada, et ta varjab või peidab seda, mis on tema olemuse või tema veendumuste põhialus.

Mõnikord ei ole selge, kas toimepanija teab taotleja tegudest või omadustest, mis võivad olla motiiviks tegudele, mis võivad osutada tagakiusamiseks või suure kahju tekitamiseks. See võib juhtuda eelkõige siis, kui hirm tekkis kohapeal. Sellistes olukordades peate hindama taotleja väidete põhjal, kuidas ta „põhjendatult eeldades“ tagasipöördumisel käitub või välja näeb, pidades silmas, et temalt ei saa oodata, et ta varjaks oma põhiomadusi.

Näiteks kui taotleja on varjupaigariigis meeleavaldusel osalenud üksnes oportunistlikel põhjustel ja päritoluriigi ametivõimud ei tea tema osalemisest ning puuduvad viited, et nad võiksid sellest teada saada prognoositavas lähitulevikus, ei pruugi see kaasa tuua selliste sündmuste riski, mis võivad osutada tagakiusamiseks või suure kahju tekitamiseks, sest võib põhjendatult arvata, et taotleja ei osale samasugustel meeleavaldustel päritoluriigis.

Samas kui taotleja ei ole enne lahkumist kunagi väljendanud päritoluriigis poliitilisi seisukohti hirmu tõttu ja seepärast ei tea ametiasutused tema poliitilisi seisukohti, võib see siiski põhjustada selliste sündmuste riski, mis võivad osutada tagakiusamiseks või suure kahju tekitamiseks, sest taotlejalt ei saa eeldada, et ta jätkab oma poliitiliste seisukohtade varjamist, et vältida sündmusi, mis võivad võimalikul tagasipöördumisel osutada tagakiusamiseks.

Sellega seoses on peamised küsimused seega järgmised.

- Kuidas taotleja käitub ja/või tegutseb tagasipöördumisel, arvestades seda, mida ta eeldatavasti ei peidaks ega varjaks?
- Kas taotleja tegutses või käitus teatud viisil üksnes oportunistlikel või juhuslikel põhjustel?
- Kui jah, kas päritoluriigi ametivõimud teavad sellistest tegevustest või käitumisest?
- Kui jah, siis kuidas tajuvad ametivõimud sellist käitumist või tegevust?

⁽¹⁴³⁾ Euroopa Liidu Kohus, 5. septembri 2012. aasta otsus kohtuasjas [Bundesrepublik Deutschland vs. Y ja Z](#), C-77/11 ja C-99/11, EU:C:2012:518, punkt 78. Kokkuvõte on [EUAA kohtupraktika andmebaasis](#). Otsuses käsitleb Euroopa Liidu Kohus usku kui tagakiusamise põhjust. Selle kohtuotsuse põhjendusi saab laiendada kõigile tagakiusamise põhjustele, eelkõige seepärast, et kohtuotsuses märgitakse, et ei ole vaja „arvestada, mis on taotleja võimalus vältida tagakiusamise riski, kui ta loobub [...] kaitsest, mis talle on direktiiviga pagulasseisundi tunnustamise teel tagatud“, hoidudes usulistest toimingutest, mida inimene peab enda jaoks vajalikuks või mida nõuab tema usk. Sama arutluskäiku rakendati analoogia alusel seksuaalse sättumuse väljendamise suhtes Euroopa Liidu Kohtu 7. novembri 2013. aasta otsuses kohtuasjas [Minister voor Immigratie en Asiel vs. X, Y ja Z](#), liidetud kohtuasjad C-199/12 kuni C-201/12, EU:C:2013:720, punktid 70–76. Kokkuvõte on [EUAA kohtupraktika andmebaasis](#).

Ühismeedias avaldatud väljaanded ⁽¹⁴⁴⁾

- Taotlejad võivad tugineda tulevikuriski näitena **üldsuse tähelepanule**, mille on saanud ühismeedias avaldatud väljaanne. Ühismeedias avaldatavatel väljaannetel võib potentsiaalselt olla palju vaatajaid/lugejaid. Samas ei tähenda üksnes potentsiaal olemasolu, et igal internetis avaldatud väljaandel oleks palju vaatajaid/lugejaid ja nende seas ka tagakiusaja või suure kahju toimepanija, kui asjakohane ⁽¹⁴⁵⁾. Enne järelduse tegemist selle kohta, kui tõenäoliselt teab tagakiusaja või suure kahju toimepanija väljaandest, peate kaalutlema kõiki asjakohaseid üldisi ja individuaalseid asjaolusid ning taotleja selgitusi. Läbivaatamine põhineb kõigi eri tegurite kombinatsioonil ja hindamisel tuleb arvestada päritoluriigi konteksti.
- Kui tagakiusaja või suure kahju toimepanija rakendab taotleja avaldatavate sarnaste veebiväljaannete suhtes **aktiivset järelevalvepoliitikat**, on tõenäolisem, et tagakiusaja teab neist. See on nii isegi siis, kui taotleja on proportsionaalselt piiranud väljaande/väljaannete edendamist. Kui tagakiusaja või suure kahju toimepanija käitub passiivsemalt, on tõenäosus, et ta teab väljaandest, väiksem ja sõltub pigem väljaande enda edendamisest kui tema käitumisviisist.
- **Väljaande edendamine/nähtavus** ise võib sõltuda mitmest tegurist. Peate otsima vihjeid, mis võimaldavad teil teada saada, kui tõenäoline on, et teave on jõudnud või võib jõuda tagakiusaja või suure kahju toimepanijani. Kaalutletavad küsimused on järgmised: „Kas väljaanne on konfidentsiaalne, millel on piiratud arv vaatamisi või piiratud potentsiaalne arv vaatamisi? Või kas pigem on selle eesmärk (kasutatava meediumi ja nähtavuse tagamise vahendite põhjal), et seda näeks palju inimesi? Kas väljaanne on muul viisil levinud internetis autori tahtest kaugemale?“
 - Teatud veebikohad võimaldavad näha **vaatamiste arvu**, meeldimisi jne. See võib viidata, kui palju inimesi on saanud väljaandele juurdepääsu. Pidage meeles, et mõni veebikoht ei loenda „vaatamistena“ mitte väljaande vaatajaid, vaid lehe külastamise kordi. See tähendab, et ühe ja sama inimese, sealhulgas autori enda mitut külastust loetakse eri vaatamiskordadeks. Vaatamiste arv on tegur, mida arvestada, kuid selle arvu olulisus sõltub riigi kontekstist ja võib-olla ka muudest teguritest, näiteks sellest, kui hiljuti seda vaadati (nt aastaid tagasi olnud suurt vaatamiste arvu võib pidada vähem asjakohaseks kui hiljutist väiksemat vaatamiste arvu).
 - Kui asjakohane, võib autori **jälgijate arv** anda ettekujutuse võimalike vaatajate arvust. Asjaolu, et inimest jälgib veebis palju inimesi, suurendab tõenäosust, et tema väljaandeid vaadatakse ning tema sisu tuntakse ja jagatakse.

⁽¹⁴⁴⁾ Käesoleva teksti alus: EUAA, [Practical Guide on Political Opinion](#) (Poliitiliste arvamuste praktiline juhend), 2022, punkt 3.7 „Political opinion expressed via social media“ (Ühismeedia kaudu väljendatud poliitilised seisukohad), lk 80–86.

⁽¹⁴⁵⁾ Lisateave selle teema kohta: vt EUAA, [Qualification for international protection \(Directive 2011/95/EU\) – Judicial analysis](#) (Rahvusvahelise kaitse saajaks kvalifitseerumine (direktiiv 2011/95/EL) – õiguslik analüüs), teine väljaanne, 2023, punkt 1.10.3.4; vt ka kõrgema kohtu (sisserände- ja varjupaigaasjade kolleegium) (Ühendkuningriik) 20. jaanuari 2022 otsus kohtuasjas [XX \(PJAK – sur place activities – Facebook\) Iran CG \[2022\] UKUT 23 \(IAC\)](#) (viimati ajakohastatud 30.9.2022).

- Kasutatava **meediumiliigi** tähtsus ja mõju. Internetis ei ole kõigil meediumidel sama mõju ja ulatus. Kas väljaanne avaldati peavoolu ajalehe veebilehel või erablogis? Kui teate, kuidas toimib eri liiki ühismeedia (Facebook, YouTube, Instagram, TikTok jne) ja mis on iga meediumi mõju päritoluriigis, saate hinnata väljaande potentsiaalset lugejaskonda. Millegi avaldamine isiklikus või erablogis tekitab hoopis erineva olukorra kui artikkel näiteks opositsioonierakonna blogis. Viimast jälgib tõenäoliselt rohkem inimesi (ja eelkõige tagakiusaja või suure kahju toimepanija), kuid esimene võib jääda üsna konfidentsiaalseks.
- **Juurdepääsetavus.** Kellel on sellele teabele juurdepääs ja kui lihtne on juurdepääs? Veebiväljaanded ei ole alati kõigile vaatamiseks. Seega kontrollige, kas ja kui palju on leht avalik või on see jäänud privaatseks või on selle vaatajate arv piiratud. Kontrollige näiteks, kes on selle väljaande või ühismeediaplatvormi „sõbrad“ või tellijad, ning seda, kui palju saab teavet jagada teistega, näiteks kas lehte saab jagada elektrooniliselt. Teine kaalutletav küsimus on, kas igaüks võib seda teavet leida juhuslikult või lihtsa otsinguga või on väljaannet leida nii keerukas, et selle leiavad / seda näevad ainult need, kellel on väljaande kohta väga üksikasjalik teave.
- **Stsenariumi näide.** Kui tegu on taotleja ainsa väljaandega ja peate väljaande leidmiseks sisestama väga konkreetset teavet, näiteks taotleja nime või konkreetset märksõnad, või kui teil on väljaandeni jõudmiseks vaja URL-aadressi, on väga ebatõenäoline, et keegi, kellel seda teavet veel ei ole, jõuab selle väljaandeni. Seega ei ole see teave väga avalik.
- **Kättesaadavus.** Kas veebileht on endiselt internetis kättesaadav? Autor võis pärast väljaande avaldamist lehe eemaldada või sisu muuta. Kui taotleja viitab veebiväljaannetele, pöörake tähelepanu sellele, kuidas taotleja esitab teavet. Kas taotleja on esitanud ainult prinditud veebilehe? Kas see leht on endiselt internetis kättesaadav ja kui mitte, siis miks? Kui väljaanne ei ole enam internetis kättesaadav, kontrollige, miks see siiski näitab riski taotlejale tagasipöördumisel.
- Pidage siiski meeles, et elektroonilistest väljaannetest jääb küberjalg ja need võivad säilida alati, mis võimaldab leida või taastada väljaanded ka pärast seda, kui autor on need kustutanud.

(a) Riskinäitajad seoses toimepanija suutlikkusega taotlejat kahjustada

[\[Sisukord\]](#) [\[Kontroll-loetelu\]](#)

Kas tagakiusaja või suure kahju toimepanija suudab tekitada taotlejale kahju?

Tagakiusaja või suure kahju toimepanija suutlikkus taotlejat kahjustada sõltub tema positsioonist ja toetusest. Nende suutlikkus võib suuresti oleneda sellest, kas toimepanija on riik või valitsusväline tegutseja.

Kui toimepanija on riik, eeldatakse, et see suudab sooritada kavandatud tegusid, mis võivad osutuda tagakiusamiseks või suure kahju tekitamiseks, ja jõuda taotlejani kõikjal oma territooriumil. Samas tuleb veel esitada järgmised küsimused.

- Kas oht tuleneb riigist kui sellisest, üksikisikutest või piiratud rühmast ametnikest selles riigis? Kas nad tegutsevad omakasu alusel või täidavad riigi poliitikat?
- Kui jah, siis kas neil isikutel on võimu või mõju ka väljaspool oma kohalikku või piirkondlikku tasandit?
- Kas neil on volitused sooritada sündmusi, mis võivad osutuda tagakiusamiseks või suure kahju tekitamiseks?

Kui riski tekitavad valitsusvälised tegutsejad, tuleb hoolikalt hinnata tegutsemisvõimet ja mõju.

- Mis on nende ühiskondlik positsioon?
- Kui palju neid aktsepteeritakse või toetatakse ümbritsevas ühiskonnas?
- Kui suur on nende mõju riigile ja kui suur on riigi kalduvus korruptsioonile?
- Kas nad saavad tegutseda karistamatult?

Tähelepanekud toimepanija suutlikkuse kohta ei vii tavaliselt iseenesest järeltule, et risk puudub või puudub mõistliku tõenäosusega risk. Neid tähelepanekuid tuleb käsitleda koos muude riskinäitajatega. Sellegipoolest võivad järeltule olla aluseks õiguslikule hindamisele (läbivaatamise järgmine etapp), eelkõige seoses ametliku kaitse kättesaadavusega üldiselt ja riigisisese kaitse alternatiivi kättesaadavusega, nagu on määratletud miinimumnõuete direktiivis (uuesti sõnastatud) ⁽¹⁴⁶⁾.

EUAA seonduv väljaanne

Üksikasjalik arutelu riigisisese kaitse alternatiivi mõiste kohta ja selle kohaldamine: vt EASO, [Practical Guide on the Application of the Internal Protection Alternative](#) (Riigisisese kaitse alternatiivi kohaldamise praktiline juhend), mai 2021.

3.4. Riski kohta järeltule tegemine

[[Sisukord](#)] [[Kontroll-loetelu](#)]

Riskihindamise lõpus peate kaalutlema kõiki iga riski riskinäitajate kohta tehtud järeltule koos ja hindama, kas mõistliku tõenäosuse standard on täidetud.

Kaalutlege kõiki riskinäitajaid koos

Kuigi mõni element ei pruugi iseenesest viia piisavalt tõenäolise riskini, võib elementide kombinatsioon viia olemasolevat teavet arvestades järeltule, et risk taotleja tagasipöördumisel päritoluriiki on mõistliku tõenäosusega.

⁽¹⁴⁶⁾ Miinimumnõuete direktiivi (uuesti sõnastatud) artikkel 8.

Kui näitajad lahknevad, tuleb anda igale näitajale kaal. Näitajad, mis on otseselt seotud sellega, mis juhtus taotlejaga minevikus, võivad kaaluda rohkem kui see, mis juhtus taotleja lähedastega, mis omakorda võib kaaluda rohkem kui see, mis juhtus sarnases olukorras inimestega. Seda tuleb siiski hinnata konkreetset olukorda ja kättesaadavat teavet arvestades ning kaalutledes taotleja isiklikke asjaolusid ja/või sündmust ning päritoluriigi või alalise elukoha riigi üldisi asjaolusid.

Seda tehes tuleb teil kohaldada tõendamiskohustuse üleminekut riskide suhtes, mis või mille ähvardused realiseerusid juba minevikus. Kui peetakse vastuvõetavaks olulist fakti, mis võib kvalifitseeruda varasemaks tagakiusamiseks või suure kahju tekitamiseks (või selle otseseks ohuks), eeldatakse, et see fakt võib tulevikus korduda ⁽¹⁴⁷⁾ ja seega on riski tõenäosuse standard täidetud.

Selle eelduse võib ümber lükata, kui teil on mõjuv põhjus arvata, et sellised sündmused tulevikus ei kordu. Küsimust, kas need sündmused osutuvad tagakiusamiseks või suure kahju tekitamiseks, ei pea selles etapis hindama ega otsustama. Praeguses etapis piisab, kui on viiteid, et need minevikusündmused „võivad“ osutuda tagakiusamiseks või suure kahju tekitamiseks ⁽¹⁴⁸⁾. Ainult siis, kui leiate, et on olemas mõjuv põhjus arvata, et need sündmused riskianalüüsi alusel tulevikus ei kordu, ei arvestata seda riski õiguslikus hindamises.

Ei ole vaja tõestada, et tagakiusamine või suur kahju ei kordu täiesti kindlalt. Selle asemel peate tõendama, et on olemas mõjuv põhjus, st objektiivsed asjaolud, mis lubavad arvata, et need sündmused ei kordu.

Näiteks suhteliselt pikk ajavahemik pärast viimast vahejuhtumit või sellega ähvardamist ei ole iseenesest piisav põhjus arvata, et sündmus ei kordu. Peate olema uurinud selle pika ajavahemiku võimalikke põhjusi nii taotleja kui ka tagakiusaja või suure kahju toimepanija vaatenurgast. Üksnes kui olete leidnud, et vahejuhtumite või ähvarduste puudumise kohta ei ole muid selgitusi peale selle, et tagakiusaja või suure kahju toimepanija on lõpetanud taotleja tagakiusamise või üritamise teda kahjustada, ja kui teisiti puuduvad viited, et ta võib seda teha tulevikus, võite järeldada, et ajavahemik võib olla osa mõjuvast põhjusest arvata, et tagakiusamine või suur kahju ei kordu.

⁽¹⁴⁷⁾ Miinimumnõuete direktiivi (uuesti sõnastatud) artikli 4 lõige 4:

Asjaolu, et taotlejat on juba taga kiusatud või talle on tekitatud suurt kahju või teda on ähvardatud taga kiusata või talle suurt kahju tekitada, on arvestatav märk taotleja põhjendatud tagakiusamishirmu või suure kahju kannatamise reaalse ohu kohta, kui puudub mõjuv põhjus arvata, et kõnealune tagakiusamine või suur kahju ei kordu.

⁽¹⁴⁸⁾ Asjaolu, et minevikus toimunud sündmus on oluline viide selle kordumise riskile, kehtib kõigi tegude või sündmuste suhtes, olenemata sellest, kas need võivad osutuda tagakiusamiseks või suure kahju tekitamiseks või mitte, v.a kui on olemas mõjuv põhjus arvata, et selline tegu või sündmus ei kordu.

Õiguslik analüüs

Pärast riskide hindamist jätate alles ainult riskid, mille korral on mõistlik tõenäosus, et need võivad juhtuda taotlejaga päritoluriiki tagasipöördumisel. Iga riski korral kirjeldage, mis on vastuvõetav seoses taotleja hirmudega, kes ja miks või mis asjaoludel. Nende riskide põhjal saate liikuda õigusliku analüüsi etappi, kus hindate, kas uuesti sõnastatud miinimumnõuete direktiivis rahvusvahelise kaitse andmiseks sätestatud sisulised tingimused on täidetud kõigepealt pagulasseisundi ja vajaduse korral täiendava kaitse seisundi saamiseks.

Peate hindama, kas sündmused, mis võivad juhtuda taotlejaga tagasipöördumisel mõistliku tõenäosusega (nagu on määratletud riskihindamisel), võivad osutada tagakiusamiseks või suure kahju tekitamiseks. Kui jah, hindate riikliku kaitse kättesaadavust, võimaliku riigisisese kaitse alternatiivi kohaldatavust ja tuvastatud välistamispõhjuste õiguslikku uurimist.

EUAA seonduv väljaanne

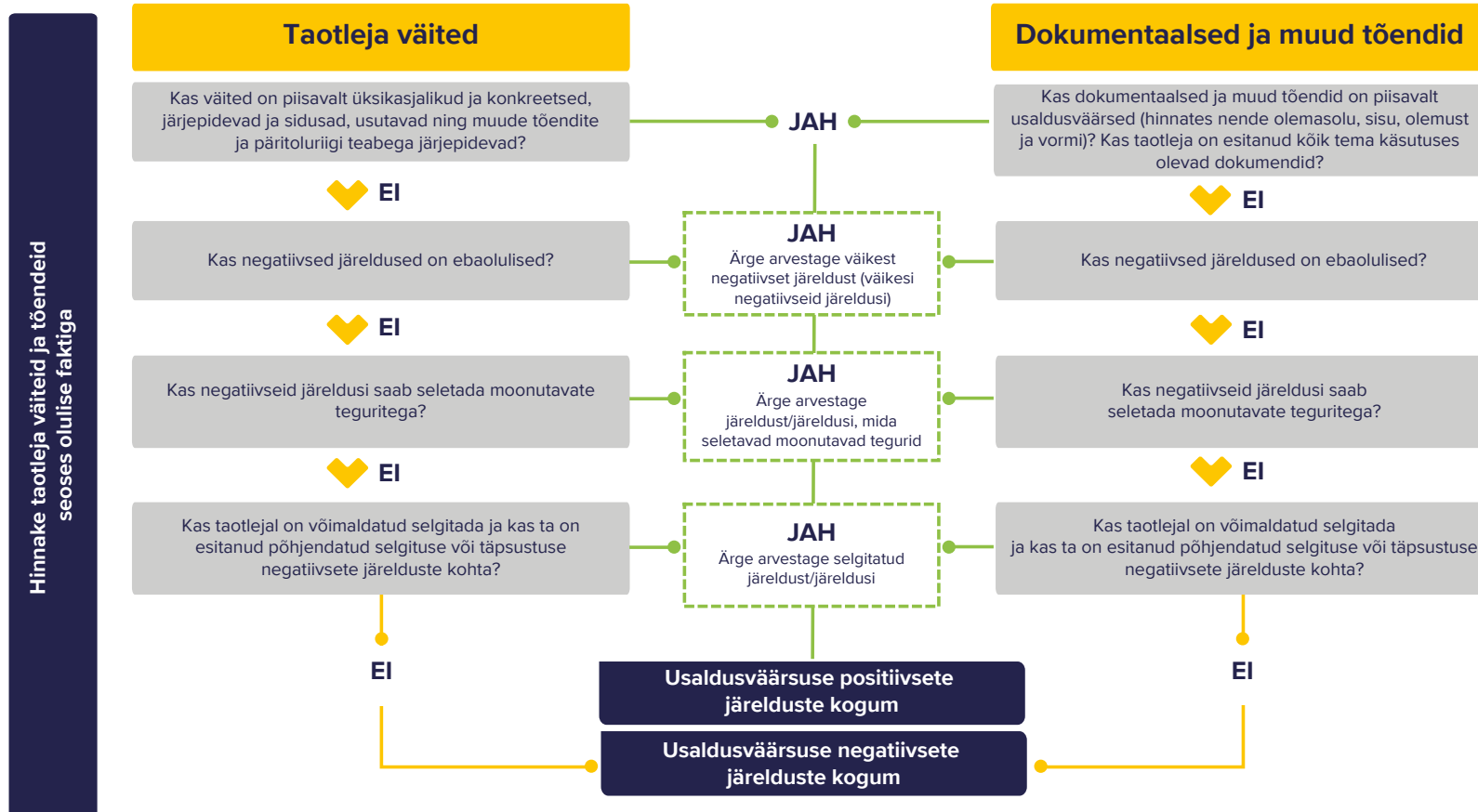
Edasine analüüs: vt EASO, [*Practical Guide on Qualification for international protection*](#) (Praktiline juhend – rahvusvahelise kaitse saajaks kvalifitseerumine), aprill 2018.

1. lisa. Usaldusväarsuse hindamise vooskeem

USALDUSVÄÄRSUSE HINDAMINE

Iga küsimus võib anda positiivseid ja negatiivseid usaldusväarsuse järeldusi.
Näiteks võivad väited olla üksikasjalikud ja konkreetsed (positiivne järeldus),
kuigi neil puudub järjepidevus ja sidusus (negatiivne järeldus)

Koguge kõik väidete ning dokumentaalsete ja muude tõenditega seotud positiivsed ja negatiivsed usaldusväärsuse järelused ning igale järeldusele antud kaal (arvestades individuaalseid ja kaudseid tõendeid), et hinnata, mis suunas usaldusväärsuse järelused koonduvad või tasakaalustuvad, ja otsustada, kas oluline fakt on vastuvõetav.

Vaadelge tõendeid tervikuna ning määrake, kas fakt on vastuvõetav või mitte

Kui kaalu andmine ei võimalda teil pärast uurimiskohustuse täitmist teha järeldusi, pidage meeles, et olulist fakti ei saa tagasi lükata, kui on täidetud järgmised kumulatiivsed tingimused:

- taotleja on teinud oma taotluse põhjendamiseks märkimisväärsed jõupingutusi;
- kõik taotleja käsutuses olevad asjakohased tõendid on esitatud;
- taotleja avaldused on osutunud loogiliseks ja usutavaks ning need ei ole vastuolus tema taotlusega seotud olemasoleva konkreetse ja üldise teabega;
- taotleja on taotlenud rahvusvahelist kaitset niipea kui võimalik, v.a kui ta suudab esitada mõjuva põhjuse, miks ta seda ei teinud, ning
- taotleja üldine usaldusväärsus on kindlaks tehtud.

2. lisa. Usaldusväarsusnäitajatele kaalu andmise praktiline näide

[[Sisukord](#)] [[Kontroll-loetelu](#)]

Lisa eesmärk on anda lugejale [riigist B pärit õiguslase juhtumi](#) põhjal praktiline näide, kuidas anti kaal usaldusväarsuse näitajatele ja kuidas hinnati selle juhtumi ühe olulise fakti usaldusväarsust.

Näide on ainult teabeks.

Pärast taotleja väidete ja esitatud tõenditega seotud kõigi usaldusväarsuskriteeriumide hindamise kirjeldavat kokkuvõtet kirjeldatakse kaalu andmist usaldusväarsuse negatiivsetele ja positiivsete järeldustele.

Lõpus on mõttekaart kui võimalik näide narratiivi arutluskäigust.

Hinnatav oluline fakt. Taotleja on **ühiskonnajuht** vabaühenduses Y, mis seisab inimõiguste eest ning dokumenteerib, uurib ja mõistab hukka võimu kuritarvitamist ja inimõiguste rikkumisi.

Väited

Sisemine usaldusväarsus

Näites suutis taotleja esitada üksikasjalikku teavet vabaühenduse Y struktuuri, tegevuse ja eesmärkide kohta. Samas kui küsiti tema isikliku osaluse kohta konkreetsetes tegevustes, mida ta väidetavalt oli organisatsioonis teinud, näiteks seoses dokumentide ja uurimistega, või kuidas ta oli võimu kuritarvitamist ja inimõiguste rikkumisi konkreetsetl hukka mõistnud, olid tema väited üldsõnalised, kuigi andsite korduvalt asjakohaseid juhiseid eeldatava üksikasjalikkuse ja konkreetseuse kohta. Ta ei suutnud anda selgitusi ka siis, kui võimaldasite tal seda teha. Taotlejal ei olnud pärast riigist B lahkumist enam ühendust vabaühendusega Y ja ta märgib, et on lõpetanud igasuguse tegevuse ka teie riigis, kus organisatsioonil on filiaal.

Väidetes puuduvad **üksikasjad ja konkreetsus** seoses tema väidetava edendustegevuse ja ühiskonnajuhi profiiliga. See on nii ka seda arvestades, et on teada, et ta on jurist ja vabaühenduse Y liige, ning eeldatakse, et ta suudab rääkida hiljutistest juhtumitest, mida käsitles. See toob antud juhul kaasa usaldusväarsuse negatiivse järelduse.

Kõik muud usaldusväarsuse järeldused on positiivsed, sest tema väiteid on peetud seemiselt sidusaks ja järjepidevaks ning need on kooskõlas tema liikmekaardiga. Ei ole viiteid, et puuduks järjepidevus päritoluriigi teabega ega ole ilmnenu usutavusprobleeme.

Käesoleval juhul on see oluline fakt seotud tema enda osalemisega tegevuses, mida ta väidab olevat teinud korduvalt, vabatahtlikult ja üsna pika aja jooksul. Lähtudes tema haridustasemest ja kutsetaustast ning sellest, et puuduvad teadaolevad isiklikud asjaolud, mis seletaksid

puudusi või mõjutaksid tema väidete hindamist, on siinkohal üksikasjalikkuse ja konkreetsuse puudumisel oluline negatiivne kaal.

Vabaühenduse liikmekaart

- Asjakohasus

Kaardil on olulise fakti seisukohast piiratud tähtsus, sest kaardi eesmärk ei ole tõendada taotleja tegevust vabaühenduses Y, sest sellel ei ole teavet tema ülesannete kohta organisatsioonis. Kaart on asjakohasem seoses taotleja kuulumisega vabaühendusse Y. Samas ei ole see oluline fakt, mida kaalutleda. Siin on oluline fakt tema roll organisatsioonis ja üldisemalt ühiskondliku juhina.

- Liikmekaardi usaldusväärsusega seotud kriteeriumid viivad positiivsete usaldusväärsuse järeldesteni. Kaart on usaldusväärne.

Arvestades, et asjakohasusega seotud järeldest ei ole täidetud, on sellel dokumendil väike tõendusjõud vaatluselise olulise asjaolu kohta, millel on oluline negatiivne kaal.

Kaalu andmine

Mis on selle olulise fakti usaldusväärsuse positiivsed järeldest?

- Väidete usaldusväärsuse näitajad on täidetud, v.a see, et puudub üksikasjalikkus ja konkreetsus.
- Kõik liikmekaardi usaldusväärsuse näitajad on täidetud.

Mis on selle olulise fakti usaldusväärsuse negatiivsed järeldest?

- Tähelepanuväärne üksikasjalikkuse ja konkreetsuse puudumine taotleja väidetes.
- Organisatsiooni Y liikmekaart ei ole piisavalt asjakohane, et toetada taotleja profiili ja tegevusi, milles ta osales vabaühenduse liikmena.

Kas usaldusväärsuse positiivsete järeldeste kaal võiks kompenseerida usaldusväärsuse negatiivsete järeldeste kaalu?

Usaldusväärsuse positiivsed järeldest ei pruugi praegusel juhul kompenseerida dokumendi vähest asjakohasust ning väidete puuduvat üksikasjalikkust ja konkreetsust. Usaldusväärsuse negatiivsed järeldest on seotud olulise fakti usaldusväärsuse põhiaspektidega ja seega on neil suurem kaal kui usaldusväärsuse positiivsetel järeldestel.

Kas oleksite eeldanud lisatõendite esitamist olulise fakti usaldusväärsuse kinnitamiseks?

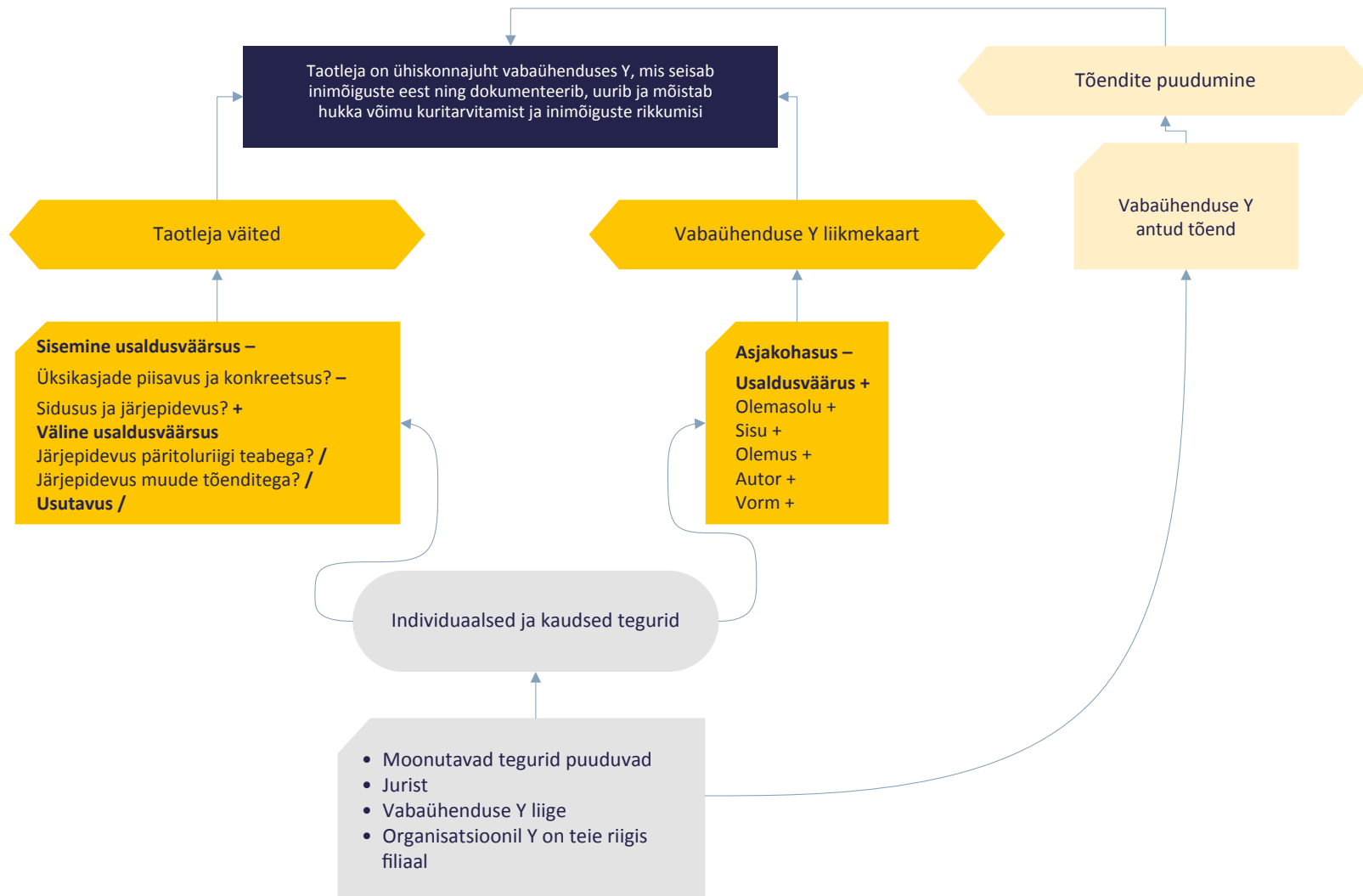
1. stsenaarium. Eeldades, et asjakohase ja ajakohastatud päritoluriigi teabe alusel väljastab vabaühendus Y sageli tõendeid tegevuste kohta, milles tema liikmed osalevad. Need tõendid on üldiselt usaldusväärsed ja neid saab taotleda organisatsiooni teie riigis asuva filiaali kaudu. Taotleja ei ole sellist dokumenti siiski esitanud. Samuti ei ole ta rahuldavalt selgitanud, miks ta ei ole teinud rohkem, et oma taotlust selles osas põhjendada. Seda oleks võinud eeldada, arvestades tema isiklike ja konteksti asjaolusid ning fakti, et talle anti nendeks toiminguteks lisaaega.

Selles näites viiks kõigi olemasolevate tõendite ja võimalike puuduvate tõendite üldine hindamine ning taotleja isiklike ja konteksti asjaolude kaalutlemine teid järeldusele, et oluline fakt ei ole vastuvõetav.

2. stsenaarium. Oletame, et taotleja on esitanud vabaühenduse Y väljastatud tõendi. Selle tõendusjõu hindamiseks kontrollige kõiki kriteeriume uuesti. Tõendi on koostanud vabaühenduse Y kõrge liige, kes annab taotleja tegevusest üksikasjaliku ülevaate, mis on kooskõlas taotleja väidetega. Tõend esitati originaalina. Teie käsutuses olev päritoluriigi teave näitab, et see isik allkirjastab sellised tõendid alles pärast nõuetekohast kontrollimist ja tõendi vormilised omadused vastavad olemasolevale näidisele. Seega on tõendil asjakohasuse ja usaldusväärsuse tõttu olemuslikult suur tõendusjõud. Seega asendaksid kaalu andmisel dokumendiga seotud positiivsed usaldusväärsuse järeldused taotleja väidetega seotud negatiivsed usaldusväärsuse järeldused. Oluline fakt peetakse vastuvõetavaks.

1. stsenaariumi täielike põhjenduste kokkuvõtte võib teha mõttekaardil nagu järgmises näites.

1. stsenaariumil põhineva mõttekaardi näide

Kontroll-loetelu

[\[Sisukord\]](#)

Kontroll-loetelu. Juhtumiametniku ja taotleja üldkohustused

Kohaldage koostöökohustust (tõendamiskohustust) tõendite kogu hindamisel

- ☐ [Kontrollige, kas taotleja täidab oma kohustust taotlust põhjendada](#)
 - ☐ Hinnake, [kas taotleja on teinud märkimisväärseid jõupingutusi, et esitada väited ja tema käsutuses olevad dokumendid](#)
 - ☐ Hinnake, [kas taotleja esitas tõendid võimalikult kiiresti](#)
 - ☐ Kontrollige, [kas taotleja selgitused tõendite puudumise kohta olid piisavad](#)
- ☐ [Täitke oma uurimiskohustust](#)
 - ☐ Tuvastage [menetluslike erivajadustega](#) isikud ja tagage neile nõuetekohane toetus
 - ☐ [Teatage taotlejale tema kohustused](#)
 - ☐ [Võimaldage taotlejal esitada kõik asjakohased faktid ja tõendid isiklikul vestlusel](#)
 - ☐ [Küsige taotlejalt ebaselgete punktide kohta selgitusi](#)
 - ☐ [Lahendage näilised vastuolud, piisava teabe puudumine ja usutavusprobleemid](#)
 - ☐ [Hankige asjakohane päritoluriigi teave ja muud tõendid](#)
- ☐ [Kaalutlege põhjendamise erieeskirju, kui asjakohane, kui](#)
 - ☐ [kaitse](#) päritoluriigis võib olla kättesaadav
 - ☐ [riigisisese kaitse alternatiiv](#) võib olla kohaldatav
 - ☐ rahvusvahelise kaitse [välistamine](#) võib olla kohaldatav
 - ☐ taotlejat on juba [varem taga kiusatud või ta on kogenud suurt kahju \(või on teda sellega otseselt ähvardatud\)](#)
 - ☐ taotleja saabub [turvalisest päritoluriigist](#)

Kontroll-loetelu. 1. etapp – Teabe kogumine

- ☐ **Koguge taotluse suhtes asjakohased tõendid**
 - ☐ Koguge taotleja [suulised ütlused](#) ja/või [kirjalikud avaldused](#)
 - ☐ Koguge kõik olemasolevad [isikudokumendid ja muud dokumentaalsed tõendid](#)
 - ☐ Koguge [päritoluriigi teave](#)
 - ☐ Koguge kõik muud tõendid, kui need on asjakohased ja kättesaadavad (nt [meditsiinilised, psühhiaatrilised ja psühholoogilised aruanded](#); [pereliikmete varjupaigatoimikud](#); [ühismeedias kättesaadav teave](#) jne)
 - ☐ Ärge koguge [tõendeid, mis rikuvad taotleja põhiõigusi](#) (nt tõendeid taotleja suguelu kohta)
- ☐ **Tuvastage olulised faktid kõlblikuskriteeriumide alusel**
 - ☐ Tuvastage faktid seoses järgmisega:
 - ☐ [taotleja kodakondsus\(ed\) või selle/nende puudumine](#)
 - ☐ [tulevikuhiir või -riskid tagasipöördumisel](#)
 - ☐ [tuvastatud hirmude või riskide põhjused](#)
 - ☐ [kas kaitse selle eest, mida kardetakse või mille risk on olemas, on kättesaadav või puudub](#)
 - ☐ [võimaliku välistamisega seotud faktid](#), kui asjakohane
 - ☐ [Kaalutlege taotleja isiklikke asjaolusid seoses oluliste faktidega](#)
 - ☐ [Jätke välja faktid, mis ei ole olulised](#)
- ☐ **Sõnastage selged, ammendavad ja faktipõhised olulised faktid**
 - ☐ [Käsitlege ainult minevikku ja olevikku](#)
 - ☐ [Järgige taotleja väiteid](#)
 - ☐ [Kaasake kõik asjakohased üksikasjad](#)
 - ☐ [Vältige isiklike tõlgendusi ja järeldusi](#)
 - ☐ [Vältige õigusküsimusi](#)
 - ☐ [Sõnastage iga oluline fakt seoses hästi teada asjaolude, sündmuste või olukordadega](#)
- ☐ **Seostage asjakohased tõendid olulise faktiga (oluliste faktidega)**

Kontroll-loetelu. 2. etapp – Usaldusväarsuse hindamine

- ☐ **Hinnake dokumentaalseid ja muid tõendeid hindamiskriteeriumide** abil
 - ☐ [Asjakohasus](#)
 - ☐ [Usaldusväarsus: olemasolu/esinemine, sisu, olemus, autor, vorm](#)
- ☐ **Andke tõendi usaldusväarsuse järeldustele kaal**
- ☐ **Hinnake taotleja väiteid usaldusväarsuse näitajate alusel**
 - ☐ [Rakendage sisemise usaldusväarsuse näitajaid](#)
 - ☐ [Üksikasjade piisavus ja konkreetsus](#)
 - ☐ [Sidusus ja järjepidevus](#)
 - ☐ [Rakendage välise usaldusväarsuse näitajaid](#)
 - ☐ [Järjepidevus päritoluriigi teabega](#)
 - ☐ [Järjepidevus dokumentaalsete ja muude tõenditega](#)
 - ☐ [Rakendage usutavusnäitajat](#)
- ☐ **Kas olete kaalutlenud individuaalseid ja kaudseid moonutavaid tegureid?**
 - ☐ Kas olete kaalutlenud [taotlejaga seotud tegureid](#)?
 - ☐ [Mälu toimimine](#)
 - ☐ [Trauma](#)
 - ☐ [Muud psühholoogilised ja terviseprobleemid](#)
 - ☐ [Vanus](#)
 - ☐ [Haridus](#)
 - ☐ [Kultuuritaust, usk ja veendumused](#)
 - ☐ [Hirm ja usalduse puudumine](#)
 - ☐ [Häbimärgistamine ja häbi](#)
 - ☐ [Soorollid](#)
 - ☐ Kas olete kaalutlenud [tegureid, mis on seotud teie kui juhtumiametnikuga](#)?
 - ☐ Nn [usaldusväarsuse väsimuse](#) tunnused (stress, kurnatus, pikaajaline kokkupuude negatiivsete elusündmuste kirjeldustega, usaldamatus, liigne enesekindlus jne)
 - ☐ [Kultuuritaust](#)

- ☐ Kas olete kaalutlenud [vestlussituatsiooniga seotud tegureid](#)?
 - ☐ [Mitmekeelne suhtlus tõlgi kaudu](#)
 - ☐ [Vestluse keskkond](#)
- ☐ **Määrake iga olulise fakti kohta, kas see on vastuvõetav või mitte**
 - ☐ [Andke olulise faktiga seotud kõigi tõendite usaldusväärsuse järeldestele kaal](#)
 - ☐ [Tehke järeldestused vastuvõetavate ja vastuvõetamatute oluliste faktide kohta](#)

Kontroll-loetelu. 3. etapp – Riskihindamine

- ☐ **Määratlege riski(d) vastuvõetavate oluliste faktide põhjal**
 - ☐ Kaalutlege taotleja väljendatud riske
 - ☐ Kaalutlege riske, mille olete tuvastanud olemasoleva teabe põhjal
 - ☐ Kirjeldage iga riski kohta järgmist:
 - ☐ tulevikusündmused, millega taotleja võib kokku puutuda
 - ☐ sooritaja(d)
 - ☐ nende põhjus(ed)
 - ☐ nende võimaliku toimumise asjaolud
 - ☐ võimalus end nende eest kaitsta
- ☐ **Kaalutlege kõiki riskinäitajaid, mis võivad mõjutada riski tõenäosust**
 - ☐ Kaalutlege taotleja kogetud minevikusündmusi
 - ☐ Kaalutlege inimesi, kes on taotlejale lähedased või kes on taotlejaga sarnases olukorras
 - ☐ Kaalutlege taotleja isiklikke asjaolusid, mis võivad riski suurendada või vähendada
 - ☐ Kaalutlege kardetud sündmuste aluseks olevaid põhjuseid või motive
 - ☐ Kaalutlege tagakiusajate või suure kahju põhjustajate võimet tagasipöördumise korral ähvardada või ähvardusi täita
- ☐ **Tehke riski kohta järeldus**
 - ☐ Kaalutlege kõiki riskinäitajaid koos
 - ☐ Hinnake, kas mõistliku tõenäosuse standard on täidetud

Euroopa Liidu
Väljaannete Talitus

